

TARSUS
ÜNİVERSİTESİ

T.C.
TARSUS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI

TERÖRLE MÜCADELE POLİTİKALARINI TERÖR
ÖRGÜTLERİNİN MOTİVASYON KAYNAKLARI
ÜZERİNDEN İNCELEMEK (PKK-IŞİD ÖRNEKLERİ)

MEHMET GÜLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TARSUS-2025

T.C.
TARSUS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI

TERÖRLE MÜCADELE POLİTİKALARINI TERÖR ÖRGÜTLERİNİN
MOTİVASYON KAYNAKLARI ÜZERİNDEN İNCELEMEK
(PKK-IŞİD ÖRNEKLERİ)

Mehmet GÜLER

Danışman: Prof. Dr. Tuğba YOLCU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TARSUS – 2025

RSUS – 2 Tarsus Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğüne;

Bu çalışma, jüri tarafından Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Prof. Dr. Tuğba YOLCU
(Danışman)

Üye:

Üye:

Yukarıdaki Jüri kararı Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu’nun/...../2025 tarih ve/.....sayılı kararıyla onaylanmıştır.

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.
.../.../2025

Doç. Dr. Ayşe ERGİN ÜNAL
Enstitü Müdürü

NOT: Bu tezde kullanılan ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’ndaki hükümlere tabidir

ETİK BEYANI

Tarsus Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. / / 20...

İMZA

Mehmet GÜLER

ÖZET

TERÖRLE MÜCADELE POLİTİKALARINI TERÖR ÖRGÜTLERİNİN MOTİVASYON KAYNAKLARI ÜZERİNDEN İNCELEMEK (PKK-IŞİD ÖRNEKLERİ)

MEHMET GÜLER

Yüksek Lisans / Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Tuğba YOLCU

Haziran 2025, 191 sayfa

Terör ve terörizm, günümüz dünyasında hem ulusal hem de uluslararası güvenlik açısından önemli birer kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Terör, genellikle siyasi veya ideolojik amaçlar doğrultusunda şiddet ve korku yoluyla halkı hedef alan bilinçli bir eylemler dizisi olarak tanımlanabilir. Terörizm ise bu tür eylemlerin düzenli bir şekilde planlanması, gerçekleştirilmesi ve politik veya ideolojik bir mesaj iletilmesini amaçlayan bir stratejidir. Terörizm tarihi oldukça eski olmasına rağmen, modern anlamda terörizmin kökenleri 19. yüzyılın sonlarına ve 20. yüzyılın başlarına dayanmaktadır. Özellikle devrimci hareketler, ulusal bağımsızlık mücadeleleri ve ideolojik savaşlar terörizmin yayılmasında etkili olmuştur. Örneğin, Rus Çarlığına karşı yapılan suikast girişimi ve Fransız Devrimi sırasında Jakobenlerin uyguladığı yöntemler bu dönemlerin önemli örneklerindendir. Terörizmin motivasyon kaynakları oldukça karmaşıktır ve genellikle birden fazla faktörün bir araya gelmesiyle ortaya çıkar. Bu faktörler arasında toplumsal dışlanma, ideolojik motivasyonlar, dışsal destek, güç ve kontrol arzusu gibi unsurlar önemli rol oynar. Terörizmle mücadelede etkili olabilmek için, bu motivasyon kaynaklarının anlaşılması ve ele alınması kritik öneme sahiptir. Terörizmle mücadele politikaları; devletlerin, uluslararası kuruluşların ve sivil toplumun katılımıyla şekillenir ve çok yönlü bir yaklaşım gerektirir. Bu yaklaşım, ekonomik, sosyal ve politik reformları içermelidir. Ayrıca istihbarat paylaşımı, uluslararası işbirliği ve sınır ötesi güvenlik gibi önlemler de önemlidir. Bu çalışmada, terörle mücadele politikaları kapsamında; ‘PKK-IŞİD’ terör örgütü mensuplarının, örgüte katılma sebepleri, motivasyon kaynakları incelenerek, terörizmle nasıl mücadele edileceği ve kullanılan mücadele politikaları konusunda akademik literatüre katkı sağlamak amacıyla yapılmıştır. Bu amaçla nitel veri yöntemlerinden çalışmanın amacına uygun olarak betimsel tematik içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Tematik içerik analizi ile terör örgütlerine üye olan kişilerin sosyal medya konuşmaları deşifre edilerek motivasyon kaynakları kategorilerinde analiz edilmiştir. Gerçekleştirilen analiz sonucunda, terör örgütlerine katılan bireylerin hangi motivasyon unsurlarından etkilendiği açıkça ortaya konmuştur. Elde edilen veriler, örgüt üyelerinin katılım sürecinde ideolojik faktörler, ekonomik sıkıntılar, kimlik ve aidiyet arayışı, mağduriyet hissi ve sosyal çevrenin yönlendirici etkisi gibi unsurların belirleyici rol oynadığını göstermektedir. Elde edilen bulgular, terörle mücadelede daha etkili politikaların geliştirilmesine katkı sağlarken, örgütlerin insan kaynağı temin etme süreçlerini anlamak adına da önemli veriler sunmaktadır.

Anahtar kelimeler: Terör, Terörizm, Terörle Mücadele Politikaları, Terör Örgütlerinin Motivasyon Kaynakları,

ABSTRACT

EXAMINING COUNTER-TERRORISM POLICIES THROUGH THE MOTIVATIONAL SOURCES OF TERRORIST ORGANIZATIONS: THE CASES OF PKK AND ISIS

MEHMET GÜLER

Master Thesis, Department of Political Science and Public Administration

Supervisor: Prof. Dr. Tuğba YOLCU

June 2025, 191 pages

Terrorism and terror are significant concepts in today's world, both in terms of national and international security. Terror is generally defined as a deliberate series of actions targeting the public through violence and fear, often carried out with political or ideological objectives. Terrorism, on the other hand, refers to the systematic planning and execution of such acts with the intent of conveying a political or ideological message. Although the history of terrorism is quite old, the origins of modern terrorism can be traced back to the late 19th and early 20th centuries. Revolutionary movements, struggles for national independence, and ideological conflicts have played a critical role in the proliferation of terrorism. For instance, the assassination attempts against the Russian Tsardom and the methods employed by the Jacobins during the French Revolution are notable examples from this period. The motivational sources of terrorism are highly complex and typically emerge from the interplay of multiple factors. Elements such as social exclusion, ideological motivations, external support, and the desire for power and control are among the most influential drivers. Understanding and addressing these motivational factors is of critical importance for the development of effective counter-terrorism strategies. Counter-terrorism policies are shaped through the involvement of states, international organizations, and civil society actors. A multidimensional approach is required—one that incorporates economic, social, and political reforms. Moreover, measures such as intelligence sharing, international cooperation, and cross-border security are also essential components. This study aims to contribute to the academic literature by analyzing the motivations behind individuals' participation in the terrorist organizations PKK and ISIS, and by evaluating the counter-terrorism policies implemented against them. To achieve this, a qualitative research approach was employed, specifically utilizing the descriptive thematic content analysis method in accordance with the study's objectives. Through thematic analysis, the social media communications of individuals affiliated with terrorist organizations were decoded and analyzed within the framework of motivational categories. The analysis clearly reveals the motivational elements that influence individuals who join terrorist organizations. The findings indicate that ideological factors, economic hardship, identity and belonging needs, a sense of victimization, and the guiding influence of one's social environment play decisive roles in the recruitment process. These results not only provide significant insights into the human resource recruitment strategies of terrorist organizations but also contribute to the formulation of more effective counter-terrorism policies.

Keywords: Terror, Terrorism, Counter-Terrorism Policies, Motivational Sources of Terrorist Organizations

ÖNSÖZ

Bu tez çalışması, terörizmin yalnızca güvenlik merkezli stratejilerle değil, bireysel ve toplumsal düzeydeki motivasyon unsurlarıyla birlikte değerlendirilmesi gerektiği düşüncesinden yola çıkılarak hazırlanmıştır. Terör örgütlerinin varlıklarını sürdürme kapasiteleri, önemli ölçüde bireylerin örgüte katılım kararlarını etkileyen sosyal, psikolojik, ideolojik ve ekonomik etkenlere bağlıdır. Bu doğrultuda, PKK ve IŞİD örnekleri çerçevesinde yapılan analizler, Türkiye'nin terörle mücadele politikalarının daha kapsayıcı, önleyici ve iyileştirici boyutlarla ele alınmasına katkı sunmayı hedeflemektedir.

Çalışma sürecinde, teorik ve saha bilgi birikiminin yanı sıra Tematik içerik analizlerinden ve özgün yorumlamalardan da faydalanılmış; bireylerin radikalleşme süreçlerinde rol oynayan çok boyutlu faktörler detaylı biçimde incelenmiştir. Alanda edindiğim tecrübeler, örgütsel yapılar ve bireysel motivasyonlara ilişkin analizlerin daha gerçekçi ve bütüncül bir perspektifle ele alınmasını mümkün kılmıştır.

Araştırmanın temel amacı, Terörle mücadelede yalnızca güvenlik alanında çalışan kurumlara değil; karar vericilere, akademik çevrelere ve sivil topluma yönelik de kapsamlı ve bütüncül bir perspektif geliştirmektir.

Bu çalışmada, başta vatan ve millet savunması için canını vermekten çekinmeyen aziz Şehitlerimize ve Kahraman gazilerimize şükranlarımı sunarım. Tez sürecinde destek olan bilgi ve deneyimleriyle beni yönlendiren değerli Tez danışmanım Prof. Dr. Tuğba YOLCU hocama teşekkürlerimi sunarım. Bu çalışmanın, terörle mücadele politikalarının geliştirilmesi ve daha etkin yöntemlerin belirlenmesine katkı sağlamasını diliyorum.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT.....	ii
ÖNSÖZ	iii
KISALTMALAR	vii
TABLolar LİSTESİ	viii
GİRİŞ	1

BÖLÜM I

TERÖR -TERÖRİZM VE TARİHSEL SÜREÇ

1.1. Kavramsal Çerçeve	5
1.2. Terörizmin Tarihsel Gelişimi.....	8
1.3. Terörizmin Türleri	11
1.3.1. Ulusal Terörizm.....	12
1.3.2. Uluslararası Terörizm.....	13
1.3.3. Devlet Destekli Terörizm	14
1.3.4. Etnik Terörizm.....	15
1.3.5. Siber Terörizm.....	16
1.3.6. Dini Motifli Terörizm.....	17

BÖLÜM II

TERÖRİZMİN MOTİVASYON KAYNAKLARI VE ARAÇLAR

2.1. Sosyo-Kültürel Etkenler	21
2.2. Ekonomik Etkenler	21
2.3. Siyasi Etkenler	22
2.4. İdeolojik Etkenler	23
2.5. Sosyal Medya ve Radikalleşme	25
2.6. Psikolojik Etkenler.....	27
2.7. Din İstismarından Kaynaklanan Etkenler	29

BÖLÜM III

TÜRKİYE’DE TERÖRİZM VE TERÖRİZMLE MÜCADELE POLİTİKALARI

3.1. Türkiye’de Terörizmin Tarihsel Gelişimi.....	34
3.2. Türkiye’de Faaliyet Gösteren Terör Örgütleri.....	36
3.2.1. ASALA Terör Örgütü.....	38
3.2.2. Devrimci Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi (DHKP-C)	40
3.2.3.El Kaide Terör Örgütü.....	42
3.2.4. FETÖ Terör Örgütü (PDY)	44
3.2.5. Kürdistan İşçi Partisi (PKK).....	46
3.2.6. Irak Şam İslam Devleti (İŞİD)	48
3.2.7.Türkiye Komünist Partisi – Marksist Leninist / Türkiye İşçi Köylü Kurtuluş Ordusu (TKP-ML/TİKKO)	51
3.3. Terörizmle Mücadele Politikaları	53
3.4. İŞİD ve PKK Terör Örgütleriyle Mücadele Politikaları.....	54
3.4.1. Siyasi Politikalar.....	56
3.4.2. Hukuki Politikalar	57
3.4.3. Güvenlik ve Askeri Politikalar	58

BÖLÜM IV

YÖNTEM

4.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi	61
4.2. Araştırmanın Kapsamı, Evreni, Örneklemi ve Sınırlılıkları	63
4.3. Araştırmanın Yöntemi ve Soruları.....	64
4.4. Araştırmanın Güvenirlik ve Geçerliliği	69

BÖLÜM V

TERÖR ÖRGÜTLERİNE KATILIM VE MOTİVASYO KAYNAKLARI PKK VE İŞİD ÖRNEKLERİ

5.1. İdeolojik / Politik / İnanç Temelli Motivasyonlar	71
5.2. Sosyo-Ekonomik Yoksunluklar	80
5.3. Psikolojik / Sosyal / Bireysel Etkenler	91

5.4. Medya ve Propaganda Tabanlı Etkiler.....	104
5.5. Zorlama / Baskı / Mecburi Katılım.....	119

BÖLÜM VI

POLİTİKA ÖNERİLERİ

6.1. Önleyici Güvenlik Politikaları	134
6.1.1. İstihbarat Paylaşımı ve Koordinasyon	135
6.1.2. Radikalleşme ve Propaganda ile Mücadele	136
6.1.3. Sınır Güvenliği ve Göç Politikaları	139
6.1.4. Kriz Yönetimi ve Erken Uyarı Sistemleri	140
6.2. Caydırıcı Güvenlik Politikaları	142
6.2.1. Hukuki Yaptırımlar ve Ağır Cezalar	143
6.2.2. Ekonomik Yaptırımlar ve Terörün Finansmanının Önlenmesi	144
6.2.3. Psikolojik Savaş ve Propaganda	145
6.3. Operasyonel Güvenlik Politikaları.....	148
6.3.1. Nokta Operasyonları.....	149
6.3.2. Kent Güvenliği ve Kritik Altyapı Koruması	149
6.3.3. Dijital ve Siber Güvenlik Önlemleri.....	150
6.3.4. Polis ve Askeri Birimlerin Kapasite Artırımı	152
6.4. Rehabilit Edici Güvenlik Politikaları	153
6.4.1. Af ve İtirafçı Programları	154
6.4.2. Toplumsal Entegrasyon Programları	154
6.4.3. Aile ve Gençlik Destek Programları.....	157
SONUÇ	159
KAYNAKÇA.....	171
ÖZGEÇMİŞ	191

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
b. /İbn	: bin (oğul/oğlu)
BM	: Birleşmiş Milletler
çev.	: Çeviren
Daiş	: Dawlat : al-Islamiyah f'al-Iraq wa belaad al-sham (Irak ve Şam İslam Devleti)
DHKP/C	: Devrimci Halkın Kurtuluş Partisi, Cephesi
ETA	: Euskadi Ta Askatasuna
FETÖ	:.Fethullahçı Terör Örgütü
Hız.	: Hazreti
IRA	:İrlanda Cumhuriyet Ordusu
İŞİD	: Irak Şam İslam Devleti
İBDA/C	: Büyük Doğu Akıncıları
İMF	: Uluslararası Para Fonu
KCK	: Kürdistan Topluluklar Birliği
KUK	: Kürdistan Kurtuluşçular Örgütü
PDY	: Paralel Devlet Yapılanması
PKK	: Partiya Karkeran Kürdistan (Kürdistan İşçi Partisi)
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TBB	: Türkiye Barolar Birliği
TDK	: Türk Dil Kurumu
TKP-ML/TİKKO	: Türkiye Komünist Partisi – Marksist Leninist / Türkiye İşçi Köylü Kurtuluş Ordusu
TKP	: Türkiye Komünist Partisi
TMK	: Terörle Mücadele Kanunu
vb	: Ve benzeri

TABLÖLER LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 4. 1. Youtube PKK Tanıklık Anlatıları.....	66
Tablo 4. 2. Youtube IŞİD Tanıklık Anlatıları.....	67
Tablo 4. 3. Tema ve Kod Listesi	68
Tablo 5. 1. İdeolojik / Politik / İnanç Temelli Motivasyonlar (PKK).....	73
Tablo 5. 2. İdeolojik / Politik / İnanç Temelli Motivasyonlar (IŞİD)	76
Tablo 5. 3. Sosyo-Ekonomik Yoksunluklar (PKK)	81
Tablo 5. 4. Sosyo-Ekonomik Yoksunluklar (IŞİD)	86
Tablo 5. 5. Psikolojik / Sosyal / Bireysel Etkiler (PKK).....	92
Tablo 5. 6. Psikolojik / Sosyal / Bireysel Etkiler (IŞİD)	98
Tablo 5. 7. Medya ve Propaganda Tabanlı Etkiler (PKK).....	106
Tablo 5. 8. Medya ve Propaganda Tabanlı Etkiler (IŞİD)	111
Tablo 5. 9. Zorlama / Baskı / Mecburi Katılım (PKK)	120
Tablo 5. 10. Zorlama / Baskı / Mecburi Katılım (IŞİD)	125

GİRİŞ

Terörün kökeni eski zamanlara dayanmasına rağmen, zamanla uluslararası sahada daha etkili hâle gelmiştir. Terör örgütlerinin, siyasi hedeflerine ulaşma çabalarını artırmak için özellikle teknolojik ilerlemeler ve ideolojik değişimlerin etkisiyle sürekli değişen ve gelişen stratejiler kullanması, terör eylemlerinin doğasını etkilemiştir. Bu örgütler, etkilerini artırmak ve varlıklarını sürdürmek için sürekli faaliyet göstermekte ve eylemlerini geniş bir alana yaymaktadır.

Terör ve terörizm, kavramsal olarak farklı anlamlar taşımaktadır; şiddet, terörizmin hem hedefi hem de temel ögesidir. Ancak terörizmdeki şiddet unsurunun belirleyici özelliği, genellikle politik hedeflere yönelmiş olmasıdır (Wilkinson,2002:142-162). Terörün tüm türlerini kapsayacak nedenler açısından tanım yapmak oldukça güçtür. Bunun başlıca nedeni, terörizm türlerinin çeşitliliği ve her birinin altında farklı etkenlerin bulunmasıdır. Terörizme yol açan etkenleri kavramak, terörle mücadele açısından hayati bir önem taşımaktadır. Ancak terörizmin nedenlerini açıklamak güçtür ve geniş bir literatüre dayanmaktadır. Terör, korku ortamı oluşturarak bu atmosferi şiddet eylemleriyle şekillendiren bir olgudur (Akça,2014:15-63).

Terörizmin tanımı kadar, kökenleri hakkında da farklı görüşler bulunmaktadır. Bazı yazarlar terörizmin maddi sebeplerine, bazıları sosyal kökenlerine, diğerleri ise siyasi gerekçelerine vurgu yaparken; bazıları da kültürel etkenleri en belirleyici unsur olarak görmektedir (Laqueur,2001:288). Terörizm, toplumda korku ve endişe oluşturarak siyasi değişiklikleri sağlamaya çalışan bir tür siyasi şiddet türüdür. Siyasi amaçlarla şiddet kullanan teröristler, çoğunlukla hedef olarak siyasi otoriteleri seçmektedir. Tarih boyunca farklı dönemlerde ve coğrafyalarda ortaya çıkan terörizm, sürekli evrilen bir yapıya sahiptir.

Günümüzde terörizm, bireysel, ulusal ve uluslararası güvenliği tehdit eden birincil öncelikli sorunlardan biri hâline gelmiştir. Terörizm ve terör kavramlarının hâlen net bir şekilde tanımlanamamasının nedeni, terörle mücadele söyleminin politik doğasından kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda, devletlerin hayatta kalma odaklı politikalarının bir sonucu olarak, uluslararası sistem, değişen çatışma eksenlerinin gerçekçi argümanlarını destekleyen bir yapıyı korumaktadır. Savaş alanı hem simetrik hem de asimetrik unsurları içermektedir.

Uluslararası terörist örgütler, çatışma ortamının karmaşıklığını ve çıkar çatışmalarını istismar ederek kendilerine alan yaratmaya çalışmaktadır. Küçük çaplı terör örgütleri de bu ortamı fırsat olarak kullanma eğilimindedir. Siyasi hedeflere ulaşmak için korku yayarak tehdit oluşturan ve güvenlik endişeleri yaratan terörizm, toplumların huzurunu bozan ve ciddi kaygılara neden olan meşru olmayan aktörlerin başlıca stratejisidir. Bu yapılar, zamanla yeteneklerini ve etkilerini artırarak, en güçlü güvenlik sistemlerine sahip ülkeleri dahi savunmasız bırakabilmektedir. Ayrıca bu yapıların, bazı ülkeler tarafından dış politika aracı olarak kullanılması, terörün tanımlanmasını daha da zorlaştırmaktadır.

Terörün dış destekten beslendiği gerçeği göz önünde bulundurulsa da sadece dış faktörlere bağlı açıklamalar eksik kalacaktır. Terör, çoğunlukla sosyo-ekonomik yapıların yetersiz olduğu, toplumsal dışlanmanın ve adaletsizliğin hâkim olduğu ortamlarda kök salmaktadır. Devletler, terörizmle mücadele amacıyla çeşitli stratejilere başvurmuş ve önlemler almışlardır. Bu da terörizmin evrensel bir sorun hâline gelerek uluslararası sınırları aşmasına neden olmuştur. Dolayısıyla, terörizm, bireyler ve devletler için en öncelikli güvenlik tehditlerinden biri olarak kabul edilmektedir.

Stratejik bir eylem planının başarılı olabilmesi için, sağlam bir teorik altyapıya dayanması gerektiği, M.Ö. 5. yüzyıldan bu yana bilinen bir gerçektir. Terörle mücadelede de aynı ilke geçerlidir. Terörün tanımında yaşanan tereddüt, mücadele stratejilerine de yansımaktadır. Bu tereddütlerin temelinde, terörist grupların farklı ülkelerde farklı amaçlar ve talepler doğrultusunda faaliyet göstermesi yatmaktadır. Bu durum, mücadelede farklı stratejilerin benimsenmesini zorunlu kılmaktadır. Yine de teröre karşı ortak paydalar bulunarak etkili mücadele yolları geliştirilebilir.

Irak ve Şam İslam Devleti (İŞİD), farklı kaynaklarda çeşitli kısaltmalarla anılan ve 21. yüzyılda etkisi hızla artan radikal terör örgütlerinden biridir. Türkçe literatürde genellikle **İŞİD** kısaltması kullanılmakla birlikte, örgütün Arapça tam adı olan “ed-Devletü’l-İslâmiyye fi’l-İrâk ve’ş-Şâm” ifadesinden türetilen **DAİŞ** (ya da yanlış telaffuzla DAEŞ) terimi de sıklıkla tercih edilmektedir. Uluslararası literatürde ise örgüt, **ISIS** (Islamic State of Iraq and Syria) veya **ISIL** (Islamic State of Iraq and the Levant) kısaltmalarıyla yer almaktadır. Özellikle “ISIS” ifadesi, Batı kamuoyunda zaman zaman Antik Mısır’daki tanrıça “Isis” ile olan çağrışımları nedeniyle eleştirilmiştir. Kavramsal olarak tüm bu terimler aynı örgütü tanımlamakta olup,

çalışmada hem Türkçe literatürdeki yaygınlığı hem de anlam netliği göz önünde bulundurularak **İŞİD** kısaltması tercih edilmiştir (Ataman,2017:213-237).

Bu tez, terörle mücadele politikalarının etkililiğini artırmaya yönelik stratejik bir değerlendirme sunmak amacıyla, terör örgütlerine bireysel katılımın ardındaki motivasyonel dinamikleri PKK ve İŞİD örnekleri üzerinden incelemektedir. Çalışmada, bireylerin radikal yapılara yöneliminde belirleyici olan ideolojik, politik, sosyo-ekonomik, psikolojik ve yapısal faktörler çok boyutlu bir analitik çerçeve içinde ele alınmakta; bu faktörlerin mevcut güvenlik politikalarında ne ölçüde karşılık bulduğu eleştirel bir perspektifle değerlendirilmektedir. Araştırma, klasik güvenlik odaklı mücadele anlayışının sınırlarını ortaya koyarken, radikalleşme süreçlerinin öncül nedenlerine odaklanan ve bireysel motivasyonları gözeten bütüncül politika tasarımlarının gerekliliğini vurgulamaktadır. Bu bağlamda, ideolojik yapı, örgütsel hedefler ve işleyiş mekanizmaları bakımından farklılık arz eden PKK ve İŞİD örneklerinin karşılaştırmalı analizi, motivasyon temelli mücadele stratejilerinin geliştirilmesine yönelik teorik ve pratik katkılar sunmayı amaçlamaktadır.

Bu çerçevede, çalışmanın birinci bölümünde; terör ve terörizm kavramları kavramsal ve tarihsel açıdan ele alınarak, bu olgunun zaman içerisindeki dönüşümü açıklanmıştır. Terörizmin tanımı, türleri, amaçları ve tarihsel evrimi literatür taraması ile değerlendirilmiş; bu analizler tezde sunulacak çözüm önerilerinin kuramsal zeminini oluşturmak amacıyla yapılmıştır.

İkinci bölümde, terörist yapıların motivasyon kaynakları detaylandırılmış; bireysel, toplumsal ve ideolojik güdüler çerçevesinde hangi dinamiklerin bu yapıları beslediği açıklanmıştır. Aynı zamanda terörizmin araçları (şiddet, medya, propaganda, dijital platformlar vb.) da sistematik biçimde incelenmiştir.

Üçüncü bölümde ise Türkiye örneği temelinde, ülkede faaliyet gösteren terör örgütleri ve bunlara karşı yürütülen terörle mücadele politikaları analiz edilmiştir. Türkiye'nin tarihsel deneyimleri, güvenlik stratejileri, hukuki yaklaşımları ve kurumsal refleksleri bu bölümde detaylı biçimde ele alınmıştır.

Dördüncü bölümde, çalışmanın yöntemsel çerçevesi açıklanmış; nitel araştırma yöntemlerinden tematik içerik analizi tercih edilmiştir. Bu bağlamda, PKK ve İŞİD'e katılmış bireylerin tanıklıklarının yer aldığı YouTube videoları analiz birimi olarak belirlenmiştir. Videolar, açık kodlama ve tematik çözümleme teknikleriyle

özümlemiş; katılımcıların örgüte katılma süreçleri ve motivasyonları anlamlandırılmaya çalışılmıştır.

Beşinci bölümde, içerik analizinden elde edilen bulgular sistematik biçimde sunulmuştur. PKK ve IŞİD'e katılan bireylerin motivasyonlarında öne çıkan temalar (aidiyet ihtiyacı, ideolojik yönlendirme, travmalar, sosyo-ekonomik yoksunluklar vb.) örnek alıntılarla desteklenerek sunulmuştur.

Altıncı ve son bölümde ise, elde edilen bulgular ışığında, Türkiye'nin terörle mücadele politikalarına yönelik çözüm odaklı politika önerileri geliştirilmiştir. Özellikle önleyici ve rehabilite edici güvenlik yaklaşımlarına ağırlık verilerek, radikalleşmeyi engelleyici yapısal stratejiler önerilmiştir.

BÖLÜM I

TERÖR -TERÖRİZM VE TARİHSEL SÜREÇ

1.1. Kavramsal Çerçeve

Terör ve terörizm kavramları, politik veya ideolojik hedeflere ulaşmak amacıyla, genellikle sivillere ya da devlet güçlerine karşı gerçekleştirilen şiddet içeren eylemleri tanımlar. Terör, sivil halkı korkutma, hükümetleri baskı altına alma veya belirli ideolojik ve politik amaçları gerçekleştirme amacı taşıyan, sistematik şiddet eylemleridir. Bu eylemler genellikle bombalama, saldırı, rehin alma ve benzeri yöntemlerle gerçekleştirilir. Terörizm ise, terör eylemlerinin sistematik bir strateji haline gelerek, belirli bir grup veya birey tarafından politik veya ideolojik hedeflere ulaşmak amacıyla uygulanmasıdır. Düzensiz ve asimetrik bir yapı içinde gelişen bu strateji, düzenli ordu güçlerinden farklılık gösterir.

Lutz ve Lutz (2017: 273-288), terörizmi, "siyasi hedeflere ulaşmak için şiddet veya şiddet tehdidi kullanan örgütlü grupların faaliyetleri" olarak tanımlar. Hacker ise terörizmi, "toplum tarafından dışlanmış, umutsuz bireylerin veya grupların gerçekleştirdiği terör eylemleri" olarak ifade etmektedir (Zafer,1999:2). Martin ise, terörizmi tanımlamak yerine, onun toplumsal etkilerine odaklanarak şu şekilde dile getirir: "Terörizm hangi adla anılırsa anılsın, her zaman toplumların dengesini sarsma ve sıradan insanların huzurunu tehdit etme çabasıdır" (Martin,2017: 27). Bu bağlamda, terörle mücadele, terör örgütlerini ve onların doğduğu ortamları etkili bir şekilde yok etmeyi hedefleyen stratejileri ifade eder (Martin,2017: 249).

Terör eylemlerinin temel hedefi, genellikle kamuoyunu etkilemek, hükümetleri zorlamak ve belirli politik değişiklikler yapmayı sağlamaktır. Teröristler, halk arasında korku ve kargaşa yaratmayı amaçlarlar. Eylemler, bombalama, silahlı saldırılar, rehine almayı kapsayan geniş bir yelpazeye yayılabilir. Çoğunlukla sivillerin yoğun olduğu, beklenmedik yerlerde gerçekleştirilen bu eylemler, terörün etki alanını genişletir.

Uluslararası düzeyde terörizm, farklı ülkelerdeki terörist grupların veya bireylerin işbirliği yaparak gerçekleştirdikleri eylemleri kapsar. Bu tür terörizmin önlenmesi, ulusal güvenlik güçleri, istihbarat birimleri ve uluslararası işbirliğini gerektiren bir süreçtir.

Terörün etimolojik kökeni, Latince "terrere" kelimesine dayanır ve korkutma, yıldırma gibi anlamlara gelir (Başeren, 2006:12-13). Türkçeye ise "korkutma", "yıldırma" ve "tedhiş" olarak çevrilmiştir. Türkiye'de, uzun yıllar boyunca terör, "anarşi" kavramıyla ilişkilendirilmiş ve terörist olarak adlandırılan kişiler "anarşist" olarak tanımlanmıştır (Yayla,1990:335-385).

Fransız Devrimi'nden sonra terör kelimesinin anlamı genişlemiş, bu dönemde, iktidarın uyguladığı baskılar ve düşmanlarına karşı yürütülen eylemlerle ilişkilendirilmiştir. "Terör dönemi", binlerce insanın ölümüne sebep olmuş ve terör, politik bir araç olarak ortaya çıkmıştır (Küçükcan,2009:33-54). 1793-1794 yıllarındaki "terör rejimi" (reign of terror) bu dönemin simgesel ifadesi olmuştur (Laqueur,2001:288).

Terör ve terörizm, tarihsel olarak değişen, evrilen ve farklı toplumsal bağlamlarda farklı anlamlar taşıyan kavramlardır. Bu nedenle terör ve terörizm arasındaki ayırım, zaman zaman belirsizleşebilir. Terörizm, terörü içeren geniş bir kavram olup, planlı ve kasıtlı eylemler aracılığıyla siyasal amaçları gerçekleştirmeyi hedefler.

Türk hukukunda, terör tanımı 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun 1. maddesinde yapılmıştır. Kanunda terör, "cebire ve şiddete başvurarak, korkutma, yıldırma ve tehdit gibi yöntemlerle, devletin varlığını tehdit etmek, Cumhuriyetin niteliklerini değiştirmek" amacıyla gerçekleştirilen eylemler olarak tanımlanmıştır. Ancak burada yapılan tanım, terörizme işaret etmektedir çünkü terörizm, şiddet ve korku unsurlarının birleştiği bir stratejidir.

Terörizmle ilgili akademik tanımlar arasında şiddet ve siyasal hedeflerin vurgulandığı birçok görüş bulunmaktadır. Alex Schmid ve Albert Jongman'ın araştırmasında, terörizm tanımlarının çoğunda şiddet (%83,5) ve siyasi hedefler (%65) ön plana çıkarken, sadece %17,5' inde sivilin hedef alındığı belirtilmiştir (Merari, 2016:25-61). Bu da terörizmin öznel bir kavram olduğunu ve farklı bakış açılara göre değişen bir olgu olduğunu gösterir.

Terör ve terörizm, farklı bağlamlarda farklı anlamlar taşır, ancak genellikle şiddet içeren, ideolojik ve siyasal amaçlarla gerçekleştirilen eylemler olarak tanımlanır. Bu tanımların çeşitliliği, terörizmin uluslararası politikadaki yerini ve devletler arası ilişkilerde nasıl kullanıldığını da etkilemektedir.

Terör örgütlerinin motivasyon kaynakları iki ana faktörde toplanabilir (Jung,2015:62-67):

1. Hedefler ve elde edilen başarılar,
2. Örgütün faaliyetlerini sürdürme yeteneği ve bu yöndeki çabalar.

Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi kuramı, terör örgütlerinin üyelerini motive etmekte etkili bir şekilde kullanılmaktadır. İnsan davranışını şekillendiren güvenlik, aidiyet, saygı ve kendini gerçekleştirme gibi psikolojik ihtiyaçlar, bireylerin karar ve davranışlarında belirleyici rol oynamaktadır. Terör örgütleri, üyelerine bu ihtiyaçların mevcut düzen tarafından karşılanmadığını ve gelecekte örgüt aracılığıyla bu ihtiyaçların giderilebileceğini vaat eder. Bu vaatler, bireysel motivasyonu artırmakta etkili olabilmektedir (Jung,2015:66).

Örgüt içerisindeki geleceğe yönelik beklentiler, genellikle ideolojik saiklerle iyimser bir tablo çizmekte, bu sayede örgüt içi gerilimler sınırlı kalmaktadır. Ancak işler yolunda gitmediğinde örgüt içi tartışmalar artış gösterebilmektedir. Terör örgütlerinde bireysel ihtiyaçlar ve kişisel egolar, gerçekleştirilen eylemlerin arkasındaki temel motivasyon kaynakları arasında yer almaktadır. Kişisel egoların yükselmesi, kin ve nefret tohumlarının ekilmesine zemin hazırlamaktadır (Lockett,1994: 10).

Bireylerin kişiliklerini etkileyen pek çok unsur bulunmaktadır. Terör örgütü mensubunun yetiştiği kültürel ortam, kişiliğinde belirli konularda duyarlılıklara veya önyargılara yol açabilmektedir. Bu süreçte bireyin, kendisini ait hissettiği grupla hareket etme arzusu ya da örgütün geleceğini ailesinin geleceğiyle özdeşleştirerek paternalist bir bakış açısı geliştirmesi söz konusu olabilir (Schwartz,2009: 537-559).

Terör örgütlerinin motivasyon kaynakları, ideoloji, strateji ve hedeflere göre değişiklik gösterebilen karmaşık ve çok katmanlı bir yapıya sahiptir. Bu kaynakların doğru şekilde anlaşılması, terörle mücadele stratejilerinin etkili bir biçimde geliştirilmesi açısından kritik önemdedir.

Öncelikle terörle mücadele ile terörizmle mücadele arasındaki farkın doğru anlaşılması gerekmektedir. Terörle mücadele, güvenlik kuvvetlerini ilgilendirirken; terörizmle mücadele, daha geniş bir kapsamda toplumsal destek ve bilinç oluşturmaya amaçlamaktadır (Bal,2007:85). Terörle mücadelede, bireylerin teröre katılımının önlenmesi, terörü meşrulaştıran sebeplerin ortadan kaldırılması ve halkın devletin çabalarına ikna edilmesi gerekmektedir.

Boaz Ganor (2005), terörle mücadele politikalarını üç başlık altında toplamıştır:

1. Terör örgütünün etkinliğinin sonlandırılması,
2. Terörün neden olduğu zararın ortadan kaldırılması,
3. Terörizmin tırmanmasının önlenmesi.

Başka görüşlere göre ise, terörizm günümüzde rakibin ulaşmaya çalıştığı coğrafi stratejiye odaklı, politik hedefler taşıyan ve devlet erkine ya da toplumlara yönelik etkili saldırılar bütünüdür. Terörist eylemler, karma savaşların karakteristik özelliklerini yansıtmaktadır. Kissinger'ın ifadesiyle, "Yaşadığımız yüzyıl, karışıklıklar yüzyılıdır" (Kissinger,2011: 11).

Günümüzde terörizm, sadece ülkeleri değil, kıtaları bile tehdit edebilecek bir kapasiteye ulaşmıştır. Teknolojik gelişmelere rağmen, terörizmin şiddet dolu yüzü, beklenmedik yer ve zamanlarda ortaya çıkabilmektedir. Sivil halkı hedef alan bir terör saldırısı, modern iletişim ağları sayesinde hızla dünya çapında yayılabilmektedir. Bu durum, teröristlerin amaçlarına ulaşmalarını kolaylaştırmaktadır. Teknoloji, sadece gelişmiş toplumların değil, terör örgütlerinin de saldırı yöntemlerini ve stratejilerini geliştirmelerine olanak sağlamaktadır.

Türkiye'nin tarihine bakıldığında, çeşitli dönemlerde terör olaylarıyla karşılaşıldığı görülmektedir. Bu olaylar kimi zaman toplumsal ayaklanmaların, kimi zaman dini gerekçelerin, kimi zaman ise doğrudan siyasi amaçların sonucudur. Cumhuriyet'in ilanından (29 Ekim 1923) itibaren hem iç siyasi meseleler hem de uluslararası sorunlar, zaman zaman terör eylemleri şeklinde tezahür etmiştir.

1.2. Terörizmin Tarihsel Gelişimi

Terörizm, insanlık tarihine köklü bir şekilde işlemiş bir olgu olarak kabul edilir ve bu durum, tarihsel süreç üzerinde derinlemesine bir analiz yapmayı zorunlu kılar. İlk terör örnekleri, genellikle Ortadoğu coğrafyasında görülür. Filistin'de, M.S. 50-70 yılları arasında faaliyet gösteren Sicarii adlı örgüt, ilk sistemli ve organize terör eylemlerini gerçekleştirmiştir. Bu örgüt, tahmini olarak binlerce kişinin ölümüne sebep olmuştur (Gérard Chaliand & Arnaud Blin,2007: 55-56). Bu örnek, hem terör faaliyetlerinin başlangıcı olarak önemlidir hem de gelecek yüzyılların terör niteliğini belirlemiştir. David C. Rapport'un terörün evrimine dair çalışmalarında, terörün tarihsel gelişimini 19.

yüzyıldan başlatmasına rağmen, 12. yüzyıldaki dinsel motifli terör eylemlerine de değinir. Bu dönemler, din ve terörün ilk kez bir araya geldiği yıllar olarak öne çıkar (Rapoport,1984:660).

Terörün modern dönemdeki gelişimi genellikle 19. yüzyıla dayandırılır. Bu dönemde terör, günümüzdeki anlamına benzer bir şekilde kullanılmıştır; özellikle Fransız Devrimi sürecinde toplumun genel yapısını tanımlamak için önemli bir kavram olmuştur. Gerçekten de Fransız cumhuriyetçiliğinin devrim sonrası dönemi genellikle "terör dönemi" olarak adlandırılır (Çelik,2015:98-115). Bu süreçte, devrimden sonra binlerce karşıt görüşlü insanın öldürülmesi, terör yüzyılın başlangıcını simgeler (Tilly, 1995: 241).

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin çöküşüyle birlikte 1990'larda çeşitli gruplar bu sistemsiz boşluklardan faydalandı. İslami kökenli terör örgütlerinin sayısında 1990'lı yıllarda belirgin bir artış gözlemlendi ve bu eğilim, 2001'deki 11 Eylül saldırılarıyla zirveye ulaştı. El-Kaide, 11 Eylül 2001'de Amerika Birleşik Devletleri'nin askeri ve ekonomik merkezlerine yönelik saldırılar düzenledi. Bu saldırılar, 'terörizm' kavramına belirgin bir İslami boyut eklemiş ve terörizm, bu yeni bağlamda farklı bir anlam kazanmıştır. Bu gelişmeler ışığında Amerika Birleşik Devletleri, terörizme karşı küresel çapta bir savaş açtığını duyurdu (Acar,2012:50). Bu durum, terörizmin uluslararası düzeyde bağımsız bir sorun olarak ele alınması gereken bir mesele olduğunu ortaya koymuştur.

Rapoport, terörün evrimini dört farklı dalgada incelerken, ilk dalgayı Çar II. Alexander'ın ölümü sonrasında ortaya çıkan "Narodnaya Volya" (Halkın İradesi) eylemleri olarak tanımlar. Bu akımı anarşizm ve yeni bireysel terörün başlangıcı olarak değerlendirir. İkinci dalgada, sömürgecilik dönemi ele alınırken, sömürülen toplumların isyanları ve bağımsızlık mücadeleleri yer alır. Bu dönemde milliyetçi ve etnik temelli terör öne çıkar. Üçüncü dalga, devrimci terör ve gerilla savaşlarını içerir ve Vietnam Savaşı ile Filistin Meselesi gibi olaylarla ilişkilendirilir. Terörün tarihsel evrimindeki en son aşama, 11 Eylül saldırısı sonrasında sıkça tartışılan etnik ve radikal dini terörizm olarak adlandırılmaktadır. Bu dönemde "İran Devrimi, Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı işgali ve Afgan direnişi, ayrıca Filistin-İsrail Savaşları" önemli rol oynamıştır (Rapoport,2001:419-424). Rapoport'un dalga teorisine göre, postmodern terörizm ve asimetrik savaş başlıklı bir dalganın daha olduğu belirtilmektedir. Ancak, bu süreç hala devam ettiği için henüz beşinci dalga olarak tanımlanmamıştır.

2000'li yıllarda terörizm, önceki dönemlere kıyasla daha fazla uluslararası bir boyut kazanmıştır. Artık hedef seçiminde daha az dikkat edilirken, masum sivillere yönelik rastgele saldırılara daha çok yönelmiştir. Ekonomik kaynaklarını illegal faaliyetlerde bulunan organize suç gruplarından sağlayan, ideolojik motivasyonlarla fanatizme daha yakın olan ve sınırlı şiddet yerine aşırı şiddeti tercih eden örgütler öne çıkmıştır. Ayrıca, bu örgütler sınır ötesi saldırılarda bulunarak sivilleri hedef almıştır (Ağkaya,2018: 280). Günümüzde terörizmin algısında, siyasi müzakerelerden ziyade radikal şiddet ve doğrudan yok etme eğilimi ön plandadır. Teknolojik ilerlemeler, iç savaşlar ve çatışmalardan kaynaklanan artan göç dalgaları, politik alandaki değişimler, Soğuk Savaş'ın sona ermesinin ardından teröre destek verenlerin artışı, küreselleşme ile birlikte paranın uluslararası dolaşımının artması ve ticaretin yerel seviyeden uluslararası seviyeye geçişi, silahların erişiminin kolaylaşması gibi faktörler uluslararası terörizmi destekleyen unsurlar olarak değerlendirilmektedir (Kartal,2018:54).

Terör saldırılarının ölümcüllüğü, 20. yüzyılın sonlarına ve 21. yüzyıla girerken artış göstermiştir. Kutsal ya da dini ideolojilerle yönlendirilen yeni bir terörizm biçimi, geçmiş yüzyıldaki benzer gruplara kıyasla çok daha büyük bir tehdit haline gelmiş ve örgüt mensupları biyolojik, kimyasal veya nükleer silahları kullanma kapasitesine sahip olmuştur. 21. yüzyıl, bilgi teknolojileri alanındaki ilerlemeleri de beraberinde getirmiştir. Nanoteknoloji, fiber optik kablolar, robotlar, biyoteknoloji ve uzay araştırmalarında yaşanan yeniliklerle bu dönem, endüstriyel ilerlemelerin yanı sıra, bilgi üretimi, dağıtımı ve paylaşımında da pek çok kolaylık sunulmuştur. Dünya genelinde büyük yankı uyandıran 11 Eylül 2001 saldırıları, küreselleşmenin bir yansıması olarak kendini göstermiş ve insanların kendilerini hiçbir yerde güvende hissetmemelerine neden olmuştur. Bu bağlamda, 21. yüzyıl terörizmi sadece belirli bir ülke veya bölgeyi değil, tüm dünyayı etkileyen bir olgu haline gelmiştir. Saldırıları, yüksek teknoloji kullanımının arttığını ve terörizmin niteliklerinde değişiklik yaşandığını göstermektedir. Medya teknolojileri ve internetin rolü, terörizmin doğasını dönüştürmüştür (Aktel, 2007:10-15). Gelişen bilgi teknolojileri, terör örgütlerine yeni bir fırsat sunarak siber saldırılar gerçekleştirmelerine imkân tanımıştır. Farklı bir ifadeyle, dijital çağın başlaması, terör örgütlerine daha önce bulunmayan bir faaliyet alanı sunmuştur. Hedeflerin bilgisayar ağları, zararlı yazılımlar kullanılarak etkisiz hale getirilmiş, yüksek güçlü radyo dalgalarıyla belirli alanlardaki elektronik sistemler hasara uğratılmış ve bu şekilde bilgi teknolojileri de saldırıya maruz kalmıştır (Laqueur,1999:316). 21.

yüzyıl terörizminin dikkat çeken bir diğer özelliği ise dinin öne çıkmasıdır. Özellikle dini motivasyonlu terörizm veya yaygın olarak bilinen adıyla İslami terör, El Kaide'nin 11 Eylül saldırılarından sonra daha geniş bir yayılma göstermiştir.

Kentlere göçlerin çoğalması, belirli bölgelerdeki politik istikrarsızlıkların sürmesi, aşırı dinci grupların ortaya çıkması, kitle imha silahlarının kullanılma tehdidi, intihar saldırılarının çoğalması, yeni teknolojilerle birlikte kullanılan silahların çeşitlenmesi, saldırıların ölümcül etkisinin artması, terör örgütlerinin yasadışı suç örgütleriyle işbirliği yapması ve kamuoyunda yaratılan korku ve panik gibi faktörler göz önüne alındığında, 21.yüzyılda terörizmin dinamik bir karakter kazanarak farklı bir aşamaya ulaştığı gözlemlenmektedir.

Terörizm şiddetlendikçe, kullanılan teknikler ve araçlar çeşitlenmiş, patlayıcı saldırılar can ve mal kayıplarını artırmış ve bu eylemler daha fazla ses getirmiştir (Şimşek,2016:333). Dinsel temelli terörizm yeni bir olgu olmamakla birlikte, 1980'lerde yükselişe geçmiş ve 1990'larda hızla artış göstermiştir. 21. yüzyıla girildiğinde, terörizmin yıkıcı niteliği güçlenmiş, terör örgütlerinin kitle imha silahlarına erişimi daha da kolaylaşmış ve terörist eylemler küresel çapta yayılmaya başlamıştır. Bu durumun sonucu olarak, çeşitli ülkeler ve uluslararası örgütler, çok sayıda tedbir almak zorunda kalmıştır

1.3. Terörizmin Türleri

Günümüz dünyasında karşılaşılan terörist eylemler, farklı niyetler, hedefler ve ideolojilerle şekillenir ve çeşitli coğrafyalarda gerçekleştirilir. Bu durum, terörizmin sınıflandırılmasını karmaşık hale getirmiştir ve evrensel olarak kabul görmüş bir sınıflandırmanın uygulanması genellikle zordur. Terörizmin türleri, gerçekleştirilen eylemlerin şekli, kullanılan yöntemler, hedefler ve terör örgütlerinin yapıları gibi faktörlere bağlı olarak değişiklik gösterir (Gül,2012:27).

Terörizmin türlerini tanımlamak, çok boyutlu ve karmaşık bir süreçtir. Motivasyonlar, ideolojik temeller, hedefler ve amaçlar, kullanılan taktikler, finansman kaynakları ve coğrafi etki alanı gibi parametreler, terörizmin sınıflandırılmasında önemli bir rol oynamaktadır. Bu faktörler göz önünde bulundurularak yapılan değerlendirmeler, terörle mücadele stratejilerinin daha etkili ve hedef odaklı olmasına katkı sağlayacaktır. Çünkü her terörizm türü, kendine özgü dinamiklere ve özelliklere

sahip olduğundan, mücadele stratejilerinin de bu farklılıkları gözetenek şekillendirilmesi gerekmektedir.

Terörizmin farklı türleri, değişen motivasyonlar ve stratejilerle ortaya çıkmaktadır. Dinsel, etnik, ideolojik, devlet destekli ve siber terörizm gibi türler, dünya genelinde güvenlik ve istikrarı tehdit eden unsurlar olarak kendini göstermektedir. Bu türler, farklı coğrafi bölgelerde çeşitli toplumsal, politik ve ekonomik yapıları etkileyerek, küresel güvenliği tehdit etmektedir.

Terörizmin kökenlerini, dinamiklerini ve etkilerini inceleyen çalışmalar, terörle mücadelede daha etkili stratejilerin geliştirilmesine olanak tanıyacaktır. Her terörizm türü, kendine özgü yöntemler ve hedeflerle hareket ettiğinden, terörle mücadelede kullanılan stratejilerin de bu farklılıkları dikkate alarak tasarlanması gerekmektedir. Dünya çapında toplumsal, politik ve ekonomik yapıları derinden etkileyen bu fenomenin farklı türlerinin anlaşılması, küresel güvenliğin sağlanmasında büyük önem taşımaktadır.

Bu bölümde, terörizmin türleri ve her bir türün karakteristik özellikleri detaylı bir şekilde ele alınacak ve bu türlerin küresel güvenlik üzerindeki etkileri üzerinde durulacaktır.

1.3.1. Ulusal Terörizm

Ulusal terörizm, bir ülke sınırları içinde faaliyet gösteren yerel terörist grupların, genellikle hükümet, devlet kurumları veya belirli toplumsal gruplara yönelik gerçekleştirdikleri şiddet eylemlerini ifade eder. Bu tür terörizm, etnik, dini, ideolojik veya politik motivasyonlarla şekillenebilir ve teröristler, genellikle kendi ülkelerindeki toplumsal veya siyasi sorunlara tepki olarak şiddet kullanır (Acar,2012:124).

Ulusal terörizm, esasen bir devletin iç sınırları içinde gerçekleştirilen ve çoğunlukla o ülkenin vatandaşlarına ya da toplumun belirli kesimlerine yönelik şiddet eylemlerini kapsar. Bu eylemler, belirli bir siyasi, dini, etnik veya ideolojik hedefe ulaşmayı, toplumsal bir değişim talep etmeyi ya da bir toplumu korkutma ve sindirme amacı taşır. Ulusal terörizmde, teröristler genellikle ülkelerindeki mevcut yönetimlere, güvenlik güçlerine veya toplumsal yapıya karşı eylemler düzenler. Bu tür terörist faaliyetler, toplumu etkilemek amacıyla siyasi veya toplumsal değişikliklere yol açmayı hedefler (Acar,2012:124).

Ulusal terörizm, dışsal unsurlardan, ilişki ağlarından ya da başka bir ülkenin çıkarlarından bağımsız olarak, yalnızca bir devletin iç sınırları içinde gerçekleştirilen şiddet hareketlerini ifade eder. Bu yönüyle ulusal terörizm, uluslararası terörizmle benzerlikler taşır; ancak en belirgin fark, ulusal teröristlerin hedeflerinin yalnızca kendi ülkelerindeki vatandaşlar olmasıdır. Uluslararası terörizmde, hedefler daha geniş bir coğrafyaya yayıldığı gibi, bu tür terörist faaliyetlerin dış devletler tarafından desteklenmesi söz konusu olabilir. Buna karşın, ulusal terörizmde bu tür bir dış destek genellikle bulunmaz ve eylemler yalnızca ülke içindeki hedeflere yöneltilir (Taşdemir,2006:34).

Ulusal terörizmi daha açık bir şekilde tanımlayacak olursak, bir devletin sınırları içinde gerçekleşen, dış kaynaklı terör örgütleriyle bağlantısı olmayan ve başka bir ülkenin çıkarlarını hedeflemeyen şiddet eylemleri olarak karşımıza çıkar. Bu tür eylemler, yalnızca o ülkenin içindeki belirli hedeflere yönelik olup, terörü gerçekleştirenler de o ülkenin vatandaşlarıdır. Bu nedenle, ulusal terörizmde devletin yargı yetkisi ve adalet sağlama sorumluluğu tamamen devlete aittir. Devletler, bu tür terörist faaliyetlere karşı mücadele ederken uluslararası hukuk kurallarına uygun olarak çeşitli yasal yöntemlere başvurabilirler (Kara,2016:91-92).

Ulusal terörizmin ortaya çıkmasında pek çok faktör etkili olabilir. Politik baskılar, etnik ve dini ayrımcılık, sosyoekonomik eşitsizlikler ve ideolojik çatışmalar, terörist grupların güç kazanmasında ve şiddet eylemleri gerçekleştirmelerinde önemli bir rol oynar. Bu bağlamda, devletlerin ulusal terörizmle mücadeledeki başarıları, bu temel nedenlerin doğru bir şekilde analiz edilmesi ve etkili politikalarla bu nedenlere karşı çözüm üretilmesine bağlıdır.

1.3.2. Uluslararası Terörizm

Uluslararası terörizm, terörist eylemlerin birden fazla ülkenin topraklarını veya vatandaşlarını hedef alması durumunda ortaya çıkar. Bu tür terörizm, genellikle bir ülkenin veya bir uluslararası kuruluşun desteğiyle gerçekleştirilen saldırıları içerir ve farklı ülkelerdeki vatandaşlar, kurumlar veya hükümetler doğrudan saldırıya uğrar. Bunun yanı sıra, uluslararası terörizm, küresel boyutta etkiler yaratan ve birçok ülkede yankı uyandıran terörist eylemleri de kapsar (Ergil,1992:140). Terörist gruplar, bu tür eylemlerle politik, dini veya ideolojik hedeflerine ulaşmayı amaçlar ve bu eylemler,

yalnızca yerel güvenliği tehdit etmekle kalmaz, aynı zamanda uluslararası güvenliği de tehdit eder.

Bugün, terör eylemlerinde yabancı unsurların etkisi giderek daha belirgin hale gelmiştir. Uluslararası terörizm, yalnızca yabancı ülke vatandaşlarının hedef alındığı eylemlerle sınırlı değildir; aynı zamanda uluslararası koruma altındaki kişiler, kuruluşlar, hatta dünya çapında kritik altyapıların hedef alındığı saldırıları da kapsar. Bu tür terörist eylemler, genellikle uluslararası sivil havacılık, deniz taşımacılığı veya iletişim sistemlerine yönelik olabilir. Ayrıca, bir terör saldırısının bir başka ülkenin vatandaşı tarafından gerçekleştirilmesi veya teröristin başka bir ülkeye iltica etmesi gibi durumlar da uluslararası boyutlu bir tehdit oluşturur (Topal,2004:70). Eğer terör eylemi, birden fazla ülkenin topraklarında gerçekleşiyorsa veya bir yabancı devletin desteğiyle yapılıyorsa, terörizm, ulusal sınırları aşarak uluslararası düzeyde bir tehdit haline gelir.

Uluslararası terörizm, çağdaş teknolojilerin kullanımıyla birlikte, faaliyet alanını ulusal sınırların ötesine taşımıştır. Bu durum, terörizmi yalnızca bir ülkenin iç sorunu olmaktan çıkararak, tüm insanlığın karşı karşıya olduğu bir tehdide dönüştürmüştür. Terörist eylemler, yalnızca insan hayatını değil, aynı zamanda küresel ekonomik faaliyetleri, siyasi dengeyi ve uluslararası ilişkileri de etkileyebilir. Bu nedenle, uluslararası terörizm, devletler arasındaki dostane ilişkileri ve iç ile uluslararası hukuk sistemlerini zorlar (Saraçlı,2007:1057). Teröristler, uluslararası diplomatik ve savaş normlarından saparak, şiddet yoluyla hedeflerine ulaşmayı amaçlarlar.

Sonuç olarak, uluslararası terörizm, sadece bir ülkenin sorunu olmaktan çıkıp tüm dünyayı etkileyen bir tehdide dönüşmüştür. Bu tür terörizm, devletlerarası işbirliği ve uluslararası hukukun ortak bir siyasi irade ile uygulanmasını gerektiren bir sorundur (Ergil,1992:140).

1.3.3. Devlet Destekli Terörizm

Devlet destekli terörizm, bir devletin, terör örgütlerine veya teröristlere doğrudan ya da dolaylı yollarla finansal, askeri, lojistik ya da siyasi destek sağlaması veya terör eylemlerini desteklemesi durumudur. Bu destek, devletin resmi politikaları olarak açıkça beyan edilebileceği gibi, gizli veya örtülü bir biçimde de gerçekleşebilir. Devletin, kendi çıkarları doğrultusunda terör örgütlerini kullanması ya da terör eylemlerine göz yumması, devlet destekli terörizmi ortaya çıkaran durumlardır. Bu tür

terörizm, uluslararası ilişkilerde karmaşık ve hassas bir mesele yaratır ve küresel toplum tarafından ciddi şekilde ele alınması gerekir.

Devletler, iç politikalarında olduğu kadar dış politikalarında da terörizmi bir araç olarak kullanabilmektedirler. Birçok bölgesel veya uluslararası aktör, uzun vadeli stratejik çıkarlarını korumak amacıyla terörizmi desteklemiş ve bunu bir mücadele aracı olarak tercih etmiştir (Topal,2004:70). Bu durumun temelinde, belirli bir hedefe ulaşma arzusunun daha güvenli ve etkili bir şekilde gerçekleştirilmesi yatar. Ayrıca, devlet destekli terörizm, finansal açıdan da oldukça avantajlı bir strateji olarak görülmektedir, çünkü devletler bu yolla terör eylemlerini dışarıdan yönlendirebilir ve hedeflerine ulaşırken doğrudan sorumluluk taşımazlar (Gül,2012:37).

Devletlerin terörizmi desteklemesi, genellikle terörist operasyonların planlanması, manipüle edilmesi ve denetlenmesi gibi durumları içerir. Bu bağlamda, devletler kamu kurumları aracılığıyla terörist eylemleri organize edebilirler veya denetim altında tuttukları gayri resmi devlet ajanları, paralı askerler ya da silahlı illegal grupları kullanarak terörist faaliyetlerin gerçekleştirilmesini sağlayabilirler (Şahin,2015:163). Bu tür uygulamalar, devlet destekli terörizmin devletin dış politika çıkarları doğrultusunda nasıl işlevselleştiğini ve uluslararası düzeyde nasıl sorunlar yarattığını gösterir.

1.3.4. Etnik Terörizm

Etnik terörizm, genellikle siyasi amaçlarla hareket eden bir etnik grubun, şiddet kullanarak belirli hedeflere yöneldiği bir terörizm türüdür. Bu tür terörizmde, bir etnik kimlik ya da bağlantıya sahip bireyler veya gruplar, etnik topluluklarını temsil ederek, toplumsal, dini ya da siyasi gerekçelerle şiddet eylemleri gerçekleştirebilirler. Etnik terörizm, özellikle etnik ayrılıkçılık, etnik baskı ve ayrımcılıkla ilişkilidir. Bu tür eylemler, genellikle devlet kurumları, askeri güçler ya da diğer etnik grupların üyeleri gibi belirli hedeflere yöneltilir.

Etnik temelli terör örgütleri, belirli bir etnik grubun, ulus devlet içinde tarihsel süreçler ve iç-dış dinamiklerin etkisiyle kurduğu "terör organizasyonları" yoluyla, devletin mevcut sınırlarını zorlamayı ve belirli bölgelerde bağımsızlık kurmayı amaçlarlar. Dünyanın çeşitli bölgelerinde faaliyet gösteren bu tür örgütler, etnik topluluklarının diasporaları ile birlikte, ülke içinde ve uluslararası alanda etkilerini

artırma potansiyeline sahip olup, finansman sağlama ve yeni militan toplama konusunda genellikle daha az zorluk çekerler (Ulaş,2017:30).

Türkiye’de etnik kökenli terör örgütleri, 1970’li yıllardan itibaren faaliyet göstermeye başlamış ve özellikle kırsal bölgelerde etkilerini artırmıştır. İrlanda Cumhuriyet Ordusu (IRA) ve Bask Yurdu ve Özgürlük (ETA) gibi örgütler, hem etnik hem de dini temeller taşıyan terörist yapılar olarak bilinirken, PKK (Kürdistan İşçi Partisi), KUK (Kürdistan Kurtuluşçular Örgütü) ve KAWA gibi örgütler ise etnik temelli terör örgütleri olarak tanınmaktadır (Kocadaş,2004: 9).

Dünyada devlet olarak tanınmayan, ancak bu durumu gizlemeyen birçok etnik grup bulunmaktadır. Bu gruplar, çeşitli sebeplerle terör eylemlerine başvurmakta ve bulundukları devlete karşı bağımsızlık mücadelesi vermektedirler. Etnik temelli terörizm, bu tür grupların, hedeflerine ulaşabilmek adına şiddet kullanmalarına ve şiddeti etnik gruplarını etkilemek için yoğun bir şekilde yönlendirmelerine neden olabilir. Etnik terörizmin amaçlarına ulaşması çoğu zaman zordur, bu nedenle şiddet genellikle birincil araç olarak kullanılır (Baharçiçek,2000:14).

Dünya genelinde, Sri Lanka’daki Tamil gerillaları, Filistin’deki Irgun, Türkiye’deki PKK, Kuzey İrlanda’daki IRA ve İspanya’daki ETA gibi örnekler etnik terörizmin en bilinen vakaları arasında yer almaktadır. Etnik çatışmalar, günümüzde küresel güvenlik açısından önemli sorunlardan birini teşkil etmekte olup, dünya genelinde etnik temelli terör eylemleriyle karşılaşmak mümkündür (Akça,2014: 27).

1.3.5. Siber Terörizm

Siber terörizm, bilgisayar sistemleri, internet ve diğer dijital teknolojiler aracılığıyla şiddet, korku ve kaos yaratmayı amaçlayan bir terörizm türüdür. Siber teröristler, bilgisayar korsanlığı, veri sızdırma, zararlı yazılımlar kullanma veya internet altyapısını hedef alma gibi çeşitli yöntemlerle saldırılar gerçekleştirebilirler. Bu saldırılar genellikle devlet kurumları, finansal sistemler, enerji altyapıları, iletişim ağları ve diğer kritik altyapılara yöneliktir. Siber terörizm, geleneksel terörizmle benzer şekilde halkı korkutmak, ekonomik zarar vermek ve siyasi amaçları desteklemek amacıyla kullanılabilir.

Siber terörizmin ilk örneklerinden biri, 1988 yılında Robert Tappan Morris tarafından geliştirilen Morris solucanı olarak bilinir. Eğlence amacıyla geliştirilen bu

yazılım, programlama sırasında yapılan bir hata nedeniyle, internetin öncüsü Arpanet üzerinde hızla yayılmış ve bağlı bilgisayar ağlarını felç ederek %10'unu etkisiz hale getirmiştir (Findingdulcinea,2018).

Siber terörizm, genellikle geleneksel terörizmin hedeflerine hizmet eder. Dijital ortamda gerçekleştirilen saldırılar, mülkiyete ciddi zararlar verebilir, halkın sağlığı ve güvenliğini tehdit edebilir, önemli ekonomik kayıplara ve güvenlik ihlallerine yol açabilir. Ayrıca, bir ulusun sosyal ve politik istikrarını bozarak toplumsal uyumu zedeleyebilir (Gordon, ve Ford,2002:636).

Siber terörizm, saldırganlar için genellikle bir sosyal hak olarak görülse de, bireysel hak ve özgürlükleri tehdit ettiği ve toplumsal düzeni bozduğu için terörist bir eylem olarak kabul edilmesi gerektiği vurgulanmaktadır (Bartels,2015:43). Günümüzde, siber teröristler, fiziksel güvenliklerini riske atmadan ve fiziksel bir yere gitmeden, dijital platformlarda kaos yaratabilirler. Bankalar ve finansal kurumlar üzerinden iletişimde bozulmalara yol açabilirler. Bu tür saldırılar için gereken ekipmanlar silahlardan ziyade, sadece internet bağlantısı ve bilgisayarlardır. Bu bağlamda, siber terörizmin, hedeflerine ulaşmak için gelişmiş teknolojiyi kullanan, geleneksel terörizmin yeni bir biçimi olarak tanımlanması mümkündür (Özcan,2002:30).

1.3.6. Dini Motifli Terörizm

Dini temelli terörizm, belirli dini meselelerin yanlış yorumlanması sonucu dinin, ya kasıtlı olarak ya da yanlışlıkla, zarar görmesine yol açan terörist faaliyetleri ifade eder. Bu yanlış anlamalar genellikle şeriat, şahadet, cihad, Allah'ın hükmü, iyiliği emretme ve kötülüğü engelleme gibi kavramların orijinal anlamlarından saparak, amaçlara hizmet etmek için çarpıtılmasıyla ortaya çıkar (Sever,2010:121).

Dini motifli terörizm, bir dinin kutsal kitapları ya da metinlerinin, terörizmin hedef ve stratejilerine uygun bir şekilde yorumlanarak kullanılan ideolojilerle yapılan şiddet eylemleri olarak tanımlanabilir (Şen,2011:34). Bu tür terörizm, dini inançlar ve ideolojilerle motive edilen, belirli bir dini inancı yayma, koruma veya savunma amacı güden terörist eylemleri ifade eder. Teröristler, dini öğretileri ve inançları, şiddet eylemlerini meşrulaştırmak için bir araç olarak kullanır; bu eylemler genellikle sivil halkı, dini mekanları, hükümet binalarını veya sembolik yapıları hedef alır.

Dini terörizm, çeşitli dini ve mistik doktrinler üzerinden şekillenen radikal fanatizmin bir ürünü olarak değerlendirilebilir. Kutsal yazılar veya dini otoritelerin onayıyla haklı çıkarılan dini terörizm, öldürme, ölme veya kendini adama gibi eylemleri yüce bir fedakârlık ve tanrısal güce teslimiyet olarak gören bir anlayışla ilişkilendirilir (Aydınoğlu,2011:66).

Bu tür terörizmin yaygın bir özelliği, intihar saldırıları, bombalı saldırılar ve kitlesel katliamlar gibi yüksek ölüm oranlarına yol açan yöntemlerin tercih edilmesidir. Teröristler, bu tür eylemleri dini bir görev veya cihad olarak görerek gerçekleştirirler. Bununla birlikte, İslam dünyasında, özellikle Müslümanların savunma amaçlı savaşları dışında, çoğu savaşın ekonomik ve siyasi nedenlere dayandığı unutulmamalıdır. Dolayısıyla, İslam adına gerçekleştirilen birçok şiddet eylemi, aslında İslam'la doğrudan bir bağ kurmak için yeterli bir sebep teşkil etmez. Bu eylemler, İslam'ı harekete geçirici bir araç olarak kullanmak amacıyla gerçekleştirilmiştir (Kapitan,2012:46).

Radikal dini liderler ve vaizler, şiddeti teşvik eden öğretilerle bireyleri radikalleştirerek dini motifli terörizmin yayılmasında önemli bir rol oynar. Eğitim eksikliği ve yanlış dini bilgilerin etkisi de bu süreçte büyük bir etkidir. Özellikle Ortadoğu gibi bölgelerdeki çatışmalar, dini motifli terörizmin daha da büyümesine zemin hazırlamaktadır. Bu bölgelerde, intihar saldırıları sıkça kullanılmakta ve bu tür saldırılar, yüksek ölüm oranlarına yol açmaktadır.

Son olarak, dini motifli terörizmin üyeleri genellikle toplumsal yapıya katkıda bulunmayan, yaşadıkları ülkede hiçbir olumlu etkisi olmayan ve çeşitli sorunlarla mücadele eden bireylerdir. Bu kişiler, mevcut yaşamlarından tatminsizlik duyarlar ve farklı bir hayat arayışı içinde olurlar. Örgüt üyeleri, ideolojik temellerdeki farklı görüş ve inanç sistemlerini referans alarak hedeflerine meşruiyet kazandırma çabası içine girerler. Günümüzün dini motiflerle şekillenen terör örgütleri, dini öğeleri dinin özünden ayırarak, bu bilgileri kısmi bir biçimde ele alıp, klişe ve sloganlar haline getirerek kendi amaçları doğrultusunda kullanılmaktadırlar (Erdem,2018: 22).

Dinlerin insanlar tarafından çeşitli şekillerde algılanması ve yorumlanması, terör örgütlerinin birbirleriyle çatışmalarına ve hedef haline gelmelerine neden olmaktadır. Bu örgütler, hem eylem hem de ideolojik düzeyde faaliyet göstererek, kendilerine yeni üyeler kazanmaktadırlar. Bununla birlikte, birçok düşünür ve akademisyenin ortak

görüşü, dinin kesinlikle siyasi şiddet, terörizm veya terörle bağlantılı olmadığı yönündedir (Güngör,2010: 46).

Dini motifli terörizmin yayılmasında etkili olan faktörler arasında politik baskılar, sosyo-ekonomik sorunlar, radikal dini öğretiler ve küreselleşme önemli bir rol oynamaktadır.

BÖLÜM II

TERÖRİZMİN MOTİVASYON KAYNAKLARI VE ARAÇLAR

Terörist kimdir ve insanlar neden terörist olmayı tercih ederler? Bu soruya yanıt arayan birçok teori bulunmaktadır. Terörist, genellikle siyasi, dini veya ideolojik motivasyonlarla şiddet eylemleri gerçekleştiren kişidir. Terörizme yönelmenin ardındaki nedenler ise farklı teorilerle açıklanmaya çalışılmaktadır. Bu teoriler, teröristlerin sosyal, psikolojik ve politik faktörlerle olan etkileşimlerini anlamaya yönelik çeşitli yaklaşımlar sunar.

Bu bağlamda, Leon Festinger tarafından geliştirilen "Çelişki Kuramı" ya da bilinen adıyla "Bilişsel Uyumsuzluk Teorisi", bireylerin içsel tutumları, inançları ve davranışları arasındaki uyumsuzluğun, bireylerde nasıl bir rahatsızlık yarattığını ve bu rahatsızlığın nasıl giderilmeye çalışıldığını açıklar. Festinger'in teorisine göre, insanlar sahip oldukları tutum, inanç ve davranışlar arasında bir uyumsuzluk hissettiklerinde, bu durum içsel bir rahatsızlık yaratır. Bu rahatsızlık, kişinin tutumlarını, inançlarını veya değerlerini dış dünyadaki gerçeklikle uyumlu hale getirmek için değiştirilmeye çalışır (Cooper,2007).

Bilişsel uyumsuzluk, bireylerin zihinsel modelleri ile dışsal dünyada yaşadıkları arasında bir fark oluştuğunda ortaya çıkar. Bu fark, genellikle ekonomik ve sosyal koşullardaki uyumsuzluktan kaynaklanır. Bu durumda, bireyler, toplumsal ve ekonomik eşitsizlikleri, kişisel hedefleri doğrultusunda çözmeye çalışırlar. Ancak bu uyumsuzluk, yalnızca benzer sosyo-ekonomik statüye sahip olanları terörizme yönlendirmez. Sosyal çevre ve kimlik duygusu bu noktada kritik öneme sahiptir, ancak bu faktörler tek başına yeterli olmayabilir (Cooper,2007).

Bazı teoriler, teröristlerin siyasi veya toplumsal değişim yaratmak, baskı uygulamak ya da hükümetleri zorlamak amacıyla şiddet eylemleri gerçekleştirdiğini savunur. Diğer teoriler ise, teröristlerin toplumdan duyduğu öfke veya umutsuzluk ile motive olduklarını ileri sürer. Bazı yaklaşım ise, teröristlerin gruba aidiyet duygusu, özsayıgı eksiklikleri ya da kişisel kazançlar için bu tür şiddet eylemlerine başvurduklarını belirtir.

Genel anlamda, terörizm olgusu karmaşık ve çok yönlü bir fenomen olup, çeşitli faktörlerin etkileşimiyle açıklanabilir. Bu faktörler arasında siyasi, sosyal, ekonomik,

psikolojik ve ideolojik etmenler yer alır. Terörizme yol açan dinamiklerin anlaşılması, bu çok katmanlı etkileşimleri anlamaktan geçer.

2.1. Sosyo-Kültürel Etkenler

Terörizmin sosyal ve çevresel kökenleri, toplumlar arasında farklılık gösterse de, bazı ortak özellikler ve eğilimler bulunmaktadır. Eğitim ve öğretim yöntemleri, ulusal birlik, dayanışma ve toplumsal bütünlük duygusu her toplumda farklı şekillerde gelişebilir. Farklı bakış açılarına sahip bireylerin varlığı, toplumun temel değerleriyle çatışmalarına ve bu durumun terörizme yönelik eğilimleri artırmasına neden olabilir.

Ayrıca, bireylerin devlete karşı olan yurttaşlık yükümlülükleri ve hakları konusunda yetersiz bilgiye sahip olmaları, teröre yönelme eğilimini doğurabilir. Bu durum, bireylerin toplumsal düzenin işleyişine ve devletin sunduğu hizmetlere olan güvensizliklerini artırabilir ve zamanla terörist faaliyetlere yönelmelerine zemin hazırlayabilir (Yıldırım,2010:30-40). Terör örgütleri, faaliyet alanlarını genişletirken, özellikle gençleri hedef alarak onları kendi saflarına çekmeye çalışırlar. Bu bağlamda, ezilme, dışlanma ve hizmet yetersizliği gibi sosyo-kültürel faktörler, gençlerin teröre yönelmesinde belirleyici etkenler arasında yer almaktadır (Gül,2012:22).

Ayrıca, bazı toplumlarda şiddet, bir kültürel özellik olarak kabul edilebilir. Bu tür toplumlarda, terörizm için uygun bir ortam oluşur. Gençlerin sorunlarını şiddet yoluyla çözmeye eğilimli olmalarının temelinde, büyüdükleri kültürün şiddeti meşru görmesi yatmaktadır. Sosyal, ekonomik ve politik koşulların olumsuz etkilerinden kurtulmak amacıyla şiddeti bir çözüm aracı olarak görebilirler. Bu kişiler, şiddet kullanarak toplumsal düzeni bozarken, ideolojik propaganda ve görüşlerin etkisiyle hareket ederek kendilerinin haklı bir mücadele içinde olduğuna inanabilirler. Şiddet kullanarak amacına ulaşabileceğini düşünen bu bireyler, şiddetin meşru bir araç olduğuna inanırlar (Acar,2012:155).

2.2. Ekonomik Etkenler

Ekonomik koşullar, toplumsal kararların şekillenmesinde önemli bir rol oynar. Eğer ekonomik politikalar, gelir eşitsizliğini artırıyor ve yoksulluğu derinleştiriyorsa, bu durum adaletsizlik hissiyatını güçlendirir ve insanlar, bu politikalara karşı daha güçlü bir şekilde siyasi taleplerini dile getirmeye başlarlar. Dolayısıyla, ekonomik koşullar ile

terörizm arasında doğrudan bir ilişki olmasa da, bu iki olgu arasında bir bağın varlığı kabul edilmektedir.

Örneğin, Ortadoğu'daki birçok Müslüman ülkesi incelendiğinde, bu bölgelerde dini motifli terör örgütlerinin etkisi daha yaygın bir şekilde hissedilmektedir. Özellikle ekonomik açıdan zor durumda olan bölgelerde ve toplumun belirli kesimlerinde, bu örgütlerin üye sayılarının ve sempatizanlarının arttığı gözlemlenmektedir. Terör örgütleri, toplumda yaygın olarak ekonomik sıkıntıların yaşandığı kesimlere yönelik olarak, iktisadi koşulları iyileştirme ve halkı refaha kavuşturma vaatleriyle propaganda yaparak insanları kendi yanlarına çekmeye çalışmaktadır. Bu bağlamda, işsizlik, yoksulluk ve adaletsizliğin yaygın olduğu bölgelerde, ya terör örgütlerinin varlığına rastlanmakta ya da mevcut örgütlerin etkisi güçlenmeye devam etmektedir (Acar,2012:153-155).

2.3. Siyasi Etkenler

Terör örgütlerinin sıkça başvurduğu bir argüman, mevcut siyasi düzenlere alternatif sunduklarını iddia etmeleridir. Bu gruplar, siyasi hakları ihlal edilen toplulukları savunduklarını ve yürütülen savaşların ezilen halkların mücadelesi olduğunu vurgulayarak kendi eylemlerini meşrulaştırmaya çalışırlar (Öztürk ve Çelik,2015: 92). Siyasi nedenler, terörizmin motivasyon kaynakları arasında önemli bir yer tutar ve oldukça çeşitlidir. Bunlardan bazıları şu şekildedir:

- **Toplumsal Değişim Talepleri:** Terörist gruplar, genellikle toplumsal adalet, demokrasi ve özgürlük gibi siyasi hedeflerle siyasi değişim veya reform talep ederler. Bu tür gruplar, toplumu daha adil ve özgür bir yapıya kavuşturmayı amaçlarlar.
- **Özerklik veya Bağımsızlık İstekleri:** Bazı terörist gruplar, belirli bir etnik veya bölgesel kimliği savunarak özerklik veya bağımsızlık talep ederler. Bu gruplar, genellikle yerel yönetimlerin veya merkezi hükümetlerin egemenliğinden kurtulmayı hedefler.
- **İdeolojik Hedefler:** Terörist gruplar, belirli ideolojiler veya inançlar doğrultusunda siyasi hedeflere ulaşmayı amaçlarlar. Bu ideolojiler genellikle

radikal ve aşırı görüşler içerir ve toplumsal yapıda köklü değişiklikler yapmayı hedefler.

- **Dış Politika veya İşgal Karşıtlığı:** Bazı gruplar, belirli bir ülkenin dış politikasına ya da işgaline karşı çıkarak siyasi hedeflerini ortaya koyarlar. Bu gruplar, işgal altındaki toprakların kurtarılmasını veya yabancı güçlerin geri çekilmesini talep edebilirler.
- **Devlet Kurumlarına Karşı Düşmanlık:** Bir diğer yaygın motivasyon kaynağı ise, bazı terörist grupların mevcut devlet kurumlarına veya hükümete karşı duyduğu düşmanlıktır. Bu gruplar, genellikle mevcut hükümetin devrilmesini veya değiştirilmesini amaçlarlar.

Bu siyasi nedenler, terörizmin motivasyonlarının yalnızca bir kısmını temsil etmektedir. Her terörist grup, kendine özgü siyasi hedeflere ve motivasyonlara sahip olabilir.

2.4. İdeolojik Etkenler

Bazı bireyler, güçlü ideolojik inançlar veya kendilerini kanıtlama arayışı ile terör eylemlerine yönelmiş olabilirler. Benzer şekilde, büyük bir değer uğruna ölüme gitmeye hazır olan kişiler de terörü bir araç olarak kullanılabilir. Bu kişiler, hayatlarını riske atmayı göze aldıkları değerlerin temelinde genellikle inançlar ve manevi idealler bulunur (Albayrak,2004:297).

Özellikle dini temelli terörizmde, bireylerin bir dini cemaatin üyesi olarak edindikleri dini yorumlar, şiddet içeren eylemler gerçekleştirmelerinde önemli bir rol oynayabilir. Bu gruplar, dini inançları kendi ideolojilerini pekiştiren bir araç haline getirirler. Örneğin, grup veya örgüt tarafından düzenlenen seminerler, kurslar ve sohbetler gibi etkinliklerde, üyeler sosyal etkileşimler aracılığıyla yeniden biçimlendirmeye çalışılır. Bu süreçte, bireyler kendilerini bu dünyadan farklı bir gerçeklikte hissederek duygusal suistimallere açık hale gelebilirler (Kirman,2006:327).

Terör örgütleri, hedeflerine ulaşabilmek için dini duyguları kullanır ve kutsal metinlerdeki şiddetle ilgili pasajları farklı şekilde yorumlayarak eylemlerini dini bir meşruiyetle ilişkilendirir. Bu tür örgütler, üyelerini ölüm sonrası hayatla ilgili vaatlerle motive ederler; şehitlik ve cennet gibi inançlar, dünyevi hayatta ulaşılabilecek ödüller

olmaktan çok, ölüm sonrasına yönelik umutlar yaratır. Bu durum, dini inançların terör örgütleri tarafından daha kolay sömürülmesini sağlar.

Terör örgütlerinin ideolojik temellerini oluştururken din, önemli bir motivasyon kaynağıdır. Bununla birlikte, terörizmi tetikleyen başka ideolojik faktörler de bulunmaktadır. Bu faktörleri şu şekilde özetleyebiliriz:

- **Finansal ve Sosyal Hâkimiyet Arayışı:** Terör örgütleri, kapitalist sistemlere karşı tepkisel bir tutum sergileyebilir ve bu, güç elde etme çabalarını tetikleyebilir.
- **Ekonomik Çıkar Sağlama:** Terör örgütleri, ekonomik çıkarlar elde ederek operasyonlarını sürdürebilir ve güçlerini artırabilirler.
- **Heyecan Arayışı:** Terörist grupların üyeleri, radikal eylemlere katılmak için heyecan arayışını bir motivasyon kaynağı olarak kullanabilirler.
- **İrkçılık ve Ayrımcılık:** Bazı terör örgütleri, belirli etnik gruplara veya uluslara karşı düşmanlık besleyen ideolojiler geliştirirler.
- **İşbirlikçilik ve Propaganda:** Terör örgütleri, kendi ideolojilerini yaymak ve toplumsal destek kazanmak amacıyla propaganda yapar ve bu eylemleri meşrulaştırmaya çalışırlar.
- **Narsisizm:** Terör örgütlerinin liderleri ve üyeleri, kendilerini abartılı şekilde önemli ve güçlü görerek motive olabilirler.
- **Şehitlik Kavramı:** Şehitlik anlayışının vurgulanması, terör örgütlerinin üyelerini ölüme girmeye teşvik eder.
- **Politik ve Kültürel Zorlama:** Terör örgütleri, politik ve kültürel amaçlarına ulaşmak için şiddet kullanabilirler.
- **Tarihsel Nedenler:** Terör örgütleri, tarihsel haksızlıklar veya travmaları bahane ederek kendi eylemlerini haklılaştırmaya çalışabilirler.
- **Uluslararası Hukukun İhlali:** Terör örgütleri, uluslararası düzeyde terör eylemleri gerçekleştirerek uluslararası hukuku ihlal edebilirler (Saraçlı, 2007: 1057).

İdeolojik etkenler, terörizmin kökeninde bulunan birçok faktörden sadece bir kısmıdır, ancak örgütlerin motivasyonlarını derinlemesine anlamada önemli bir yer tutar.

2.5. Sosyal Medya ve Radikalleşme

Propaganda, belirli bir görüş, inanç veya düşüncenin yayılması ve kabul edilmesi amacıyla gerçekleştirilen bir süreçtir. Bu süreç, sözlü, yazılı ya da diğer iletişim yöntemleriyle olabilir. Araştırmalarda, propaganda genellikle iki ana kategoride ele alınır: klasik ve modern propaganda. Klasik propaganda, bireylerin tutum ve davranışlarını değiştirmeye odaklanırken, modern propaganda daha geniş bir etkiye sahiptir; bireyleri sadece davranış değişikliğine yönlendirmekle kalmaz, aynı zamanda aktif süreçlere katılmalarını ve belirli inançlar geliştirmelerini teşvik eder. Propagandistler, genellikle semboller kullanarak, bazı bilgileri kasıtlı olarak çarpıtarak insanların bu bilgilere inanmalarını sağlamaya çalışırlar. Ayrıca, sıkça tekrar edilen kelimelerle, belirli kavramların toplumda yayılmasını sağlarlar. Propaganda sürecinde, dost ve düşman ayrımları yapılarak bireylerin kararları, propagandayı yürüten kişinin belirlediği dostlar lehine yönlendirilir. Vatan, bayrak ve ahlak gibi değerler bu süreçte sıkça vurgulanan kavramlar arasında yer alır. Örneğin, DEAŞ'ın Suriye'de kullandığı propaganda yöntemleri, dini semboller, dini içeriklerin çarpıtılması ve farklı olanların dışlanması gibi tekniklerle geniş kitlelere ulaşmıştır (Taşdemir,2017:728).

Radikalleşme terimi, genellikle şiddetle ilişkilendirilerek incelenmektedir. Şiddetle radikalleşme, bireysel veya toplu düzeyde, grup ya da birey merkezli şiddet eylemlerinin, siyasi, sosyal ve dini hedeflere ulaşmak için kullanılmasını ifade eder (Ellis,2021:2). Radikalleşme süreci, küresel, sosyolojik ve siyasi faktörlerin yanı sıra, psikolojik ve ideolojik süreçlerin de şekillendiği bir durumdur. Adaletsizlik algısı ve mahrumiyet duygusu, bireyleri belirli bir grupla duygusal ve zihinsel işbirliğine yönlendirir ve bu durum, “biz” ve “onlar” ayrımının ortaya çıkmasına yol açar (European Commission,2008:9). Schmid, radikalleşme süreçlerini üç düzeyde incelemiştir:

- **Mikro Düzey:** Bireyin topluma uyum sağlayamaması, kimlik sorunları, yabancılaşma, ayrımcılığa maruz kalma ve göreceli yoksunluk gibi faktörlerin bireyi etkilemesi.
- **Mezo Düzey:** Grup düzeyinde örgütlenme.
- **Makro Düzey:** Radikalleşmenin toplumda, özellikle azınlıklar ve diaspora grupları gibi topluluklar arasında ortaya çıkması (Schmid,2013:3-5).

Bu tanım doğrultusunda, radikalleşme sürecine sempatizanlar ve destekleyici unsurlar dahil edilmemektedir. Radikalleşmeye yol açan öfke, korku, intikam ve saldırganlık gibi duygular, karşı tarafın düşman olarak görülmesinde etkili olabilir ve bu durum, bireyin kendisini temsil ettiğine inandığı bir grup adına radikalleşmesine neden olabilir (Koomen,2016:192).

Sosyal medya, bireyler arasındaki etkileşimi artırarak toplumsal bağları güçlendirmenin yanı sıra, radikalleşme süreçlerinde de önemli bir rol oynamaktadır. İnternet ve sosyal medya, radikal ideolojilerin hızla yayılmasını sağlar ve bireyler bu ideolojilere çekilebilir, böylece radikalleşme süreci hızlanabilir. Sosyal medya platformları, radikal grupların ideolojilerini yaymak ve yeni üyeler kazanmak için güçlü araçlar sunar. YouTube, Facebook, X gibi platformlar, radikal içeriklerin paylaşılması ve bu içeriklerin hızla yayılması için elverişli ortamlar sağlar.

İnternet teknolojilerinin yaygınlaşması, bireylerin radikal içeriklere maruz kalma olasılığını artırırken, bu süreç aynı zamanda toplumsal kutuplaşmayı derinleştirir. Terör örgütleri, çevrimiçi platformları kullanarak radikalleşme süreçlerinde hızlandırıcı bir rol oynayabilirler. Aşırılıkçılık, radikal politik ideolojilerin bir yansıması olarak, inancın içeriği ve bu inancın ifade edilme biçimi ile şekillenir. Aşırılıkçı duygular, bireyi şiddete yönlendiren, düzeni bozan ve kaos yaratmaya meyilli davranışları tetikleyebilir (Martin, 2017:29).

İnternetin bilgi yayılmasını hızlandırma, sınırsız erişim sağlama, sınır ötesi operasyonel iletişim imkanları sunma ve kullanıcıların kimliklerini gizleyebilme özellikleri, bireylerin radikal düşüncelere çekilme potansiyelini artırır (Weimann,2014:3). Sosyal medya algoritmaları, kullanıcıların önceki etkileşimlerine ve ilgi alanlarına dayalı içerikler sunar. Bu durum, bireylerin benzer düşünce yapısına sahip kişilerle etkileşimde bulunmalarına ve kendi görüşlerini destekleyen içeriklerle karşılaşmalarına yol açar. Bu tür etkileşimler, "eko odaları" yaratır ve bireylerin radikal düşünceleri sorgulamadan kabul etmelerine ve bu düşüncelerde daha da derinleşmelerine neden olabilir.

Aşırılık yanlıları, interneti, küreselleşmeye karşı bir duruş sergileyen, bölücü içeriklerin yayılması amacıyla kullanabilirler. Yoğun milliyetçi ideolojilerle beslenen bu hareketlerin, yabancı karşıtlığına dayalı düşüncelerle teröre dönüşme potansiyeli vardır (Hughes,2021:59). Radikalleşme süreci, bireylerin radikal içeriklere maruz kalmasıyla

başlar. Sosyal medya platformları, bu içeriklerin çeşitli gruplar ve bireyler aracılığıyla paylaşılmasına olanak tanır. Radikal gruplar, sosyal medya üzerinden bireylerle iletişime geçerek, güvenlerini kazanabilir ve onları radikal ideolojilere çekebilirler.

Kitle iletişim teknolojileri hem geleneksel hem de asimetrik çatışmalarda, bir savaş aracı olarak kullanılabilir. Terörist gruplar, medya araçlarını yönlendirerek kriz dönemlerinde tehdit unsuru haline gelebilirler. Hedefleri, dijital medyada propaganda yapmak, kaos yaratmak, ideolojik mesajlarını iletmek ve mevcut yönetimin politikalarını eleştirerek algı yönetimi aracılığıyla gündem oluşturmak olabilir (Hoffman,2003; Martin,2017:103). Sosyal medya, radikal gruplar için bir eğitim ve ideolojik yönlendirme aracı olarak da kullanılabilir. Radikal ideolojilere sahip gruplar, sosyal medya üzerinden çeşitli içerikler sunarak bireyleri eğitebilir ve radikal düşünceleri benimsemelerini teşvik edebilirler. Bu içerikler, yazılı metinler, videolar, sesli mesajlar veya görseller şeklinde olabilir.

2.6. Psikolojik Etkenler

Terörizmin ardında yatan psikolojik unsurlar, bireylerin kendilerini toplumsal yapıda farklı bir konumda görmek istemeleriyle doğrudan ilişkilidir. Toplumda saygınlık elde edemeyen ve kendini geliştirebilme noktasında yol bulamayan birey, bu sorunun çözümünü şiddetle arama eğilimindedir. Toplumun dışladığı birey, aynı durumdaki kişilerle kurduğu iletişim sonucu toplumsal yapısından soyutlanarak terör örgütlerine katılır ve bu örgütün faaliyetlerinde yer alır. Bu psikolojik süreç, kişinin saldırgan ve uyumsuz davranışlar sergilemesine neden olur. İlgili ruh halinin temelinde, dışlanmanın yarattığı güvensizlik yer almaktadır. Dışlanmışlık duygusunun bireyde yarattığı güvensizlik, terörist örgütlerin psikolojik baskısıyla birleştiğinde, kişiyi güvenlik güçlerine karşı öfke dolu bir tutuma iter (Caşın,2008:289).

Abraham Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi, bireyin motivasyonlarının bir sıralama içinde geliştiğini ortaya koyar. Maslow'a göre, biyolojik temel ihtiyaçlar karşılandıktan sonra, birey daha karmaşık psikolojik ihtiyaçlar peşinden gider (Atkinson,1995:112). Terör örgütleriyle temas kuran birey, Maslow'un sıralamasına göre, grup aidiyetine ve başarıya yönelik arzularını tatmin etmeye başlar. Bu süreç, bireyi örgüt tarafından ideolojik bir eğitimle yönlendirilerek, radikal eylemlere, hatta intihar saldırılarına kadar götürebilir. Özellikle Marksist-Leninist ideolojiye sahip sol

örgütlerde, örgüt üyeleri toplumsal düzenin tamamen bu ideolojiye dayalı olması gerektiğini savunurlar. Dini temelli terör örgütlerinde ise, bireyler dini gerekçelerle şiddet eylemlerini “farz” olarak kabul ederler. Bu tür köktenci inançlar, örgütlerin propaganda stratejilerinin bir sonucudur (Hoffer,2000).

Terör örgütlerine katılım yalnızca tek bir faktöre bağlanamaz; bireylerin katılımına yol açan bir dizi psikolojik etken mevcuttur. Bu faktörler arasında örgütlerin sunduğu aidiyet, değer verme, sorun çözme imkânları gibi unsurlar önemli bir yer tutar ve bireyleri radikalleşmeye itebilir (Shaw,1986:359). Radikalleşme süreci, bireyin içsel motivasyonlarından başlayıp, ailesi, arkadaşları, eğitim ortamı, sosyal çevre gibi dışsal faktörler tarafından şekillenir. Bireyin örgüte katılma arzusu, onun sosyo-kültürel, sosyo-ekonomik çevresiyle ve yaşadığı mağduriyetlerin yarattığı intikam duygularıyla doğrudan ilişkilidir. Ayrıca, örgüt üyelerinin beyanları, mali zorluklar, psikolojik baskılar, aidiyet arayışı ve aile içindeki sorunların, bireyin radikalleşmesine yol açabileceğini göstermektedir (Bayraktutan,2013:28).

11 Eylül 2001'de ABD'ye yapılan saldırılar, terörizme karşı küresel yaklaşımı değiştirmiş ve terörizmin psikolojik boyutlarını yeni bir bakış açısıyla ele almayı gerektirmiştir (Demirel,2007:23). Teröristlerin bir kısmı, psikolojik ya da sinirsel bozukluklar yaşayan bireylerden oluşmaktadır. Bu bireyler, toplumsal normlara duyarsız, ahlaki değerlerden yoksun olarak tanımlanabilirler. Bu tür psikolojik bozukluklar, onların içgüdülerini kontrol edememelerine ve şiddet içeren eylemleri gerçekleştirmelerine neden olabilir (Caşın,2008:290).

Freud'un psikanalitik kuramına göre, bireyin çocukluk döneminde yaşadığı çaresizlik ve güçsüzlük duyguları, daha sonra güven arayışına dönüşebilir. Bu güveni bulabilmek amacıyla, kişi kendini büyük bir grupta ifade etme ihtiyacı duyar. Bu bakış açısı, bireylerin neden gruplara katıldığını açıklamada önemli bir rol oynamaktadır (Freud,1921). Ancak, bireylerin terör örgütlerine katılımı yalnızca psikanalitik bir çerçeve ile açıklanamayacak kadar karmaşıktır, dolayısıyla farklı teorik yaklaşımlar da dikkate alınmalıdır.

White (1998), terör örgütlerine katılımı, kişinin öldürücü şiddetten haz alması olarak tanımlar. Ayrıca, çoğunluğun terörizmi kınadığı bir toplumda, terör örgütleri eylemlerini veya ideolojilerini haklı çıkarmak amacıyla toplumsal normları yeniden değerlendirirler. Cooper (1977) ise, teröristlerin genellikle şiddeti savunmasalar da,

toplumun normlarına karşı bir erozyon yaşadıkları ve anomi durumuna düştüklerini belirtir. Merton'un anomi teorisi, bireylerin toplumsal hedeflere ulaşmak için meşru yollarla uyumsuzluk yaşadıklarında, gerilim ve çatışma yaşadıklarını ifade eder. Bu teorik çerçeve, terörist gruplara katılımı anlamak için de uygulanabilir (Poloma,2004).

Bazı araştırmalar, aşağılanmanın ve haksızlık duygusunun terör örgütlerine katılımında etkili faktörler arasında yer aldığını ortaya koymuştur (Borum,2004). Bu duygular, bireylerin sosyal aidiyet arayışını pekiştirir ve onları radikal hareketlere yönlendirebilir. Field'in (1979) Kuzey İrlanda'da yaptığı çalışmalarda, sürekli şiddete maruz kalan bireylerin ahlaki değerlerinin bozulduğuna, umutsuzluk ve çaresizlik duygularının onları toplumdan uzaklaştırdığına dair bulgulara ulaşılmıştır. Bu bağlamda, bireylerin terör örgütlerine katılımı, hem sosyal hem de psikolojik düzeyde pek çok etkenin birleşimiyle açıklanabilir.

Radikalleşmenin bir diğer önemli nedeni, bireylerin engellenmişlik duygusudur. Kişisel hedeflere ulaşamayan ve sosyal statüsünü kaybeden bireyler, çıkmazdan kurtulmak için çözüm arayışlarına girerler. Bu noktada, terör örgütleri bireylere, kaybettikleri sosyal konumu yeniden kazanma ve aidiyet sağlama imkânı sunarak onları kendi yanlarına çekebilirler (Hökelekli,2013:56).

2.7. Din İstismarından Kaynaklanan Etkenler

Din istismarı, son yıllarda özellikle Müslüman toplumlarda önemli bir tartışma konusu haline gelmiştir. Bu tartışmanın temelinde, radikal terör örgütlerinin din ile özdeşleştirilmesi gibi bir yanlış anlaşılma yatmaktadır. Oysa ki, bu örgütler dini, üyelerini kendi saflarına çekmek amacıyla bir araç olarak kullanmaktadırlar. Tarih boyunca din adına yapılan savaşlar ve günümüzdeki terör saldırıları, bazen dinin şiddeti teşvik ettiği izlenimini doğurmuş olabilir. Ancak, dinin şiddetle ilişkisi yalnızca inanç temelli değildir; çoğu zaman, güç ve kaynak elde etme amacına dayalı çıkarıcı yaklaşımlar da dinin etrafında şekillenen şiddet eylemlerini körüklemektedir. Ayrıca, din, bireylerin kimlik oluşturma süreçlerinde önemli bir yer tuttuğu için, dini kimlikler üzerinden gerçekleştirilen çatışmalar da sıkça görülebilmektedir. Şiddet eylemlerini gerçekleştirenler, çoğu zaman dini metinleri kendi eylemlerini meşrulaştırma amacıyla yeniden yorumlamakta ve bu şekilde vicdani rahatsızlıklarını gidermeye çalışmaktadırlar (Çağır,2011:3).

Dinler arası farklılıklar, temel ilkeler dışındaki uygulama biçimlerinin farklılık göstermesine neden olmaktadır. İnsanların içsel hisleri, ihtiyaçları ve çevrelerinin etkisiyle algılayış biçimleri değişir. Bu nedenle, her dinin, özellikle de tarihi süreçlerde, bağnazlık ve şiddet içeren dönemlere tanıklık ettiğini görmekteyiz. Yirminci yüzyılın sonlarına doğru, özellikle İslamcı hareketlerin ortaya çıkışı, bu dinin modern dünyadaki yerini yeniden sorgulatmıştır. İslami devlete dayalı ideolojiler, başlangıçta toplumda korkuya yol açsa da, kısa süre içinde, dini bir siyasetin yükselişiyle birlikte geniş kitleler arasında bir taban bulmuştur. Bu gruplar, Allah'a ve dine dayalı bir devrimci söylemle, özellikle Batı'ya karşı bir direniş oluşturmayı hedeflemişlerdir (Kepel,2001:12-13).

Din olgusunun bireyler ve toplumlar için kaçınılmaz bir gerçeklik olmasının yanı sıra, çeşitli dini yorum farklılıkları ve sapmalar da ortaya çıkmaktadır. İslam'ın radikal düşünce ve hareketlere ev sahipliği yapması, genellikle Ortadoğu'daki sosyo-ekonomik ve politik koşullarla ilişkilidir. Örneğin, İran Devrimi ve bunun etkisiyle Ortadoğu'da gelişen radikal ideolojiler, büyük ölçüde bu bölgedeki ekonomik geri kalmışlık ve siyasi baskılardan beslenmiştir (Özdağ,2001:225). Radikal dini akımlar, şiddeti bir araç olarak kullanırken, bazen şiddet eylemlerini dinsel meşruiyetle haklı göstermeye çalışmaktadırlar.

Din odaklı terör, etnik temelli terörün yerini alarak, dini aidiyet ve din kardeşliği gibi kavramları vurgulamaktadır. Bu tür terör, dini değerlerle özdeşleşmiş bir şiddet biçimini meşrulaştırarak kendini ifade eder. Dinî referanslara dayalı terör örgütleri, eylemlerini dinin emirleri doğrultusunda kutsal kabul etmekte ve bu bağlamda şiddeti meşru saymaktadır. Şiddet eylemleri, sadece bir direniş biçimi olarak değil, aynı zamanda dini bir görev olarak algılanmaktadır. Bu tür hareketlerde yer alan bireyler, inançlarını kabul etmeyenleri "öteki" olarak görüp, onları öldürmeyi ya da sindirmeyi gerekli bir durum olarak değerlendirmektedirler.

İslam dünyasında, Mısır ve Suudi Arabistan gibi ülkelerdeki yönetsel ve rejimsel istikrarsızlıklar, Filistin ve Afganistan'daki bağımsızlık mücadelesi, İran ve Lübnan'ın Şii yayılcılığı gibi faktörler, dini referansları kendi çıkarları doğrultusunda şekillendiren liderlerin etkisini artırmıştır. Özellikle Batı'nın bu bölgelere yönelik uyguladığı stratejiler, radikal liderlerin dini doktrinlerini şekillendirmelerine olanak sağlamıştır. Bu liderler, "Şirk", "Cihat" ve "Şehitlik" gibi kavramları kendilerine göre tanımlayarak, silahlı mücadeleyi meşru görmüş ve halkı bu doğrultuda

yönlendirmişlerdir. Batı'nın İslam'ı yanlış anlaması ve oryantalist yaklaşımı, özellikle fanatik ve saldırgan bir din olarak tasvir edilmesi, bölgedeki kutuplaşmayı artırmış ve dini hareketlerin siyasi istismara açık hale gelmesini sağlamıştır.

Batı'nın Ortadoğu'daki sömürgecilik geçmişi, bu bölgelerdeki toplumlar ile Batılı ülkeler arasındaki ilişkileri olumsuz yönde etkilemiştir. Bu durum, Batı'ya karşı önyargıları beslemiş ve bu bölgelerdeki toplumlar, bu önyargıları aşmak için radikal grupların izlediği şiddet yoluna başvurmuşlardır. Dolayısıyla, bu gruplar eylemlerini din ile meşrulaştırmış ve dini istismar etme yoluna gitmişlerdir (Akyol,2000).

BÖLÜM III

TÜRKİYE’DE TERÖRİZM VE TERÖRİZMLE MÜCADELE POLİTİKALARI

Terörle mücadelede, düşmanı anlamak ve onun stratejilerini doğru bir şekilde değerlendirmek, başarılı bir askeri stratejinin temelini oluşturur. Bu bağlamda, terör örgütlerinin faaliyet alanları, iletişim yöntemleri, organizasyon yapıları, planlama stratejileri ve lojistik kaynakları hakkında kapsamlı bir bilgiye sahip olmak, mücadelede öncelikli bir avantaj sağlar. Terörizmin temelinde, örgütlerin hedeflerini ve bu hedeflere ulaşmak için izledikleri yolları anlamak büyük önem taşır. Hedeflerin öngörülebilir olması, hem korunma hem de önlem alma açısından kritik bir yer tutar; ayrıca terörizmin mantığının anlaşılması, teröristlerin tespit edilmesinde önemli bir rol oynar.

Bir terörle mücadele planının başarısı, sağlam bir teorik alt yapıya dayalı olmalıdır. Tarihten günümüze, başarılı stratejiler her zaman güçlü bir teorik temele dayanmış ve pratikte uygulanabilir hale gelmiştir. Bu bağlamda, terörle mücadele politikalarının etkinliği, yalnızca teoriyle değil, bu teoriyi uygulayacak stratejilerle mümkün olacaktır.

Terörle mücadelede temel öncelikler, terör örgütlerinin etkisiz hale getirilmesi, terörün neden olduğu zararın ortadan kaldırılması ve gelecekteki terör eylemlerinin engellenmesidir. Boaz Ganor'a göre, bu amaçlar üç temel kategoriye ayrılabilir: “Terör örgütünün etkisiz hale getirilmesi, terörün neden olduğu zararın ortadan kaldırılması ve terörün artışının engellenmesi” (Ganor,2005). Ancak, terörizmin çözümü, tek bir nedene dayalı değildir. Fendioğlu'nun (2000) ifade ettiği gibi, terörizmin başarıya ulaşmasında dış destek önemli bir rol oynamaktadır ve dış desteği olmayan örgütlerin başarılı olma şansı sınırlıdır (Fendioğlu,2007:757-769). Bu nedenle, bir terör örgütünün uluslararası camiada terörist olarak tanımlanması ve dış desteğin kesilmesi büyük önem taşır. Eğer dış desteğin kesilmesi mümkün değilse, yerel halkın desteğini kazanacak projeler geliştirilmesi gerekir.

Toplumları teröre karşı duyarlı hale getirmek, önemli bir stratejinin parçasıdır. Bu bağlamda, psikolojik üstünlük sağlamak, terör örgütlerinin zayıflatılması ve moral bozukluğuna yol açacak stratejiler kullanmak gerekmektedir. Ancak terörün yalnızca dış etkenlerle ilişkilendirilemeyeceği unutulmamalıdır. Sosyo-ekonomik yapının zayıflığı,

toplumsal dışlanma ve keyfî yönetimler terörün kök salmasına zemin hazırlayan faktörlerdir.

Terörle mücadele alanında yapılan güvenlik düzenlemeleri ve hukuksal yenilikler, bireysel özgürlüklerin kısıtlanmasıyla ilgili eleştirilere yol açmaktadır. Hükümetlerin ve güvenlik güçlerinin attığı adımlar, bazen terörü daha da körükleyebilecek şekilde geri tepebilir. Carlos Marighella'nın (2003) belirttiği gibi, "Yapacağımız eylemlerle hükümetleri baskıcı güvenlik önlemleri almaya zorlamalıyız. Sıradan vatandaşlar bu baskı ortamında hükümete karşı tavır alacak ve gerilla hareketimize destek vereceklerdir." Bu görüş, terörle mücadele yasalarının doğru tasarlanması gerektiğini vurgular; yasaların, terörizme karşı daha fazla mücadeleyi teşvik edici olması gerekir.

Terörizmle mücadelede önemli bir strateji, terör örgütlerini etkisiz hale getiren ağların parçalanmasıdır. Bunun için, karşı ağlar oluşturulmalı ve teröristlerin kullandığı yöntemler, örneğin eğitim, medya ve diğer iletişim araçları, devletin ilgili birimleri tarafından kullanılmalıdır. Rakibi kendi silahıyla yenme stratejisi, tarihten günümüze kadar etkili bir mücadele şekli olmuştur.

Medyanın rolü de büyük önem taşır. Terör örgütlerinin amaçlarına ulaşmalarını engellemek ve toplumu doğru bilgilendirmek için medya, terörizmi teşvik edici bir tutum sergilemektense, toplumun moralini yükseltecek yayınlar yapmalıdır. Medya, terörle mücadeleye katkı sağlamak amacıyla, halkı bilinçlendirmeli ve doğru bilgilendirme faaliyetlerine önem vermelidir.

Bilgi toplama faaliyetleri, terörle mücadelede esastır. Terör örgütlerinin eylemlerini önlemek veya örgütleri etkisiz hale getirebilmek için güçlü bir istihbarat ağı kurulması gerekmektedir. Bu alandaki en önemli kaynak ise insan istihbaratıdır. Terör örgütleriyle ilgili bilgi toplama süreci, başarılı bir terörle mücadele stratejisinin temelini atar. Erken uyarı sistemleri ve teknolojinin gelişmesiyle, insansız hava araçları ve istihbarat teknikleri, önleyici adımlar atılmasına yardımcı olabilir (Özer,2015:51).

Etnik çeşitliliğin yoğun olduğu ve ekonomik zorlukların yaşandığı kırsal bölgelerde, devlet karşıtı grupların propagandası daha etkili olabilmektedir. Bu tür bölgelerde, geçim sıkıntısı çeken bireyler terör örgütlerinin manipülasyonlarına açık hale gelir. Devletin ana hedefi, sosyal devlet ilkeleri doğrultusunda, bu tür bölgelerde

ekonomik ve sosyal refahı sağlamak olmalıdır. Ekonomik kalkınma, terör örgütlerinin istismar ettiği alanları daraltarak, toplumu ulusal birliğe kavuşturacaktır.

Ayrıca, ayrılıkçı terör örgütü üyelerinin, temsil ettikleri toplumlardan izole edilmesi büyük önem taşır. Bu izolasyon, teröristlerin etkilerini kırarak ve onları marjinalleştirerek, etkisiz hale getirecektir. Bu süreçte gençlere yönelik projeler geliştirilmesi, sosyal, psikolojik ve ekonomik tedbirlerin hızlandırılması, terör örgütlerinin faaliyet alanlarını daraltarak, onların yalnızlaşmasına yardımcı olacaktır.

Bu stratejik yaklaşımlar, terörizmin üstesinden gelmek için gerekli olan çok boyutlu ve kapsamlı bir planın temelini oluşturur.

3.1. Türkiye’de Terörizmin Tarihsel Gelişimi

Türkiye Cumhuriyeti, kurulduğu günden bu yana çeşitli terörizm tehditleriyle mücadele etmek durumunda kalmıştır. Osmanlı İmparatorluğu’ndan devralınan miras, Cumhuriyetin kuruluş felsefesine karşı gösterilen tepkiler ve ülkenin coğrafi özellikleri, terörizmin tarihsel gelişimini şekillendiren ana unsurlar olmuştur. Türkiye’nin yakın geçmişinde terörizm tehdidi, istikrarlı bir şekilde varlık göstermiş ve pek çok dönemde ülke için önemli bir güvenlik sorunu oluşturmıştır. Türkiye’nin karşılaştığı terörizm tehditlerinin en belirgin iki özelliği ise şunlardır: ilk olarak, ülke, etnik, dini ve ideolojik çeşitlilik gösteren terör gruplarının faaliyetlerine sahne olmuştur; ikinci olarak ise bu terör hareketlerinin büyük bir kısmı dış güçlerin desteğiyle şekillenmiştir (TBB,2006:531).

Dünyanın bazı bölgeleri sürekli olarak istikrarsızlık içerisindedir ve bu durum terörizmin yükselmesine zemin hazırlar. Türkiye, Orta Doğu’nun merkezinde yer alması ve burada sıkça yaşanan mezhebi, etnik ve dini çatışmalar nedeniyle, bu gelişmelere duyarsız kalmamıştır. Coğrafi konumu, Türkiye’yi ideolojik, tarihsel ve çıkar çatışmalarının kesişim noktasında bir merkez haline getirmiştir (Aldırmaz,2017:215). Bu noktada, Türkiye’nin yaşadığı terör olayları, ülkenin dış politikalarını, iç güvenliğini ve toplumsal yapısını doğrudan etkilemiştir.

Osmanlı İmparatorluğu’nun son dönemlerine dayanan terör eylemleri, özellikle Ermeni grupların bağımsızlık mücadelesiyle başlamıştır. 19. yüzyılın sonlarına doğru, 1860’larda kurulan Ermeni cemiyetleri, bağımsız bir Ermenistan kurma amacını taşımaktaydılar. 1887’de İsviçre’de kurulan “Hınçak” ve 1890’da Tiflis’te kurulan

“Taşnaksutyan” gibi örgütler, bu sürecin öncülerindendir. Bu örgütler, Osmanlı Devleti’ne karşı bir dizi isyan başlatmış ve günümüzdeki Ermeni terör örgütleri olan ASALA, JCAG ve ARA gibi yapılar için temeller oluşturmuştur (Uras,1989:22-30).

Ermeni terörizmini üç dönemde incelemek mümkündür. Birinci dönem, 1890'larda kurulan derneklerin faaliyetleri ile başlar ve 1922 yılına kadar sürer. İkinci evre, 1923'te Lozan Antlaşması'nın ardından başlayan ancak şiddet eylemleriyle sonuçlanmayan siyasi girişimlerle devam eder. Üçüncü evre ise, 1973'te Türkiye'nin Los Angeles Başkonsolosu'na yönelik suikastle başlar ve 1975 sonrası, yurt dışındaki Türk diplomatlarına yönelik sistematik saldırılara dönüşür (Çulcu,2005: 21).

Cumhuriyetin ilk yıllarında, özellikle Şeyh Said İsyanı gibi hareketler, Türkiye'deki terörizmin doğuşunda önemli bir yer tutar. Bu isyan, Cumhuriyet'in sekülerleşme ve modernleşme politikalarına karşı bir tepki olarak gelişmiştir. Kürt milliyetçiliği ve İslamcılık temelli olarak şekillenen bu hareket, özellikle Diyarbakır ve çevresinde yoğunlaşmış ve hızla genişlemiştir. Hükümetin isyanı bastırmak için askeri güç kullanması, Kürt sorununa dair uzun süreli bir silahlı mücadelenin habercisi olmuştur.

Cumhuriyetin kuruluş süreci, Osmanlı İmparatorluğu'ndan devralınan etnik, dini ve bölgesel sorunlarla şekillenmiş ve bazı isyanlarla karşılaşmıştır. Kürt bağımsızlık hareketleri, 1800'lü yıllara dayanan köklü bir geçmişe sahiptir. 1806'da, Babanzâde Abdurrahman Paşa liderliğindeki Kürt hareketi, Osmanlı dönemi boyunca pek çok isyana yol açmış, Cumhuriyet döneminde de bu tür hareketler devam etmiştir.

1960'lı yılların sonlarına doğru, Türkiye'deki öğrenci hareketlerinin etkisiyle sol ideolojilerde bir canlanma yaşanmıştır. Marx, Lenin, Tito ve Che Guevara'nın eserlerinin Türkçeye çevrilmesi ve sosyalizm ile komünizm temalı yazıların kaleme alınması, ilerleyen yıllarda terörizm için ideolojik bir zemin hazırlamıştır. 1961 Anayasası'nın sunduğu hak ve özgürlüklerden faydalanan sol örgütler, siyasi partiler, işçi sendikaları, öğrenci dernekleri ve öğretmen örgütleri kurmaya yönelik faaliyetlerde bulunmuşlardır (Alkan,2002:56).

1970'li yıllarda, sol örgütlerin kurduğu Türkiye Halk Kurtuluş Partisi/Cephesi (THKP/C), Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu (THKO) ve Türkiye İhtilalci İşçi Köylü Partisi (TİİKP) gibi yasadışı gruplar, üniversitelerdeki aşırı sol hareketlerin etkisiyle

ortaya çıkmıştır. 12 Mart 1971 Muhtırası, bu örgütlere karşı alınan sert önlemler arasında yer almıştır (Alkan,2002:56-59).

1978'de kurulan Kürdistan İşçi Partisi (PKK), Marksist-Leninist ideolojiyle bağımsız bir Kürt devleti kurmayı hedeflemiş ve bu hedef doğrultusunda terörist faaliyetlerini hızlandırmıştır. 1984 yılında başlattığı silahlı saldırılarla Türkiye'nin güneydoğusunda şiddet olayları artmış ve PKK, bölücü terörizmin simgelerinden biri haline gelmiştir (Şehirli, 2004:1-15).

1980'lerin sonlarına doğru, dini motivasyonlu terör gruplarının da Türkiye'deki faaliyetleri artmaya başlamıştır. Bu süreçte, Hizbullah terör örgütü, PKK'ya karşı özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde terör saldırıları düzenlemiştir. 1990'lı yıllarda, dini terör grupları ile bölücü terör örgütleri arasında bir gerilim yaşanmış ve bunlar arasında şiddet olayları yaşanmıştır.

Türkiye, El Kaide gibi uluslararası dini motivasyonlu terör gruplarının da etkisiyle karşılaşmıştır. 2003'te, İsrail sinagoglarına ve İstanbul'daki İngiltere Başkonsolosluğu ile HSBC Bankası'na yapılan intihar saldırıları, El Kaide'nin Türkiye'deki eylemleri arasında yer almaktadır. Bu saldırılarda 58 kişi hayatını kaybetmiştir.

Türkiye'nin terörizmle mücadelesi, yalnızca iç dinamiklerle değil, aynı zamanda uluslararası ilişkilerle de şekillenmiştir. Ülke, pek çok ideolojik, etnik ve dini temelli terörist hareketle karşı karşıya kalmış ve bu mücadelede farklı stratejiler benimsemiştir. Türkiye'nin coğrafi konumu ve Orta Doğu'daki stratejik önemi, terörizmin biçim değiştirerek farklı dönemlerde ve şekillerde ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu gelişmeler, terörizmin Türkiye'deki yapısını daha da karmaşık hale getirmiş ve ulusal güvenlik açısından büyük bir tehdit oluşturmıştır.

3.2. Türkiye'de Faaliyet Gösteren Terör Örgütleri

Uluslararası terörizm tanımlanırken, çoğu zaman benzer kavramlar ve ifadeler kullanılmakla birlikte, siyasi otoritelere karşı şiddet içeren stratejiler izleyen grupların terör örgütü olarak kabul edilip edilmemesi konusunda hem teorik hem de pratik açıdan önemli görüş ayrılıkları bulunmaktadır. Türkiye, farklı uluslararası terör örgütleriyle uzun yıllardır mücadele eden bir ülke olarak, bu konuda yapılacak araştırmalara kapsamlı veriler sunmaktadır. Bu bölümde, Türkiye'de faaliyet gösteren bazı terör

örgütleri, özellikle ASALA, DHKP-C, PKK, IŞİD ve FETÖ, vb. üzerinden uluslararası terörizmin özellikleri ve bu örgütlerin faaliyetleri detaylı bir şekilde incelenecektir.

Türkiye'nin karşı karşıya olduğu terörizm tehditlerinin her biri, kendi iç dinamikleri, ideolojik temelleri ve hedefleriyle farklılık göstermektedir. Bu örgütlerin ülkede yarattığı tehditler, yalnızca bölgesel güvenlik değil, aynı zamanda ulusal birliğe ve toplumsal huzura da ciddi zararlar vermektedir. Türkiye'nin bu tehditlere karşı aldığı güvenlik önlemleri ve stratejiler de, her bir terör örgütünün doğasına göre şekillenmiştir. Dolayısıyla, bu örgütlerin analizine olan ihtiyaç, sadece mevcut tehditleri anlamakla kalmayıp, aynı zamanda etkili mücadele yöntemlerinin geliştirilmesine de katkı sağlayacaktır.

PKK, Türkiye'de en uzun süreli ve en yıkıcı etkiye sahip olan bölücü terör örgütlerinden biridir. 1984 yılında silahlı faaliyetlerine başlayan bu örgüt, ideolojik olarak Kürt milliyetçiliği temelinde faaliyet göstermekte olup, özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde yoğunlaşan saldırılarla tanınmaktadır. PKK'nın şiddet içeren eylemleri, bölgedeki güvenliği tehdit etmekle kalmayıp, sosyal ve kültürel yapıyı da derinden etkilemiştir.

DHKP-C (Devrimci Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi) ise, Türkiye'deki sol terör örgütlerinden biridir. 1990'lı yıllarda daha aktif hale gelen bu grup, özellikle devletin ve kapitalizmin karşısında radikal bir tutum benimsemekte olup, çeşitli bombalı saldırılar ve suikastler gerçekleştirmiştir. DHKP-C'nin amacı, devrimci bir toplum kurma ve mevcut siyasi düzeni devirmektir.

IŞİD (Irak ve Şam İslam Devleti), uluslararası terörizmde önemli bir aktör haline gelmiş olan bir diğer örgüt olup, özellikle 2010'lu yıllarda Orta Doğu'da genişlemeye başlamıştır. Türkiye, IŞİD'in sınırına yakın olması nedeniyle, bu örgütün etkisiyle çeşitli terörist saldırılar yaşamıştır. IŞİD'in ideolojik temelleri, radikal bir İslamcı düşünceye dayanmaktadır ve bu örgüt, Batı dünyasına ve diğer dini inançlara yönelik nefret söylemleriyle tanınmaktadır.

FETÖ (Fethullahçı Terör Örgütü) ise, 2016 yılında gerçekleştirmeye çalıştığı darbe girişimi ile geniş çapta tartışma yaratmıştır. FETÖ'nün ideolojisi, dinî bir temele dayansa da, örgüt içindeki yapının ve stratejilerin siyasi hedeflerle şekillendiği bir gerçektir. Özellikle kamu sektörü ve askeri alanlarda örgütlenen bu yapı, uzun yıllar

boyunca devletin çeşitli kademelerinde güçlü bir etki yaratmış, ancak 15 Temmuz darbe girişimi ile gerçek yüzü ortaya çıkmıştır.

Bu örgütler, Türkiye'deki terörizmin çeşitliliğini ve uluslararası bağlarını yansıtan örneklerdir. Her bir örgütün mücadele tarzı, ideolojik zemini ve hedefleri farklıdır; ancak hepsi de şiddet kullanarak kendi amaçlarına ulaşmayı hedeflemişlerdir. Türkiye'nin bu örgütlerle mücadelesi, yalnızca güvenlik önlemleriyle sınırlı kalmamış, aynı zamanda toplumsal yapıyı güçlendirmek, ideolojik zeminleri zayıflatmak ve uluslararası işbirliğini artırmak amacıyla bir dizi strateji geliştirilmiştir.

3.2.1. ASALA Terör Örgütü

ASALA (Ermenistan'ın Kurtuluşu İçin Gizli Ermeni Ordusu), 20 Ocak 1975 tarihinde Lübnan'da Agop Agopyan tarafından kurulmuştur. ASALA'nın kuruluşunun üzerinden 49 yıl geçmiş olmasına rağmen, örgüt hakkında literatürde net bilgilere rastlamak zordur. Lübnanlı Agop Agopyan, Filistin Kurtuluş Örgütü'nün (FKÖ) yöntem ve yönetim tarzını benimsemiş, bu örgütü kurarak Ermenistan'ın bağımsızlığı ve Ermenilerin haklarının savunulmasını hedeflemiştir. ASALA, uluslararası düzeydeki ilk büyük eylemini 20 Ocak 1975 tarihinde Dünya Kiliseler Konseyi'ne düzenlediği saldırıyla gerçekleştirmiştir (İlter,1995).

ASALA, Ermeni terörizminin önemli örneklerinden biri olarak kabul edilmektedir. Bu örgüt, 1975 yılında kurulmuş ve Lübnan'da merkezini oluşturmuştur. Harutyun Tokaşyan'ın Agop Agopyan adıyla kurduğu ASALA, kısa süre içinde birçok kanlı saldırı gerçekleştirmiştir. Örgüt, uluslararası alanda yaptığı eylemlerle tanınmış ve ciddi bir terörist grup olarak kendini duyurmuştur. "Armenian Secret Army for the Liberation of Armenia" (Ermenistan'ın Kurtuluşu İçin Gizli Ermeni Ordusu) adının kısaltması olan ASALA, Türkiye Cumhuriyeti'ni uluslararası platformda zayıflatmayı, itibarını sarsmayı ve etkinliğini sınırlandırmayı amaçlayan bir yapı olarak ortaya çıkmıştır. ASALA, kuruluşundan itibaren Suriye, ABD, Fransa, Lübnan, İran ve Sovyetler Birliği gibi ülkelerden destek almış ve birçok terör örgütü ile işbirliği yapmıştır. Ancak, ASALA'nın yabancı ülke vatandaşlarını hedef almaya başlaması, uluslararası alanda geniş bir tepkiye yol açmıştır (Karaş,2007).

II. Dünya Savaşı sonrası etnik temelli terörizmin arttığı dönemde, ASALA, bu tür terörizmin belirgin örneklerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Ermeniler ve

Türkler arasındaki tarihsel gerilim, özellikle 1915 olayları nedeniyle büyük acılara ve kayıplara yol açmıştır. ASALA'nın ana hedefi, Türkiye'nin gerçekleştirdiği sözde Ermeni soykırımına karşılık vermek, intikam almak ve Türkiye'den tazminat talep etmektir. Bu amacı gerçekleştirmek adına, ASALA dünya çapında terör eylemleri gerçekleştirmiştir. Lübnan, Amerika ve Fransa gibi ülkelerde yaşayan varlıklı Ermeniler, ASALA'nın finansmanını sağlamış; ayrıca, Ermeni diasporası da zaman zaman örgüte maddi katkıda bulunmuştur (Bal,2007).

ASALA, Leninist ve Marksist bir ideolojiye dayanarak Türkiye ve müttefiklerini en büyük düşman olarak belirlemiştir. 22 Ekim 1975'te Viyana'da Türkiye'nin Avusturya Büyükelçisi Daniş Tunalıgil'e yönelik düzenlenen saldırı, örgütün tarihinde önemli bir dönüm noktasıdır ve bu saldırıda Büyükelçi hayatını kaybetmiştir. ASALA'nın Türk diplomatlarına yönelik saldırıları, örgütün şiddet eylemleri arasında ilk önemli adımını teşkil etmiştir. 1979 yılında Paris'te düzenlenen Ermeni Konferansı sayesinde, dünya genelindeki diğer Ermenilerle temas kurulmuş ve ASALA'ya yeni üyeler kazandırılmıştır. ASALA'nın militanları, Filistinli gruplarla birlikte Lübnan'dan ayrılarak, yoğun Ermeni nüfusunun bulunduğu Yunanistan ve İran'a geçiş yapmışlardır. Ancak, 15 Temmuz 1983'te Paris Orly Havalimanı'nda düzenlenen patlamada, Türkler dışında başka milletlerden de kayıplar verilmesi sonucunda, bazı ASALA grupları bu olaydan sonra ayrılmıştır. Türkiye'nin ASALA'ya karşı yürüttüğü etkili mücadele sonucunda, 1984 yılı itibariyle ASALA'nın faaliyetleri büyük ölçüde son bulmuştur (Özçelik,2005).

ASALA, etkin bir istihbarat ağına sahipti ve yabancı ülkelere gelen desteklerle finansal kaynaklarını genişletmiştir. Örgütün diğer terör gruplarından ayıran belirgin özelliklerinden biri, uyuşturucu ve silah ticareti yaparak mali imkanlarını artırmış olmasıdır. ASALA'nın resmi yayın organı "Hayastan" olarak bilinmektedir.

Örgüte bağlı paravan yapılar arasında 24 Eylül İntihar Komando Grubu, Agop Tarakciyan Komando Birliği, Ermeni Adalet Komitesi, Siyah 24 Nisan Komando Grubu ve Avrupa'daki 21 Komando Birliği yer almaktadır. Bu paravan yapılar, ASALA'nın çeşitli coğrafyalarda adını duyurabilmesini sağlayan örgütlerdir. ASALA'nın kurduğu paravan yapılar arasında, Ermenistan Gizli Ordusu, Kıbrıs Ermeni Rum Organizasyonu, 28 Mayıs Ermeni Ulusal Komitesi, Kızıl Ermeni Birliği ve Dünya Cezalandırma Organizasyonu gibi gruplar bulunmaktadır. ASALA'nın toplamda kurduğu paravan yapılar 13'e ulaşmaktadır (Savranlı,2009:89-90).

İrkçı terör eylemleri düzenleyen ve faşist görüşlere sahip bir örgüt olarak bilinen ASALA, hem Türkiye'de hem de uluslararası alanda birçok kanlı saldırı gerçekleştirmiştir. ASALA'nın İngilizce ismi, uluslararası kamuoyunu etkileme amacını yansıtmaktadır; çünkü "Armenian Secret Army for the Liberation of Armenia" ifadesi, Ermenice değil İngilizcedir. Kendini bir özgürlük savaşçısı olarak sunmaya çalışan ASALA, gerçekleştirdiği terör eylemleri ve masum insanları hedef alması nedeniyle bu iddialarını geçersiz kılmıştır (Abdurrahmanlı,2018).

ASALA terör örgütü, 21 ülkede 38 şehirde toplam 110 terör eylemi gerçekleştirmiştir. Bu eylemler arasında 39 silahlı saldırı, 70 bombalı saldırı ve 1 işgal yer almaktadır. Bu saldırılar sonucu Türkiye'ye ait 42 diplomat ve 4 yabancı uyruklu kişi hayatını kaybetmiş, 15 Türk vatandaşı ve 66 yabancı uyruklu kişi ise yaralanmıştır. 1983'te Paris Orly Havaalanı'na yapılan saldırının ardından, örgüt birçok gruba bölünmüş ve içsel çekişmeler, anlaşmazlıklar ortaya çıkmıştır. Kuruculardan Agop Agopyan 1988 yılında öldürülmüş ve ASALA, Ermeni halkından yeterli destek bulamayarak 1994'te eylemlerini sona erdirmiştir (Aktaş ve Güntay,2016).

3.2.2. Devrimci Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi (DHKP-C)

DHKP-C, nihai amacını "Türkiye'deki mevcut anayasal düzeni silahlı mücadele yoluyla devirmek ve Marksist-Leninist prensiplere dayalı bir Devrimci Halk İktidarı kurmak" olarak belirlemiştir. Bu örgüt, Türkiye'deki iktidarı uzun süreli bir halk savaşıyla kazanmayı savunur ve bu çerçevede şehir gerillası mücadelesi ile silahlı propaganda eylemlerinin gerekliliğini vurgular. Mahir Çayan'ın geliştirdiği "Politikleşmiş Askeri Savaş Stratejisi", örgütün devrim stratejisinin temelini oluşturur. DHKP-C, şehirlerde hücre evleri kurarak faaliyetlerini sürdürmekte ve "Silahlı Propaganda Birlikleri" aracılığıyla çeşitli eylemler gerçekleştirmektedir (Teymur,2007).

1978 yılında Devrimci Sol (Dev Sol) adı altında kurulan bu grup, 1994 yılında içsel anlaşmazlıkların ardından DHKP-C ismini almıştır. Marksist-Leninist ideolojiyi benimseyen örgüt, Türkiye Cumhuriyeti'ni şiddet ve baskı yoluyla devirmeyi hedeflerken, aynı zamanda Türkiye'deki ABD ve NATO varlığını da hedef almıştır. DHKP-C'nin kökenleri, 1970 yılında kurulan Türkiye Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi'ne (THKP-C) dayanır. THKP-C'nin temelleri, Ekim 1970'te düzenlenen DEV-GENÇ Kurultayı'na dayanmaktadır. Bu kurultay sırasında Mahir Çayan ile Mihri Belli ve

çevresindeki kişiler arasında ideolojik görüş ayrılıkları ortaya çıkmıştır. THKP/C, cephe ve gerilla savaş yöntemlerini savunmuş, kısa süre içinde İstanbul, Ankara, İzmir ve Karadeniz bölgelerinde yapılanarak silahlı mücadeleye başlamıştır. Niksar'ın Kızıldere Köyü'nde güvenlik güçleriyle çatışırken Mahir Çayan ve ekibi ölü olarak ele geçirilmiş, yalnızca Ertuğrul Kürkçü sağ olarak yakalanmıştır (Mumcu,1992).

Örgütün üst kademelerinin öldürülmesi ve bazı üyelerinin yakalanmasının ardından, grup büyük bir darbe almış ve faaliyetleri çökme noktasına gelmiştir. Ancak, 1974 yılında yürürlüğe giren af yasasından faydalanan eski üyeler, örgütü yeniden kurmak amacıyla harekete geçmişlerdir. Bu kişiler, öncelikli olarak Ankara merkezli bir grup oluşturmuş ve İstanbul grubu ile işbirliği yapmışlardır. Ancak, kısa bir süre içinde iki grup arasında görüş ayrılıkları ortaya çıkmış ve İstanbul grubu, örgütün sağa kaydığı iddialarını öne sürmüştür. Bu anlaşmazlıklar sonucunda, Dursun Karataş önderliğindeki grup, 1978 yılında "tasfiyeciler ve devrimci çizgi" başlıklı bir bildiri yayınlayarak kendilerini Devrimci Sol olarak tanıtmışlardır (Akkoç,1996).

1988-1990 yılları arasında, örgüt etkinlik açısından geri çekilme yaşamış ve bu dönemde stratejik ilerlemeler kaydedilememiştir. Kadro oluşturma, örgüt yapısının inşası, ideoloji geliştirme ve yurtdışında cephe gerisi olarak bilinen örgütlenmelerde yaşanan sıkıntılar, örgütün geri çekilmesine neden olmuştur. Ancak 1989 yılı sonlarına gelindiğinde, Devrimci Sol örgütü hem kitleselleşme hem de kadrolaşma açısından önemli ilerlemeler kaydetmiştir. Bu dönemdeki eksiklik ise örgütün liderlik açısından etkili bir yönetim kadrosuna sahip olmamış olmasıdır (Akkoç,1996).

Dursun Karataş cezaevindeyken, Almanya'da örgütün eski mali işler sorumlusu olan Haydar Bozdağ, örgütü yeniden toparlamak için çeşitli çabalar göstermiştir. Ancak, bu çabalar, polis operasyonları tarafından engellenmiştir. Kadıköy ve İzmit'teki operasyonlar, Dev-Sol'a ciddi darbe vurmuş ve örgütün önemli isimlerinden Ahmet Öztürk'ün öldürülmesi gibi olaylar yaşanmıştır. Haydar Bozdağ'ın örgütü yeniden yapılandırmak için liderlik yapma çabaları da başarısız olmuştur. Polis, bu durumu doğrulayan delillere ulaşmıştır. Dursun Karataş liderliğini sürdürmeyi başarmıştır (Karabudak,2000).

Devrimci Sol örgütünün Türkiye'deki kadrosunun tükenmesinin ardından, yeni bir siyasi ve askeri lider arayışına girilmiştir. Dursun Karataş, Ortadoğu'daki Bedri Yağan'ı Berlin'e davet ederek, ona örgütün Türkiye Silahlı Devrimci Birlikleri'nin

başına geçme önerisinde bulunmuştur. Ancak Bedri Yağan, yurtdışındaki üyelerin liderlikte yer alması gerektiğini belirterek bu öneriyi reddetmiştir. Bedri Yağan ve Dursun Karataş arasında yaşanan anlaşmazlıklar, örgütün bölünmesine neden olmuştur. Yağan'ı destekleyenler "Darbeciler", Karataş'ın taraftarları ise "Önderlik Grubu" (Dayıcılar) olarak adlandırılmıştır. İki grup, birbirlerine yönelik saldırılara başlamıştır. 6 Mart 1993'te yapılan operasyonda Bedri Yağan ve üst düzey örgüt üyelerinden Gürcan Eranıl öldürülmüştür. Eylül 1993'te ise başka bir operasyonda 18 kişi sağ olarak ele geçirilmiştir (Karabudak,2000).

Dursun Karataş'ın liderliğindeki grup, 30 Mart - 9 Mayıs 1994 tarihleri arasında Şam'da gerçekleştirilen kongrede alınan kararlarla, örgütün siyasi bir partiye dönüştüğünü ilan etmiştir. Bu parti "Devrimci Halk Kurtuluş Partisi (DHKP)" olarak adlandırılmış, askeri kanadı ise "Devrimci Halk Kurtuluş Partisi/Cephesi (DHKP/C)" olarak bilinir hale gelmiştir. Bu dönüşümle birlikte, örgüt daha geniş bir ideolojik ve politik platformda faaliyet göstermeyi hedeflemiştir. DHKP-C'nin programında, devrimci dış destekçiler, halk demokrasisi, dış politika, Kürdistan sorunu, yargı, sanayi ve ticaret gibi konularda detaylı bir yaklaşım benimsenmiştir (Özdemir,1998).

3.2.3.El Kaide Terör Örgütü

El Kaide, Arapça kökenli bir terim olup "kaf-ayn-dal" kökünden türetilmiştir. Bu kelime, "merkez", "zemin" veya "kamp" anlamlarına gelir ve çoğunlukla bir yapının temelini, dayanağını ifade etmek için kullanılır. Terör bağlamında ise, zaman içinde siyasi bir terim haline gelmiş ve çeşitli anlamlar kazanmıştır. Usame bin Ladin, 1988 yılında El Kaide'yi, yani "merkez" veya "zemin" anlamına gelen bu yapıyı kurmuştur (Esposito,2003:22).

El Kaide, özellikle 21. yüzyılın başlarında gerçekleştirdiği büyük çaplı saldırılarla, küresel terörizmin simgelerinden biri haline gelmiştir. 11 Eylül 2001'de Amerika Birleşik Devletleri'ne yapılan saldırılar, örgütün dünya çapında tanınmasına neden olmuş ve bu olay, terörle mücadelede yeni bir dönemin başlangıcını işaret etmiştir. El Kaide, 1988 yılında Afganistan'da Sovyetler Birliği'ne karşı savaşıyan mücahitler tarafından kuruldu. Örgütün kurucusu Usame bin Ladin, Suudi Arabistan'da zengin bir ailede doğmuş, Sovyetler'e karşı Afganistan'da direnişe katılmıştır. Bu deneyimler ve kurduğu bağlantılar, El Kaide'nin temellerini atmıştır. Başlangıçta, El

Kaide, mücahit savaşçıları eğitmek ve onlara lojistik destek sağlamak amacıyla kurulmuştu. Ancak Sovyetler Birliği'nin Afganistan'dan çekilmesinin ardından örgüt, odak noktasını Batı, özellikle de Amerika Birleşik Devletleri'ne çevirmiştir (Burke,2004:9-10).

El Kaide, merkezi bir liderlik yapısına sahip olmakla birlikte, hücresel bir örgütlenme modelini benimsemiştir. Bu model, örgütün esnekliğini ve hayatta kalma yeteneğini artırmıştır. Usame bin Ladin'in ölümünden sonra, örgütün liderliği Ayman el-Zawahiri'ye geçmiştir. El Kaide'nin ideolojisi, radikal İslamcı görüşlere dayanmaktadır ve Batı'nın İslam dünyasına karşı düşmanca bir tutum sergilediğini savunarak cihat yoluyla bu duruma karşı mücadele edilmesi gerektiğini belirtir. Bu ideoloji, yalnızca Batı'ya karşı değil, aynı zamanda "mrtet" olarak tanımlanan bazı Müslümanlara karşı da şiddeti meşru kılar (Öztürk,2019: 170).

El Kaide, 1990'ların sonlarından itibaren çeşitli büyük çaplı terör saldırıları gerçekleştirmiştir. Bunlar arasında 1998 yılında Afrika'daki ABD bykeliliklerine yapılan bombalı saldırılar ve 2000 yılında USS Cole'a yapılan saldırı öne çıkmaktadır. Ancak örgütün en dikkat çekici saldırısı, 11 Eylül 2001'de gerçekleştirilen New York ve Washington D.C.'deki saldırılardır. Bu saldırılar, küresel terörizme karşı başlatılan savaşı tetiklemiş ve Amerika Birleşik Devletleri'nin Afganistan'ı işgal etmesine yol açmıştır (Fisk,2001:124). El Kaide'nin gerçekleştirdiği bu saldırılar, örgütün dünya çapında bir tehdit olarak algılanmasına neden olmuş ve birçok ülke tarafından terörist örgüt olarak tanınmıştır.

Ancak ABD ve mttetiklerinin El Kaide'ye karşı başlattığı savaş, örgütün tamamen yok edilmesini sağlayamamıştır. Aksine, El Kaide, Orta Doğu, Afrika ve Güney Asya'da çeşitli kollara ayrılarak faaliyetlerini sürdürmüştür (Esposito,2003:22). El Kaide'nin Türkiye'deki örgütlenme de, grubun genel amaçları doğrultusunda gerçekleştirilmiş ve Türkiye'de bombalı saldırılar düzenlenmiştir. 15 Kasım 2003 ve 20 Kasım 2003 tarihlerinde, İstanbül'da beş gün arayla gerçekleştirilen bombalı intihar saldırılarında, Neve şalom ve Beth İsrail sinagogları, HSBC Bankası ve İngiltere Başkonsolosluğu hedef alınmıştır. Bu saldırılar sonucunda 50'den fazla kişi hayatını kaybetmiş, 750'yi aşkın kişi yaralanmıştır.

Bugün El Kaide, eski gücünde olmasa da varlığını sürdürmektedir. Özellikle Yemen, Somali ve Sahel bölgesinde faaliyetlerini devam ettiren örgüt, liderlik

kadrosundaki kayıplara rağmen ideolojik olarak birçok radikal gruba ilham vermeye devam etmektedir. Örgüt, küresel cihat hareketinin önemli bir parçası olmaya devam etmekte ve dünya çapında güvenlik tehditleri oluşturmaktadır (Demirel,2005:11).

Sonuç olarak, El Kaide, modern tarihin en etkili ve tehlikeli terör örgütlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Örgütün gerçekleştirdiği saldırılar, dünya genelindeki güvenlik politikalarını şekillendirmiş ve terörizme karşı mücadelede yeni stratejilerin geliştirilmesine yol açmıştır. El Kaide'nin bugünkü varlığı, küresel terörizmle mücadelenin ne kadar zorlu ve uzun soluklu bir süreç olduğunu gözler önüne sermektedir. Bu nedenle, uluslararası iş birliği ve terörizmin kökenlerine inen politikalar, bu tür örgütlerle mücadelede kritik önem taşımaktadır (Laqueur,2001:74-75).

3.2.4. FETÖ Terör Örgütü (PDY)

Türkiye’de, Fetullah Gülen hareketi, 2013 yılı sonlarına kadar “Fetullah Gülen Cemaati”, “Gönüllüler Hareketi” veya “Hizmet Hareketi” gibi terimlerle anılmaktaydı. Ancak 17-23 Aralık 2013 tarihlerinde yaşanan Emniyet ve Yargı darbe girişimlerinden sonra, bu yapı daha çok "Fetullahçı Terör Örgütü" (FETÖ) ve "Paralel Devlet Yapılanması" (PDY) olarak tanımlanmıştır (Mert,2020:44). İlk başta dini bir cemaat olarak kendini tanıtan ve "hoşgörü" ile "dinler arası iletişim" gibi kavramları ön plana çıkaran bu grup, gerçekte kendi çıkarlarını gizleyerek farklı topluluklara farklı kimliklerle kendini tanıtmıştır (Hablemitoğlu,2016:12).

FETÖ/PDY terör örgütü, devletin kritik ve stratejik öneme sahip kurumlarına ve kuruluşlarına sızarak, bu yapılar üzerinde resmi ve gayri resmi olarak nüfuz sağlamıştır. Bu sebeple, devletin yasal temsiliyetinin yanı sıra, örgüt paralel bir yönetim sistemi kurmuştur. Örgüt, başlangıçta dini bir iyilik hareketi olarak görünse de zamanla gizli ajandasını devlete ve halka karşı şiddet kullanarak, terörize bir yapı olarak hayata geçirmiştir. 17-25 Aralık 2013’teki yargı darbesi girişimi sonrasında FETÖ’nün terör örgütü olduğu tespit edilmiştir ve bu tarihten itibaren FETÖ/PDY olarak anılmaya başlanmıştır (Petek,2017:20).

FETÖ/PDY, 15 Temmuz 2016’daki darbe girişimiyle dikkatleri üzerine çekmiştir. Örgüt, hibrit savaşın bir parçası olarak, kendini sürekli olarak yeniden şekillendirip yeniden planlayan bir yapıya sahipti. Şantaj ve sahte delil üretme gibi

manipölasyon yöntemlerini kullanarak, tehdit oluşturduğuna inandığı unsurları ortadan kaldırmış ve örgüt çıkarlarını her zaman ön planda tutmuştur. Bu süreçte, örgüt, kod adları kullanarak ve büyük bir gizlilikle faaliyetlerini sürdürmüştür.

Başlangıçta dini bir cemaat olarak ortaya çıkan FETÖ/PDY, dini öğretileri kendi çıkarları doğrultusunda kullanarak, kendi öğretilerine bağlı olmayanları ötekileştirmiştir. Bu noktada, El Kaide ve DEAŞ/İŞİD gibi terör örgütlerine benzer şekilde, ümmetçilik anlayışını benimsemiş ve kendisine bağlı olmayanları düşman olarak görmüştür. FETÖ/PDY, uluslararası düzeyde destek bulan bir yapı olarak, devletlerin desteğini alarak kendi çıkarları doğrultusunda hareket etmiştir ve böylece diğer terör örgütlerinden farklı bir örgütlenme modeli oluşturmuştur. Hem ulusal hem de uluslararası düzeyde, dini ve mali argümanlar kullanarak, diğer dini cemaatlere karşı üstünlük sağlamıştır (Poyraz,2022:181).

FETÖ/PDY, dış devletlerin desteğiyle Türkiye'deki kamu kurumlarında gizli yapılar oluşturmuş, bu yapıları kendi çıkarları doğrultusunda kullanarak, seçimle iş başına gelmiş olan siyasi gücü devirmeyi amaçlamıştır. Amacı, Türkiye'nin demokratik, sosyal, hukuk ve laik sistemini köklü bir şekilde değiştirmektir (Arslan,2019:9-33).

FETÖ'nün örgüt yapısı, tıpkı geçmişteki bazı kült örgütlerinde olduğu gibi, liderin olağanüstü yeteneklere sahip olduğuna inanan bir topluluk yapısına sahiptir. Bu liderin, Mehdi ya da Mesih olarak kabul edilmesi ve uyarılarına sorgusuzca itaat edilmesi, bu tür örgütlerin ortak özelliklerindendir. Ayrıca, FETÖ'nün ağ yapısına dayalı kripto ve hücrel örgütlenme modelinin, Carbonari ve Aum Shinrikyo gibi örgütlerle benzerlik taşıdığı gözlemlenmiştir. FETÖ'deki abi-abla sistemi, örgütün hiyerarşik yapısını ve uzun vadeli stratejik planlamalarını belirlemiştir (Sert,2020:20).

Sonuç olarak, FETÖ/PDY, gizliliği ve manipölasyon taktiklerini etkin bir şekilde kullanarak devletin iç yapısına sızmış, devletin yönetim kademelerini ele geçirmeyi amaçlamıştır. Dini bir hareket olarak başlamasına rağmen, zamanla terörize bir yapıya dönüşen bu örgüt, küresel çapta faaliyet gösteren ve kendi ideolojisini dayatan bir yapı oluşturmuştur. Bu durum, örgütün uluslararası iş birliği ve stratejik planlama noktasında ne denli etkili olduğunu ortaya koymaktadır.

3.2.5. Kürdistan İşçi Partisi (PKK)

Kürtler, tarihsel olarak Irak, İran, Suriye ve Türkiye'nin kesişim noktasında yoğun şekilde yaşamaktadır. Türkler ile Kürtler arasında yüzyıllarca süren bir dayanışma ve işbirliği mevcutken, bu birliktelik zaman zaman ayrılıkçı ayaklanmaların ortaya çıkmasını engelleyememiştir. Özellikle, Osmanlı İmparatorluğu döneminde ve sonrasında Kürtler, çeşitli isyanlarla kendi haklarını savunma yoluna gitmişlerdir.

1960'lı yıllarda, sosyalist hareketlerin güç kazandığı bir dönemde PKK'nın temelleri atılmaya başlanmıştır. Bu dönemde, PKK, "Kürt solu" olarak adlandırılabilen yapılar içinde doğmuş ve ideolojik ve stratejik temelleri şekillendirmek amacıyla bir dizi toplantı düzenlenmiştir. Öcalan, başlangıçta Mao'nun gerilla taktiklerine dayalı bir isyan tarzı örgütlenmenin gerekli olduğunu savunmuş ve toplumun ikna edilmesinin hayati önemde olduğuna dikkat çekmiştir (Jongerden,2012:15). Bu amaç doğrultusunda, Öcalan ve destekçileri, Türkiye'nin güneydoğu ve doğu bölgelerinde örgütlenme çalışmaları başlatmış, bu bölgelerde dernekler kurarak faaliyetlerini hızlandırmışlardır. 1978 yılında, Diyarbakır'da PKK resmen kuruldu (Yücel,2015:240).

PKK, Marksist-Leninist ve anarşist ideolojilere dayanan bir terör örgütüdür. İlk başta, Türkiye'nin güneydoğusundan, Irak'ın kuzeyine, Suriye'nin kuzeydoğusuna ve İran'ın kuzeybatısına kadar geniş bir alanda devlet kurma hedefi güden PKK, zamanla bu amacını demokratik özerklik anlayışıyla değiştirmiştir. Örgüt, Türkiye'nin güvenlik güçlerine ve yerel halka yönelik silahlı terörist faaliyetlerde bulunmuş ve bu tür eylemlerini sürdürmeyi amaçlamıştır (Ergül, 2007:68).

PKK'nın ideolojik yapısı, sadece Marksizm ve Leninizm'i değil, aynı zamanda Maoculuk gibi farklı bir komünizm yorumu da içermektedir. 1970'lerin sonlarına doğru, PKK'yı diğer sol gruplardan ayıran en belirgin özelliklerden biri Maocu etkidir. Maoculuk, klasik Marksizm ve Leninizm'den farklı olarak, devlet düzenini silahlı mücadeleyle yıkmayı hedefleyen bir anlayışa ve kırsal gerilla mücadelesine dayalı bir sistem önerir (Alkan,2012:19). PKK, bu stratejiyi benimseyerek, silahlı mücadeleyi ana savaş yöntemi olarak kabul etmiştir.

Örgüt, sürekli değişen şartlara uyum sağlamak adına zaman zaman kongreler düzenlemiş ve stratejilerini revize etmiştir (Bal,2003:164). Öcalan, PKK'nın kurulum aşamasındaki süreçte, özellikle 1971 muhtırasının sol hareketler üzerindeki etkisinden

bahsederek, Kürtlerin daha aktif bir şekilde mücadeleye katılmalarının gerekliliğini savunmuştur. Bu dönemde PKK'nın şiddet eylemlerini bir araç olarak kullanma kararı aldığı, örgütün sözde manifestosunda açıkça ifade edilmiştir (Yücel,2015:240).

PKK'nın kuruluş bildirgesinde, amaçlarının bağımsız ve birleşik bir Kürdistan kurmak olduğu belirtilmiş, bu hedeflere ulaşmak için şiddetin kullanılması gerektiği ifade edilmiştir. Bu dönemde, PKK'nın yaklaşık 700 muhalif grubu ortadan kaldırdığı iddia edilmektedir (Pekmezci,2011:72). Örgüt, bölge halkından destek kazanabilmek amacıyla tehdit ve korku yöntemleri kullanmış ve meşruiyet sağlamak için terörist faaliyetlerini devam ettirmiştir.

Örgüt, 15 Ağustos 1984'te Siirt ve Hakkâri'deki jandarma karakollarına saldırarak, Türkiye'de kapsamlı bir terör eylemleri dönemi başlatmıştır. O dönemdeki hükümet, bu saldırıları "adi asayiş olayları" olarak nitelendirerek gereken stratejik adımları zamanında atamamış, bu durum PKK'nın güçlenmesine olanak sağlamıştır (Keskin, 2007:109). PKK, terörist eylemlerinde ayırım yapmaksızın, asker, kamu görevlisi, kadın, çocuk ve yaşlı ayırımı gözetmeksizin katliamlar gerçekleştirmiştir. Zamanla örgüt, Diyarbakır, Şanlıurfa ve Gaziantep gibi şehirleri hedef almış, bu şehirler seçilmesinin ardında, kültürel yapılar ve sosyal çatışmaların etkisi bulunmaktadır (Çora,2008:182).

PKK, 1990'lı yılların başlarından itibaren, faaliyetlerini etnik temele dayandırarak, bölücülüğü ve ayrımcılığı körüklemeye başlamıştır. Kültürel farklılıkları istismar ederek halkı kışkırtmış ve terör eylemlerine zemin hazırlamıştır (Başbuğ,2014:20-22). Örgüt, başta Türkiye olmak üzere, çeşitli Avrupa ülkelerinde de etkin olmaya çalışmıştır. PKK, "yasadışı terör örgütü" olarak sınıflandırılmakta ve uluslararası alanda birçok devlet tarafından kınanmıştır (Törel,2002:36).

PKK'nın ideolojik yapısı, zamanla daha da evrilmiş ve Soğuk Savaş sonrası dönemde, ideolojik temellerin geçerliliği sorgulanmıştır. Öcalan'ın 1999'da yakalanmasının ardından, PKK, stratejilerini değiştirmiş ve silahlı mücadeleden çok siyasal haklar ve kültürel kimliklerin anayasal güvence altına alınmasını savunmuştur. Örgüt, Avrupa ve uluslararası kuruluşlardan destek arayışına girmiştir (Uyar,2006:65). 2007'den sonra PKK, Kürdistan Topluluklar Birliği (KCK) yapısını kurarak, yasama, yürütme ve yargı organlarını içeren bir "gölge devlet" oluşturmuştur (Demir,2017:37).

PKK'nın ideolojik dönüşümleri, ulusal, bölgesel ve küresel dinamiklerden etkilenmiş, örgüt bu değişimlere adapte olabilmek için çeşitli stratejiler geliştirmiştir. PKK'nın, zamanla etnik temele dayalı terörizme yöneldiği, Soğuk Savaş dönemi ideolojilerinin geçerliliğini yitirmesiyle, daha esnek ve farklı stratejiler benimsediği söylenebilir. Bu süreçte, örgüt, kendi hedeflerine ulaşabilmek için halkı mobilize etmek adına ideolojik propagandayı önemli bir araç olarak kullanmıştır.

3.2.6. Irak Şam İslam Devleti (İŞİD)

Arapça'da "Ad-Dawlah al-Islamiyyah fi al-Iraq wa-sh-Sham" olarak bilinen ve Türkçe'de İŞİD (Irak Şam İslam Devleti) adıyla tanınan "İslam Devleti" (İD), ilk ortaya çıktığı günden itibaren çeşitli isimlerle anılmıştır. Kısaca İŞİD olarak bilinen bu yapı, resmi olarak İslam Devleti veya Irak ve Levant İslam Devleti olarak da adlandırılmaktadır. Hiçbir devlet tarafından tanınmayan bu örgüt, eski adının Arapça kısaltması olan Da'iş adıyla bilinir ve Latin alfabesine göre Deaş ya da Daiş olarak telaffuz edilir. Petrol kaynaklarına yakınlığı nedeniyle, Deaş dünya çapında en zengin terörist örgütler arasında yer alır. Irak Savaşı'nın ilk dönemlerinde ortaya çıkan bu terörist grup, 2004 yılında El-Kaide'ye bağlılığını ilan ederek Irak El-Kaidesi ismini benimsemiştir.

İŞİD'in kuruluşuna bakıldığında Ürdünlü kurucusu Ebu Musab El-Zerkavî'nin dikkat çekici bir figür olduğunu görürüz. 1980 yılında, henüz 14 yaşındayken uyuşturucu ve cinsel suçlar nedeniyle cezaevine giren Zerkavî, 1988'de genel af ile serbest kalana kadar hapiste kalmıştır. Tahliye olduktan sonra, Sovyetlere karşı savaşmak için Afganistan'a gitmiş ve savaşın bitmesiyle birlikte Ürdün'e dönmüştür. Afganistan'da ona rehberlik eden eski hapishane arkadaşı El-Magdişi'yi de yanında getirmiştir. Ürdün'de İslam Devleti fikrine iyice bağlanan Zerkavî, 1993 yılında El-Magdişi ile birlikte yerel bir sinema salonuna bombalı bir saldırı gerçekleştirmişlerdir. Ancak bu eylem başarısız olmuş ve yakalanıp tekrar hapse atılmışlardır. Bu ikinci hapis döneminde ideolojik olarak daha da güçlenen Zerkavî, sanal dünyada El-Kaide lideri Usame Bin Ladin'in dikkatini çeken bir şekilde risaleler yayınlamaya başlamıştır. Ladin'in davetiyle Kandahar'a giden Zerkavî, başlangıçta şüpheyile karşılanmasına rağmen, El-Kaide'nin üst düzey yöneticilerinin desteğiyle bir eğitim tesisi kurabilmek için finansal destek almış ve bu yardımla İran sınırına yakın Herat bölgesinde Tevhid ve Cihat Örgütü'nü oluşturmuştur (İyiat,2019: 69).

2000 yılında Zerkavi tarafından kurulan Tevhid ve Cihat Örgütü, ABD'nin Afganistan'ı işgal etmesinin ardından önce İran'a, ardından da Irak'a yayılarak etkisini genişletmiştir. 2003'te ABD ordusunun Irak'ı işgaliyle bölgede sınır kontrolü ortadan kalkmış, bu da pek çok silahlı örgütün Irak'a girişine olanak tanımıştır. Kaos ve şiddetin hakim olduğu bu coğrafyada, Tevhid ve Cihat Örgütü ABD güçlerine karşı direnişini yoğunlaştırmış, faaliyetlerini genişletmiş ve 2004 yılında adını Irak El-Kaidesi olarak değiştirmiştir. 2006'da örgüt lideri Zerkavî, ABD'nin gerçekleştirdiği bir hava saldırısında öldürülmüş, yerine geçen Ebu Eyub El-Mısrî ise örgütün ismini Irak İslam Devleti olarak duyurmuştur (Kilit,2019:20).

2010 yılında örgüt lideri Ebu Ömer el Bağdadi'nin ABD tarafından yürütülen bir operasyonla öldürülmesinin ardından, Irak İslam Devleti'nin başına Ebu Bekir el Bağdadi getirilmiştir. Ebu Bekir el Bağdadi, Suriye'deki iç karışıklığı örgütün lehine değerlendirerek ve faaliyetlerini Levant bölgesine kaydırarak burada genişletmeyi hedeflemiştir. Bu amacını gerçekleştirmek için 8 Nisan 2013 tarihinde yayımladığı bir mesajda, Suriye El Kaidesi olarak bilinen Nusra Cephesi ile birleşerek Irak-Şam İslam Devleti'ni (İŞİD) kurduklarını ilan etmiştir (Duman,2013-3).

İŞİD lideri Bağdadi, tüm bu gelişmelere rağmen yürüttüğü politika ve eylemlerden vazgeçmemiş ve faaliyetlerine aynı hızla devam etmiştir. Bunun ardından El Kaide lideri Zevahiri, bir mektup yayımlayarak İŞİD'in dağıtıldığını, Suriye El Kaidesi olarak bilinen Nusra Cephesi ile Irak El Kaidesi olarak bilinen Irak İslam Devleti'nin İŞİD'den bağımsız olarak varlıklarını sürdürebileceklerini ifade etmiştir. Bu mektuptan rahatsız olan Bağdadi, Zevahiri'yi I. Dünya Savaşı sonrasında Batılı güçler tarafından imzalanan Sykes-Picot Anlaşması'nı desteklemekle suçlamış ve hiçbir gücün onları durduramayacağını dile getirmiştir (Rumman,2014).

Bağdadi'nin beklenmedik bu tepkisi, ilan edilen İslam Devleti'nin bağımsızlık düşüncesinin güç kazanmasına sebep olmuştur. Aynı zamanda, kurulduğu günden bu yana kendi ideolojisini benimseyen grup ve örgütlerden sürekli olarak biat alan El Kaide'ye, ilk defa bir örgüt karşı çıkmıştır. Bu durum, Eymen El Zevahiri'nin liderlik yeteneğinin sorgulanmasına ve El Kaide'nin küresel düzeydeki baskın gücünün azalmaya başladığı düşüncesinin doğmasına yol açmıştır. Bu ayrışma, İŞİD'in El Kaide'den kopma sürecinin başlangıcını oluşturmuştur. İŞİD lideri Bağdadi, El Kaide ile birçok kez görüşmeler yapmış, ancak bu görüşmelerin hiçbirinde arzuladığı sonuca ulaşamamıştır. Bu durumun ardından, kendisine karşı olan tüm grup ve örgütlere

saldırma kararı almış ve bu planı hayata geçirmiştir. Nusra Cephesi lideri Colani, Bağdadi'nin internet üzerinden yaptığı açıklamaları reddederek El Kaide'nin merkezine bağlılığını dile getirmiştir. Ancak Colani'nin bu açıklamalarına rağmen, birçok Nusra Cephesi savaşçısı IŞİD saflarına katılmıştır. Suriye El Kaidesi, IŞİD ile çatışmaya girerken, aynı zamanda selefi görüşe sahip diğer grup ve örgütlerle de işbirliği içine girmiştir (Bozkurt,2019:165-166).

IŞİD ile Nusra Cephesi arasındaki çatışmaları fırsat bilen Suriye devleti, IŞİD'e hareket alanı tanıyarak muhaliflerle arasındaki çatışmaları körüklemek için IŞİD'i muhaliflerin üzerine yönlendirmiştir. Suriye'nin sunduğu bu manevra alanını iyi değerlendiren IŞİD, bu fırsatı kullanarak Haseke ve Rakka bölgelerini ele geçirmiştir. Bu bölgeleri kontrol altına almasıyla IŞİD, hem Irak ve Suriye arasındaki sınırda güç kazanmış hem de petrol sahalarını ele geçirerek kendine yeni finansal kaynaklar sağlamıştır (Bozkurt,2019:167).

2012 ve 2013 yıllarında Irak'ta genişleme ve yükselme dönemleri olarak bilinen iki askeri hareket düzenleyen Ebu Bekir El-Bağdadi, bu süreçte önemli adımlar atmıştır. İlk olarak, 2012'de Irak Merkezi Hükümetini hedef alarak hapishanelerdeki mahkumların kaçırılması ve IŞİD'ye dahil edilmesi amacıyla "Duvarları Yıkma (Breaking the Walls)" hareketini başlatmıştır. Bu operasyon sırasında, IŞİD'e bağlı intihar saldırganları ülke genelinde patlayıcı yüklü araçlarla saldırılar düzenlerken, örgüt üyeleri de hapishanelere baskınlar düzenleyerek içerideki mahkumları kendi saflarına katmayı hedeflemiştir. 2010 ve 2011 senelerinde, günlük ortalama 5 ile 10 arasında intihar saldırısı düzenlenirken, 2012 yılında bu sayı günlük 30'a kadar yükselmiştir. Bu yükseliş, saldırıların ne denli etkili olduğunu göstermesi bakımından önemlidir (Lewis,2013:7-9).

IŞİD'in yürüttüğü ikinci askeri operasyon, Irak güvenlik kuvvetlerini doğrudan hedef alan "Askerin Hasadı (Soldier's Harvest)" adıyla gerçekleştirilmiştir. Bu hareket, 30 Eylül'de başlayarak Bağdat ve Irak'ın güneyinde yer alan stratejik şehir Basra üzerinde yoğunlaşmıştır. Sonuç olarak, IŞİD, Sahva Güçleriyle yaşadığı çatışmalarda kaybettiği gücünü 2012 sonrasında yeniden toparlamaya başlamıştır. Bu güçlenme süreci, IŞİD'in ilerleyen dönemde Irak ve Suriye'de toprak kazanma ve yayılma faaliyetlerinde net bir şekilde gözlemlenmiştir (Lewis,2013:21).

IŞİD'in İslam Devleti'ni ilan etmesine zemin hazırlayan olaylar, Aralık 2013'te Irak'ın Anbar vilayetindeki Ramadi'de başladı. Irak güvenlik güçleri, Sünni milletvekili Ahmed el-Avlani'yi teröre destek verdiği gerekçesiyle tutukladı ve bu esnada çıkan çatışmada el-Avlani'nin kardeşi ve beş koruması hayatını kaybetti. Bu durum, Sünni aşiretlerle Irak hükümeti arasında çatışmaları tetikledi. Bu süreçte IŞİD, Anbar'da kontrolü sağlamaya çalışırken aşiretlerle iş birliğine gidip, diğer bölgelere doğru yayılmaya odaklandı. Irak ordusu bazı alanlarda başarı elde etse de, Musul'daki Sünni Araplar, Maliki hükümetinin mezhepçi politikalarından duydukları hoşnutsuzluk nedeniyle 6 Haziran'da başlayan çatışmalar sonucunda 10 Haziran 2014'te IŞİD'in karşısında geri çekildi. IŞİD ardından Selahaddin şehrine yönelip, Tikrit'i işgal etti. IŞİD'in Bağdat ve Kerbela'ya saldıracağını açıklaması, Iraklı Şiiiler arasında büyük bir paniğe yol açtı ve Şii lider Ayetullah Sistani, bu bölgeleri savunmak için cihat çağrısında bulundu. Musul'un kontrolünü ele geçiren IŞİD, 29 Haziran 2014'te hilafet ilan etti ve İslam Devleti'nin kurulduğunu duyurdu. Ebu Bekir El-Bağdadi, bu yeni devletin ilk halifesi olarak seçildi (Gürler,2014:6-7).

2015 yılında, özellikle Türkiye ve İran tarafından IŞİD'e karşı yürütülen operasyonlar sonucunda, örgütün kontrol ettiği bölgelerde daralma yaşanmış ve örgüt bir yavaşlama sürecine girmiştir. İran'ın desteklediği Şii milisler, Irak'ta DEAŞ'a karşı verilen savaşta önemli bir rol oynamıştır. Türkiye ise 24 Ağustos 2016 tarihinde Fırat Kalkanı harekâtını başlatmıştır. Bu harekâtın amacı, sınır güvenliğini sağlamak, DEAŞ kaynaklı terör saldırılarını ve tehditleri bertaraf etmek ve Suriye'den kaçmak zorunda kalan halkın geri dönüşünü kolaylaştırmaktır. Fırat Kalkanı harekâtı, 24 Şubat 2017'de El Bab'ın Türk Silahlı Kuvvetleri ve Özgür Suriye Ordusu tarafından alınmasıyla sona ermiştir.

3.2.7.Türkiye Komünist Partisi – Marksist Leninist / Türkiye İşçi Köylü Kurtuluş Ordusu (TKP-ML/TİKKO)

Türkiye Komünist Partisi – Marksist Leninist (TKP-ML) ve onun silahlı kanadı olan Türkiye İşçi Köylü Kurtuluş Ordusu (TİKKO), Türkiye'nin sol kanat militan örgütleri arasında önemli bir yer tutmaktadır. TKP-ML, 1972 yılında İbrahim Kaypakkaya tarafından kurulmuş olup, Marksist-Leninist ideolojiyi benimseyerek sosyalist bir devrim yoluyla iktidarı ele geçirmeyi hedefleyen bir devrimci partidir. Örgüt, Mao Zedung'un devrimci savaş stratejilerinden ilham alarak, halk devriminin

gerçekleşmesi ve sınıfsız bir toplum kurulması amacıyla mevcut yönetimi devirmeyi hedeflemiştir (Mengüç,1998:134).

TİKKO, TKP-ML'nin silahlı kanadı olarak kurulmuş ve kırsal alanlarda gerilla savaşı yürütmeyi amaçlamıştır. 1970'li yıllardan itibaren özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde faaliyet göstermeye başlayan TİKKO, 1980'lerin sonlarına kadar aktif olarak silahlı mücadeleye devam etmiştir. Ancak bu dönemin sonunda, örgütün etkinliği azalmaya başlamıştır. TKP-ML/TİKKO'nun ideolojik temelinde, Türkiye'deki mevcut düzeni devrimci bir mücadele ile değiştirmek ve sınıfsız bir toplum yaratmak bulunmaktadır. Örgüt, emperyalizm ve kapitalizme karşı ideolojik bir duruş sergileyerek, Marksist-Leninist görüşlere dayalı bir mücadele yürütmeyi hedeflemiştir (Mengüç,1998:137).

TİKKO, yıllar içinde pek çok saldırı, bombalı eylem ve silahlı çatışmaya karışmış ve bu durum, örgütün devletin güvenlik güçleri tarafından sürekli takibe alınmasına yol açmıştır. 1980 askeri darbesi sonrasında, örgüt üyelerinin yakalanması ve lider kadrosunun zayıflaması ile örgüt üzerinde ciddi bir baskı kurulmuştur. Ancak buna rağmen, zaman zaman yapılan operasyonlar ve güvenlik güçlerinin müdahaleleri ile TKP-ML/TİKKO'nun adı gündeme gelmiştir. Günümüzde örgüt, eski gücünden büyük ölçüde kaybetmiş olsa da, faaliyetlerine belirli ölçüde devam etmektedir.

TKP-ML/TİKKO, üyelerini elde etmek için belirli bir yöntem kullanmaktadır. Örgüt, yeni elemanlar kazanmak amacıyla uygun kişileri tespit edip, aile yapısı, ekonomik durum, siyasi görüşler gibi kişisel özellikleri analiz ettikten sonra, o kişilerle ilk teması kurar. Genellikle, samimiyet temelli bir dostluk ilişkisi kurarak, örgüt üyeleri, bu kişilere psikolojik destek sunarlar. Adayları, kitaplar, burslar, barınma gibi imkânlarla çekmeye çalışırlar. İlk temasların ardından, kültürel etkinlikler, tiyatro oyunları, konserler gibi sosyal etkinliklerle bireyler daha yakın ilişkilere çekilir. Bu süreçte, grup üyeleri, kişiye karşı sınırsız ve karşılıksız dostluk sunarak, ideolojik propagandalarını yaparlar.

Zamanla, kişiye örgütün ideolojileri, filmler, kitaplar, dergiler gibi materyaller aracılığıyla öğretilir ve bu kişinin örgütle daha fazla iç içe olmasına yönelik çalışmalar yapılır. Bu sürecin sonunda, birey örgütün bir parçası haline gelir; çeşitli görevlerle sorumlu tutulur ve gösteri, afiş asma gibi faaliyetlere katılması sağlanır. Bu faaliyetler, kişinin sisteme karşı öfkesini artırır ve örgüte daha sıkı bağlanmasına yol açar. Zamanla,

bu kişiler, örgüt için kendi kimliklerini ve kişiliklerini kaybeder, mekanik bir şekilde hareket eden militanlara dönüşürler. İlk başta sunulan dostluk ve destek, yerini örgütün katı ve acımasız kurallarına bırakır. Bu kurallar arasında, örgüte katılan bireyin ölümü kaçınılmaz kabul edilir (Ersoy,2001:311).

3.3. Terörizmle Mücadele Politikaları

Terörizm, küresel güvenlik açısından önemli bir tehdit oluştururken, uluslararası düzeyde kapsamlı ve çok boyutlu stratejiler geliştirilmesi gerekmektedir. Her ülkenin kendi terörle mücadele politikaları, devletin güvenlik stratejilerine ve toplumsal ihtiyaçlarına göre şekillenmektedir. Bu stratejiler sadece askeri ve güvenlik önlemlerini kapsamakla kalmayıp, aynı zamanda ekonomik, sosyal ve hukuki unsurları da içermektedir (Oğuzlu,2007:3).

Uluslararası düzeyde terörizmle mücadele, küresel işbirliği ve bilgi paylaşımını gerektiren bir süreçtir. Birleşmiş Milletler gibi uluslararası organizasyonlar, terörizmle karşı ortak bir yaklaşım geliştirmeyi hedeflemekte ve devletler arasında koordinasyon sağlamaktadır. Türkiye de PKK terör örgütüne karşı yürüttüğü diplomatik çabalarla, uluslararası alanda önemli bir adım atmıştır. PKK'nın, uluslararası terör örgütleri listesine dahil edilmesi ve mali kaynaklarının dondurulması gibi adımlar Türkiye'nin diplomatik başarısı olarak kabul edilmektedir (Gençtürk,2012:9).

Türkiye, PKK ile olan mücadelesinde yalnızca askeri yöntemlere başvurmakla kalmamış, aynı zamanda kamu diplomasisi aracılığıyla uluslararası alanda destek kazanmıştır. PKK'nın, Türkiye'yi adaletsiz bir ülke olarak tanıtmaya çalışmaları, kamu diplomasisi stratejileriyle etkili bir şekilde engellenmiş ve PKK'nın faaliyetleri dünya genelinde terörist faaliyetler olarak tanınmıştır (Duru,2014:123). Bu diplomatik başarılar, ABD, Kanada, Irak, İran ve Suriye gibi ülkelerin PKK'yı terör örgütü olarak tanımalarına ve buna bağlı yaptırımlar uygulamalarına olanak sağlamıştır.

Terörle mücadelede, terör örgütlerinin amacına ulaşabilmesi için toplumda korku yaratmak, hükümetleri zayıflatmak ve halkı devlete baskı yapmaya yönlendirmek önemlidir (Bergen, 2005:2). Bu nedenle, terörle mücadele sadece askeri alanda değil, aynı zamanda kamuoyu algısını etkilemeye yönelik stratejilerle de desteklenmelidir. Medyanın rolü, terörün yayılmasını önlemek ve terör örgütlerinin mesajlarını engellemek açısından kritik bir noktada yer almaktadır (W.Bakken,2007:1).

Terörizme karşı mücadelede iki ana yaklaşım vardır: kontr-terörizm ve anti-terörizm. Anti-terörizm, terörist saldırılara karşı savunma önlemleri almayı hedeflerken, kontr-terörizm terörist örgütleri doğrudan yok etmeyi amaçlayan bir stratejidir. Ancak, kontr-terör önlemleri bazen insan hakları ihlallerine yol açabilecek potansiyele sahiptir ve bu nedenle dikkatli uygulanması gerekmektedir.

Sosyo-ekonomik ve psikolojik faktörlerin de göz önünde bulundurulması önemlidir. Terör örgütleri, toplumdaki eşitsizliklerden ve sosyal dışlanmışlık hissinden yararlanarak yeni üyeler kazanabilirler. Bu sebeple, terörle mücadelede halkın desteklemesi için sosyal adalet ve eğitim gibi stratejik unsurlar önem kazanmaktadır.

3.4. IŞİD ve PKK Terör Örgütleriyle Mücadele Politikaları

Savaşın temel ilkelerinden biri, düşmanı tanımak, onun yeteneklerini değerlendirmek ve karşılaşılabilecek senaryolara uygun stratejiler geliştirmektir. Terörle mücadelede de benzer şekilde, terör örgütlerinin faaliyet alanlarını, iletişim yöntemlerini, organizasyon yapılarını ve lojistik kaynaklarını bilmek, mücadelede bir adım önde olmayı sağlar. Bu bağlamda, teröristlerin hedeflerini ve savaşa neden girdiklerini anlamak, başarılı bir strateji geliştirmek için oldukça önemlidir. Hedeflerin ne olabileceği hakkında öngöründe bulunmak, terörizm mantığını kavrayarak gerekli önlemleri almak ve teröristlere ulaşabilmek için kritik bir adımdır.

Bir terörle mücadele planının başarıya ulaşabilmesi için sağlam bir teorik temele ve stratejik yaklaşıma dayanması gerekir. Bu, Sun Tzu'dan günümüze kadar geçerliliğini koruyan bir ilkedir. Dolayısıyla, terörle mücadele politikalarının etkili olabilmesi için bu stratejilerin güçlü bir teorik altyapıya sahip olması şarttır.

Terörle mücadeledeki temel öncelik, bireylerin terörist gruplara katılımını engellemek, terör eylemlerini meşrulaştıran nedenleri ortadan kaldırmak ve halkı terörle mücadele operasyonlarına ikna edici bir şekilde dahil etmektir. Bu doğrultuda Boaz Ganor, terörle mücadelede üç ana hedef belirler: "Terör örgütünün etkisiz hale getirilmesi, terörün neden olduğu zararın ortadan kaldırılması ve terörün yayılmasının engellenmesi" (Ganor,2005). Terörizmin çözümü, her ne kadar farklı nedenlere dayansa da tek bir sebebe indirgenemez. Fendioğlu'nun (2000) belirttiği gibi, "Terörizmin başarısı büyük ölçüde dış destekle ilişkilidir ve dış desteği olmayan örgütlerin başarılı olma şansı sınırlıdır" (Fendioğlu,2000). Bu nedenle, aktif bir terör örgütünün

uluslararası kamuoyu tarafından tanınması ve dış destekten mahrum bırakılması büyük önem taşır. Eğer dış destek kesilemiyorsa, bölge halkının desteğini kazanmak için sosyal projeler geliştirilmelidir.

Bu süreçte, toplumu ve sivil toplum kuruluşlarını teröre karşı duyarlı hale getirmek gereklidir. Terörle mücadelede psikolojik üstünlük sağlamak için yıpratma ve zayıflatma gibi stratejik adımlar izlenmelidir. Ancak terörü sadece dış faktörlere bağlamak yanıltıcı olabilir; çünkü terör, özellikle sosyo-ekonomik yapının zayıf olduğu, toplumsal engellemelerin ve dışlamaların hakim olduğu, keyfi uygulamaların yaşandığı ortamlarda güç kazanır.

Güvenlik tedbirlerinin ve hukuksal düzenlemelerin terörle mücadelede etkili olması için, bu tedbirlerin bireysel özgürlükleri kısıtlamadan terörün önüne geçecek şekilde uygulanması gerekir. Eğer yasalar, güvenlik güçlerine antidemokratik yetkiler verir ve sorunu çözmek yerine sadece baskıları arttırırsa, terörün daha da yayılması mümkün olabilir. Carlos Marighella'nın şu sözü bu noktada önemlidir: "Gerçekleştireceğimiz hareketlerle hükümetleri sıkı güvenlik önlemleri almaya mecbur etmeliyiz. Normal vatandaşlar bu baskı koşullarında hükümete karşı duracak ve gerilla hareketimize destek vereceklerdir" (Marighella,2003).

Terörizmin etkisiz hale getirilmesinde önemli bir adım, teröristlerin ağılarını parçalamaktır. Bu amaca ulaşmak için, teröristlerin faaliyet gösterdiği alanlarda (eğitim, medya, kültür vb.) devletin ilgili birimlerinin karşı ağı oluşturmaları gerekir. Rakibi kendi silahıyla yenmek, asırlardır süregelen etkili bir mücadele yöntemidir.

Teröristlerin hedef kitlesi, medya aracılığıyla geniş kitlelere ulaşır. Bu nedenle, medya organlarının terör örgütlerine destek vermeyen, toplumu terörün zararları konusunda bilinçlendiren ve moral veren bir yayın politikası izlemesi gerekmektedir. Medyanın bu sorumluluğu, güvenlik kuvvetleri kadar kritik bir rol oynar ve toplumsal güvenliği sağlamak adına son derece önemlidir.

Bilgi toplama faaliyetleri, terörle mücadeledeki en önemli stratejik araçlardan biridir. Terör örgütlerinin eylem planlarını önceden tespit etmek ve etkisiz hale getirmek için, kurumsal bir istihbarat altyapısına ihtiyaç vardır. Terörizme karşı mücadelenin en önemli kaynağı, insan gücüyle sağlanan istihbarattır. Terör örgütlerine sızmış ajanlar ve içindeki haber elemanları, kritik bilgileri ilk elden temin ederek devletin mücadele stratejilerinin şekillenmesinde önemli bir rol oynar. Ayrıca, gelişmiş teknolojilerle

donatılmış insansız hava araçları ve istihbarat araçları, erken uyarı ve önleyici adımların atılmasında kritik bir işlev görür (Özer,2015:51).

Ekonomik zorlukların yaygın olduğu kırsal bölgelerde, devlet karşıtı grupların propagandası daha etkili olabilir. Ekonomik özgürlükten yoksun, geçim sıkıntısı çeken bireyler, terör örgütlerinin hedef kitlesi haline gelir. Bu nedenle devletin temel amacı, askeri operasyonlardan önce, sosyal devlet ilkesi doğrultusunda tüm bölgelerde sosyal ve ekonomik refahı sağlamaktır. Ekonomik gelişme, halkı terör örgütlerinin manipülasyonlarından uzak tutarak, milli birliği pekiştirebilir.

Ayrıca, ayrılıkçı terör örgütlerinin üyelerini, temsil ettikleri toplumdan izole etmek de büyük önem taşır. Mao'nun "balığı sudan çıkarmak" sözüyle ifade edilen bu strateji, teröristleri faaliyet gösterdikleri ortamdan fiziksel olarak uzaklaştırmayı amaçlar. Terör örgütlerinin sözde haklar ve fikirler adına yürüttükleri mücadeleyi boşa çıkaracak sosyal, psikolojik ve ekonomik tedbirler hızla uygulanmalıdır. Bu sayede terör örgütleri yalnızlaşacak, marjinalleşecek ve sınırlı bir alanda etkisiz hale getirilebilecektir. Gençlere yönelik programlar ve projeler, bu sürecin önemli bir parçasıdır.

3.4.1. Siyasi Politikalar

Terör örgütleri, taleplerini kabul ettirmek amacıyla şiddet içeren yöntemlere başvurarak toplumları ve devletleri zora sokar. Ancak, bu tür taleplerin kabul edilmesi, devletin ve toplumun terörün etkisi altına girmesi anlamına gelir ki bu, terörün daha da yayılmasına ve güçlenmesine yol açar. Devletin terörün yarattığı korkuya boyun eğmesi, çok tehlikeli bir hata olup, daha uzun vadede daha ciddi sorunlara yol açabilir. Terörün ortaya çıkardığı bu tehditlere karşı doğru bir yaklaşım, terörü besleyen koşulların değiştirilmesi için gerekli demokratik önlemleri almak ve terörün yarattığı korkuya teslim olmamaktır. Wilkinson ve Laqueur gibi düşünürler, demokratik sistemlerin ilk bakışta terörizme karşı zayıf gibi görünse de, uzun vadede alternatif çözümler sunarak terör örgütlerine karşı kalıcı başarılar elde ettiklerini savunmaktadırlar.

Teröristlerin hedeflediği kitleler arasında genellikle masum halk ve geniş toplumsal kesimler yer almaktadır. Demokratik ülkelerdeki güvenlik güçleri, terörle etkili bir şekilde mücadele edebilmek için geniş halk desteğine ihtiyaç duyar. Bu

bağlamda, terör örgütleri ile devlet arasında yaşanan çatışma, aslında bir 'alan elde etme stratejisi' olarak değerlendirilebilir. Türkiye özelinde, toplumda farklılıkları birer zenginlik olarak gören ve kabul eden bir yapının benimsenmesi, terörle mücadelede başarılı bir çözüm elde edilmesine yardımcı olabilir. Bu noktada, terörle mücadele yalnızca güvenlik önlemleriyle değil, aynı zamanda toplumun demokratik yapısının güçlendirilmesiyle sağlanabilir (Bal,2006: 141).

Türkiye'nin siyasi dengesini koruyabilmesi için, ülkedeki tüm etnik ve dini toplulukları kapsayan bir demokrasi anlayışının geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda, etnik grupların siyasal yapılarının yalnızca kendi etnik kimliklerine dayandırılması yerine, ülkenin bütünlüğüne hizmet edecek şekilde düzenlenmesi gerekmektedir. Bu tür siyasal yapılar, "Ben Türkiye'nin partisiyim" yaklaşımını benimseyerek, tüm vatandaşları birleştirici bir kimlik oluşturmalıdır. Özellikle Kürt kökenli vatandaşlar açısından, bu tür bir yaklaşım güven ortamını tesis etmek açısından kritik önem taşır. Çünkü vatandaşlar arasındaki güvensizlik, sadece etnik kimliklere dayalı siyasal yaklaşımlar nedeniyle derinleşebilmektedir (Öneş,2007:9).

Türkiye'deki siyasi reformlar, özellikle Avrupa Birliği sürecinde atılan adımlar, bireysel haklar ve özgürlükler konusunda önemli ilerlemeler kaydetmiş ve terörle mücadelenin daha demokratik bir ortamda yapılabilmesi için hukuki düzenlemeler sağlamıştır. Uluslararası örneklerde görüldüğü gibi, demokratik bir çerçevede yürütülen terörle mücadele, genellikle olumlu sonuçlar doğurmuştur. Örneğin, İspanya'da Avrupa Birliği sürecinde yapılan düzenlemeler, terörle mücadelede kamu desteği sağlanması ve terör örgütünün etki alanının daraltılması açısından büyük katkılar sağlamıştır (Usak Raporu,2008:84).

3.4.2. Hukuki Politikalar

Terörle mücadelede, güvenliğin demokratik bir çerçevede sağlanması ve terörle demokrasi içerisinde başa çıkabilme becerisi kritik bir öneme sahiptir. Demokrasi dışı tedbirlerin alınması, kısa vadeli başarılar elde edebilse de, uzun vadede demokrasilerin kendisine zarar verir ve toplumsal yapıyı tehdit eder. Teröristlerin temel amacı da devletin, hukuki ve demokratik sınırların dışına çıkarak baskıcı önlemler almasını sağlamak ve bu süreçte halkı devlete karşı kışkırtmaktır. Bu tür sert tedbirler,

teröristlerin planlarına hizmet ederken, demokratik toplumların değerlerini zedeleyecektir (Başeren,2006:12).

Türkiye'de, terörle mücadele kapsamında yürürlüğe giren Terörle Mücadele Kanunu (TMK), geniş toplumsal kesimleri etkileyebilmesi ve bireysel hakları kısıtlayabilmesi bakımından önemli bir yasadır. Bu kanun, özel soruşturma ve kovuşturma yöntemleri öngördüğünden, hak ve özgürlüklerin kısıtlanmasında titiz bir değerlendirme yapılması gerekmektedir. Geçmişte, uzun gözaltı süreleri ve sanıkların savunma haklarından mahrum bırakılması gibi uygulamalar, kötü muamele vakalarına yol açmış ve basın yoluyla örgüt propagandası yapılması da ifade özgürlüğünü sınırlamıştır. Ancak, yapılan reformlarla birlikte, bu tür şikayetler önemli ölçüde azalmış ve hukuki süreçlerin daha şeffaf hale gelmesi sağlanmıştır (Kar,2005:9).

Halk arasında "Pişmanlık Yasası" olarak bilinen ve ilk kez 1985 yılında kabul edilen Bazı Suç Failleri Hakkında Uygulanacak Hükümlere Dair Kanun, bugüne kadar yedi kez revize edilmiştir. En son olarak, Ağustos 2003'te "Topluma Kazandırma Kanunu" adıyla çıkarılan yasa, altı ay boyunca yürürlükte kalmış ve terör örgütü mensuplarının teslim olmalarını teşvik etmiştir. Bu yasa, örgütün zayıflamasında ve teslim olan teröristlerin sayısının artmasında önemli bir rol oynamıştır. Özellikle, örgütten ayrılan ve teslim olan bireylerden elde edilen bilgiler, terör örgütüne büyük zararlar verilmesine olanak tanımıştır. Bu durum, terörle mücadelede pişmanlık yasalarının sürekli olarak güncellenmesinin önemini bir kez daha gözler önüne sermektedir (Akyol,2007:2).

3.4.3. Güvenlik ve Askeri Politikalar

Demokratik toplumlarda terörle mücadelenin, sosyal, politik ve ekonomik projelerle desteklenen etkin bir "silahlı terörist mücadelesi" süreciyle yürütülmesi gerektiği, farklı ülke örneklerinden açıkça görülmektedir. Örneğin, ünlü RAND düşünce kuruluşu tarafından 2008 yılında yapılan bir analiz, terörle mücadelede en başarılı stratejilerin, demokratik denetim ve gözetim altındaki kolluk kuvvetleri ve istihbarat servislerinin koordineli bir şekilde hareket etmesiyle elde edilebileceğini göstermektedir. "Silahlı teröristlerle profesyonel mücadele" terimi, sadece güvenlik güçlerinin teröristlerle doğrudan çatışmaya girmesini değil, aynı zamanda istihbarat toplama faaliyetlerini, ülke içi ve dışındaki hedefli operasyonları, örgüt üyeliğini

engellemeye yönelik çalışmaları ve pişmanlık yasası gibi projeleri de içermektedir. Tüm bu çabalar, terör örgütlerinin etkisinin sınırlandırılması amacını taşımaktadır (Başeren, 2006:10).

Terörle mücadelede devlet yetkilileri, devlet organlarının korunmasının temelini şeffaflık ve denetlenebilirlik ile doğrudan bağlantılı olduğunu net bir şekilde kavrayabilmelidir. Bu bağlamda, kamuya sunulan bilgilerin güvenilirliği de öncelikli bir gereklilik teşkil etmektedir. Terörle mücadelenin etkinliği, toplumun bu mücadeleyi anlama ve izleme yeteneğiyle doğrudan orantılıdır. Devletin bu mücadeledeki en kritik gerekliliklerinden biri, ipuçlarını ve kanıtları etkili bir şekilde toplamasıdır. Bu, terörle mücadelede yapılan operasyonların sadece sonuçlarını değil, aynı zamanda bu operasyonların ardından ortaya çıkan kaotik etkinin minimize edilmesi gerektiğini de vurgular. Eylem sonrası, yetkililer tarafından topluma doğru ve etkili bir şekilde bilgi verilmesi, toplumda güven ve adalet duygusunun yeniden sağlanmasına katkı sağlayacaktır. Bu yaklaşım, güvenlik kavramının bireyler için duygusal, yöneticiler içinse mantıksal bir anlam taşıdığını hatırlatmaktadır (Bal,2005:21).

Terörle mücadelede Türkiye, çeşitli stratejiler geliştirerek bu süreçte kendini sürekli olarak yenilemektedir. Ülkenin terörle mücadelesindeki süreklilik, kritik bir öneme sahiptir ve devlet, bu mücadeleye aktif bir çaba göstererek gerekli tedbirleri almak için çalışmalarına devam etmektedir (Acar,2012:99). Türkiye'nin uyguladığı önlemler şu şekilde sıralanabilir:

- Terör gruplarının lojistik desteklerinin kesilmesi,
- Kamu desteği sağlayabilecek yöntemlerin engellenmesi,
- Elektronik savaş destek faaliyetlerinin güçlendirilmesi,
- Şehir içindeki terör saldırılarının olası etkilerinin minimize edilmesi için düzenlemelerin yapılması,
- Bölgedeki sakinlere terör grubu faaliyetleri ve hedefleri hakkında bilgi verilmesi,
- Sınır geçişlerinin kapsamlı bir şekilde kontrol edilmesi,
- Örgüt liderleri, savaşçı grupları ve destekleyici unsurlarla bağlantının kesilmesi,
- Şehir merkezlerinde terörist saldırılara karşı savunmasız bölgelerin güvenli hale getirilmesi,
- Şehir planlamasında güvenlik önlemlerinin alınması ve gelecekteki olası tehditlere karşı tedbirlerin uygulanması.

Türkiye, özellikle Suriye ve Irak'taki PKK unsurlarına karşı yürüttüğü operasyonlarla örgütü büyük ölçüde etkisiz hale getirmiştir. Bu operasyonlar, bölge güvenliğini sağlamış ve yerel halkla kurduğu etkili iletişimle gençlerin PKK'ya katılım oranlarını en düşük seviyelere çekmiştir (İnat,2005:10-68).

BÖLÜM IV

YÖNTEM

4.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Radikalleşme kavramının akademik literatürde ağırlıklı olarak şiddet ekseninde ele alındığı görülmektedir. Ellis, Miller ve Sideridis (2021:1-10), şiddete dayalı radikalleşmeyi, bireysel ya da toplu süreçler çerçevesinde, birey veya grup temelli olarak şiddet eylemlerinin siyasi, toplumsal ya da dini hedeflere ulaşmak amacıyla kullanılması şeklinde tanımlamaktadır. Avrupa Komisyonu Şiddetle Radikalleşme uzman grubu ise bu olguyu, aşırıcılık zemininde sosyalleşerek terör eylemleri bağlamında ortaya çıkan bir süreç olarak nitelendirilmektedir (European Commission,2008 :7).

Radikalleşme, yalnızca küresel, toplumsal ve siyasi unsurlarla bağlantılı olmakla kalmayıp, aynı zamanda ideolojik ve ruhsal süreçlerin şekillenmesine de katkıda bulunan bir olgudur (European Commission,2008:16). Radikalleşmenin oluşumunda, bireyin adaletsizlik yaşadığına dair algısı ve mahrumiyet duygusu etkili olmakta, bu durum onu bir toplulukla zihinsel ve duygusal bağ kurmaya yönlendirmektedir. Bu süreç içinde dahil olunan grupla birlikte ‘biz’ ve ‘onlar’ karşıtlığı ortaya çıkmaktadır (European Commission, 2008:9). Bireyin radikal düşüncelerinin şiddet içerikli eyleme dönüşümünde tetikleyici faktörler arasında ekonomik, toplumsal, siyasal ve kişisel etmenlerin bulunduğu ifade edilmektedir (Muro,2016:1-5).

Horgan ve Taylor, bireylerin ve toplulukların radikalleşme süreçlerinde çevresel faktörlerin etkili olduğunu ve her bireyin bu süreci farklı biçimlerde deneyimlediğini belirtmektedir. Radikalleşme sürecinin; toplumsal-psikolojik etkenler, politik çatışmalar, dini saikler ve çatışmaya yönelik söylemlerin üretilmesi gibi unsurlar çerçevesinde şekillendiğini ifade etmektedirler. Ancak, bu unsurlar doğrultusunda radikalleşmenin nasıl meydana geldiğini kesin çizgilerle tanımlayan sabit bir çerçevenin çizilemeyeceğini vurgulamaktadırlar (Horgan ve Taylor,2011:173-186).

Akademik çalışmalarda, terör örgütlerine katılım kararı ile şiddet temelli radikalleşme genellikle doğrudan ilişkili olarak ele alınmaktadır (Borum,2011; Hogg, 2007; Horgan,2012; McCauley,2008;Moskalenko,2008; Muro,2016). Örneğin, bir

sempatizan şiddet yoluyla radikalleşmemiş kabul edilirken, örgüte katılan bireyin bu sürece dahil olmasıyla birlikte şiddet temelli radikalleştiği varsayılmaktadır. Şiddet kullanmadığı düşünülen destekçi veya sempatizan gruplarla, doğrudan örgüt içinde yer alan kişiler arasında radikalleşme düzeyine dayalı olarak yapılan bu keskin ayırım, bu çalışmada PKK-IŞİD terör örgütüne katılım süreçleri bağlamında ele alınarak tartışılacaktır.

PKK-IŞİD terör örgütüne katılma kararı almak ve örgüte dahil olmak, hangi motivasyon kaynaklarına bağlıdır? Bu sorulara yanıt bulabilmek için bireysel düzeyde bir analiz yapmak gerekmektedir. Terör örgütlerine katılan bireylerin katılım süreci ortak bir eylem olarak görülse de bu ortak eylemin arkasında farklı motivasyon unsurları bulunmaktadır. Bir diğer önemli nokta ise bireyin örgüte katılma nedenlerinin, örgüt içindeki deneyimleri ve beklentileriyle örtüşüp örtüşmediğidir.

Bu çalışmada, PKK-IŞİD terör örgütü bağlamında radikalleşme süreçlerinin nasıl meydana geldiği incelenecektir. Radikalleşme sürecinin anlaşılabilmesi için öncelikle bireysel düzeyde, yani mikro seviyede bir değerlendirme yapılması gerekmektedir. Radikalleşmenin nasıl şekillendiği, düşünsel eğilimlerin nasıl eyleme dönüştüğü ekseninde ele alınarak PKK-IŞİD terör örgütü çerçevesinde tartışmaya açılacaktır.

Bunun yanı sıra, bir terör örgütüne katılmanın motivasyon kaynakları üzerinde durulacak ve katılım ile motivasyon arasındaki ilişki değerlendirilecektir. Bu kapsamda, PKK-IŞİD terör örgütüne katılan örgüt mensuplarının Youtube üzerinde 1998-2020 tarihleri arasında yayınlanan röportajların incelenmesi analiz edilerek ele alınacaktır.

Terörizm, çağımızın en önemli güvenlik tehditlerinden biri olarak kalmaya devam etmektedir. Terör örgütleri, masum insanların yaşamlarını tehlikeye atan, toplumsal huzuru ve istikrarı tehdit eden birer unsurdur. Küresel boyutta endişe verici hale gelen terörizm (PKK-IŞİD) terör örgütü mensuplarının terörle mücadele politikalarının etkinliğini ve sürdürülebilirliğini anlamak açısından büyük önem taşımaktadır. Araştırmanın önemi şu başlıklar altında özetlenebilir:

- **Terör Örgütlerinin Motivasyonlarını Anlama:** Terör örgütlerinin ideolojik, sosyal, ekonomik ve politik motivasyon kaynaklarının detaylı analizi, bu örgütlerin faaliyetlerini ve stratejilerini daha iyi anlamayı sağlar. Motivasyon

kaynaklarını kavrayarak, örgütlerin nasıl hareket ettiği ve hangi koşullarda güçlendiği hakkında derinlemesine bilgi edinilebilir.

- **Etkili Politika Geliştirme:** Terörle mücadele politikalarının terör örgütlerinin motivasyonlarına uygun olup olmadığını değerlendirerek, bu politikaların başarısını artırmak ve eksikliklerini gidermek mümkündür. Bu, daha hedeflenmiş ve etkili stratejilerin geliştirilmesine yardımcı olur.
- **Uluslararası Güvenlik Stratejilerine Katkı:** PKK ve IŞİD gibi uluslararası terör örgütlerinin motivasyonlarına dair bilgiler, küresel güvenlik stratejilerine ve uluslararası işbirliklerine katkı sağlar. Bu, uluslararası düzeyde terörle mücadelede ortak yaklaşımların ve stratejilerin geliştirilmesine olanak tanır.
- **Yerel ve Ulusal Güvenlik Politikaları:** Çalışma, ulusal güvenlik politikalarının iyileştirilmesine yönelik öneriler sunar. Yerel ve ulusal düzeyde uygulanan stratejilerin etkililiğini değerlendirerek, daha etkili ve uygun politikaların benimsenmesini sağlar.
- **Kamu Bilinçlenmesi ve Destek:** Kamuoyunun terörle mücadele politikaları ve terör örgütlerinin motivasyon kaynakları hakkında bilgilendirilmesi, toplumsal destek ve bilinçlenmeyi artırır. Bu da terörle mücadelede toplumsal dayanışma ve destek mekanizmalarının güçlenmesine katkıda bulunur.
- **Bilimsel ve Akademik Katkı:** Tez çalışması, terörle mücadele ve güvenlik politikaları alanındaki mevcut literatüre katkıda bulunarak, bu konudaki akademik bilgi birikimini zenginleştirir. Ayrıca, ilgili akademik ve pratik alanlarda daha fazla araştırma ve tartışma yapılmasına olanak tanır.

Bu araştırma, terörle mücadelede daha stratejik ve etkili yaklaşımların geliştirilmesine katkı sağlayarak, hem ulusal hem de uluslararası güvenlik ortamında önemli bir rol oynamayı amaçlamaktadır.

4.2. Araştırmanın Kapsamı, Evreni, Örneklemi ve Sınırlılıkları

Bu araştırma, PKK ve IŞİD gibi terör örgütlerine üye bireylerin motivasyon kaynaklarını incelemeyi hedeflemektedir. Motivasyonların daha iyi anlaşılması için mevcut röportajlar üzerinden nitel bir analiz gerçekleştirilecektir. Tematik içerik analizi,

bu bireylerin deneyimlerini ve motivasyonlarını derinlemesine anlamak amacıyla kullanılacaktır.

Araştırmanın evrenini, PKK ve IŞİD'e dair yapılmış mevcut röportajlar oluşturmaktadır. Bu röportajlar, çeşitli medya kuruluşları, akademik çalışmalar ve güvenlik raporlarından derlenecek ve örgütlerin farklı coğrafyalardaki etkilerini yansıtacak şekilde çeşitlilik gösterecektir. Böylece, örgütlerin motivasyonları hakkında daha kapsamlı bir anlayış elde edilmesi hedeflenmektedir.

Örnekleme, mevcut röportajlardan elde edilen verileri içerecek şekilde belirlenmiştir. Bu röportajlar, PKK ve IŞİD üyeleri ya da destekçileri ile gerçekleştirilmiş olup, farklı yaş, cinsiyet ve sosyo-ekonomik arka plana sahip bireylerden oluşturulmuştur. Youtube'da yer alan bu röportajların tematik içerik analizleri kullanılmış, böylece katılımcıların motivasyonları hakkında daha sistematik bir değerlendirme yapılmıştır.

Bu araştırmanın belirli yöntemsel sınırlılıkları bulunmaktadır. Çalışma, yalnızca YouTube platformunda yer alan ve belirli anahtar kelimelerle ulaşılabilen röportaj videolarını kapsadığı için, evrenin temsiliyetinde sınırlamalar söz konusudur. Katılımcıların yaş, cinsiyet, etnik kimlik veya örgüte katılım yıllarına ilişkin demografik veriler büyük oranda belirsizdir. Bu durum, verilerin bağlamsal çeşitliliğini sınırlamaktadır.

Ayrıca çalışma yalnızca sözel beyanlara dayalı bir analiz içerdiğinden, kişisel deneyimlerin doğruluğu veya dış denetimi mümkün olmamıştır. Tematik analiz süreci araştırmacının yorumuna dayandığı için, her ne kadar sistematik kodlama yapılmış olsa da öznel yorum etkisi tamamen dışlanamamıştır.

Etik açıdan, çalışmada kullanılan tüm video içerikleri kamuya açık ve kamuya yönelik olarak yayınlanmıştır. Ancak yine de bu içeriklerin kullanımı sırasında kişisel hakların korunmasına özen gösterilmiştir. Röportajlarda kimlik belirtici ifadeler doğrudan aktarılmamış, içerikler yalnızca analitik amaçla değerlendirilmiştir. Bununla birlikte, çalışmanın etik sorumluluğu gereği, propaganda niteliği taşıyan içeriklerden kaçınılmış ve yalnızca bütünlüklü anlatıların yer aldığı videolar dikkate alınmıştır.

4.3. Araştırmanın Yöntemi ve Soruları

Bu araştırma, nitel bir araştırma yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırma türlerinden çalışmanın amacına uygun olarak tematik içerik analizi yöntemi

kullanılmıştır. Tematik içerik analizi, belirli bir konuya dair bağımsız çalışmaların derinlemesine incelenmesiyle eğilimleri, çıktıları ve yansımaları sistematik bir şekilde ortaya koymayı hedefler. Bu süreç, benzer veya farklı verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde toplayarak okuyucuya anlaşılır bir biçimde sunmayı içerir (Ültay,2021). İçerik analizi, verileri belirli kavramlar ve temalar etrafında toplayıp, okuyucuya anlaşılır bir şekilde düzenleyerek kodlama, sınıflama, tanımlama ve raporlama aşamalarını içerir (Yıldırım ve Şimşek,2008:227).

Bu araştırmada, PKK ve IŞİD terör örgütü mensuplarının kendi anlatılarına dayalı motivasyonel söylemleri, Braun ve Clarke'ın (2006, 2019) ortaya koyduğu altı aşamalı tematik analiz yaklaşımına göre analiz edilmiştir. Veriler, ilgili örgüt mensuplarının dijital platformlarda (YouTube) yayınlanan konuşmalarından elde edilmiş, yazılı metinlere dönüştürülmüş ve anlam örüntülerini belirlemek amacıyla sistematik olarak kodlanmıştır.

Analiz süreci, Braun ve Clarke'ın (2019) tematik analiz rehberinde belirtilen şu altı aşamaya göre gerçekleştirilmiştir:

1. **Veriye aşinalık:** Deşifre edilen metinler defalarca okunarak ilk izlenimler not edilmiştir.
2. **İlk kodların oluşturulması:** Katılımcı beyanları satır satır analiz edilerek, dikkat çeken motivasyonel söylemler kodlanmıştır.
3. **Temaların aranması:** Kodlar, örüntüler doğrultusunda tematik kümeler altında toplanmıştır.
4. **Temaların gözden geçirilmesi:** Temaların veri ile bütünlüğü, iç tutarlılığı ve açıklayıcılığı değerlendirilmiştir.
5. **Temaların tanımlanması ve isimlendirilmesi:** Her bir tema, temsil ettiği anlam çerçevesinde açık bir şekilde tanımlanmış ve başlıklandırılmıştır.
6. **Raporun yazımı:** Bulgular örnek katılımcı alıntlarıyla desteklenerek raporlaştırılmıştır.

Analiz sürecinde hem anlamsal (explicit) hem de örtük (latent) temalara yer verilmiş; özellikle ideolojik, kimliksel ve dinsel motivasyonlar öne çıkan örüntüler üzerinden tanımlanmıştır. Bu yaklaşım, örgütlerin bireyleri nasıl motive ettiğini sadece

söylenenler üzerinden değil, söylemlerin ima ettiği yapı ve ideolojiler üzerinden de değerlendirme imkânı sağlamıştır.

Veri seti, PKK ve IŞİD mensuplarına ait kamuya açık YouTube videolarındaki anlatıların deşifresi ile oluşturulmuştur. Video içerikleri, ilgili kanalların kamu erişimine sunduğu ve herhangi bir erişim kısıtlaması bulunmayan materyallerden oluşmaktadır. Videolardaki kişilerin kimlik bilgileri ifşa edilmemiş olup, çalışmada yalnızca içerik analizi amacıyla metinleştirilmiş veriler kullanılmıştır. Çalışmaya dahil edilen video içeriklerine ait örneklem grubu aşağıdaki tablolalarda belirtilmiştir:

Tablo 4. 1. Youtube PKK Tanıklık Anlatıları

Yayıncı Adı (Kanal Adı)	Video Tarihi (Yayınlanma)	Cinsiyet	Video Süresi	Erişim Bağlantısı
TRT Haber	2019	Erkek	57 sn	https://youtu.be/RMxNvih9QzM?si=mkUi1SxzBHKGBNdf
Anadolu Aajansı	2018	Kadın	5 dak. 14 sn	https://youtu.be/x9VUgja4A_8?si=RXR7Jn7BxaVGUtUW
NTV	2023	Erkek	4 dak. 36 sn.	https://youtu.be/NkIa6V3nkeQ?si=QzocxD0TI_xNQ3XR
TRT Haber	2023	Kadın	3 dak. 2 sn	https://youtu.be/wJIZZz4waEU?si=QFwzK1vuepcAGhQT
C haber Ajansı	2016	Erkek	7 dak. 04 sn	https://youtu.be/vHNTL4iqznw?si=butK3i1A5D15zxOY
Fulya Öztürk	2021	Kadın	6 dak 25 sn.	https://youtu.be/11KZbHR8n3k?si=sTciEym58px6czc_
Fulya Öztürk	2021	Erkek	7 dak. 34 sn.	https://youtu.be/KU9Fa00bXnU?si=Ar3WiMf20leNKvpu
TRT Haber	2024	Erkek	3 dak. 14 sn.	https://youtu.be/fgQ15Bo0pO8?si=737nSAkAx4DIs3xM
Super Haber	2023	Kadın	2 dak. 20 sn.	https://youtu.be/Nn8bzSNGK5g?si=ZRI9_ArP5cfOYObv
Ulusal Kanal	2020	Kadın	2 dak 3 sn.	https://youtu.be/I9QCIQkM4yU?si=M_0Iyoi2klZmVy4U
T.C. İçişleri Bakanlığı	2021	Kadın	6 dak. 20 sn.	https://www.youtube.com/watch?v=SLjgyaNNxIA
T.C. İçişleri Bakanlığı	2021	Erkek	7 dak. 29 sn.	https://www.youtube.com/watch?v=m3D7_Erjxzo
TRT Haber	2021	Erkek	1 dak. 59 sn	https://www.youtube.com/watch?v=qsbRa8eMCjA
Jandarma GNK		Kadın/Erkek	24 dak. 15 sn.	https://www.youtube.com/watch?v=ds1PG9or9qg&ab_channel=JandarmaGNK

Kaynak: (Yazar tarafından oluşturulmuştur.)

Tablo 4. 2. Youtube İŞİD Tanıklık Anlatıları

Yayıncı Adı (Kanal Adı)	Video Tarihi (Yayınlanma)	Cinsiyet	Video Süresi	Erişim Bağlantısı
Sol Tv	2019	Erkek	4 dak. 7 sn.	https://youtu.be/t68TC5ZCuC8
DW Türkçe	2018	Erkek	4 dak.46 sn.	https://youtu.be/Ez82Iq9cGDI?si=aattjnP5Y58hoJn7
BBC News Türkçe	2015	Erkek	2 dak. 59 sn.	https://youtu.be/fHBrhTlthRM?si=HSx6ATO3ix7q3AUE
BBC News Türkçe	2015	Erkek	2 dak. 4 sn.	https://youtu.be/TLckEjYTu4A?si=UDov_3XMk41F_a-
AK Suruc	2015	Erkek	3 dak. 31 sn.	https://youtu.be/Dg_j4Z8zPsg?si=p-juFsrnHKfNrlaJ
Euronews (Türkçe)	2015	Erkek	2 dak. 14 sn.	https://youtu.be/JRv7OBNNvGM?si=EingFjML2EKgC2Bo
VOA Türkçe	2016	Kadın	3 dak. 37 sn.	https://www.youtube.com/watch?v=c62NmqrTcKQ&ab_channel=VOAT%C3%BCrk%C3%A7e
Gazete Fersude	2019	Kadın	2 dak. 15 sn.	https://www.youtube.com/watch?v=OiK8V5qFD3s&ab_channel=GazeteFersude
Ömer Ödemiş	2019	Erkek	17 dak. 18 sn.	https://www.youtube.com/watch?v=6Xa4VTkM5Bw&ab_channel=%C3%96mer%C3%96de mi%C5%9F
Euronews (Türkçe)	2020	Kadın	11 dak. 53 sn.	https://www.youtube.com/watch?v=ZsT8bPSOsgs
DW Türkçe	2018	Erkek	4 dak. 46 sn.	https://www.youtube.com/watch?v=Ez82Iq9cGDI
Serbestiyet	2024	Erkek	19 dak. 23 sn.	https://www.youtube.com/watch?v=IpbUB_60jt g&ab_channel=Serbestiyet
mrs nucléaire	2021	Erkek	13 dak. 30 sn.	https://www.youtube.com/watch?v=qsBRa8eMCjA

Kaynak: (Yazar tarafından oluşturulmuştur.)

Çalışma etik açısından, bireylerin özel yaşamlarını doğrudan hedef almayan ve kamusal alanda beyan ettikleri görüşlerin tematik olarak incelenmesini kapsadığından, katılımcı rızası gerektirmeyen nitel araştırma sınıfına girmektedir. Bununla birlikte, videolardan elde edilen verilerin analiz sürecinde anonimlik korunmuş, kişisel hak ve özgürlüklere zarar vermeyecek şekilde değerlendirme yapılmıştır.

Kullanılan video kaynaklarının geçerliği, içeriklerin sürekliliği, görüşme akışının doğal yapısı ve mülakat formatına uygunluk gibi kriterlere göre değerlendirilmiştir. Bu kapsamda, propaganda içeren kısa kesitler değil, bütünlüklü röportajlar esas alınmıştır. Seçilen videolar, bireylerin örgüte katılım süreçlerini, motivasyonlarını ve örgüt içi deneyimlerini dile getirdikleri içeriklerden oluşmaktadır. Videolar yazılı metne dönüştürülmüş, tüm sözel ifadeler kelimesi kelimesine kaydedilerek analiz için hazırlanmıştır.

Çalışma kapsamında teorik çerçeve ile elde edilen verilerden derlenerek aşağıdaki tema ve kod listesi oluşturulmuştur.

Tablo 4. 3. Tema ve Kod Listesi

Tema 1: İdeolojik / Politik / İnanç Temelli Motivasyonlar	Tema 2: Sosyo-Ekonomik Yoksunluklar	Tema 3: Psikolojik / Sosyal / Bireysel Etkenler	Tema 4: Medya ve Propaganda Tabanlı Etkiler	Tema 5: Zorlama / Baskı / Mecburi Katılım
Kimlik Temsili ve Mağduriyet Söylemi	Yoksulluk ve Ekonomik Eşitsizlik	Aidiyet ve Anlam Arayışı	Dijital Radikalleşme (YouTube, Telegram, Twitter vs.)	Zorla Silah Altına Alma (Kaçırma, Tehdit)
Radikal İdeolojiye Bağlılık	İşsizlik ve Gelecek Perspektifinin Yokluğu	Kimlik Boşluğu ve Toplumsal Dışlanmışlık	Kahramanlık ve Şehitlik Anlatıları	Aile Üzerinden Kurulan Baskılar
Dini Gerekçeleştirme (Cihat, Şehadet, Mehdi İnanıcı)	Eğitim ve Hizmet Erişimi Sorunları	Travma Kaynaklı İntikam ve Öfke	Algı Yönetimi / Dezenformasyon	Grup İçi Tehdit / Disiplin Mekanizmaları
Siyasal ve Dini Propaganda	Savaş/Kriz Ortamında Alternatifsizlik	Güç Arzusu ve Macera Arayışı	Kardeşlik ve Ümmet Söylemi	İtiraf Zorlaması veya Geri Dönüş Tehditleri
Küresel ve Bölgesel Dinamiklerin Araçsallaştırılması	Ailevi ve Toplumsal Marjinallik	Karizmatik Liderlikten Etkilenme	Sosyal Medya Yoluyla Grup Bağlılığı	

Kaynak: (Yazar tarafından oluşturulmuştur.)

Elde edilen bu liste ile birlikte deşifre edilen konuşmalar analiz edilmiş ve ilgili tema ve kod listesinde yer alan anlatılar değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme yapılırken çalışma aşağıdaki sorulara cevap arayacaktır:

1. PKK ve IŞİD'e katılan bireylerin motivasyon kaynakları nelerdir?

2. Katılımcılar, örgütlere katılma kararlarını hangi faktörlere dayandırmaktadır?
3. Bireylerin örgütsel aidiyet duyguları nasıl oluşmaktadır?
4. Sosyal, ekonomik ve politik koşulların katılımcıların motivasyonları üzerindeki etkisi nedir?

Terör örgütlerine katılan bireylerin deneyimleri ve yaşadıkları süreçler nasıl bir çerçeve içinde değerlendirilebilir?

4.4. Araştırmanın Güvenirlik ve Geçerliliği

Güvenirlik, araştırmanın tutarlılığı ve tekrar edilebilirliği ile ilgilidir. Bu araştırmada, mevcut röportajların analizinde birden fazla kodlayıcı kullanılabilir. Farklı araştırmacıların, aynı verileri kodlaması, tutarlılığı artıracak ve veri analizi sürecinde herhangi bir önyargının en aza indirilmesine yardımcı olacaktır. Ayrıca, röportajların seçimi ve analizinde kullanılan kriterlerin net bir şekilde belirlenmesi, sürecin sistematik ve şeffaf olmasını sağlayacaktır.

Geçerlilik, araştırmanın gerçekten ölçmek istediği kavramları ne kadar doğru bir şekilde ölçtüğünü ifade eder. Bu bağlamda, araştırma sorularının net bir şekilde tanımlanması ve katılımcıların deneyimlerinin derinlemesine incelenmesi, geçerliliği artıracaktır. Röportajların içerik analizi sürecinde, katılımcıların söylediklerinin bağlamı dikkate alınarak yorumlanması, elde edilen bulguların doğruluğunu pekiştirecektir. Ayrıca, araştırmada kullanılan kaynakların güvenilirliği ve çeşitliliği de geçerliliği destekleyecektir.

Sonuç olarak, bu araştırmanın güvenilirliğini artırmak için sistematik bir yaklaşım benimsenmiş, geçerliliğini sağlamaya yönelik çeşitli stratejiler geliştirilmiştir. Bu unsurlar, araştırmanın sonuçlarının daha sağlam ve güvenilir olmasına katkı sağlayacaktır.

BÖLÜM V

TERÖR ÖRGÜTLERİNE KATILIM VE MOTİVASYO KAYNAKLARI PKK VE İŞİD ÖRNEKLERİ

Terör örgütlerine katılım, bireylerin çeşitli psikolojik, sosyolojik ve ekonomik etkenlerin etkisiyle radikalleşme sürecine girmesi sonucunda gerçekleşen karmaşık bir olgudur. Bu süreçte bireysel faktörler, kişinin örgüte katılım kararını şekillendiren ve örgüte yönelmesine neden olan temel unsurlar arasında yer alır. Ancak, terör örgütlerine katılım tek bir faktöre dayalı değil, çok sayıda etkenin bir araya gelmesiyle biçimlenen bir süreçtir. Ekonomik, siyasi, ideolojik faktörler, kültürel etkiler, medya, psikolojik sıkıntılar ve sosyal çevrenin etkisi gibi unsurlar, bireylerin terör örgütlerine yönelmesinde kritik bir rol oynar.

PKK ve İŞİD gibi terör örgütleri, kendilerine eleman sağlamak için farklı stratejiler ve yöntemler benimsemekte, belirli unsurlar ise bu süreci lehlerine kolaylaştırmaktadır. Örgütlerin hedeflediği bireylerin genel profiline bakıldığında, ortak bir tablo ortaya çıkmaktadır. Küresel çapta faaliyet gösteren tüm terör örgütleri, genç neslin "dinamizmini" kendi çıkarları doğrultusunda kullanmayı hedeflemektedir (Karaaslan,1998:46).

Bunun birçok sebebi bulunmaktadır. Genç bireyler, toplum içindeki en hareketli ve dinamik kesimi temsil eder. Gençlik evresi, sadece bedensel değil, zihinsel, ruhsal ve toplumsal açıdan da gelişim ve olgunlaşmanın belirgin hale geldiği bir dönemdir. Bu geçiş süreci, çocukluktan yetişkinliğe doğru olan önemli bir dönüm noktasıdır (Yavuzer, 1999:277).

Gençlerin cesaret, macera isteği, duygusal eğilimler gibi özellikleri, onları keşfetme, öğrenme ve hareketlilik arayışı içerisinde olmaya itmektedir. Bu evrede gençler üzerinde en güçlü etkiye sahip olan duygu, otoriteden bağımsızlık ve özgürlük hissidir. Bu durum, gençlerin ailelerine karşı olan itaatkarlığını azaltarak, çevrelerinden ve arkadaşlarından hızla etkilenmelerine yol açabilmektedir.

PKK ve İŞİD terör örgütleri, özellikle erken ve geç ergenlik dönemindeki bireylerin eksiklikleri üzerinden örgütü bir alternatif yaşam alanı olarak kurgulamaktadır. Bu doğrultuda, örgüte katılım öncesindeki süreçte, örgütle ilgili zihinlerde oluşturulan imaj, terör örgütünün ideolojik temellerine dayalı düşünsel

radikalleşme yerine, bireyin kişisel kaygıları ve arayışları doğrultusunda şekillenmektedir. Bu bağlamda, örgüte katılmadan önce bireylerin radikalleşmeye başladığı gözlemlenmektedir.

PKK ve IŞİD terör örgütlerinin, bireylerin günlük yaşamına sosyo-kültürel ve ekonomik unsurlar aracılığıyla sızabilme potansiyeli, özellikle manipülasyona açık bireylerin, örgütün yapılarından sosyal olarak etkilenmesine imkân tanımaktadır. Bu, örgütün bireyin sıradan yaşamına nüfuz etmesini sağlayarak, örgütün varlığını ve şiddet eylemlerini sürdürme amacına yönelik farkındalık oluşturmaktadır. Zamanla bu farkındalık, normalleşerek bireylerin örgüte karşı sempati duymasını sağlayacak propaganda faaliyetlerinin etkili bir biçimde işlediği bir sürece dönüşmektedir. Sonuçta, birey, kendi sosyal çevresinde gördüğü, olağan kabul ettiği ve belirli bir ölçüde benimsediği örgüt sembollerini, söylemlerini ve metaforlarını zamanla içselleştirerek, örgüte karşı yakınlık geliştirmeye başlar.

Bu araştırmada, terör örgütlerinin "motivasyon kaynakları" ve bu kaynakların terörle mücadele politikalarına etkileri incelenmektedir. PKK ve IŞİD örnekleri üzerinden yapılan analizler, örgütlerin ideolojik, sosyo-ekonomik ve psikolojik faktörlerden nasıl beslendiğini ortaya koymaktadır. Terör örgütlerinin "motivasyon kaynakları", örgütlerin stratejik hedeflerini, propaganda yöntemlerini ve örgütsel sürdürülebilirliklerini doğrudan etkilemektedir. Çalışmanın bu bölümünde, **tematik içerik analiz yöntemi** uygulanarak yöntem bölümünde belirlenen temalar çerçevesinde, terör örgütlerine katılan bireylerin konuşmaları analiz edilmiştir.

5.1. İdeolojik / Politik / İnanç Temelli Motivasyonlar

Terör örgütlerine katılımın temel nedenlerinden biri, bireylerin sahip oldukları ideolojik, politik veya dini inançların örgüt söylemleriyle örtüşmesidir. Bu örtüşme, bireyin mevcut dünyayı algılama biçimini, karşıtları ya da düşmanları nasıl tanımladığına dair anlayışını ve toplumsal sorunlara nasıl yaklaşacağını belirler. Bireylerin zihinsel ve duygusal dünyasında var olan boşluklar, kayıplar veya tatminsizlikler, radikal grupların sunduğu ideolojik çözüm önerileriyle dolabilir. Bu süreç, genellikle bireyin mevcut yaşantısında bir anlam ve amaç eksikliği hissetmesinden doğar. Örgütler, bu eksiklikleri manipüle ederek bireyleri kendi ideolojilerine dahil etmeyi başarırlar (Sageman,2004).

Örgütler, bireylerin ideolojik inançlarını, sosyal, kültürel veya dini kimliklerini daha derin bir şekilde sahiplenmelerine olanak tanıyan bir platform olarak kullanır. Bu, bireylerin toplum içinde kendilerini dışlanmış, kimliksiz veya yetersiz hissettikleri durumlarda oldukça etkili olabilir. Radikal örgütler, bu tür duygular üzerinden kendilerine katılım çağrısında bulunarak, bireylerin yaşadıkları anlam boşluğunu ideolojik bir çerçeveye doldururlar.

Örgütler ayrıca, "biz" ve "onlar" arasında kesin bir ayrım yaparak, dışlanmış ya da mağdur edilmiş bireyleri kendi saflarına çekme stratejisini benimser. Bu tür söylemler, bireylerin kendilerini bir grup, bir toplum ya da daha geniş bir ideolojik yapının parçası olarak hissetmelerine yol açar. Karşıtlar genellikle "düşman" ya da "tehdit" olarak tanımlanır ve bu da bireyleri kolektif bir mücadeleye, hatta şiddet eylemlerine yönlendirir (Crenshaw,1992:69).

Bu süreçte, bireylerin mevcut toplumlarında gördükleri adaletsizlikler, eşitsizlikler, baskılar ve yozlaşmalar, radikal grupların ideolojik söylemleriyle birleşerek bir tür "adil karşılık verme" arayışına dönüşür. Örgütler, bu adaletsizliği düzeltme ve kendi ideolojilerini uygulama arzusunu besleyerek bireyleri katılımlarına teşvik eder. Örneğin, belirli bir dini veya politik inanç, örgütün sunduğu radikal bir eylemle birleştirilerek, bireylerin katılımını meşrulaştırır. Burada, "doğru" ya da "adil" olan şeyin, örgütün hedefleri doğrultusunda şekillendirilen eylemlerle sağlanacağı düşüncesi vurgulanır.

Sonuç olarak, radikal örgütler, bireylerin ideolojik, politik veya dini inançlarını manipüle ederek, onları kendi topluluklarına dahil eder. Bu, genellikle bireylerin daha önce hissettikleri kimlik, anlam ve aidiyet eksikliklerinin, örgütler tarafından bir çözüme kavuşturulmuş olması duygusu ile pekişir. Bu tür manipülasyonlar, bireyleri örgütlerin amaçları doğrultusunda harekete geçirmede oldukça güçlü bir araç haline gelir.

Tablo 5. 1. İdeolojik / Politik / İnanç Temelli Motivasyonlar (PKK)

Tema	Katılımcı Beyanı	Yorum
Kimlik Temsili ve Mağduriyet Söylemi	“Bize özgürlük mücadelesi verdiğimizizi söylediler ama gerçek öyle değilmiş”.	Örgütün toplumsal tarih ve kimlik üzerinden yarattığı mağduriyet duygusu vurgulanmıştır. Katılımcı, vaat edilen özgürlük mücadelesinin uygulamada gerçeklerle örtüşmediğini belirtmiştir.
Radikal İdeolojiye Bağlılık	“Kadınlar burada güçlü ve özgür dediler, ama her şey yalandı”.	Özellikle kadınlar için sunulan özgürlük ve güç vaadinin, örgüt içi pratiklerle çeliştiği gözlemlenmiştir.
Dini Gerekçeleştirme	Tespit edilememiştir .	İlgili örgüt bağlamında, dini motivasyonlara dayalı açık bir katılımcı anlatımı tespit edilememiştir.
Siyasal ve Dini Propaganda	“Kürt halkının davası için mücadele ediyoruz dediler”.	Örgütün, Kürt halkının davası gibi söylemlerle ideolojik meşruiyet kazandırmaya çalıştığı belirtilmiştir.
Küresel ve Bölgesel Dinamiklerin Araştırılması	“Örgüte katıldığında bize verilen ilk ders, halkın özgürlüğüydü. Ama sonra gördüm ki her operasyon, başka ülkelerin çıkar hesaplarıyla örtüşüyordu”.	Katılımcı, örgütte verilen ideolojik eğitimin arka planında uluslararası çıkar hesaplarının bulunduğunu ifade etmiştir.

Kaynak: (Yazar tarafından oluşturulmuştur.)

Tablo 5.1. incelendiğinde PKK terör örgütü mensuplarının İdeolojik / Politik / İnanç Temelli Motivasyon kaynaklarından katılımcının “*Bize özgürlük mücadelesi verdiğimizizi söylediler ama gerçek öyle değilmiş*” şeklindeki ifadesi, örgütün kimlik temsili ve mağduriyet söylemi üzerinden bireyleri nasıl etkilediğini gösteren çarpıcı bir örnektir (NTV,2023) . Tematik içerik analizine göre bu tür beyanlar, örgütün ideolojik propagandası ile bireyin yaşadığı gerçeklik arasındaki çelişkiyi açığa çıkarır. Örgüt, bireyleri özellikle tarihsel mağduriyet, etnik kimlik ve kolektif adalet arayışı gibi söylemlerle mobilize etmekte; ancak bu söylemler örgüt içi pratiklerde karşılık bulmadığında, bireyde ideolojik bir yabancılaşma ortaya çıkmaktadır. Bu durum, örgütün meşruiyetini kimlik temsili üzerinden kurma çabasının bireysel düzeyde sorgulanmasına yol açar. Dolayısıyla katılımcının ifadesi, örgütün mağduriyet söylemiyle bireyleri nasıl yönlendirdiğini, fakat bu yönlendirmenin uzun vadede kırılğan bir aidiyet duygusuna dönüştüğünü göstermektedir.

Kimlik, bireylerin ait oldukları gruplarla olan ilişkilerini ve bu grupların değerlerini benimsemelerini ifade eder. Terör örgütleri, hedef kitlelerinin etnik, dini veya kültürel kimliklerine yönelik tehdit algısını artırarak onları örgütsel bir kimlik etrafında toplamaya çalışır. Terör örgütleri, hedef kitlenin geçmişte yaşadığı travmalar, hak ihlalleri veya adaletsizlikleri vurgulayarak meşruiyet devşirirler (Bilgin,2011:29-48). Bu söylem, örgütün hem eylemlerini rasyonelleştirmesine hem de toplumsal destek toplamasına zemin hazırlar.

5.1. Tabloda bir diğer kod olan Radikal ideolojiye bağlılıkta katılımcının *“Kadınlar burada güçlü ve özgür dediler, ama her şey yalandı”* ifadesi, örgütün radikal ideolojik vaatlerinin pratikle çeliştiğini göstermektedir (NTV,2019). Tematik içerik analizine göre bu beyan, özellikle kadınlara yönelik özgürlük ve güç söylemlerinin, örgüt içi hiyerarşi ve gerçeklikte karşılık bulmadığını ortaya koyar. Bu durum, ideolojik bağlılık üzerinden inşa edilen katılım motivasyonlarının zamanla sorgulandığını ve bireyin örgütsel yapıya dair eleştirel bir farkındalık geliştirdiğini de göstermektedir.

Terör örgütlerinin bireyleri saflarına çekme ve onları uzun vadede motive etme süreçlerinde radikal ideolojiye bağlılık, temel bir itici güç olarak öne çıkmaktadır. Bu tür ideolojiler, bireyin dünyayı algılayış biçimini kökten değiştirirken aynı zamanda şiddeti meşru bir araç olarak sunar. Özellikle siyasal, dini veya etnik temelli radikal ideolojiler, bireylerin toplumsal düzene karşı konumlanmasına ve örgütsel aidiyet geliştirmesine neden olmaktadır (Çınar,2008:55).

İdeolojik anlamda örgütler, katılımcılara kendilerine özgürlük, eşitlik, adalet vaatleri sunarak, onları kendi radikal ideolojilerinin bir parçası haline getirirler. Bu bağlılık bazen, "kutsal bir savaş" veya benzeri yüksek ideallerle meşrulaştırılır. Radikal örgütler, bireyleri kendi ideolojik çerçevelerine çekebilmek için özgürlük, eşitlik, adalet ve hak arayışı gibi evrensel kavramları araçsallaştırırlar. Bu tür ideolojik bağlılıklar, özellikle otoriter rejimlerde baskı gören bireylerde etkili olabilir. Örgüt, mevcut sistemin adaletsizliğini eleştirerek bireye bir alternatif sunar; bu alternatif, bazen “devrim”, bazen “şeriat devleti”, bazen de “bağımsızlık mücadelesi” olarak tanımlanır. Kişi, örgütün sunduğu bu yeni sistemin, mevcut düzenden daha adil ve yaşanabilir olduğuna inanarak katılım sağlar. Ancak süreç içerisinde örgütün vaat ettiği değerlerin uygulamada olmadığını fark eden bireyler, bu bağlılığın aslında manipülatif bir taktik olduğunu görebilir (Yayla,2015:24).

PKK, Marksist ideoloji ile başladığı örgütsel yaşamında, zamanla Kürt milliyetçiliğini de ideolojik söylemine dahil etmiştir. Örgütün "ulusal kurtuluş mücadelesi" çerçevesinde şiddeti meşru gören ideolojik söylemi, özellikle kimliksel bastırılmışlık hissi yaşayan bireylerde güçlü bir bağ oluşturmuştur.

Bu durum Siyasal ve Dini Propaganda kodunda da görülmektedir. "*Kürt halkının davası için mücadele ediyoruz dediler.*" Beyanında terör örgütleri, yalnızca silahlı mücadele yoluyla değil; ideolojik, siyasal ve dini propaganda araçlarıyla da varlıklarını sürdürmekte, hedef kitleleri üzerinde etkili olduğunu göstermektedir (NTV,2019). Bu propaganda faaliyetleri, örgütlerin kendilerini meşru göstermesi, destekçi toplaması, yeni militanlar kazanması ve toplumsal algıyı şekillendirmesi bakımından stratejik bir rol üstlenir (Winter, 2015).

Terör örgütleri, yalnızca yerel dinamiklerden değil; aynı zamanda küresel ve bölgesel ölçekteki siyasal, ekonomik ve toplumsal gelişmelerden de etkilenmekte, hatta bu gelişmeleri kendi lehlerine kullanarak varlıklarını sürdürmektedir. Bu süreçte özellikle bölgesel çatışmalar, büyük güçlerin dış müdahaleleri, devletlerin zayıf yapıları ve ideolojik kutuplaşmalar örgütler için birer propaganda, meşruiyet ve genişleme zemini olarak araçsallaştırılmaktadır (Phillips,2017).

"Küresel ve Bölgesel Dinamiklerin Araçsallaştırılması" teması altında verilen ifade, örgütün uluslararası çıkarlar doğrultusunda hareket ettiğine dair bir farkındalığı yansıtır. Katılımcının, örgütte verilen ideolojik eğitimin arka planında başka ülkelerin çıkar hesaplarını gördüğünü belirtmesi, örgütün yerel motivasyonları nasıl küresel stratejilere entegre ettiğini ve mensuplarının bu durumu zamanla fark ettiğini göstermektedir. Bu, bireyin örgüte yönelik eleştirel bakışının geliştiğine işaret eder.

PKK bağlamında dini gerekçeye dair ifadenin olmaması, örgütün seküler ve etno-politik temelli ideolojisini yansıtmaktadır. Bu durum, örgütün motivasyon stratejilerinde dini söylemlere yer vermediğini, meşruiyetini daha çok etnik kimlik ve ideolojik aidiyet üzerinden kurduğunu göstermektedir. Bu durum İŞİD örneğinde daha fazla ön plana çıkmaktadır. Aşağıdaki tabloda İŞİD örneğine dair temalara yönelik içerikler yer almaktadır.

Tablo 5. 2. İdeolojik / Politik / İnanç Temelli Motivasyonlar (İŞİD)

Tema	Katılımcı Beyanı	Yorum
Kimlik Temsili ve Mağduriyet Söylemi	“Sünni Müslüman kardeşlerimin Şiiler tarafından öldürülmesinin büyük bir adaletsizlik olduğu hissine kapıldım”.	Kimlik temelli bir adalet arayışı, örgütün söylemleriyle birleşerek bireyi radikal gruplara yönlendirmiştir.
Radikal İdeolojiye Bağlılık	“Bize özgürlük var dediler, ama gerçeği çok farklıydı”.	Radikal ideoloji, özgürlük ve güç vaadiyle bireyleri etkilerken, gerçeklikle bağdaşmayan beklentiler oluşturmuştur.
Dini Gerekçeleştirme	“İslam’ı yaymanın yolunun ölüm ve kılıçtan geçtiğine inanıp İŞİD’e katılanlar vardı”.	Dini söylemler, özellikle cihat ve şehadet kavramları, bireylerin örgüt katılımını meşrulaştıran temel unsurlardan biri.
Siyasal ve Dini Propaganda	“Örgüte katılmamın nedeni, örgütü Allah yolunda cihat eden bir grup olarak zannetmem”.	Propagandanın etkisiyle birey, örgütün gerçek amaçlarını görememiş ve dini inançları üzerinden manipüle edilmiştir.
Küresel ve Bölgesel Dinamiklerin Araçsallaştırılması	“Irak Şam İslam Devleti İŞİD terör örgütüne daha fazla militan kazandırmak için internet ve sosyal medya üzerinden kapsamlı bir çalışma yürütüyordu”.	Dijital ortamlar, örgütlerin küresel ölçekte propaganda yaparak bireylere ulaşmasını kolaylaştırmaktadır.

Kaynak: (Yazar tarafından oluşturulmuştur.)

İŞİD’e dair “Kimlik Temsili ve Mağduriyet Söylemi” teması altında katılımcının “Sünni Müslüman kardeşlerimin Şiiler tarafından öldürülmesinin büyük bir adaletsizlik olduğu hissine kapıldım” ifadesi, mezhepsel kimlik temelli bir mağduriyet duygusunun radikalleşme sürecinde nasıl etkili olduğunu göstermektedir (DW Türkçe,2018). Tematik içerik analizine göre bu söylem, bireyin adalet arayışı ile mezhepsel kimliğin iç içe geçtiği ve örgütün bu duygusal zemini kullanarak ideolojik aidiyet oluşturduğu bir yapıyı yansıtır. Bu tür beyanlar, radikal grupların toplumsal kutuplaşmayı araçsallaştırarak bireylerin motivasyonunu şekillendirdiğini ortaya koyar.

Bu tür söylemler, örgütlerin mağduriyet algısı yaratma ve buna dayanarak bireyleri ideolojik saflarına çekme stratejisini ifade eder. Örgütler, üyelerine kimliklerini koruma mücadelesi sunduklarında, mağduriyet üzerinden motivasyon oluştururlar. PKK-İŞİD terörl örgütleri, bireylerin kimliklerini tehdit altında hissettiği durumları istismar ederek güçlü bir mağduriyet söylemi geliştirirler. Mezhepsel, etnik

ya da dini kimliğe yönelik baskılar ya da saldırılar, örgütler tarafından “biz ve onlar” ayrımı üzerinden dramatize edilerek bireylerde adalet arayışını tetikler. Bu söylemler, bireyin içinde bulunduğu adaletsizlik duygusunu pekiştirerek, örgüte katılımı “kimliğini koruma mücadelesi” olarak meşrulaştırır. Bu şekilde, kişi kendisini yalnızca bir birey olarak değil, aynı zamanda saldırı altındaki bir topluluğun temsilcisi olarak görmeye başlar. Böylece örgüte katılım, bir “kişisel görev” değil, “kolektif bir savunma hareketi” olarak algılanır.

Tablo 5.2. tabloda yer alan “Radikal İdeolojiye Bağlılık” teması kapsamında katılımcının “*Bize özgürlük var dediler, ama gerçeği çok farklıydı*” ifadesi, IŞİD’in ideolojik vaatlerinin örgüt içindeki gerçeklik ile örtüşmediğini göstermektedir (Sol Tv,2018). Tematik içerik analizine göre bu beyan, bireyin özgürlük arayışıyla radikal ideolojiye yöneldiğini ancak zamanla bu söylemin içinin boş olduğunu fark ettiğini ortaya koyar. Bu durum, ideolojik motivasyonla katılımın sürdürülebilirliğini sorgulatan önemli bir kırılma anını yansıtır.

IŞİD, dini temelli radikal bir ideolojiyi temel alarak hilafet ideali etrafında küresel bir cihat çağrısı yapmıştır. Bu söylem, özellikle Batı’da yaşayan, kimliğini kaybetmiş ya da dışlanmış hisseden genç Müslümanlar arasında büyük yankı bulmuştur. IŞİD’in ideolojisi, sadece düşmanı yok etmeye değil, “yeni bir dünya düzeni” kurmaya odaklanmıştır.

5.2. Tabloda yer alan “Dini Gerekçeleştirme” kodu altında IŞİD terör örgütüne mensup örgüt üyesinin sosyal medyada verdiği röportajında örgüte katılma nedeninin; “*İslam’ı yaymanın yolunun ölüm ve kılıçtan geçtiğine inanıp IŞİD’e katılanlar vardı.*” beyanında bulunmuştur (BBC News Türkçe,2015).

Terör örgütlerinin bireyleri motive etmek ve eylemlerine meşruiyet kazandırmak için en sık başvurduğu yöntemlerden biri dini referanslarla gerekçeleştirilmedir. Özellikle İslam dünyasında faaliyet gösteren radikal örgütler, cihat, şehadet, mehdi inancı gibi dini kavramları çarpıtarak kendi ideolojik söylemlerine entegre etmekte, bu yolla bireylerin hem ruhsal hem de inançsal bağlılığını pekiştirmektedir (Kulaçoğlu,2016).

Din, radikal örgütler için önemli bir araçtır. Özellikle IŞİD gibi gruplar, dini inançları, "cihat" ve "şehadet" gibi kavramları, katılımcılarını radikal amaçları için kullanabilmek adına şekillendirirler. Dini motivasyon, özellikle İslam dünyasında

radikal örgütlerin en sık başvurduğu araçlardan biridir. Cihat, şehadet ve Mehdi inancı gibi dini kavramlar, örgütler tarafından sistematik olarak çarpıtılır ve radikal ideolojiye hizmet edecek şekilde yorumlanır.

Bireyler bu söylemlere maruz kaldıkça, şiddetin meşru bir dini eylem olduğu yanılgısına kapılabilir. Örgüte katılım, bu bağlamda yalnızca ideolojik değil, aynı zamanda dini bir görev haline gelir. Cenneti vaat eden bu söylem, özellikle genç bireylerde ölüm korkusunu azaltırken, şiddeti idealize etme eğilimini güçlendirir. Sonuç olarak, dini gerekçelendirme, bireylerin örgüt saflarına katılmasını kolaylaştırırken, ayrılımlarını ise zorlaştıran bir inanç zırhı oluşturur (Wood,2015).

Tablo 5.2.' de "Siyasal ve Dini Propaganda" kodu altında yer alan "*Örgüte katılmamanın nedeni, örgütü Allah yolunda cihat eden bir grup olarak zannetmem*" ifadesi, IŞİD'in dini kavramları araçsallaştırarak bireyleri manipüle ettiğini göstermektedir (Ak Suruç,2015). Tematik içerik analizine göre bu tür söylemler, örgütün dini meşruiyet yaratarak kendini idealize ettiğini; ancak bireyin zamanla bu propagandanın gerçeklikten uzak olduğunu fark ettiğini ortaya koyar. Bu durum, dini inançların örgütsel amaçlar doğrultusunda nasıl yönlendirildiğini ve bireyde inanç ile gerçeklik arasındaki çatışmayı gözler önüne serer.

PKK-IŞİD terör örgütleri, dini ve politik söylemlerle gençleri etkileyerek, kendilerini bir misyonun parçası olarak hissettirebilirler. Dini veya politik hedefler doğrultusunda yapılan şiddet eylemleri, "kutsal bir görev" olarak sunulabilir. Örgütler, siyasal ve dini propagandayı bir arada kullanarak, bireylere büyük bir misyon duygusu aşılamayla amaçlar. Özellikle baskı ve çatışma ortamlarında, örgütler kendilerini "zulme karşı direnen son kale" veya "hakikatin sesi" olarak sunarlar. Bu söylemler, bireylerde dini bir misyonun parçası olduklarına dair güçlü bir algı oluşturur. Dini figürler, ayetler veya hadislerle desteklenen bu propaganda çalışmaları, bireyin örgüte duyduğu güveni pekiştirir. Örgüte katılım, bir "kutsal görev" olarak içselleştirilir ve bu görev uğruna ölmek ya da öldürmek, dini bir vecibe olarak görülür. Bu durum, bireyin eylemlerini sorgulamasını engellerken, örgütün kontrolünü de kolaylaştırır.

Siyasal ve dini propaganda, son yıllarda sosyal medya, forumlar, dijital dergiler ve video platformları üzerinden çok daha yaygın ve etkili hale gelmiştir. Özellikle genç bireyler üzerinde bu içerikler, duygusal bağ kurma, aidiyet hissi oluşturma ve radikalleşmeyi normalleştirme gibi etkiler yaratmaktadır (Kurt,2015).

Tablo 5.2.’ de “Küresel ve Bölgesel Dinamiklerin Araçsallaştırılması” teması altında yer alan “*İŞİD terör örgütüne daha fazla militan kazandırmak için internet ve sosyal medya üzerinden kapsamlı bir çalışma yürütüyordu*” ifadesi, örgütün küresel teknolojik araçları propaganda ve militan devşirme amacıyla etkin biçimde kullandığını göstermektedir (Euro News,2016). Tematik içerik analizine göre bu beyan, bireylerin örgütle temasının sadece ideolojik değil, aynı zamanda dijital mecralar üzerinden sistematik biçimde kurulduğunu ortaya koyar. Bu durum, bölgesel söylemlerin küresel ağlarla nasıl pekiştirildiğini ve radikalleşme sürecinin sınır ötesi bir boyut kazandığını yansıtır.

Örgütler, küresel dinamikleri ve bölgesel çatışmaları kendi yararlarına kullanarak, bireyleri etkileme çabası içindedirler. Sosyal medya ve dijital araçlar, propaganda için kritik birer platform haline gelir. Radikal örgütler, küresel krizleri, savaşları, mülteci hareketlerini ve mezhepsel çatışmaları kendi çıkarları doğrultusunda araçsallaştırır. Bu yapıların en etkili araçlarından biri ise dijital mecralardır. Özellikle sosyal medya, örgüt propagandasının küresel ölçekte yayılmasına ve hedef kitlenin kolayca manipüle edilmesine olanak tanımaktadır.. YouTube, Telegram, Instagram gibi platformlarda yayılan videolar, şehitlik anlatıları, dini söylemler ve kahramanlık hikâyeleri, örgütün imajını romantize eder. Genç bireyler bu içerikler aracılığıyla örgütün “adil, güçlü ve kutsal” bir yapıya sahip olduğuna inandırılır. Bu noktada dijital propagandanın amacı sadece katılımı teşvik etmek değil, aynı zamanda bireylerin dış dünya ile bağlarını koparıp örgüte tam bir sadakat geliştirmelerini sağlamaktır.

Küresel aktörlerin askeri ve siyasal müdahaleleri, terör örgütleri tarafından “yabancı düşmanlığı”, “anti-emperyalist direniş” ve “cihadî görev” gibi kavramlarla araçsallaştırılmıştır. Bu durum, sadece çatışma dinamiklerini değil; aynı zamanda militan devşirme stratejilerini de doğrudan etkiler (Aydın,2014:63).

Tablo 5.1. ve Tablo 5.2. karşılaştırıldığında, PKK'nın motivasyon kaynaklarının ağırlıklı olarak etnik kimlik, ideolojik vaatler ve mağduriyet söylemi üzerinden şekillendiği; dini gerekçelere ise yer verilmediği görülmektedir. Buna karşılık İŞİD, benzer biçimde mağduriyet ve ideolojik bağlılık temalarını kullanmakla birlikte, özellikle dini söylem ve cihat propagandası ile bireyleri motive etmektedir. PKK daha çok seküler ve etno-politik bir yapı çizerken, İŞİD teokratik ve mezhepsel kimlik üzerinden meşruiyet üretmektedir.

5.2. Sosyo-Ekonomik Yoksunluklar

Sosyo-ekonomik yoksunluklar, bireylerin radikal ideolojilere yönelmesinde ve terör örgütlerine katılmalarında önemli bir tetikleyici rol oynar. Özellikle genç nüfusun, yoksulluk, işsizlik, düşük eğitim düzeyi ve sosyal dışlanma gibi sorunlarla karşı karşıya kalması, bu bireyleri terör örgütlerinin vaat ettikleri “alternatif yaşam” arayışına yönlendirebilir. Sosyo-ekonomik yoksunluklar, yalnızca bireysel düzeyde değil, aynı zamanda toplumsal yapılar üzerinde de derin etkilere yol açar (Chouliaraki,2016).

Radikal terör örgütlerine katılımı sosyo-ekonomik yoksunluklar belirleyici etkenlerden biri olarak öne çıkmaktadır. Yoksulluk, işsizlik, eğitim olanaklarının kısıtlılığı ve sosyal dışlanmışlık gibi nedenler, bireylerin örgütlerin vaatlerine açık hale gelmesine yol açmaktadır. Örgütler, bu zayıf sosyal tabanları özellikle hedef alarak manipülasyon ve ikna süreçlerini etkin şekilde yürütmektedirler.

Sosyo-ekonomik zorluklar, bireylerin psikolojik kırılganlıklarını artırabilir. Bu kırılganlık, bireyleri daha savunmasız hale getirir ve onları örgütlerin manipülasyonlarına daha açık hale getirir. Ekonomik zorluklarla mücadele eden bireyler, genellikle yaşamlarını iyileştirme ve çözüm bulma arayışı içindedirler. Bu süreçte, örgütler, radikal ideolojilerinin sunduğu çözümleri cazip bir alternatif olarak sunarlar. Örgütler, bu bireyleri ikna etmek için güçlü bir kimlik duygusu, aidiyet ve bir "misyon" sunarak, onların sosyal ve ekonomik zorluklardan kurtulmalarına yardımcı olacaklarını vaad ederler. Bu tür bireyler, örgütlere katıldıklarında, sadece toplumsal dışlanmışlıklarını gidermekle kalmaz, aynı zamanda kendilerine daha güçlü bir kimlik ve anlam duygusu da kazandıracaklarını düşünürler (Bayraktar,2018:122).

Sonuç olarak, sosyo-ekonomik yoksunluklar, bireylerin yaşamlarında önemli bir boşluk yaratır ve bu boşluk, radikal örgütlerin ideolojileriyle doldurulabilir. Yoksulluk, işsizlik, eğitim eksiklikleri ve sosyal dışlanmışlık gibi faktörler, bireyleri daha kolay bir şekilde manipüle edilebilen ve örgütlere katılım için açık hale gelen kişiler haline getirir. Örgütler, bu kırılgan toplumsal grupları hedef alarak, onları kendi radikal ideolojilerine çekmek için güçlü ikna teknikleri ve vaatlerle hareket ederler.

Tablo 5. 3. Sosyo-Ekonomik Yoksunluklar (PKK)

Tema	Katılımcı Beyanı	Yorum
Yoksulluk ve Ekonomik Eşitsizlik	“Ailem çok fakirdi, bana iş ve para vaat ettiler.”	Ekonomik kırılganlık, bireyleri örgütlerin maddi vaatlerine açık hale getirmektedir. Bu durum, katılım kararını kolaylaştıran başlıca nedenlerden biridir.
İşsizlik ve Gelecek Perspektifinin Yokluğu	“Bana büyük bir görev verileceğini söylediler, inandım.”	İşsizlik ve geleceğe dair umut eksikliği, bireyin örgütte anlam ve statü aramasına yol açmıştır.
Eğitim ve Hizmet Erişimi Sorunları	“Okuyamadım, çalışamadım, beni kimse dinlemedi.”	Eğitime erişim eksikliği, bireyin toplumsal fırsatlardan uzaklaşmasına ve örgütlerin sunduğu alternatif yapılarla özdeşleşmesine neden olmaktadır.
Savaş/Kriz Ortamında Alternatifsizlik	“Bize dağda rahat yaşayacağımızı söylediler ama aç ve susuz bırakıldık. Teslim olursam öldürüleceğimi söylediler, meğer yalanmış.”	Çatışma ortamında birey, hayatta kalmak için örgütlere sığınma ihtiyacı hissedebilir. Bu durum, bireyin manipülasyona açık hale gelmesine neden olur.
Ailevi ve Toplumsal Marjinallik	“Evde sürekli şiddet görüyordum, buraya sığındım ama büyük hata yaptım.”	Aile içi şiddet ve sosyal dışlanmışlık, bireyin aidiyet ve korunma arayışını örgütler aracılığıyla gidermeye çalışmasına neden olmuştur.

Kaynak: (Yazar tarafından oluşturulmuştur.)

5.3.Tablo incelendiğinde PKK terör örgütü mensuplarının Sosyo-Ekonomik Yoksunluklar teması altında yapılan tematik içerik analizinde; PKK’ya katılım sürecinde ekonomik zorlukların belirleyici bir faktör olduğu sıkça görülmektedir. Katılımcılardan biri, *“ailesinin çok fakir olduğunu ve kendisine iş ile para vaat edildiğini”* belirtmektedir (TRT Haber,2019). Bu ifade, ekonomik kırılganlık içinde yaşayan bireylerin, terör örgütlerinin sunduğu maddi vaatlere karşı savunmasız kaldığını göstermektedir. Temel ihtiyaçlarını karşılayamayan bireyler, hayatta kalmak adına örgütün sunduğu olanakları bir fırsat gibi görebilmekte; bu da onları örgütle ideolojik değil, zorunluluk temelinde bir bağ kurmaya itmektir. Maddi olanakların sınırlılığı,

örgütün manipölasyon alanını genişletirken, bireylerin örgüte katılım kararını rasyonelleştirmesine zemin hazırlamaktadır.

Yoksulluk ve ekonomik eşitsizlik, özellikle genç nüfus arasında, radikal ideolojilerin ve terörist grupların etkisini artıran temel sosyo-ekonomik faktörlerdir. Ekonomik eşitsizlik, bir toplumda adaletsizliğe ve dışlanmışlık hissine yol açarak, bireylerin daha radikal düşüncelere yönelmelerine zemin hazırlar. Yoksul bireyler, karşılaştıkları hayal kırıklıklarını ve geleceksizlik duygularını aşabilmek için, bazen radikal çözüm önerilerine ve terör örgütlerinin söylemlerine başvururlar (Çelik,2015:98-115).

Yoksulluk, bir kişinin hayatında önemli bir motivasyon kaynağı olabilir. Terör örgütleri, ekonomik yetersizlikten dolayı çaresiz kalan bireyleri hedef alarak, onlara maddi ve ekonomik vaatlerde bulunurlar. Maddi imkânsızlıklar ve gelir dağılımındaki dengesizlikler, bireyleri radikal yapılar için kolay hedef haline getirir. Temel ihtiyaçlarını karşılayamayan bireyler, örgütlerin sunduğu maddi destek, yiyecek, barınma ve hatta maaş gibi vaatlere daha kolay kanabilirler. Bu noktada terör örgütleri, hem geçici ekonomik çözüm sunar gibi davranarak hem de bireyin aidiyet ihtiyacını istismar ederek onu kendi saflarına çekmektedir.

Ekonomik eşitsizlik, toplumda zengin-fakir uçurumunu derinleştirir ve toplumsal dışlanmaya neden olur. Bu dışlanmışlık hissi, aşağılanma, yoksunluk ve görmezden gelinme gibi duygulara yol açar. Sosyal adaletin eksik olduğu bir ortamda, bireyler, bu eşitsizlikleri radikal çözümlerle telafi etmeye çalışabilirler. Terör örgütleri, özellikle sosyal olarak dışlanmış bu bireyleri, toplumsal eşitsizliklere karşı savaşıma ve adil düzen kurma vaatleriyle kendi saflarına çekebilirler (Kaya,2014:60-75).

Tablo 5.3’de yer alan “İşsizlik ve Gelecek Perspektifinin Yokluğu” kodu altında, bir PKK üyesinin, “bana büyük bir görev verileceğini söylediler, inandım” şeklindeki ifadeleri, işsizlik ve gelecek belirsizliğinin örgüte katılım üzerindeki etkisini açıkça ortaya koymaktadır (JGNK.,2021). İş bulamama, sosyal hayatta bir yer edinememe ve değersizlik duygusu, bireyleri kendilerine anlam ve statü vaat eden örgütlerin yörüngesine çekebilir. PKK, bu tür bireylere "görev" ve "önemli sorumluluklar" sunarak, onları özel ve değerli hissettirmektedir. Bu bağlamda, örgüt sadece bir siyasi yapı değil, aynı zamanda “kendini gerçekleştirme” fırsatı da sunan bir ortam olarak algılanabilir.

İşsizlik, özellikle gençler arasında, gelecek kaygılarını ve umutsuzluğu derinleştiren bir olgudur. Gelecek perspektifinin yokluğu, bireylerin toplumsal düzende yer edinme ve bir amaç edinme arayışlarını olumsuz etkiler. Gençlerin iş bulamaması, onları radikal örgütlerin vaatlerine daha açık hale getirebilir. Terörist gruplar, bu bireylere kimlik, aidiyet duygusu ve gelecek vaatleri sunarak, onları kendi saflarına çekmeyi başarır. İşsizlik yalnızca ekonomik bir sorun değil, aynı zamanda toplumsal ve psikolojik bir kriz yaratır.

İşsizlik, sadece ekonomik bir sorunun ötesinde, sosyal dışlanma ve toplumsal aidiyetin kaybolması gibi psikolojik sorunlara da yol açar. İşsiz ve dışlanmış bireyler, toplumdan kopmuş hissedebilirler ve bu durum, onları daha radikal ideolojilere yönlendirebilir. Terör örgütleri, bu bireylere sosyal ve psikolojik aidiyet duygusu sunarak, onları kendilerine çekmeyi başarır (Polis Akademisi Başkanlığı, 2017: 45–60).

İşsizlik ve gelecek kaygısı, bireylerin terör örgütlerine katılımını hızlandıran önemli faktörlerden biridir. Örgütler, geleceğe dair vaatler sunarak, gençleri radikal eylemler için hazırlamaktadır. Özellikle gençlerde görülen işsizlik, yaşam amacının kaybı ve geleceğe dair umutsuzluk, onları radikal grupların “büyük dava” ve “önemli görev” gibi retoriklerine karşı savunmasız hale getirir. Örgütler, bireylere “anlamli bir yaşam”, “onurlu bir görev” ve “önemli bir rol” vaat ederek, sosyal tatminsizliği radikal ideolojilere yönlendirme fırsatı bulurlar.

Eğitim ve hizmet erişimi eksiklikleri altında yapılan tematik içerik analizinde ise, PKK örgüt üyesi katılımcının, “okuyamadım, çalışamadım, beni kimse dinlemedi” şeklindeki ifadeleri, eğitim ve sosyal hizmetlere erişimde yaşanan zorlukların bireyleri örgütlere yönlendirdiğini göstermektedir. Eğitimsizlik, sadece mesleki yeterlilikten yoksun kalmakla kalmaz, aynı zamanda bireyin toplumsal kabul görmesini ve sistem içinde varlık göstermesini de zorlaştırır. Bu durum, bireyin kendini dışlanmış ve görünmez hissetmesine yol açar. Terör örgütleri, bu boşluğu dolduracak alternatif bir yapı sunarak, bireyi ideolojik olarak da şekillendirme fırsatına sahip olur.

Eğitim, toplumsal katılım ve fırsat eşitliğini sağlamak açısından önemli bir araçtır. Ancak eğitim sistemine erişimde yaşanan eşitsizlikler, özellikle düşük gelirli ailelerin çocuklarını toplumsal dışlanmaya ve yoksulluğa mahkûm edebilir. Eğitim yoksunluğu, bireylerin toplumsal aidiyet duygularını zayıflatır ve onları radikal grupların sunduğu çözümlerle daha kolay ikna edilebilir hale getirir. Eğitim eksiklikleri,

özellikle eleştirel düşünme becerilerinin zayıflamasına yol açar ve bu durum, radikal söylemlerle karşılaşıldığında, bireylerin daha kolay manipüle edilmesine sebep olabilir (Yılmaz,2019).

Eğitim ve temel hizmetlere erişimdeki eksiklikler, bireylerin radikal örgütlerin etkisi altına girmesine neden olabilir. Eğitimsizlik, yanlış bilgilendirilme ve zayıf zihinsel savunma mekanizmaları, manipülasyona açık bir ortam yaratır. Eğitime ulaşamayan veya nitelikli eğitim alamayan bireyler, toplumsal ilerlemenin dışında kalma riskiyle karşı karşıya kalır. Bu bireyler, sorgulama yetilerini geliştiremedikleri için propaganda söylemlerine daha kolay kanabilmekte ve dini ya da siyasi argümanlarla yönlendirilerek radikalleşmeye açık hale gelmektedir. Eğitimden mahrumiyet, aynı zamanda sosyal fırsat eşitliğinin yokluğu anlamına gelir ve bu da örgütlerin "adalet" ve "eşitlik" vaatlerini cazip hale getirir.

Eğitim ve hizmetlere erişimin sınırlı olması, bireylerin sosyal dışlanma ve ötekileştirilme duygularını pekiştirir. Bu dışlanmışlık, bireylerde toplumla barışmazlık ve öfkelenme yaratabilir. Hizmetlere erişimdeki eşitsizlikler, toplumsal huzursuzluk ve şiddet gibi duyguları körükleyebilir, bu da radikal grupların saflarına katılmaya yönelik eğilimleri artırabilir. Radikal gruplar, dışlanmış toplulukları hedef alarak onlara aidiyet ve sosyal güvenlik vaatlerinde bulunurlar (Mann, 2013).

Tablo 5.3’de yer alan “Savaş/Kriz Ortamında Alternatifsizlik” teması altında, bir katılımcı, “*Örgüte katıldıktan sonra dağda rahat bir yaşam vaat edildiğini ancak aç ve susuz bırakıldıklarını, teslim olmak istediklerinde ise öldürüleceklerine dair tehditlerle karşılaştıklarını*” ifade etmektedir (CNN Türk,2021). Bu tür beyanlar, savaş ve kriz ortamlarında bireyin varoluşsal bir çıkmazla karşı karşıya kaldığını göstermektedir. Devlet otoritesinin zayıfladığı, güvenliğin sağlanamadığı bölgelerde bireyler, yaşamlarını sürdürebilmek için örgütlere yönelmekte ve bu süreçte manipülasyona açık hale gelmektedir. PKK, bireyleri hem korku hem de sahte vaatlerle örgüte bağlamaktadır. Bu durum, bireyin özgür iradesini sınırlayan bir ikna süreci olarak değerlendirilebilir.

Savaş, iç karışıklık ve kriz ortamlarında, bireyler çoğunlukla alternatifsizlik hissiyle karşı karşıya kalır. Çatışmalar, toplumları derinden etkilerken, temel hizmetlerin ve sosyal yapının çökmesi, insanları yalnızca hayatta kalmaya yönelik bir varoluşa indirger. Bu ortamlar, bireylerin toplumsal kimliklerini ve gelecek

perspektiflerini kaybetmelerine sebep olur. Bu durumda, radikal ideolojiler ve terörist gruplar, bireylerin alternatif bir anlam, güvenlik ve aidiyet bulma arayışını sömürerek onları saflarına çekebilir (Özdemir,2017:55-73).

Savaş veya kriz ortamları, bireylerin radikal örgütlerin kontrolü altına girmelerini hızlandırabilir. Alternatifsiz bir yaşam ve savaşın yıkıcı koşulları, bireyleri zorla katılım için baskılarla karşı karşıya bırakabilir. İç çatışma, savaş veya kronik istikrarsızlıkla sarsılan bölgelerde bireylerin yaşam alanları daralırken, devletin koruyucu rolü zayıflar. Bu durum, örgütlerin kendilerini alternatif bir "otorite" ya da "devlet" gibi sunmalarına olanak sağlar. Gıda, sağlık, güvenlik gibi hizmetleri sunacağını iddia eden örgütler, özellikle kırılgan gruplar için cazip hale gelir. Bu süreçte örgütler, "hizmet veren yapı" rolüyle meşruluk algısı yaratır (Günther,2016).

Savaş ve kriz ortamlarında toplumsal değişim ihtiyacı artar. Bireyler, mevcut düzenin çözülmesi ve daha adil bir sistemin kurulması için alternatif çözümler arayışına girerler. Alternatifsizlik hissi, toplumsal değişim isteyen bireyleri radikal hareketlere yönlendirebilir. Terör örgütleri, bu durumu kendi lehlerine çevirerek toplumu devrimsel değişim vaatleriyle ikna edebilirler.

Tablo 5.3’de yer alan “Ailevi ve Toplumsal Marjinallik” teması altında yapılan tematik içerik analizinde, aile içi şiddet ve toplumsal dışlanma gibi faktörlerin de bireyleri örgütlere yönlendiren önemli dinamikler arasında olduğu görülmektedir. Katılımcılardan biri, *“Evde sürekli şiddet gördüğünü ve bu nedenle örgüte sığındığını ancak bunun büyük bir hata olduğunu”* ifade etmiştir (CNN Türk,2021). Bu tür örnekler, bireylerin toplumsal dayanışma mekanizmalarından yoksun kaldıklarında, aidiyet ve korunma arayışlarını illegal yapılarda aradıklarını göstermektedir. Genç bireyler, aile içindeki travmatik deneyimlerden kaçarak, "koruyucu" bir yapı olarak sunulan örgütlere yönelmektedir; ancak bu yapılar çoğu zaman bireyin sorunlarını derinleştirmektedir. Örgüt, bu tür bireyleri yalnızca insan kaynağı olarak değil, aynı zamanda psikolojik olarak yönlendirilmesi kolay unsurlar olarak da değerlendirmektedir.

Ailevi ve toplumsal marjinallik, bireylerin dışlanmış hissetmelerine ve toplumsal yapılarla bağlarını kaybetmelerine yol açabilir. Aile içindeki problemler, toplumsal dışlanma ve ekonomik yoksunluk, bireylerin kimlik oluşturma süreçlerini zedeler. Bu durum, onları toplumsal aidiyet duygusundan mahrum bırakır ve radikal ideolojilere

yönelmelerine zemin hazırlar. Radikal gruplar, dışlanmış bireylere aidiyet ve kimlik sağlamayı vaat ederek, onları kendi saflarına katılmaya ikna edebilirler (Yıldız,2019: 45-58).

Aile içindeki huzursuzluk ve toplumsal dışlanmışlık, bireyleri daha radikal örgütlere yönlendirebilir. Örgütler, mağdur bireylere aidiyet duygusu sunarak onları saflarına çekebilirler. Aile içi şiddet, dışlanma ve ihmal gibi faktörler, bireylerin sosyal bağlarını zayıflatır ve aidiyet duygusunu ortadan kaldırır. Bu durumda kişi, radikal yapılar tarafından "sahiplenilme" ve "değerli hissettirilme" söylemleriyle cezbedilir. Özellikle örgütlerin sunduğu kardeşlik ve dayanışma ortamı, dışlanmış bireyler için cazip bir alternatif haline gelir.

Sonuç olarak, PKK'ya katılan bireylerin anlatımlarına dayalı yapılan bu tematik içerik analizi, örgüt üyeliğinin çoğu zaman ideolojik bir tercihten ziyade sosyo-ekonomik zorunlulukların ve toplumsal dışlanmışlıkların sonucu olduğunu göstermektedir. Ekonomik yetersizlik, işsizlik, eğitimsizlik, savaş ortamları ve aile içi sorunlar gibi faktörler, bireyleri sistemin dışına iterken; PKK, bu boşluğu manipülatif söylemlerle doldurarak bireyi kendine bağlamaktadır. Bu durum, terörle mücadele politikalarının yalnızca güvenlik odaklı değil, aynı zamanda sosyal adalet ve eşitlik temelli olarak ele alınmasını zorunlu kılmaktadır.

Tablo 5. 4. .Sosyo-Ekonomik Yoksunluklar (İŞİD)

Tema	Katılımcı Beyanı	Yorum
Yoksulluk ve Ekonomik Eşitsizlik	“Eğer burada kalıp aç kalacaksam, neden İŞİD’e katılmayayım ki? Bana maaş verdi, yiyecek verdi, ve bir anlamım oldu.”	Ekonomik kaynakların yetersizliği, örgütlerin maddi vaatlerini cazip hale getirmektedir. Temel ihtiyaçlarını karşılayamayan bireyler, örgütlerin sunduğu imkanlarla kimlik ve aidiyet duygusu geliştirebilmektedir.
İşsizlik ve Gelecek Perspektifinin Yokluğu	“Bize yaşamın zorluklarını unutmak için büyük bir amaç; verdiler. Ama fark etmedik ki bu amaç sadece onların planlarına hizmet etmekten ibaretti.”	İşsizlik ve umutsuzluk duygusu, bireyleri radikal grupların sunduğu sahte anlamlara yönlendirebilir. Örgütler, boşlukta kalan bireyleri sözde hedeflerle manipüle edebilir.

Eğitim ve Hizmet Erişimi Sorunları	“Okulda başarılı olamıyordum, . İŞİD, bana bir şeyler öğretmeye başladı, bir aile sundu ve o kadar yalnız hissediyordum ki bu bana yeterli geldi.”	Eğitimden mahrum kalan bireyler, sosyal dışlanma hissiyle örgütlerin sunduğu alternatif eğitim ve aidiyet ortamlarına yönlendirilebilir. Bu, radikalleşme açısından ciddi bir risk oluşturur.
Savaş/Kriz Ortamında Alternatifsizlik	“Güvenlik güçleri sürekli bizi takip ediyordu, iş bulamıyorduk ve eğitim yoktu. İŞİD, bana bir fırsat sundu. Başka bir seçenek görmedim. Bir aileye katılmak gibi hissettirdi.”	Kriz bölgelerinde devlet otoritesinin zayıflığı, terör örgütlerinin alternatif bir yaşam vaadiyle güç kazanmasına olanak sağlar. Güvenlik boşlukları radikalleşme zeminini hazırlar.
Ailevi ve Toplumsal Marjinallik	“Oğlumu cihatçı olması için eğitime gönderdim.”	Ailevi normlar ve toplumsal yönlendirmeler, bireylerin radikal gruplara katılımında etkili olabilir. Marjinalleşme, bireyleri radikal ideolojilere daha açık hale getirebilir.

Kaynak: (Yazar tarafından oluşturulmuştur.)

Tablo 5.4’de yer alan "Yoksulluk ve Ekonomik Eşitsizlik" teması altında, katılımcının “*Eğer burada kalıp aç kalacaksam, neden İŞİD’e katılmayayım ki? Bana maaş verdi, yiyecek verdi, ve bir anlamım oldu*” şeklindeki ifadesi, ekonomik yoksunluğun radikalleşme üzerindeki etkisini açıkça ortaya koymaktadır (Gazete Fersude,2019). Bu beyan, bireyin yaşadığı yoksulluk nedeniyle temel ihtiyaçlarını karşılamakta zorluk çektiği ve İŞİD gibi örgütlerin sunduğu maddi imkanların bir çözüm olarak algılandığı durumu vurgulamaktadır. Örgüt, sadece maaş ve yiyecek teminiyle değil, aynı zamanda bireye uzun süredir hissettiği anlamsızlık ve boşluk karşısında kimlik ve aidiyet alternatifi sunarak cazip hale gelmiştir. Bu durum, yoksulluğun yalnızca fiziksel değil, aynı zamanda psikolojik bir baskı unsuru olarak bireyi kırılganlaştırdığı ve radikal örgütlerin bu kırılganlıkları manipülasyon aracı olarak kullandığını göstermektedir.

İŞİD’in ekonomik vaatleri, çatışma bölgelerinde ve kamu otoritesinin zayıf olduğu alanlarda bireyler üzerinde doğrudan etki kurmak için kullandığı bir araçtır. Örgüt, sunduğu eğitim, sağlık ve temel tüketim maddeleri gibi hizmetlerle bireylere hem maddi hem de manevi destek sağlamakta, karşılığında ise sadakat talep etmektedir.

Ekonomik desteklerin, sadece geçim kaygısını gidermenin ötesinde, örgüte bağlılık ve sadakat inşa etme amacı taşıdığı, yapılan çalışmalarla ortaya konmuştur (Çiftçi,2016: 1-23).

Bu ekonomik vaatler, çoğu zaman geleceğe dair umut ve vaatlerle birleştirilerek bireylerin zihninde örgütü meşrulaştıran bir anlatıya dönüşmüştür. Katılımcıların ifadelerinden anlaşıldığı üzere, bazı bireyler bu vaatlerin gerçekliği konusunda sonradan hayal kırıklığına uğrasalar da, ilk başta yoksulluk baskısıyla aldıkları kararlarını sorgulama fırsatı bulamamışlardır. Örneğin, örgüte katılan ve ailesine maddi açıdan katkı sağlayamayan bireyler, örgüt içerisindeki rollerini “eve para getiren biri” olarak tanımlayarak yeniden değerli hissetmişlerdir.

Yoksulluk, yalnızca bireysel bir sorun olmanın ötesinde, sistemsal bir zafiyetin radikalleşmeye kapı aralayan temel yapı taşıdır. Bu nedenle, radikalleşme ile mücadele politikalarında ekonomik adaletin sağlanması, yoksulluğun sadece azaltılması değil, aynı zamanda bireylerin örgütler karşısında direnç kazanması açısından kritik öneme sahiptir (Doğan,2020: 123-154).

Tablo 5.4’de “İşsizlik ve Gelecek Perspektifinin Yokluğu” teması altında yer alan katılımcının “*Bize yaşamın zorluklarını unutmak için büyük bir amaç verdiler. Ama fark etmedik ki bu amaç sadece onların planlarına hizmet etmekten ibaretti*” ifadesi, işsizlik nedeniyle yaşanan anlam kaybını ortaya koymaktadır (Sol TV,2018). İşsizlik, yalnızca ekonomik bir kayıp değil, aynı zamanda bireyin toplumsal hayattaki konumunu, özgüvenini ve yaşam motivasyonunu da sarsmaktadır. İŞİD gibi radikal örgütler, bu boşluğu ideolojik vaatlerle doldurarak bireylere “bir dava uğruna yaşama” hissi kazandırmaktadır. Ancak bu sözde amaçlar, bireylerin kişisel arayışlarını örgütün stratejik hedeflerine hizmet etmek için manipüle eden bir düzeneğe dönüşmektedir.

İşsizlik, bireyi toplum nezdinde üretken bir birey olma rolünden uzaklaştırarak zamanla kimlik ve aidiyet duygusunu zayıflatmaktadır. Uzun süreli işsizlik, özellikle genç nüfusta, sosyal dışlanmışlık, amaçsızlık ve değersizlik duygularını pekiştirerek radikal yapılara yönelimde güçlü bir itici güç oluşturur. Bu durum, literatürde bireyin "eksik kimlik" yapısında yeni bir benlik inşa etme arayışı olarak değerlendirilmektedir (Horgan,2008:80-94).

İŞİD, bu durumu fırsat bilerek, bireylerin boşluklarını sahte bir “ideolojik dava” ve “kutsal görev” üzerinden yeniden inşa etmektedir. Katılımcının ifadesinden de

anlaşıldığı üzere, örgüt bireye büyük bir amaç sunmuş; ancak bu amaç, bireyin öznel ihtiyaçlarını değil, doğrudan örgütün çıkarlarını besleyen bir manipülasyon aracına dönüşmüştür.

UNDP'nin 2016 tarihli “Journey to Extremism in Africa” başlıklı araştırması da benzer bulgular sunmaktadır. Çalışmada, örgüte katılan bireylerin %40'ının öncesinde gelir elde edemediği, %57'sinin ise işsiz olduğu ve işsizlikle bağlantılı olarak “geleceksizlik” hissinin radikal örgütlerin sunduğu fırsatlarla örtüştüğü belirtilmektedir (UNDP,2016).

Tablo 5.4’de “Eğitim ve Hizmet Erişimi Sorunları” teması altında, katılımcının “Okulda başarılı olamıyordum. IŞİD bana bir şeyler öğretmeye başladı, bir aile sundu ve o kadar yalnız hissediyordum ki bu bana yeterli geldi” şeklindeki ifadesi, eğitim yoksunluğunun örgüte katılım sürecinde ne derece belirleyici bir rol oynadığını göstermektedir (VOA Türkçe,2016). Eğitimde başarısızlık ve dışlanmışlık, bireyi sosyal ve duygusal açıdan kırılgan hale getirmekte, radikal yapılar bu kırılganlıkları manipüle edebilmektedir. Özellikle kriz bölgelerinde, eğitimden dışlanan bireyler radikal örgütler tarafından hedef alınmaktadır.

Eğitim eksiklikleri, bireylerin bilgiye erişimlerini sınırlayarak onları radikal propagandaların etkisine açık hale getirmektedir. IŞİD, bu boşluğu kendi lehine kullanarak, eğitimsiz ve yalnız bireylere alternatif bir eğitim sunmakta, dini ve ideolojik öğretileri eğitimsel faaliyetler gibi sunarak bireylerin dünyaya bakış açılarını şekillendirmektedir (Winter, 2015). Eğitimsiz bireyler, yalnızca bilgi eksikliği değil, aynı zamanda toplumsal aidiyet ve güvenlik arayışı gibi temel insani ihtiyaçlarını da karşılamada zorluk yaşarlar. Bu boşluk, radikal örgütlerin psikolojik ve sosyal manipülasyonlarıyla daha da derinleşmektedir.

Sonuç olarak, eğitim ve kamu hizmetlerine erişememek, bireyde yalnızca bilgi eksikliği değil, aynı zamanda aidiyet ve güven arayışında da bir boşluk yaratmaktadır. Radikal örgütler, bu boşlukları istismar ederek bireylerin hem ideolojik hem de psikolojik dönüşümüne sebep olmaktadır. Terörle mücadelede yalnızca güvenlik politikalarının değil, aynı zamanda kapsayıcı ve kaliteli eğitim politikalarının da büyük önemi vardır.

Tablo 5.4’de “Savaş/Kriz Ortamında Alternatifsizlik” teması altındaki katılımcının “Güvenlik güçleri sürekli bizi takip ediyordu, iş bulamıyorduk ve eğitim

yoktu. IŞİD bana bir fırsat sundu. Başka bir seçenek görmedim. Bir aileye katılmak gibi hissettirdi” ifadesi, çatışma ortamlarında bireylerin karar verme kapasitesinin nasıl daraldığını göstermektedir (DV Türkçe,2018). Kriz bölgelerinde devletin yetersizliği, bireylerin sistem dışı yapılarla temasa geçmesine sebep olmaktadır. IŞİD, bu durumu fırsata çevirerek, bireylere bir alternatif yaşam sunmakta ve hayatta kalma içgüdüsüyle birleşen bu vaat, onları örgüte çekmektedir.

Bu tür kriz ortamlarında, bireyler yalnızca hayatta kalmak için değil, aynı zamanda kimlik ve aidiyet arayışları için de örgütlere yönelmektedir. Hegghammer (2013) savaş ve kriz ortamlarında terör örgütlerinin etkisinin arttığını, çünkü örgütlerin sosyal bağları hedef alarak boşlukları doldurduğunu ifade etmektedir. Bu noktada IŞİD, bu boşluğu doldurmakta oldukça başarılı olmuştur. Bireyler, devletin sağladığı güvenlik ve sosyal hizmetlerden mahrum kaldıklarında, örgüt onlara sadece fiziksel güvenlik değil, aynı zamanda kimlik ve aidiyet kazandırmayı vaat etmektedir.

Tablo 5.4’de “Ailevi ve Toplumsal Marjinallik” teması altında yer alan katılımcının “Oğlumu cihatçı olması için eğitime gönderdim” ifadesi, radikalleşmenin sadece bireysel değil, aynı zamanda ailevi ve toplumsal bir fenomen olduğunu göstermektedir (BBC Türkçe. (2015). Özellikle bazı bölgelerde, radikal ideolojiler kültürel normlara dönüşmekte ve aile yapıları içerisinde meşrulaştırılmaktadır. Aile üyelerinin çocuklarını radikal eğitime yönlendirmesi, yalnızca bireysel bir karar değil, daha geniş toplumsal ve ekonomik koşullarla bağlantılıdır.

Aile içindeki yönlendirmeler, sadece bireyin değil, tüm sosyal çevresinin radikal ideolojilere yönelmesine sebep olabilmektedir. IŞİD, bu durumu fark ederek, ailelere çocuklarını radikal eğitime göndermeleri için bir "değer sistemi" sunmakta ve toplumsal aidiyet kazandırma vaadinde bulunmaktadır. Bu, bireylerin ve ailelerin örgütlere katılımını kolaylaştıran psikolojik bir süreçtir (Moghaddam,2005:161).

Tablo 5.3 ve Tablo 5.4’de sunulan bulgular karşılaştırıldığında, PKK ve IŞİD örneklerinde bireylerin radikal örgütlere yöneliminde benzer sosyo-ekonomik yoksunlukların belirleyici bir rol oynadığı görülmektedir. Her iki terör örgütü, bireylerin maruz kaldığı yoksulluk, işsizlik, eğitim yetersizliği ve ailevi marjinallik gibi temel kırılganlık alanlarını istismar ederek kendi ideolojik ve örgütsel çıkarları doğrultusunda manipüle etmiştir. Söz konusu faktörler, bireylerin toplumsal hayatta karşılaştıkları dışlanmışlık ve değersizlik hissini derinleştirerek radikalleşme süreçlerini

hızlandırmıştır. Bu bağlamda, PKK ve IŞİD'in, sosyo-ekonomik yoksunluklardan kaynaklanan psikolojik boşlukları maddi destek, aidiyet hissi ve statü vaatleri gibi çeşitli araçlarla doldurdıkları anlaşılmaktadır.

Öte yandan, her iki örgütün sosyo-ekonomik kırılganlıkları kullanma biçimleri arasında belirli farklılıklar da dikkat çekmektedir. PKK, özellikle kırsal kesimlerdeki ekonomik geri kalmışlık ve etnik temelli ayrımcılık algısını ön plana çıkararak, mağduriyet söylemi üzerinden destek devşirirken; IŞİD daha çok kentsel çevrelerde yaşayan, sistemden dışlanmış bireyleri küresel bir ümmet ideali etrafında mobilize etmeyi hedeflemiştir. Bu durum, radikalleşmenin yalnızca bireysel psikolojiden ibaret olmadığını; aynı zamanda sosyal, ekonomik, kültürel ve politik bağamların etkileşimiyle şekillenen çok boyutlu bir süreç olduğunu ortaya koymaktadır. Dolayısıyla, radikalleşme dinamiklerinin doğru anlaşılabilmesi için yalnızca bireysel motivasyonların değil, bireyleri kuşatan yapısal koşulların da dikkate alınması gerekmektedir.

5.3. Psikolojik / Sosyal / Bireysel Etkenler

Psikolojik, Sosyal ve Bireysel Etkenler, bireylerin radikalizme yönelmelerinde önemli bir rol oynayan faktörlerdir. Bu etkenler, bireylerin kişisel deneyimlerini, toplumsal bağlarını, psikolojik durumlarını ve sosyal çevrelerini içerir. Radikal ideolojilere katılma süreci, genellikle bireylerin psikolojik zorlukları, sosyal dışlanma ve bireysel kimlik arayışı gibi duygusal ve psikolojik durumlarının etkisiyle şekillenir (Özdemir,2020:45-62).

Radikal örgütlere katılımı açıklayan bir diğer önemli boyut da bireyin psikolojik yapısı, sosyal ilişkileri ve bireysel geçmişidir. Terör örgütleri, kişilerin ruhsal kırılganlıklarını, aidiyet ihtiyaçlarını, yalnızlıklarını ve kimlik arayışlarını kullanarak onları manipüle eder. Bu tür motivasyonlar özellikle bireysel düzeyde şekillendiği için, bazı kişiler aynı sosyo-politik ortamda yaşasalar da örgüte katılım gösterirken, diğerleri göstermeyebilir.

Radikal örgütlere katılım, bireysel düzeyde şekillenen bir karar sürecidir. Aynı sosyo-politik ortamda yaşayan bireyler bile, örgütlere katılmak için farklı motivasyonlar geliştirebilirler. Bazı bireyler, çevresel faktörler ve kişisel deneyimler doğrultusunda radikal bir ideolojiye ilgi duyarken, diğerleri bu tür ideolojilere karşı mesafeli kalabilir.

Psikolojik yapıları, önceki travmaları ve aidiyet arayışları, her bireyi farklı bir şekilde şekillendirir. Örneğin, bazı bireyler, sosyal dışlanmışlık ve yalnızlık gibi faktörlerle başa çıkmak için radikal gruplara katılmayı seçebilirken, diğer bireyler, aynı koşullar altında, farklı başa çıkma stratejileri geliştirerek örgütlere katılmayabilirler. Bu, örgütlere katılımda çok kişisel bir seçim sürecinin etkili olduğunu gösterir (Moghaddam,2005).

Sonuç olarak, radikal örgütlere katılımda bireysel motivasyonlar, psikolojik yapılar, sosyal ilişkiler ve kişisel geçmişler büyük bir rol oynar. Örgütler, bu psikolojik faktörleri dikkatlice analiz ederek, onları manipüle etme yolları ararlar. Psikolojik kırılmalıklar, aidiyet ihtiyacı, yalnızlık, kimlik arayışı ve geçmişteki travmalar gibi faktörler, radikal örgütlerin bireyleri etkileme süreçlerinde önemli bir yer tutar. Bu durum, her bireyin radikal örgütlere katılım konusunda farklı motivasyonlar geliştirmesine yol açar ve bu süreç, genellikle çok kişisel ve karmaşık bir gelişim gösterir.

Tablo 5. 5. Psikolojik / Sosyal / Bireysel Etkenler (PKK)

Tema	Katılımcı Beyanı	Yorum
Aidiyet ve Anlam Arayışı	“Benimle kimse ilgilenmiyordu, burada beni kardeşleri olarak gördüler.Beni kaçırdılar ve silah kullanmayı zorla öğretiler.”	Katılımcı, duygusal boşluk ve yalnızlık hissi içerisinde örgüt ortamında kabul görmüş, bu da sahte bir aidiyet duygusu oluşturmuştur.
Kimlik Boşluğu ve Toplumsal Dışlanmışlık	“Evden çıktım, ne yapacağımı bilmiyordum, sonra onlarla tanıştım. “Hiçbir zaman değerli görülmedim ama burada bana komutan dediler.”	Toplumsal kabul eksikliği ve değersizlik hissi, bireyin örgüt içinde anlam ve rol bulmasına neden olmuştur. Bu, bireysel kimlik boşluğunu doldurma girişimi olarak okunabilir.
Travma Kaynaklı İntikam ve Öfke	“Babamla tartıştım, HDP binasına gittim, bir anda kendimi Cudi Dağı’nda buldum.”	Duygusal travmalar, örgüte katılım için rasyonel bir süreci değil; öfke, ani kararlar ve psikolojik kırılmalarla şekillenen bir geçişi göstermektedir.
Güç Arzusu ve Macera Arayışı	“Televizyonda izlediğim gibi bir hayat istedim.	Kişisel güç, macera ve hayranlık duyguları, genç bireylerin terör örgütlerini

	Dağda olmak, silah taşımak, güçlü olmak cazip gelmişti. Bir anlamda macera gibiydi.”	cazip görmesine neden olabilir. Medya temsilleri bu algıyı pekiştirmiştir.
Karizmatik Liderlikten Etkilenme	Tespit edilememiştir.	Katılımcılar nezdinde doğrudan bir karizmatik lider etkisine dair bir ifade yer almamıştır. Bu durum, örgütün merkezi figür üzerinden değil, kolektif ideoloji ile etkileme stratejisi izlediğini düşündürebilir.

Kaynak: (Yazar tarafından oluşturulmuştur.)

Tablo 5.5. içerisinde yer alan Aidiyet ve Anlam Arayışı teması tematik içerik analizi yapıldığında, Katılımcının *“Benimle kimse ilgilenmiyordu, burada beni kardeşleri olarak gördüler. Beni kaçırdılar ve silah kullanmayı zorla öğrettiler”* şeklindeki ifadesi, bireyin yaşadığı duygusal boşluğun örgüt ortamında sahte bir aidiyet duygusuna dönüştüğünü göstermektedir (TC. İçişleri Bakanlığı,2021). Özellikle bireyin toplumda ve ailesinde hissettiği ilgisizlik ve yalnızlık, örgütün sunduğu “ait olma” hissine karşı savunmasız kalmasına neden olmuştur. Bu durum, Maslow’un ihtiyaçlar hiyerarşisinde yer alan sosyal bağ kurma ihtiyacının radikal gruplar tarafından nasıl istismar edildiğini de ortaya koymaktadır (Maslow,1943).

Bireylerin, özellikle gençlik dönemlerinde, aidiyet ve anlam arayışı, onları toplumsal yapıya entegre eden ve bireysel kimliklerini oluşturan temel faktörlerden biridir. Toplum içinde kendine bir yer bulamayan bireyler, kimlik boşluğu ve anlam eksikliği yaşayabilirler. Bu duygular, bireylerin daha radikal ve uç ideolojilere yönelmelerine yol açabilir. Radikal gruplar, bu tür bireylere aidiyet, kimlik ve hayatlarına anlam katma vaadinde bulunarak onları etkilemeye çalışırlar (Sageman,2004).

Aile içindeki huzursuzluk ve toplumsal dışlanmışlık, bireyleri daha radikal örgütlere yönlendirebilir. Örgütler, mağdur bireylere aidiyet duygusu sunarak onları saflarına çekebilirler. İnsan doğası gereği sosyal bir varlıktır ve aidiyet duygusu, bireyin psikolojik bütünlüğü için hayati önemdedir. Aileden, çevreden ya da toplumdan dışlanmış bireyler, kendilerini yalnız, önemsiz ve görünmez hissedebilir. Terör örgütleri bu boşluğu "kardeşlik", "dayanışma", "birlikte mücadele" gibi söylemlerle doldurarak

bireyin duygusal ihtiyaçlarına cevap verir. Bu aidiyet duygusu, kişiye örgüt içinde daha kolay radikalleştirir.

Ayrıca, aidiyet ihtiyacı psikolojik olarak “kendini gerçekleştirme” yolunda önemli bir basamak olarak değerlendirildiğinden, örgüt üyeliğı birey açısından yalnızca fiziksel bir sığınak değıl; aynı zamanda kimlik inşasının aracı haline gelmiştir (Kruglanski,2009:332).

Terör örgütleri, üyelerine güçlü bir toplumsal aidiyet duygusu sunarak onları etkilemeye çalışır. Grup dinamikleri, bireyleri daha fazla bağıllık ve bağımlılık içine çekebilir. Grup içinde güçlü bağlar, bireylerin kendilerini kimlik bulmuş ve toplumsal bir amaç uğrunda savaşıyor gibi hissetmelerini sağlar. Bu aidiyet duygusu, bireylerin grup içinde daha fazla yer edinmelerini ve ideolojik bağıllıklarını artırmalarını sağlayabilir (Çetin,2020: 90-105).

Tablo 5.5.’ de “Kimlik Boşluğu ve Toplumsal Dışlanmışlık” teması altında katılımcının “*Evden çıktım, ne yapacağımı bilmiyordum, sonra onlarla tanıştım. Hiçbir zaman değerli görülmedim ama burada bana komutan dediler*” ifadesi, bireyin toplumsal görünmezlik hissiyle örgüt içinde statü ve değer kazanma arayışına yöneldiğini göstermektedir (C.Haber,2017). Bu durum, sosyal kimlik kuramı çerçevesinde değerlendirildiğinde, bireyin bir gruba ait olma ihtiyacının yalnızca aidiyet değıl, aynı zamanda sosyal onay ve değer görme gereksinimiyle bağılantılı olduğı görülür (Tajfel & Turner, 1979).

Toplumsal dışlanmışlık bireyde yalnızca psikolojik boşluk yaratmakla kalmaz, aynı zamanda bireyi mevcut düzene karşı alternatif yapılar içinde yer almaya teşvik eder. Özellikle etnik ve kültürel kimliklerin bastırıldığı ya da değersizleştirildiğı alanlarda bu boşluk daha da derinleşmekte ve bireyler PKK gibi örgütlerin sunduğı sözde kimlik restorasyonuna yönelmektedir (Çınar,2008).

Bireylerin toplumdaki yerini bulamamaları, kimlik oluşturma sürecinde büyük bir zorluk yaşadıklarında kimlik boşluğu ortaya çıkar. Bu kimlik boşluğu, bireylerin kendilerini tanımlama ve sosyal bağlar kurma sürecinde ciddi belirsizlikler yaratabilir. Gençler, toplumsal roller ve kimlikler konusunda bocaladıklarında, radikal ideolojiler bu boşluğu doldurmak için güçlü bir fırsat sunar. Radikal gruplar, bireylere net bir kimlik ve anlam vaat eder, bu da onların ideolojilere bağlanmalarını kolaylaştırabilir (Kalkan,2017:34-50).

Toplumdan dışlanma, bireylerin kimliklerini ve aidiyet duygularını kaybetmelerine yol açabilir. Toplum tarafından kenara itilen bireyler, genellikle yabancılaşma ve umutsuzluk hissi yaşarlar. Bu dışlanmışlık, bireyleri aidiyet arayışına ve toplumsal kabul görme isteğine yönlendirebilir. Radikal gruplar, dışlanmış bireylere toplumsal aidiyet ve kimlik sağlayarak, onları kendi saflarına çekebilirler. Bu tür gruplar, dışlanmış bireylere bir toplumsal rol ve amaç sunar, bu da onları toplumsal bağlardan yeniden anlamlı bir şekilde ilişkilendirebilir (Çetin,2018).

Tablo 5.5’ de “Travma Kaynaklı İntikam ve Öfke” teması altında, Katılımcının *“Babamla tartıştım, HDP binasına gittim, bir anda kendimi Cudi Dağı’nda buldum”* sözleri, bireyin örgüte katılım sürecinde rasyonel düşünceden ziyade ani duygusal kırılmalar ve travmalara bağlı olarak karar verdiğini göstermektedir (F.Öztürk,2021). Aile içi çatışmalar, erken yaşta yaşanan kayıplar, şiddet görme gibi travmatik olaylar, bireyin öfkesini sistem yerine bireysel çıkışlarla yönlendirmesine neden olabilir.

Radikal gruplar, bu öfke boşluğunu ideolojik bir çerçeveye oturarak, bireyin intikam ya da adalet duygusunu kullanmakta ve örgütsel hedeflerle örtüştürmektedir. Bu durum, özellikle genç bireylerin örgüt tarafından kolayca manipüle edilebilir hale gelmesine yol açar.

Travma, bireylerin yaşadığı psikolojik ve fiziksel travmatik olaylarla başa çıkmalarına engel olan bir durumdur. Bu travmalar, özellikle ailevi şiddet, savaş, etnik temizlik, ağır toplumsal adaletsizlikler veya devlet baskısı gibi olaylar sonucu yaşanabilir. Bireylerin yaşadıkları travmalar, onlarda derin öfke ve intikam duyguları oluşturabilir. Radikal gruplar, mağduriyet hissini körükleyerek bu duyguları sistemi alt etme ya da intikam alma amacıyla kullanılabilir (Yıldız,2019).

Bireyler, geçmişte yaşadıkları travmalar nedeniyle, öfke ve intikam arayışı içinde radikal gruplara katılabilirler. Geçmişteki mağduriyet hissi, bireyleri şiddetle yanıt vermeye yönlendirebilir. Fiziksel, cinsel veya duygusal şiddete maruz kalmış bireyler, zamanla bastırılmış öfke, nefret ve güvensizlik duyguları geliştirir. Bu duygular, radikal örgütlerin düşmanlaştırıcı söylemleriyle kolaylıkla yönlendirilebilir. Ayrıca travmalar sonucu oluşan depresyon, kişilik bozuklukları veya antisosyal eğilimler, bireyin empati kapasitesini azaltarak şiddeti bir çözüm yolu olarak görmesine neden olabilir (Yıldız,2019).

İntikam, travmatik deneyimlerin en güçlü duygusal sonuçlarından biridir. Bireyler, yaşadıkları travmalar sonrası intikam alma duygusuna kapılabilirler. Bu duygu, bireylerin dünyayı karanlık ve tehditkar görmelerine, başkalarına karşı olumsuz bir tutum geliştirmelerine neden olabilir. Radikal gruplar, bireylere bu intikam duygusunu kolektif bir mücadeleye dönüştürme vaadi sunarak onları saflarına çekebilirler. İntikam, grup içinde bir toplumsal bağ yaratır ve bireyleri hedeflere ulaşmak için daha kararlı hale getirebilir (Çetin, 2020).

Tablo 5.5.'de "Güç Arzusu ve Macera Arayışı" teması altında katılımcının, *"Televizyonda izlediğim gibi bir hayat istedim. Dağda olmak, silah taşımak, güçlü olmak cazip gelmişti. Bir anlamda macera gibiydi"* beyanı, bireyin kişisel tatmin arayışının, güç arzusu ve romantize edilmiş mücadele imgeleriyle birleştiğinde örgüt katılımını tetikleyebileceğini göstermektedir (TC. İçişleri Bakanlığı,2021). Özellikle genç bireyler için "tehlike" ve "heyecan" gibi unsurların cazibesi, örgütsel faaliyetleri bir tür kişisel "yolculuk" ya da "kendiyi hesaplaşma" süreci olarak görmelerine neden olabilir (Sageman,2004).

Bu bağlamda medya içerikleri, sosyal medyada örgüt mensuplarının kahramanlaştırılması gibi görseller, genç bireylerin zihninde örgüt faaliyetlerinin idealize edilmesine zemin hazırlar (Torok,2013:1-10). Güç Arzusu ve Macera Arayışı, bireylerin radikal ideolojilere ve gruplara katılımını açıklayabilecek önemli psikolojik ve motivasyonel faktörlerdir. Bu iki faktör, bireylerin hayatta anlam arayışları, toplumsal sisteme karşı duydukları öfke veya kişisel tatmin arayışları ile doğrudan ilişkilidir. Güç arzusu, bireylerin kendilerini güçlü ve etkili hissetme isteğinden doğarken, macera arayışı ise heyecan, adrenalin ve yeni deneyimler arayan bireylerin radikal hareketlere yönelmesine yol açabilir.

Güç arzusu, bireylerin toplumsal statü ve otoriteye karşı isyan duygusuyla şekillenir. Bireyler, sahip oldukları düşük toplumsal statü veya güçsüzlük duygusuyla, toplumsal hiyerarşiye karşı öfke besleyebilirler. Terör örgütleri tarafından, bireylere gücü ve kontrolü sağlama vaadi sunarak, onları saflarına çekebilirler. Bu gruplar, mağduriyet hissiyle birleşen güç arzusu üzerinden bireylere etki, otorite ve yeniden doğuş hissi verebilirler (Turan,2018:210-225).

Macera arayışı, bireylerin günlük yaşamda monotonluktan kaçma ve heyecan verici deneyimler yaşama isteğiyle doğar. Gençler ve bireyler, özellikle psikolojik

doyum arayışında, sıradışı ve riskli deneyimler arayabilirler. Terör örgütleri, bu bireylere heyecan verici bir yaşam tarzı sunarak, onlara adrenalin ve tecrübe dolu bir hayat vaat edebilirler. Bu, bireylerin toplumsal düzenin dışında kalmalarına ve daha önce deneyimlemedikleri bir özgürlük arayışına yönlendirilmesine neden olabilir (Turan,2018:210-225).

Gençler, güç ve statü kazanma arzusuyla terör örgütlerine katılabilirler. Bazı bireyler, heyecan ve macera arayışı ile katılımlarını gerçekleştirirler. Özellikle genç bireylerde görülen risk alma ve heyecan arayışı, onları adrenalin içeren tehlikeli faaliyetlere yöneltebilir. Terör örgütleri, bu ihtiyacı karşılayacak askeri eğitimler, çatışmalar ve gizli operasyonlar sunarak kişide “heyecan verici bir hayat” algısı oluşturur. Bu durum, bireyin radikal ideolojiye değil, deneyim arzusuna dayalı olarak örgüte katılımına neden olabilir (Bakker,2006:225-241).

Tablo.5.5’ de “Karizmatik Liderlikten Etkilenme” teması altında katılımcıların, Bu başlık altında doğrudan bir beyanın bulunmaması dikkat çekicidir. Katılımcıların ifadelerinde karizmatik bir lider figüründen ziyade örgütün kolektif ideolojik yapısına vurgu yapılması, PKK’nın üyelerine hitap ederken merkezi bir şahsiyet yerine ideolojik bağlılık ve dayanışma duygusunu ön planda tuttuğunu düşündürmektedir. Bu durum, Weber’in karizmatik otorite kuramından farklı olarak, “kolektif karizma” ile etkileşim kurma stratejisinin benimsendiğini gösterebilir (Weber,1978).

PKK’ya katılımda etkili olan psikolojik, sosyal ve bireysel faktörler, bireyin hem içsel dünyasındaki eksikliklerle hem de toplumsal sistemin yarattığı dışlanmışlıkla yakından ilişkilidir. Aidiyet eksikliği, kimlik boşluğu, travmalar, güç arayışı ve sahte anlam yüklemeleri, örgütler için bireyleri manipüle edebilecek zeminler oluşturmaktadır. Her bir tema, bireyin yaşadığı kişisel kırılmaların örgütsel ideolojiyle örtüştürülmesi üzerinden okunmalı; bu bağlamda, önleyici politikaların yalnızca güvenlik değil, aynı zamanda sosyal psikolojik temelli stratejiler içermesi gerektiği unutulmamalıdır.

Tablo 5. 6. Psikolojik / Sosyal / Bireysel Etkenler (İŞİD)

Tema	Katılımcı Beyanı	Yorum
Aidiyet ve Anlam Arayışı	“Başlangıçta, camiye geldiğimde beni sıcak bir şekilde karşıladılar ve Türkiye’deki bir kişiyi tanıyan birinin adresi ve telefonunu verdiler. O kişiyle görüşüp durumu yerinde anlamamı istediler.”	Bireyin kabul gördüğü ve önemsendiği bir ortamda aidiyet hissi geliştirerek manipüle edildiği anlaşılmaktadır. İlk temasların bu bağlamda stratejik olarak kurulduğu görülmektedir.
Kimlik Boşluğu ve Toplumsal Dışlanmışlık	Tespit edilememiştir.	Katılımcı anlatımlarında doğrudan kimlik boşluğu ya da dışlanma temalı ifadeler yer almamıştır. Bu, ilgili örneklemede sosyalleşme sürecinde doğrudan dışlanma deneyiminin bulunmadığını gösterebilir.
Travma Kaynaklı İntikam ve Öfke	“Sünni Müslüman kardeşlerimin Şiiler tarafından öldürülmesinin büyük bir adaletsizlik olduğu hissine kapıldım.”	Katılımcı, yaşanan mezhepsel çatışmalara karşı duyduğu öfkeyi kişisel bir sorumluluğa dönüştürerek örgütsel katılımı meşrulaştırmıştır. Bu durum travmatik etkiyle birleşmiş görünmektedir.
Güç Arzusu ve Macera Arayışı	“Bazıları dini ciddiye alıyor ve bilinçli bir şekilde bunu seçiyor, ancak diğerleri maceraya ve korkuya atılmak için istekliler.”	Bu ifade, örgütlere katılımın her zaman ideolojik temelli olmadığını, kimi bireylerin güç kazanma arzusu ya da heyecan arayışıyla dahil olduklarını ortaya koymaktadır.
Karizmatik Liderlikten Etkilenme	“Onlar profesyonel insanlar, avlarını nerede bulacaklarını çok iyi biliyorlar, en zayıfları, korumasız olanları hedef alıyorlar.”	Karizmatik liderler doğrudan örnek olarak sunulmasa da, manipülasyon teknikleriyle öne çıkan karizmatik figürlerin özellikle zayıf bireyleri hedef aldığına dair güçlü bir ima vardır.

Kaynak: (Yazar tarafından oluşturulmuştur.)

Tablo 5.6 ‘de yer alan İŞİD’e dair Psikolojik / Sosyal / Bireysel Etkenler başlığı altında Aidiyet ve Anlam Arayışı teması analiz edildiğinde, İŞİD örgüt mensubu katılımcının “*Başlangıçta, camiye geldiğimde beni sıcak bir şekilde karşıladılar ve Türkiye’deki bir kişiyi tanıyan birinin adresi ve telefonunu verdiler. O kişiyle görüşüp*

durumu yerinde anlamamı istediler.” şeklinde ifade etmiştir (Sol TV,2018). Bu ifade, bireyin ilk temas noktasında kendini değerli ve kabul edilmiş hissetmesiyle, aidiyet duygusunun oluşturulmasına yönelik stratejik bir yönlendirmeye maruz kaldığını göstermektedir. Radikal örgütler, özellikle yalnızlık ve sosyal bağ eksikliği yaşayan bireyleri hedef alarak onları bir “aile” ya da “kardeşlik” ortamı vadeden yapılarla karşılamaktadır (Khosrokhavar,2017). Bu tür ilişkisel bağlar, bireyin anlam arayışındaki boşluklarını doldurarak onu örgütün değerleriyle özdeşleşmeye açık hale getirebilir.

Bu ifade, bireyin ilk temasta bulunduğu dini yapı tarafından gösterilen sıcak karşılama ve ilgi neticesinde, kendisini önemli ve değerli hissettiğini göstermektedir. Bu tarz duygusal yakınlık ve ilgi, bireyin daha önce yaşadığı yalnızlık, dışlanmışlık ya da anlamsızlık duygularına karşılık gelen bir "karşılama mekânı" işlevi görür. Burada, örgütsel yapılanma doğrudan ideolojik aktarım ile değil, öncelikle psikolojik bağ kurma stratejisi üzerinden işlemektedir. Özellikle genç bireyler, böyle ortamlarda yalnızca fikrî değil; duygusal, sosyal ve varoluşsal düzeyde de manipüle edilmeye daha açık hale gelirler (Khosrokhavar,2017).

Aidiyet arayışı, insanın temel psikolojik ihtiyaçlarından biridir. Maslow’un ihtiyaçlar hiyerarşisinde yer alan “ait olma” ihtiyacı, bireyin kendisini bir gruba kabul ettirme ve bu grup içinde değerli hissetme arzusuyla ilişkilidir. Bu tür yapılar, bireylerin kimliklerini yeniden şekillendirmelerine olanak sağlayan alternatif sosyal alanlar sunarak, aidiyet ihtiyacını karşılamaktadır. Nitekim IŞİD gibi radikal örgütler, Batı Avrupa’dan gelen birçok yabancı savaşçıyı da benzer yöntemlerle etkileyerek bünyesine katmayı başarmıştır. Bu kişilerin önemli bir kısmı sosyal bağları zayıf, ailevi ya da toplumsal ilişkilerinde sorun yaşayan, kültürel aidiyet problemi yaşayan bireylerdir (Roy,2004).

Beyan edilen örnekte, örgüt üyelerinin ilk etapta bireyin kimlik arayışına doğrudan hitap etmeden, sosyal ilgi ve yönlendirme yoluyla güven ilişkisi kurdukları görülmektedir. Türkiye’deki bağlantıya yönlendirme, yalnızca ideolojik bir telkin değil, aynı zamanda bireyin örgüt ağları içine fiziksel olarak da dâhil edilmesine yönelik somut bir adımı ifade etmektedir. Bu planlı yapı, bireyin önce duygusal düzeyde, ardından da mekânsal ve davranışsal düzeyde örgütle özdeşleşmesine zemin hazırlar. Aidiyet duygusu burada yalnızca sosyal bir bağ değil; aynı zamanda bireyin hayatına yeni bir anlam kazandırma süreciyle bağlantılıdır. Dolayısıyla bu temada öne çıkan en önemli dinamik, bireyin yaşadığı psikolojik boşluklar ile örgütün sunduğu kolektif

kimlik arasındaki ilişkiselliktir. Örgüt bu boşluğu "önemli biri olma", "inanamlar topluluğuna katılma" ya da "kutsal bir mücadelede yer alma" gibi yüceltilmiş kimlik anlatılarıyla doldurmaktadır. Bu bağlamda, birey yalnızca kabul edilmekle kalmaz; aynı zamanda bir misyona sahip olduğu inancına da ikna edilir. Bu süreç, bireyin kendi anlam dünyasını örgüt ideolojisiyle bütünleştirmesine ve nihayetinde radikal eylemlere yönelmesine zemin hazırlar (Sageman,2004).

Tablo.5.6. ‘ de “Kimlik Boşluğu ve Toplumsal Dışlanmışlık” teması altında IŞİD terör örgütü mensuplarınca katılımcı beyanı tespiti yoktur.Katılımcı anlatımlarında doğrudan kimlik boşluğu ya da dışlanma deneyimlerine dair belirgin ifadeler bulunmamakla birlikte, bu durum ilgili örneklemede bireylerin sosyalleşme süreçlerinde marjinalleşme ya da dışlanma yaşamamış olabileceğini düşündürmektedir. Ancak önceki çalışmalarda, diaspora kökenli ya da entegrasyon sorunları yaşayan gençlerin IŞİD gibi yapılarda yeni bir kimlik ve değer alanı arayışında oldukları sıklıkla raporlanmıştır (Kundnani,2014).

Tablo.5.6.’ de “Travma Kaynaklı İntikam ve Öfke” teması altında katılımcı *“Sünni Müslüman kardeşlerimin Şiiler tarafından öldürülmesinin büyük bir adaletsizlik olduğu hissine kapıldım.”* şeklinde ifade etmiştir (DV Türkçe,2018). Bu tür beyanlar, mezhepsel ayrışma ve çatışmaların bireyde yarattığı travmatik etkiyle birleşerek radikal gruplara katılımı tetiklediğini göstermektedir. Travmatik olaylar karşısında duyulan adaletsizlik hissi, bireyde güçlü bir intikam motivasyonuna dönüşebilir. Bu süreçte bireyin duygusal travması, örgüt tarafından ideolojik bir öfkeye kanalize edilerek manipüle edilir (Speckhard & Yayla, 2015). IŞİD, özellikle Sünni kimliğine yönelik bir tehdit algısı yaratıp bunu kolektif mağduriyet retoriğiyle besleyerek, katılımı meşrulaştırıcı bir zemin oluşturur (Winter,2015).

Bu ifade, bireyin yaşadığı veya tanık olduğu mezhepsel çatışmaların, sadece bir siyasi ya da ideolojik tartışma değil; aynı zamanda yoğun bir psikolojik ve duygusal travma yarattığını ortaya koymaktadır. Özellikle dini aidiyet üzerinden algılanan saldırı ve zulüm, bireyde güçlü bir mağduriyet duygusuna yol açmış ve bu durum zamanla radikal bir intikam motivasyonuna dönüşmüştür. Burada dikkat çeken unsur, bireyin doğrudan bir şiddet eylemine maruz kalmaması, ancak kolektif bir kimliğin (Sünni Müslümanlar) hedef alınmasıyla kendisini kurban konumunda hissetmesidir.

Toplumsal gruplara yönelen şiddet olayları, o gruba mensup bireylerde kişisel bir tehdit hissi oluşturur. Böylece grup aidiyeti ile birlikte bireysel kimlik de saldırı altında hissedilir (Volkan,2001). Bu psikolojik süreç, bireyin kendi güvenliğini sağlamak veya "intikam almak" adına aşırılık yanlısı gruplarla özdeşleşmesini kolaylaştırabilir. İŞİD gibi radikal yapılar bu noktada devreye girerek bireyin öfke ve adaletsizlik hissini ideolojik bir çerçeveye oturtmakta, onu "cihad" gibi yüceltilmiş bir söylemle beslemektedir.

İŞİD'in propaganda söylemleri incelendiğinde, mezhepsel farklılıkları yalnızca dini ayırım olarak değil, aynı zamanda varoluşsal bir tehdit unsuru olarak kurguladığı görülmektedir. Örgüt, özellikle Şii unsurları bir "işgalci güç" olarak tanımlayarak, Sünni gençlerin bu algı üzerinden kolektif bir sorumluluk hissetmelerini sağlamaktadır (Winter,2015). Bu tür propaganda dili, bireydeki kişisel travmaları küresel bir dava anlatısına entegre eder. Birey, böylece hem kendi duygusal yükünü boşaltma hem de kutsal bir görev uğruna hareket etme motivasyonunu aynı anda yaşar.

Sonuç olarak, bu temada öne çıkan en kritik nokta; bireysel travmaların sistematik biçimde ideolojik bir anlatıya dönüştürülmesidir. Bu dönüşüm, bireyin yalnızca mağdur kimliğini değil, aynı zamanda fail konumunu da gönüllü olarak kabul etmesine yol açar. Bu tür süreçlerin fark edilmesi, radikalleşme ile mücadelede duygusal rehabilitasyon ve kimlik onarımına yönelik önleyici politikaların önemini ortaya koymaktadır.

Tablo.5.6 de “Güç Arzusu ve Macera Arayışı” teması altında katılımcı *“Bazıları dini ciddiye alıyor ve bilinçli bir şekilde bunu seçiyor, ancak diğerleri maceraya ve korkuya atılmak için istekliler.”* Bu ifade, her bireyin örgüte katılım motivasyonunun ideolojik gerekçelere dayanmadığını, bazılarının ise yalnızca heyecan, güç arzusu ya da tehlike deneyimi gibi bireysel dürtülerle radikal yapılara yöneldiğini göstermektedir (Ak Suruç, 2015). Özellikle genç bireylerde bu tür macera arayışı, bireysel tatmin ve güç kazanımı gibi psikolojik ihtiyaçlarla birleştiğinde, radikal gruplar cazip bir alan haline gelebilir (Koehler, 2016). Bu yapıların, kahramanlık ve mücadele imgeleriyle donatılmış propagandaları da bu süreci pekiştirir.

Bu tür bireyler için radikal örgütler, sadece ideolojik değil; aynı zamanda duygusal ve deneyimsel doyum alanı sunar. Savaş, gizlilik, silah kullanımı, sınırları aşma ve yasaların ötesinde hareket etme gibi eylemler, özellikle gençlik döneminde

bastırılmış olan güç fantezileriyle örtüşmektedir (Koehler,2017). Bu noktada radikalleşme, yalnızca inanç temelli bir süreç değil; aynı zamanda bir kimlik ve “rol” edinme süreci haline gelir. Bireyin radikal yapılara yönelimi her zaman ideolojik ya da dini gerekçelerle açıklanamaz. Bazı bireyler için bu süreç; güç kazanma, sıradanlıktan kurtulma, kahraman olma ve hayatına anlam katma gibi bireysel ve psikolojik güdülerle bağlantılıdır.

Tablo.5.6’ de “Karizmatik Liderlikten Etkilenme” teması altında katılımcı, *“Onlar profesyonel insanlar, avlarını nerede bulacaklarını çok iyi biliyorlar, en zayıfları, korumasız olanları hedef alıyorlar.”* şeklinde ifade etmiştir (Euro News,2016). Katılımcı doğrudan bir lider figüründen bahsetmese de, örgütlerin karizmatik aktörler ve profesyonel kadrolar aracılığıyla bireyleri nasıl manipüle ettiğini vurgulamaktadır. Özellikle IŞİD gibi yapılar, karizmatik ve medyatik lider figürlerini kullanarak hem korku hem de hayranlık yaratmaktadır. Bu liderler, propaganda videoları, sosyal medya içerikleri ve dinî retoriklerle bireyleri etkilemekte, özellikle genç ve kırılgan bireylerde güçlü bir çekim etkisi oluşturabilmektedir (Zelin,2015:85-97).

Katılımcının dolaylı ifadesi, karizmatik liderliğin birey üzerindeki etkisini doğrudan göstermese de, bu tür lider figürlerinin örgütsel yapıdaki yönlendirici ve dönüştürücü gücüne dair önemli bir kavrayış sunmaktadır. IŞİD gibi yapılar, karizmatik otoriteleri sadece propaganda figürü değil, aynı zamanda duygusal, ideolojik ve kültürel etki araçları olarak da kullanmakta; özellikle kırılgan bireylerde güçlü bir çekim ve itaat mekanizması kurmaktadır.

Karizmatik liderler, genellikle ideolojik ve duygusal temellere dayanarak takipçi kitlesini oluştururlar. Liderin sunduğu değerler, vizyon ve amaçlar, bireylerin kişisel inançlarıyla örtüşebilir. Bu ideolojilere olan bağlılık, bireylerin toplumdan dışlanmışlık hissi, mağduriyet duygusu ve kimlik arayışı gibi içsel motivasyonlarla birleştiğinde, onları karizmatik liderlerin peşinden sürükler. Bu süreç, bireylerin karizmatik liderlere olan duygusal bağlılıklarını artırır (Göktürk ve Ağın, 2020:191-210).

Karizmatik liderler, bireyleri kendilerine çekebilmek için güçlü bir etkiye sahip olabilir. Bu liderlerin etkisiyle, bireyler kendi kimliklerini ve yaşamlarını örgütlerin amaçlarına adanır. Düşük özsaygı, bağımlı kişilik yapısı veya otoriteye boyun eğme eğilimi olan bireyler, güçlü lider figürlerine karşı savunmasızdır. Terör örgütleri,

karizmatik liderler aracılığıyla bu bireylerde etkili olur. Liderin mutlak doğruluğuna inanma, eleştirel düşünememe ve körü körüne itaat gibi özellikler, kişiyi örgütsel kontrol altına sokar. Bu bireyler genellikle ideolojik içeriği tam olarak kavramadan da örgüt içerisinde yer alabilirler (Göktürk ve Ağın, 2020:191-210).

Psikolojik / Sosyal / Bireysel Etkenler kodu altındaki her iki tablo karşılaştırıldığında PKK ve IŞİD terör örgütlerine katılımın arka planında yer alan psikolojik, sosyal ve bireysel motivasyonlar, tematik içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiştir. Her iki örgüte katılmış bireylerin anlatıları üzerinden yapılan analiz, örgütlerin kullandığı psikolojik stratejilerde ortak noktaların olduğu kadar, belirgin farklılıklar da bulunduğunu ortaya koymaktadır.

Aidiyet ve Anlam Arayışı teması her iki örgütte de güçlü bir şekilde gözlemlenmiştir. Katılımcılar, bireysel yalnızlık ve toplumsal ilgisizlik hissinin ardından örgüt ortamında sıcaklık ve ilgi ile karşılandıklarını belirtmiştir. Bu durum, örgütlerin özellikle duygusal boşluk yaşayan bireylerde sahte bir aidiyet hissi inşa ederek, onları ideolojik yapıya entegre etme çabalarının bir parçası olarak okunabilir. PKK örneğinde bu aidiyet, bir zorunlulukla (kaçırılma) birleşerek karmaşık bir bağlılık ilişkisine dönüşürken; IŞİD örneğinde, ilk temas noktalarında stratejik sıcaklık ve yönlendirme ile daha planlı bir manipülasyon mekanizması dikkat çekmektedir.

Kimlik Boşluğu ve Toplumsal Dışlanmışlık, yalnızca PKK örneğinde açıkça ifade edilmiştir. Bireylerin değer görmeme, yönsüzlük ve toplumda yer edinememe gibi duygularla örgüte yöneldikleri görülmektedir. Örgüt, bireylere yeni bir rol ("komutan" unvanı) ve anlam yükleyerek onların sosyal eksikliklerini telafi etmektedir. IŞİD örneğinde bu temaya dair doğrudan bir ifade olmaması, katılımcıların kimlik arayışını daha üst düzeyde, dini veya mezhepsel anlamda yaşamış olabileceklerini düşündürmektedir.

Travma Kaynaklı İntikam ve Öfke, her iki örnekte de dikkat çekici bir motivasyon kaynağıdır. PKK örneğinde aile içi çatışma ve ani tepkisel kararlarla örgüte katılım gözlemlenirken, IŞİD örneğinde ise mezhepsel şiddet karşısında duyulan öfke ve adalet arayışı öne çıkmaktadır. Bu farklılık, PKK'de daha bireysel düzlemde gelişen duygusal kırılmalara; IŞİD'de ise kolektif kimlikler üzerinden kurgulanan mağduriyet anlatılarına işaret etmektedir.

Güç Arzusu ve Macera Arayışı, her iki örgütte de genç bireylerin yönelmesinde önemli bir rol oynamaktadır. PKK örneğinde medya etkisiyle şekillenen "dağ hayatına" dair bir hayranlık ve özdeşleşme görülürken, IŞİD örneğinde ise korku, aksiyon ve güçle beslenen bir macera isteği ifade edilmiştir. Bu durum, her iki örgütün de yalnızca ideolojik değil, aynı zamanda duygusal ve psikolojik tatmin arayan bireyler için de cazip hale geldiğini göstermektedir.

Karizmatik Liderlikten Etkilenme açısından iki örgüt arasında bariz bir fark vardır. IŞİD örneğinde, karizmatik figürler doğrudan ifade edilmese de, örgütün profesyonel kadroları ve hedef seçme stratejileri üzerinden güçlü bir yönlendirme gücü ima edilmiştir. Bu durum, IŞİD'in bireyleri etkileme sürecinde medya üzerinden inşa edilen karizmatik liderliğin önemli bir rol oynadığını düşündürmektedir.

5.4. Medya ve Propaganda Tabanlı Etkiler

Medya ve propaganda, terör örgütlerinin etki alanlarını genişletmek, ideolojik mesajlarını yaymak ve toplumsal kitleleri etkilemek için sıklıkla kullandıkları önemli araçlardır. Medya, özellikle modern çağda, çok güçlü bir araç hâline gelmiş ve örgütler, bu platformları kendi çıkarları doğrultusunda kullanarak toplumu şekillendirme, hedef kitesine ulaşma ve yeni üyeler kazanma amacı gütmektedirler. Propaganda ise, özellikle duygu ve düşünceler üzerinde etkili bir kontrol sağlama amacıyla yapılan sistematik bir bilgi yayma faaliyetidir. Bu bağlamda, medya ve propaganda tabanlı etkilerin nasıl işlediğini anlamak, radikalizasyon süreçlerini ve terörizmle mücadele stratejilerini geliştirmek adına oldukça önemlidir (Bucak,2021:55-70).

Günümüz dünyasında dijital mecralar, özellikle genç bireylerin radikal gruplar tarafından hedef alınmasında en etkili araçlardan biri haline gelmiştir. YouTube, Telegram, X , TikTok gibi sosyal medya platformları, örgütlerin ideolojik içeriklerini yaymaları, sempati uyandırmaları ve potansiyel katılımcılarla doğrudan temas kurmaları için kullanılmaktadır.

Sosyal medya platformları, özellikle genç bireyler için vazgeçilmez birer sosyal etkileşim alanı haline gelmiştir. YouTube, Telegram ve TikTok gibi mecralar, kullanıcıların içerik üretmesi ve paylaşması için oldukça geniş fırsatlar sunar. Gençler, bu platformlar üzerinden sadece eğlenceli ve gündelik içerikleri değil, aynı zamanda ideolojik ve politik mesajları da kolayca alabilirler. Bu ortam, örgütlerin, özellikle de

radikal grupların, gençlerin zihinlerini etkilemek ve onları kendi saflarına katmak için oldukça verimli bir alan sunar. Ayrıca, dijital ortamda içerik paylaşımı hızlı ve etkili bir şekilde yayılmakta, bir mesaj ya da video saniyeler içinde binlerce kişiye ulaşabilmektedir.

Medyanın gücü, terör örgütlerinin ideolojik yayılma ve stratejik etkileşim süreçlerinde önemli bir faktör hâline gelmiştir. Bu araç, örgütlerin toplumu etkilemek ve kitlesel destek sağlamak için kullandığı en etkin yöntemlerden biridir. Medya, toplumsal duygu ve düşünceleri şekillendirme konusunda güçlü bir etkiye sahiptir. Ayrıca, propaganda ile yapılan etkin bir medya kullanımı, toplumları veya bireyleri harekete geçirebilmek için ideolojik ve psikolojik manipülasyonları içerir (Bucak,2021:55-70).

Örgütler, bu platformlar üzerinden dini vaazlar, sözde şehitlik hikâyeleri, savaş görüntüleri ve dramatize edilmiş propaganda videolarıyla hedef kitlenin duygularına hitap etmektedir. Örneğin, "Onlar, cihadın iyi bir şey ve sizi cennete götüreceğini söylüyorlar, çocuklar buna inanıyor" ifadesi, örgütlerin dijital mecraları kullanarak bireyleri nasıl yönlendirdiğini ve radikalleştirdiğini ortaya koymaktadır (Balkan,2019).

Bu süreçte, genç bireyler hem duygusal hem de zihinsel olarak yönlendirilmekte, radikal ideolojiler cazip birer yaşam alternatifi olarak sunulmaktadır. Dijital radikalleşme, bireylerin fiziksel temas olmadan da örgütsel yapıya dahil olabileceği yeni bir zemin oluşturmaktadır

Sonuç olarak, dijital radikalleşme, genç bireylerin terör örgütlerine katılımını sağlayan güçlü bir etken haline gelmiştir. Sosyal medya ve dijital platformlar, örgütlerin propagandalarını hızlı ve etkili bir şekilde yaymalarını, hedef kitlenin duygusal zayıf noktalarına hitap etmelerini ve potansiyel katılımcıları ideolojik olarak etkilemelerini mümkün kılar. Bu ortamda, bireyler hem fiziksel hem de zihinsel olarak yönlendirilir, radikal ideolojiler cazip birer yaşam alternatifi olarak sunulmaktadır.

Tablo 5. 7. Medya ve Propaganda Tabanlı Etkiler (PKK)

Tema	Katılımcı Beyanı	Yorum
Dijital Radikalleşme (YouTube, Telegram, Twitter vs.)	“Örgütle ilk temasım sosyal medya üzerinden oldu. Paylaşımları çok etkileyiciydi; videolar, marşlar, görseller... Zamanla kendi hayatıma yabancılaştım, anlatılanlara inanmaya başladım. Sanki ekrandaki o mücadele benim kaderimmiş gibi hissettim.”	Dijital platformlarda sunulan ideolojik içeriklerin bireyler üzerinde duygusal etki yarattığı, aidiyet hissi oluşturduğu ve gerçeklik algısını değiştirdiği açıkça görülmektedir.
Kahramanlık ve Şehitlik Anlatıları	“Örgüt içinde her şeyin güzel olduğunu anlatıyorlardı ama her gün işkenceye maruz kaldık.”	Dışarıya idealize edilmiş bir mücadele anlatısı sunulurken, içeride yaşanan gerçeklik baskı ve şiddeti içermektedir. Bu durum, örgütün propaganda ile gerçeklik arasındaki farkı yansıtır.
Algı Yönetimi / Dezenformasyon	“Bize özgürlük mücadelesi verdiğimizizi söylediler ama gerçek öyle değilmiş.”	Örgütün manipülatif dil kullanarak bireyleri yönlendirdiği ve sahte bir dava algısı oluşturduğu görülmektedir. Bu da üyelere zamanla hayal kırıklığı ve yabancılaşmaya neden olmaktadır.
Kardeşlik ve Ümmet Söylemi	“Örgüt bize halkların kardeşliğini, sömürgeciliğe karşı birleşmeyi öğretiyordu. Onların gözünde yoldaşlık, gerçek bir kardeşlikti.”	Örgüt, bireyleri duygusal birliktelik ve dayanışma üzerinden kazanmaya çalışmakta, bu tür söylemlerle aidiyet duygusunu güçlendirmektedir.
Sosyal Medya Yoluyla Grup Bağlılığı	Tespit edilememiştir.	Katılımcı anlatımlarında doğrudan sosyal medya aracılığıyla grup içi aidiyetin kurulduğuna ilişkin net bir ifade bulunmamıştır. Bu, örgütün bireysel etkileşimlere daha çok önem verdiğini gösterebilir.

Kaynak: (Yazar tarafından oluşturulmuştur.)

Tablo.5.7. de “ Dijital Radikalleşme (YouTube, Telegram, Twitter vs.)” teması altında PKK örgüt mensubu katılımcı “*Örgütle ilk temasım sosyal medya üzerinden oldu. Paylaşımları çok etkileyiciydi; videolar, marşlar, görseller... Zamanla kendi hayatıma yabancılaştım, anlatılanlara inanmaya başladım. Sanki ekrandaki o mücadele benim kaderimmiş gibi hissettim.*” beyanında bulunmuştur (TRT Haber,2021). Bu beyan, dijital radikalleşmenin bireyin kimlik dünyasında nasıl yer bulduğunu ve onun düşünsel dönüşümünü nasıl tetiklediğini açık biçimde ortaya koymaktadır. Katılımcının

zamanla kendi yaşamına yabancılaşarak örgüt propagandasına duygusal ve düşünsel bağ kurması, sanal içeriklerin sadece bilgilendirici değil, aynı zamanda dönüştürücü bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Görsel ve işitsel materyallerle desteklenen dijital mesajlar, bireyin psikolojik kırılma noktalarına hitap ederek örgüt ideolojisini içselleştirmesini kolaylaştırmaktadır. Bu süreç, medyanın bireysel gerçekliği yeniden inşa edici gücünü yansıtır (Conway,2017:77-98).

Katılımcının ifadesi, dijital mecralarda karşılaşılan örgüt içeriklerinin yalnızca bilgi vermediğini, bireyin benlik algısını dönüştürerek onun düşünsel ve duygusal evrenine derinlemesine nüfuz ettiğini göstermektedir. Sosyal medya, sadece örgüt ideolojisinin yayılmasına olanak tanıyan bir platform değil, aynı zamanda bireylerin kırılğan psikolojik yapıları üzerinde etkili olabilecek bir *kimlik oluşturma alanı* olarak kullanılmaktadır.

Bireyin zamanla kendi hayatına yabancılaşması, örgüt tarafından sunulan görseller, marşlar ve anlatıların bireyin psikolojik sınırlarını aşarak onun gerçekliğini şekillendirdiğini işaret etmektedir. Bu, dijital içeriklerin duygusal yoğunluk taşıyan yapıları sayesinde **alternatif bir gerçeklik** inşa ettiğini ortaya koyar. Böylece birey, fiziksel olarak örgütün bir parçası olmasa da zihinsel olarak örgütle bütünleşmiş, ideolojik olarak onun “mücadelesine” kendini ait hissetmeye başlamıştır.

Bu süreci açıklayan önemli kavramlardan biri de "**echo chamber**" (**yankı odası**) etkisidir. Birey sosyal medya üzerinden yalnızca örgüte ait içerikleri tükettiğinde, başka bakış açılarına erişimi sınırlandığı için tek bir anlatı çevresinde düşünmeye başlar. Bu da bireyin gerçeklik algısını bozar, kendisini örgütün sunduğu anlatı içerisinde konumlandırmasına yol açar (Sunstein,2001).

Bu katılımcı beyanı göstermektedir ki; dijital radikalleşme süreci yalnızca örgüte dair bilgi edinme süreci değil, bireyin düşünsel dönüşümünü, gerçeklik algısının bozulmasını ve psikolojik olarak örgüte bağlanmasını da içeren karmaşık bir yapıdadır. Katılımcının deneyimi, dijital mecraların bireyleri pasif izleyicilerden aktif ideolojik aktörlere dönüştürebildiğini somut bir şekilde ortaya koymaktadır.

Tablo.5.7. de “Kahramanlık ve Şehitlik Anlatıları“ teması altında, katılımcı “*Örgüt içinde her şeyin güzel olduğunu anlatıyorlardı ama her gün işkenceye maruz kaldık.*” şeklinde ifade etmiştir (CNN Türk,2021). Bu ifade, dışa yönelik kahramanlık temalı propaganda ile örgüt içindeki gerçek yaşam koşulları arasındaki keskin çelişkiyi

gözler önüne sermektedir. Örgüt, dış dünyaya kahramanlık, özveri ve yücelik üzerinden bir mücadele ideali sunarken, içerde ise şiddet, tahakküm ve istismar gerçekliği hâkimdir. Katılımcının maruz kaldığı fiziki şiddet, örgüt içi otoriter yapının bir yansımasıdır. Bu durum, propaganda ile bireyde oluşturulan beklentinin zamanla hayal kırıklığına dönüşmesine neden olabilir. Böyle bir kopuş, örgüt içinde çözümleri ve yabancılaşmayı tetikleyebilir.

Katılımcının ifadesi, terör örgütlerinin dışa dönük propaganda stratejileri ile örgüt içi yaşam pratikleri arasındaki çelişkinin çarpıcı bir örneğini ortaya koymaktadır. Örgütler, özellikle yeni katılımları teşvik etmek amacıyla "kahramanlık", "özveri", "şehitlik" ve "haklı direniş" gibi söylemleri öne çıkararak, mücadeleyi yüce bir ideal olarak sunarlar. Ancak bu idealleştirilmiş anlatının, örgüt içi pratiklerle örtüşmediği birçok durumda gözlemlenmektedir.

Katılımcının *"her şeyin güzel olduğunu anlatıyorlardı ama her gün işkenceye maruz kaldık"* şeklindeki ifadesi, bireyin örgüte dair önceki olumlu algısının örgüt içindeki reel koşullarla temas ettikten sonra nasıl kırıldığını göstermektedir. Bu tür ifadeler, örgüt içi otoriter yapının, itaat etmeyen ya da sorgulayan bireyler üzerinde sistematik baskı uyguladığını ve bireyin örgütsel mitlere olan inancının zamanla yabancılaşıma ve hayal kırıklığı ile yer değiştirdiğini göstermektedir (Gerwehr & Daly, 2006).

Bu durum aynı zamanda bireyin zihinsel ve duygusal çözülmesini de beraberinde getirebilir. Örgüt propagandasıyla kurulan idealize edilmiş anlam dünyası çöktüğünde, birey kendisini aldatılmış, kandırılmış ya da istismar edilmiş hissedebilir. Bu psikolojik kırılma noktası, bazı bireyler için örgütten kopuşun başlangıcı olabilirken, bazıları için ise sessiz boyun eğişle sonuçlanabilir. Bu bağlamda, propagandanın birey üzerinde yalnızca bir "ikna" değil, aynı zamanda bir beklenti üretme aracı olduğu unutulmamalıdır (Winter,2015).

Tablo.5.7. ‘de “Algı Yönetimi / Dezenformasyon” teması altında katılımcı, *“Bize özgürlük mücadelesi verdiğimizizi söylediler ama gerçek öyle değilmiş.”* beyanında bulunmuştur (NTV,2023). Bu beyan, örgütlerin manipülatif anlatılarla bireyleri nasıl ideolojik olarak yönlendirdiğini ortaya koymaktadır. Örgüt, “özgürlük”, “adalet” ve “eşitlik” gibi evrensel değerlere atıfta bulunarak bireylerde duygusal bir çekim yaratmakta ve bu değerlerin arkasına gizlenen başka hedeflerle bireyleri kendi çıkarları

doğrultusunda kullanmaktadır. Ancak zamanla örgüt içinde yaşanan deneyimler, bu söylemlerin ne denli gerçek dışı olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Böyle bir farkındalık, bireyde kırılma ve sorgulama sürecini başlatabilir. Bu tarz dezenformasyon teknikleri, radikal örgütlerin en yaygın psikolojik manipülasyon biçimlerinden biridir.

Bu tarz manipülatif propaganda, bireyin zihinsel çerçevesini yeniden yapılandırmak için bilinçli bir şekilde kurgulanır. Özellikle örgüte ilk katılım sürecinde, bireyin yaşadığı sosyal adaletsizlikler, dışlanmışlık hissi veya kimlik arayışı gibi kırılma alanları hedef alınır. Örgüt, bu zemin üzerinde “özgürlük mücadelesi” gibi güçlü bir söylem inşa ederek bireyde duygusal bir bağ kurar. Bu aşamada, gerçeklik büyük ölçüde çarpıtılır; örgütün eylemleri meşru direniş, karşıt güçlerin müdahaleleri ise zalimlik ya da sömürü olarak sunulur (Winter, 2015).

Ancak katılımcı ifadesinde olduğu gibi, zamanla birey örgüt içi uygulamaları gözlemledikçe, söylem ile pratik arasındaki uyumsuzluğu fark eder. Bu farkındalık, örgüte olan güvenin sarsılmasına ve bireyin ideolojik kopuş sürecine girmesine neden olabilir. Örgüt içindeki disiplin uygulamaları, şiddet eylemleri, itaat dayatmaları ya da grup içi hiyerarşik sömürü bu kırılma noktalarını hızlandıran unsurlar arasında yer alır.

Bu bağlamda, dezenformasyon yalnızca bilgi saklama veya çarpıtma değil, aynı zamanda duygulara ve değerlere yönelik bir yönlendirme biçimi olarak da işlev görmektedir. Bireyin umut, öfke, adalet arayışı gibi temel duygularını sömürerek yönlendiren bu propaganda teknikleri, örgütün psikolojik hegemonya kurma çabasının bir parçasıdır (Ingram,2016).

Tablo 5.7.’de “ Kardeşlik ve Ümmet Söylemi” teması altında PKK örgüt üyesi katılımcı *“Örgüt bize halkların kardeşliğini, sömürgeciliğe karşı birleşmeyi öğretiyordu. Onların gözünde yoldaşlık, gerçek bir kardeşlikti.”* şeklinde ifade etmiştir (Super Haber,2023). Bu anlatım, örgütün duygusal birliktelik inşa etme stratejisinin bir yansımasıdır. Bireyin kolektif bir aidiyet içinde kendini değerli ve anlamlı hissetmesi, örgütlerin sunduğu “kardeşlik” ve “birlik” temalarının duygusal bir zemin oluşturduğunu göstermektedir. Bu tür birliktelik söylemleri, özellikle yalnızlık ve dışlanmışlık hissi yaşayan bireylerde güçlü bir bağ kurma ihtiyacını karşılar. Bu söylemler, siyasi ve ideolojik boyutlarının ötesinde, psikolojik düzeyde de derin bir etki yaratmaktadır (Stern ve Berger,2015).

Bu beyan, örgütlerin propaganda stratejilerinde yalnızca politik bir mücadele

değil, aynı zamanda duygusal ve kimliksel bir aidiyet sunduğunu göstermektedir. Örgütler, bireylerin içsel yalnızlık, dışlanmışlık ya da anlam arayışı gibi duygusal boşluklarına hitap ederek onları kolektif bir kimliğin parçası olmaya davet eder. Bu tür “yoldaşlık” ve “kardeşlik” anlatıları, sadece ideolojik bağlılık yaratmakla kalmaz; aynı zamanda bireyin psikolojik olarak “bir yere ait” olduğunu hissetmesini sağlar. Özellikle sosyal bağları zayıf olan bireyler açısından bu aidiyet, hayatın merkezine yerleşebilecek kadar güçlü bir tutunma alanı oluşturur (Stern ve Berger,2015).

Kardeşlik ve dayanışma vurgusu, örgütün içerisinde var olan hiyerarşik ve baskıcı yapıyı görünmez kılmak için de kullanılır. Birey, kendisini “dava arkadaşlığı” çatısı altında eşit ve ortak bir mücadelenin öznesi olarak görmeye başlar. Ancak bu söylemler çoğu zaman idealize edilmiştir; örgüt içinde yaşanan gerçeklik bu birliktelik hissiyle çelişebilir. Dolayısıyla “gerçek bir kardeşlik” olarak sunulan yapı, aslında bir manipülasyon aracıdır; bireyi duygusal olarak bağlamak ve örgütsel sadakati arttırmak için kurgulanmıştır (Wiktorowicz,2005).

Ayrıca bu tür söylemler, kolektif kimlik inşasında “biz” ve “onlar” ayrımını keskinleştirme işlevi de görür. “Biz kardeşiz, dış dünya ise düşman” algısı, bireyin düşünsel sınırlarını yeniden çizer ve onu örgütsel doğrulara daha açık hale getirir. Bu durum, bireyin dış dünyaya karşı duygusal mesafe koymasını kolaylaştırır ve eleştirel düşünme yetisini zamanla zayıflatabilir. Böylece, örgütsel sadakat duygusal temeller üzerine inşa edilirken, birey giderek örgüt söylemlerini içselleştirmeye başlar.

Tablo.5.7.de “Sosyal Medya Yoluyla Grup Bağlılığı” tema başlığı altında Katılımcı anlatımlarında, sosyal medya aracılığıyla grup içi etkileşimin doğrudan bir bağlanma süreci oluşturduğuna dair açık bir ifade bulunmamıştır. Bu durum, PKK'nın dijital mecra kullanımında grup içi bağlılık yerine daha çok bireysel etkileşimleri ön plana çıkardığını göstermektedir. Yani propaganda içerikleriyle birey ilk etapta etkilenirken, grup içi aidiyet daha çok fiziksel temas ve örgütsel yapı içerisinde şekillenmektedir. Bu da örgütün dijital alanda “ilk temas” işlevine ağırlık verirken, sosyal bağları ise doğrudan örgüt ortamında kurmaya çalıştığını düşündürebilir.

Tablo 5. 8. Medya ve Propaganda Tabanlı Etkiler (İŞİD)

Tema	Katılımcı Beyanı	Yorum
Dijital Radikalleşme (YouTube, Telegram, Twitter vs.)	“Onlar, cihadın iyi bir şey ve sizi cennete götüreceğini söylüyorlar, çocuklar buna inanıyor”	Dijital mecralarda cihat kavramının kutsallaştırılması, özellikle genç bireylerin savunmasız zihinlerinde idealize edilmiş bir inanç motivasyonu oluşturarak onları etkisi altına almaktadır.
Kahramanlık ve Şehitlik Anlatıları	“Cihad edenlerin hikâyeleri beni çok etkiledi. Onlar birer kahramandı, şehitlik ise en büyük ödüldü. Bu dünyada hiç görmediğim saygıyı, o yolun sonunda bulacağıma inandım.”	Kahramanlık ve şehitlik anlatıları, bireyin değersizlik duygusunu manipüle ederek anlam arayışı üzerinden örgüte bağlılık geliştirmesine neden olmaktadır.
Algı Yönetimi / Dezenformasyon	“Sürekli ‘hilafet kuruldu, adalet geldi’ gibi içerikler görüyordum. O kadar tekrarlanıyordu ki, İŞİD’in gerçekten yeni bir İslam devleti kurduğuna inandım.”	Tekrarlanan ve yoğun şekilde sunulan dezenformasyon içerikleri, bireylerde alternatif bir gerçeklik algısı oluşturmakta ve inandırıcılığı artırmaktadır.
Kardeşlik ve Ümmet Söylemi	“Suriye’de çocuklar katledilirken burada oturmak bana zulüm gibi geldi. Ümmetimin acısını hissettim.	Ümmet söylemi, bireyde kolektif sorumluluk duygusu yaratarak harekete geçme zorunluluğu hissi uyandırmakta, böylece örgüte katılımı duygusal gerekçelerle meşrulaştırmaktadır.
Sosyal Medya Yoluyla Grup Bağlılığı	“Instagram ve YouTube’da yorumlar yazan insanlarla sohbet etmeye başladım. Herkes beni cesaretlendirdi, zamanla ben de onların bir parçası olduğumu hissettim.	Sosyal medya, yalnız bireyleri destekleyici söylemlerle kuşatarak adım adım topluluk aidiyetine sürüklemekte ve kişinin psikolojik olarak grubun bir parçası olduğuna inanmasını sağlamaktadır.

Kaynak: (Yazar tarafından oluşturulmuştur.)

İŞİD’e dair Medya ve Propaganda Tabanlı Etkiler tablosu altında Dijital Radikalleşme (YouTube, Telegram, Twitter vs.) teması analiz edildiğinde, İŞİD örgüt mensubu katılımcının, “*Onlar, cihadın iyi bir şey ve sizi cennete götüreceğini söylüyorlar, çocuklar buna inanıyor.*” şeklinde beyanı tespit edilmiştir (Euro News,2016). Bu ifade, dijital platformlar üzerinden yapılan dini temelli propagandanın nasıl bir etki alanı oluşturduğunu açıkça göstermektedir. Özellikle dini kavramların (örneğin cihat, şehitlik, cennet) idealize edilerek sunulması, bireylerin dini duygularını

manipüle ederek onların davranışlarını şekillendirmektedir. Bu tür içerikler, özellikle ergenlik çağındaki genç bireylerde kolayca içselleştirilebilmekte ve örgüte duygusal bağ geliştirmeye zemin hazırlamaktadır. Bu bağlamda dijital medya, örgütlerin radikalleştirici söylemleri yaymak için kullandığı etkili bir araç haline gelmektedir. Özellikle görsel ve işitsel materyallerin kullanımı, bilişsel ve duygusal etkiyi artırmakta ve bireyde dönüşüm yaratmaktadır (Awan,2017:138-149).

Geleneksel radikalleşme süreçleri, yüz yüze temas, ideolojik telkin ya da cemaat tipi yapılanmalar aracılığıyla gerçekleşirken; dijital çağın getirdiği yeni medya ortamı bu süreci önemli ölçüde dönüştürmüştür. YouTube, Telegram, Twitter, Instagram, TikTok gibi dijital platformlar, bireylerin radikal ideolojilerle tanışmasını, bu ideolojileri içselleştirmesini ve radikal gruplarla doğrudan temas kurmasını mümkün kılan yeni bir alan yaratmıştır. Bu sürece literatürde “dijital radikalleşme” ya da “çevrim içi radikalleşme” adı verilmektedir (Özdemir,2020: 45-62).

Medya ve dijital platformlar, bireyleri etkileme ve radikal düşünceleri yayma konusunda güçlü araçlar haline gelmiştir. Özellikle sosyal medya, örgütlerin propaganda yapması için verimli bir zemin sunar. Dijital radikalleşme, genç bireylerin fiziksel temas olmadan da bir örgütle güçlü bağlar kurmalarına olanak tanır. Bu, örgütlerin coğrafi sınırları aşarak, küresel ölçekte gençleri etkileyebilmelerini sağlar. Gençler, sosyal medya üzerinden etkileşime girdikleri örgüt üyeleriyle güçlü bir bağ hissedebilirler, ancak bu bağ genellikle sanaldır. Bu durum, katılımı kolaylaştırır çünkü fiziksel olarak tanımadıkları kişilerle iletişim kurmak, genellikle daha az riskli ve tehditkar algılanır. Dijital ortamda, örgütler için bireyleri etkilemek ve manipüle etmek daha az dikkat çeker ve potansiyel katılımcılar bu ortamda kendilerini daha güvende hissedebilirler.

Dijital radikalleşme, sadece içerik paylaşımından ibaret değildir. Örgütler, dijital platformlarda doğrudan etkileşim yoluyla bireyleri manipüle ederler. Genç bireyler, genellikle bu süreçte daha naif ve deneyimsiz olabilirler, bu nedenle onları etkileme süreci daha kolay olabilir. Sosyal medya gruplarında ya da forumlarda, örgüt üyeleri, potansiyel katılımcılara sürekli olarak ideolojik içerik sunar, onları radikal ideolojilere çekmeye çalışırlar. Bu içerikler, çoğunlukla basit, anlamlı ve kolayca özümselebilir dilde olur, böylece bireylerin dikkatini çeker ve onların zihinlerinde daha kalıcı izler bırakır (Arslan,2019:41-59).

Tablo 5.8’ de “ Kahramanlık ve Şehitlik Anlatıları” teması başlığı altında katılımcı IŞİD örgüt üyesi “*Cihad edenlerin hikâyeleri beni çok etkiledi. Onlar birer kahramandı, şehitlik ise en büyük ödüldü. Bu dünyada hiç görmediğim saygıyı, o yolun sonunda bulacağıma inandım.*” Katılımcının ifadesi, IŞİD’in kahramanlık ve şehitlik söylemleriyle bireylerde nasıl bir öz değer ve anlam arayışı duygusu oluşturduğunu yansıtmaktadır (BBC Türkçe,2015). Kendi yaşantısında dışlanmışlık, değersizlik ya da aidiyet eksikliği yaşayan bireyler için bu tür anlatılar, sembolik bir değer kazanmakta ve bireyin hayatına yeni bir anlam sunmaktadır. Örgüt, şehitliği yücelterek ölümün bile idealize edilmesini sağlar; bu da ölüm korkusunu bastırmakta ve bireyde öz bir aidiyet duygusu inşa etmektedir. Aynı zamanda bu kahramanlık anlatıları, sosyal kabul ve statü beklentisini tatmin etme işlevi de görmektedir.

Terör örgütlerinin bireyleri ikna etmek, aidiyet oluşturmak ve fedakârlık gerektiren eylemlere yönlendirmek amacıyla kullandığı en güçlü ideolojik araçlardan biri **kahramanlık ve şehitlik anlatılarıdır**. Bu anlatılar, bireyin benliğini aşan bir amaç uğruna mücadele ettiği ve ölümünün kutsallaştığı bir ideolojik yapı sunar. Özellikle dini, etnik veya ideolojik saiklerle şekillenen örgütler, şehitliği ve kahramanlığı, bireysel fedakârlığın en yüce mertebesi olarak yüceltir (Arslan,2021:35-58).

Kahramanlık anlatıları, bireye özel bir anlam yükler. Örgüt propagandasında savaşıyor ya da kendini feda eden bireyler; “vatan savunucusu”, “milletin sesi”, “zalimlere karşı direnen yiğitler” gibi idealize edilmiş kimliklerle sunulur. Bu idealizasyon, özellikle genç bireylerin kendilerini “bir şey başarma” arzusuyla özdeşleştirmelerine neden olur (Güneş,2020:75-94).

Medya üzerinden yayılan kahramanlık ve şehitlik temaları, gençleri etkileyerek onları radikal gruplara katılmaya teşvik eder. Bu anlatılar, genellikle örgütlerin şiddet eylemlerini meşrulaştırma amacı taşımaktadır. Radikal örgütlerin dijital ve yazılı mecralarda sıkça başvurduğu bir diğer yöntem, kahramanlık ve şehitlik anlatılarıdır. Bu anlatılar, özellikle gençlerin cesaret, onur ve aidiyet gibi duygularına hitap etmekte, onları "büyük bir dava uğruna fedakârlık yapan kahramanlar" olarak konumlandırmaktadır.

Şehitlik, dini inançla harmanlandığında, ölüm korkusunu ortadan kaldıran bir ruhsal motivasyon haline gelir. Özellikle İslami referanslarla şekillenen örgütlerde şehitlik; cennet vaadi, ilahi adalet, temizlenme, sonsuzluk gibi kavramlarla desteklenir.

Bu söylem, hem bireyin ölümüne anlam katar hem de ailesi ve çevresi üzerinde toplumsal bir baskı unsuru haline gelir (Köse,2019). Örneğin , IŞİD'in hazırladığı propaganda videolarında, şehit düşen militanlar “Allah’ın müjdesini alan seçkin kullar” olarak sunulmuş; ailelerine de “gururlu” olmaları gerektiği telkin edilmiştir.

Tablo.5.8. de “Algı Yönetimi / Dezenformasyon” teması altında katılımcı *"Sürekli 'hilafet kuruldu, adalet geldi' gibi içerikler görüyordum. O kadar tekrarlanıyordu ki, IŞİD'in gerçekten yeni bir İslam devleti kurduğuna inandım."* beyanlarında bulunmuşlardır (Ak Suruç 2015). Bu ifade, örgütün gerçeklik algısını nasıl çarpıttığını ve bireylerde alternatif bir dünyaya aitmiş gibi bir kanaat oluşturduğunu göstermektedir. Yoğun şekilde tekrarlanan propaganda mesajları, bireylerde zamanla bilişsel doygunluk yaratarak sorgulamayı devre dışı bırakabilir. Bu da bireyin gerçeklik ile kurgu arasındaki farkı ayırt etmesini zorlaştırır. “Hilafet”, “adalet” ve “İslami devlet” gibi kavramların sürekli tekrar edilmesi, bireyin zihninde inşa edilen yeni bir dünya tasavvuru yaratır. Bu tür dezenformasyon teknikleri, bireyin sorgulama yetisini bastırmak ve örgüt ideolojisini içselleştirmesini sağlamak amacıyla sistematik olarak kullanılmaktadır (Winter,2015).

Katılımcının beyanı, IŞİD'in sistematik biçimde yürüttüğü algı yönetimi faaliyetlerinin bireylerin düşünsel yapısı üzerindeki dönüştürücü etkisini açıkça ortaya koymaktadır. “Hilafet kuruldu, adalet geldi” gibi mesajların sürekli ve yoğun bir şekilde dijital mecralarda tekrar edilmesi, bireyin gerçeklik algısında aşamalı bir değişime neden olmuştur. Bu tür söylemler, yalnızca bilgi vermek amacıyla değil, bireyin dünyayı algılama biçimini dönüştürmek amacıyla tasarlanmaktadır.

Örgüt, medya araçlarını kullanarak kendi inşa ettiği “alternatif bir gerçeklik” evrenini hedef kitlenin zihnine yerleştirmeye çalışmakta, böylece bireyin mevcut dünyaya ilişkin sorgulamalarını bastırmaktadır. Bu süreçte özellikle “hilafet” ve “adalet” gibi İslam tarihiyle güçlü duygusal bağları olan kavramlar seçilerek, dini bir meşruiyet zemini oluşturulmaktadır. Bu kavramların dini bağlamda yüceltilmesi, bireylerin bilinç düzeyinde değil; duygusal, kültürel ve inanç temelli düzeylerde etkileşim kurmalarını sağlamaktadır (Prucha,2016). Zamanla, bu içeriklere maruz kalan birey, örgütün sunduğu alternatif dünya tasarımını "gerçek" olarak kabul etmeye başlamakta ve örgütün ideolojik çerçevesine zihinsel olarak dâhil olmaktadır.

Modern iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte terör örgütleri, yalnızca sahada değil; **zihinlerde de bir savaş** yürütmektedir. Bu kapsamda kullanılan en etkili stratejilerden biri **algı yönetimi** ve **dezenformasyon** faaliyetleridir. Terör örgütleri, hedef kitleleri üzerinde psikolojik etkiler oluşturmak, destek devşirmek ve kendi eylemlerini meşrulaştırmak için sistematik biçimde bilgi manipülasyonu yapmaktadır.

Algı yönetimi, bireylerin gerçeklikten kopartılarak örgütün sunduğu alternatif “hakikat”e inanmalarını sağlamayı hedefler. Bu süreçte; örgüt kendisini mağdur, özgürlük savaşçısı veya ezilen halkın temsilcisi olarak lanse ederken; karşıt güçleri zalim, baskıcı veya işgalci olarak tanıtır. Bu tür ikili karşıtlıklar, özellikle çatışma bölgelerinde yaşayan bireylerin zihinlerini etkilemekte ve radikalleşme sürecini hızlandırmaktadır (Ayhan,2022). Örneğin: PKK tarafından kullanılan “özgürlük mücadelesi” söylemi, özellikle uluslararası kamuoyunda sempati oluşturmaya yönelik bir algı yönetimi stratejisidir.

Dezenformasyon, doğru olmayan veya çarpıtılmış bilgilerin bilinçli olarak yayılmasıdır. Terör örgütleri dezenformasyonu; meşruiyet sağlama, düşmanı itibarsızlaştırma, uluslararası kamuoyunu etkileme veya halk desteği kazanma amacıyla kullanmaktadır. Özellikle sosyal medya ortamlarında bu tür içeriklerin yayılımı çok hızlı ve geniş ölçekli olabilmektedir (Kadıoğlu,2020:75-94).

Örneğin, IŞİD, Suriye ve Irak’taki çatışmalarda kendi kontrolündeki bölgelerde “halkın refah içinde yaşadığına” dair sahte videolar yayımlayarak sempati toplamaya çalışmıştır.

Örgütler, medya ve propaganda yoluyla yanlış bilgiler sunarak, katılımcıları manipüle eder. Algı yönetimi, bireylerin düşüncelerini şekillendirerek onları örgüt lehine yönlendirir. Radikal örgütlerin propaganda faaliyetlerinde kullandıkları bir diğer yöntem, sistematik algı yönetimi ve dezenformasyondur. Bireylere örgütün hedefleri ve eylemleri hakkında çarpıtılmış bilgiler sunularak, örgüte katılımı meşrulaştıracak bir ideolojik zemin oluşturulmaktadır.

"Bize özgürlük mücadelesi verdiğimizizi söylediler ama gerçek öyle değilmiş" ifadesi, örgütlerin katılımcılara sundukları sahte ideallerin zamanla nasıl çöktüğünü gözler önüne sermektedir. Dezenformasyon, özellikle eğitim düzeyi düşük ve bilgiye erişimi kısıtlı bireylerde etkili olmakta, onları örgütsel yapıların manipülasyonuna açık hale getirmektedir.

Tablo.5.8. de “Kardeşlik ve Ümmet Söylemi” teması altında IŞİD örgüt mensubu katılımcının, “*Suriye’de çocuklar katledilirken burada oturmak bana zulüm gibi geldi. Ümmetimin acısını hissettim.*” beyanında bulunmuştur (VOA Türkçe,2016). Bu ifade, IŞİD’in kolektif sorumluluk ve ümmet bilinci söylemini nasıl araçsallaştırdığını ortaya koymaktadır. Örgüt, bireyleri yalnızca dini değil, aynı zamanda duygusal düzeyde de etkileyerek kolektif bir acı ve adalet duygusu inşa etmeye çalışmaktadır. Özellikle Filistin, Suriye veya Myanmar gibi kriz bölgelerindeki mağduriyetlerin dramatize edilerek sunulması, bireylerde “bir şey yapmalıyım” hissiyatı doğurmakta ve pasif izleyiciliği aktif eyleme dönüştürmektedir (Stern ve Berger,2015). Bu söylem, bireyin bireysel benliğini ümmet kavramı içinde eriten ve onu toplu hareketin parçası haline getiren bir stratejidir.

Terör örgütleri, özellikle dini referanslara dayanan yapılarında bireyleri örgüte kazandırmak ve eylemselliğe ikna etmek için kardeşlik ve ümmet kavramlarını ideolojik bir çerçevede araçsallaştırmaktadır. Bu söylem; bireyin ait olduğu ulus, etnik kimlik ya da kültürel sınırları aşarak, daha geniş ve kutsal bir aidiyet alanı sunar. Özellikle din temalı örgütler, ümmet söylemiyle kişisel aidiyet krizlerini aşan bireylere, kutsal bir dava uğruna mücadele etme motivasyonu sağlamaktadır.

Radikal ve ideolojik temelli örgütlerin en sık başvurduğu motivasyon kaynaklarından biri, İslam ümmeti kavramı üzerinden inşa edilen kardeşlik ve dayanışma söylemidir. Bu söylem, bireylerin aidiyet duygusunu güçlendirmeye, onları daha büyük bir davanın parçası olduklarına inandırmaya ve radikal bir kolektif kimlik inşa etmeye yöneliktir. Din temelli terör örgütleri, ümmet kavramını modern ulus-devlet yapılarına karşı bir alternatif olarak sunar. Ulus, etnisite ya da devlet yerine; İslam ümmetinin “tek bir beden” olduğu vurgusu yapılır. Böylece örgüt, bireyleri ulus-aşırı bir kardeşlik bağı içinde konumlandırır ve onlara “küresel bir sorumluluk” yükler (Doğaner ve Yoldaş,2022: 45-65).

Örneğin: IŞİD, Suriye ve Irak’ta çatışmaların yoğunlaştığı dönemde tüm Müslümanları “ümmetin yardım çağrısına icabet etmeye” davet etmiş; batı ülkelerinden bile binlerce kişinin bu çağrıya uyarak örgüte katılmasına neden olmuştur.

Kardeşlik ve ümmet kavramı, özellikle dini referanslarla temellendirilen örgütler tarafından güçlü bir ideolojik araç olarak kullanılır. Bu söyleme göre, dünya üzerindeki tüm Müslümanlar "tek bir bedenin parçaları" gibi görülmekte ve bir Müslümanın maruz

kaldığı zulüm, tüm ümmete yapılmış bir saldırı olarak yansıtılmaktadır. Bu algı, örgütlerin "din kardeşliğine sahip çıkmak", "ümmeti savunmak", "zulme karşı durmak" gibi kavramlar üzerinden bireyleri mobilize etmelerine olanak tanır (Doğaner ve Yoldaş, 2022:45-65). Kardeşlik ve ümmet söylemi, bireylerin dini, kültürel ve duygusal bağlarını harekete geçirerek onları örgütsel yapıya bağlayan güçlü bir motivasyon kaynağıdır. Bu söylem, örgütlerin meşruiyet zeminini güçlendirirken, bireylerin aidiyet, anlam ve sorumluluk duygularını manipüle ederek onları radikal eylemler için mobilize etmelerine olanak tanır. Örgüt propagandasında sıklıkla kullanılan “kardeşlik bağı” vurgusu, yalnızlık, yabancılaşma veya toplumsal dışlanmışlık yaşayan bireyler için güçlü bir çekim alanı oluşturur. Bu bireyler için örgüt, hem aidiyet sunan bir topluluk hem de kişisel değerlerin tanındığı bir “aile” niteliğindedir (Eminoğlu,2022). Örneğin: Avrupa’da radikal gruplara katılan genç bireylerin çoğu, kendi toplumlarında marjinalleştirildiklerini belirtmiş; ancak örgüt içinde “kardeş” olarak kabul edildiklerini ifade etmişlerdir.

Tablo 5.8.’ de “Sosyal Medya Yoluyla Grup Bağlılığı” teması altında katılımcı röportajında IŞİD örgütüne katılma nedeni olarak; *"Instagram ve YouTube'da yorumlar yazan insanlarla sohbet etmeye başladım. Herkes beni cesaretlendirdi, zamanla ben de onların bir parçası olduğumu hissettim."* beyanda bulunmuştur (BBC Türkçe,2015).

Sosyal medya platformları, bireyler arasında etkileşim kurmanın ötesine geçerek, ideolojik radikalleşme ve grup bağlılığı süreçlerinde etkili birer psikolojik ve sosyolojik araç haline gelmiştir. Terör örgütleri, sosyal medyayı yalnızca propaganda yapmak için değil, aynı zamanda bireylerin gruba aidiyet duygusunu pekiştirmek, topluluk hissi oluşturmak ve duygusal bağlar kurdurmak amacıyla stratejik olarak kullanmaktadır (Önen,2021:13-26).

Sosyal medya yoluyla grup bağlılığı, bireylerin dijital platformlar üzerinden radikal gruplarla kurduğu etkileşim sonucu, bu gruplarla duygusal, ideolojik veya aidiyet temelli bir bağ geliştirmesi sürecidir. Sosyal medya (Twitter, Telegram, YouTube, Instagram vb.) tüm dünyada kolayca erişilebilen, kimlik gizliliği sağlayan ve içerik üretimine imkân tanıyan platformlardır. Özellikle bireysel yalnızlık, dışlanma, sosyal izolasyon ya da anlam arayışında olan bireyler, sosyal medya üzerinden örgüt sempaticileriyle kurdukları ilişkiler sayesinde “anlaşıldıklarını” ve “değer gördüklerini” hissederler. Bu dijital ortamlar, bireyin yaşadığı boşluğu dolduran sanal

bir **aidiyet alanı** sunar (Koca,2020:33-54). Örneğin: Batı Avrupa’da yaşayan Müslüman gençlerin Telegram, YouTube veya Instagram gibi mecralarda, IŞİD sempatisi gruplarla kurduğu yoğun etkileşim, fiziksel olarak örgüt mensubu olmasalar bile psikolojik olarak “aidiyet duygusu” kazanmalarına neden olmuştur.

Bireyler, özellikle gençler, radikal gruplarla kolayca temas kurabilir, propaganda içeriklerine maruz kalabilir ve zamanla bu gruplarla duygusal bağ kurabilir. Radikal örgütler, bireylerin kimlik boşluklarını, öfke veya dışlanmışlık duygularını tespit ederek onlara özel videolar, görseller, sohbet grupları veya mesajlar gönderir. Birey, kendini özel hissetmeye başlar; “onlar beni anlıyor” düşüncesi gelişir ve grupla aidiyet ilişkisi güçlenir (Güner,2023:71-89).

Sosyal medya gruplarında kurulan sözde "kardeşlik" ortamı, bireylere sıcak, samimi ve destekleyici bir yapı sunar. Paylaşımlar sürekli takdir, teşvik ve motive edici unsurlar içerir. Birey, bu gruplarda kendini değerli ve kabul edilmiş hisseder; sosyal çevresi haline gelen bu grupla olan bağı derinleştirir ve örgütsel ideolojiye yönelir. Sosyal medya üzerinden edinilen ilişkiler, zamanla yüz yüze görüşmelere, örgüt evlerine davetlere veya sahadaki faaliyetlere yönlendirilir. Birey, dijital bağlılığı fiziksel katılıma dönüştürür. Bu geçiş, örgütlerin temel kazanım yollarından biridir.

Medya ve Propaganda Tabanlı Etkiler tablosunda yer alan temalar üzerinden PKK-IŞİD terör örgütlerinin karşılaştırılarak yapılan tematik analizinde ; elde edilen veriler, her iki örgütün de medya araçlarını sadece birer iletişim aracı olarak değil, bireyin düşünsel dönüşümünü ve duygusal yönelimini şekillendirme amacıyla stratejik bir silah olarak kullandığını ortaya koymaktadır.

Her iki örgüt de dijital platformları, özellikle sosyal medya mecralarını, propaganda içeriklerini yaymak, ideolojik bağlılık oluşturmak ve grup aidiyeti inşa etmek için etkin biçimde kullanmaktadır. Ancak kullanım tarzı ve etkisi bakımından farklılıklar göze çarpmaktadır. IŞİD’in dijital radikalleşme sürecinde daha agresif ve küresel ölçekli bir medya stratejisi izlediği, şehitlik ve cihat temalarını kutsayarak genç bireylerin dini duygularını istismar ettiği görülmektedir. Yoğun görsel-ışitsel içeriklerle desteklenen mesajlar, bireyde alternatif bir gerçeklik algısı oluşturarak sorgulama yetisini baskılamaktadır. Ayrıca IŞİD’in sosyal medya üzerinden grup içi bağlılık yaratmaya yönelik özel içerikler üretmesi, bireylerin kolektif kimlik duygusunu sanal ortamda geliştirmesine zemin hazırlamaktadır.

PKK örneğinde ise dijital içeriklerde daha çok etnik kimlik, halkların kardeşliği ve sömürgecilik karşıtlığı gibi söylemlerin öne çıktığı tespit edilmiştir. Bu söylemler, özellikle dışlanmışlık hissi taşıyan bireylerde duygusal bir aidiyet yaratmakta ve ideolojik bir dava uğruna mücadele ettiği hissini pekiştirmektedir. Ancak katılımcı anlatımları, bu idealize edilmiş imajın örgüt içi yaşam pratikleriyle çeliştiğini, maruz kalınan şiddet ve baskının zamanla hayal kırıklığına ve yabancılaşmaya yol açtığını ortaya koymaktadır. PKK örneğinde sosyal medya üzerinden grup içi bağların doğrudan inşa edildiğine dair net bulgular olmamakla birlikte, birebir temas ve bireysel etkileşimlerin daha belirgin olduğu anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak, medya ve propaganda tekniklerinin her iki örgüt için birey psikolojisini hedef alan ve bireyin gerçeklik algısını dönüştüren etkili bir araç olduğu görülmektedir. Dini ve ideolojik temalarla şekillendirilen mesajlar, bireyin kimlik, aidiyet ve anlam arayışı gibi temel psikolojik ihtiyaçlarını istismar ederek örgüte yönelimi meşrulaştırmakta ve katılım sürecini hızlandırmaktadır. Bu bağlamda, radikalleşmeyle mücadelede sadece güvenlik odaklı önlemler değil, medya okuryazarlığını artırıcı, dijital farkındalığı güçlendirici ve bireyin psikososyal dayanıklılığını geliştirmeye yönelik çok boyutlu önleyici politikaların geliştirilmesi gerekmektedir.

5.5. Zorlama / Baskı / Mecburi Katılım

Radikal örgütlere katılım her zaman gönüllü değildir. Bazı bireyler fiziksel, psikolojik ya da sosyal baskı ve zorlamalarla örgüte dahil edilir. Bu tür katılımlar genellikle travmatik sonuçlar doğurur ve bireyin örgüte aidiyetini sorgulamasına rağmen ayrılmasını imkânsız hale getirir. Radikal örgütlerin bazı bireyleri kendi yapılarına katmak için uyguladığı yöntemler sadece ideolojik çekicilikten ibaret değildir. Çoğu zaman, bireylerin örgüt saflarına katılımı zorlayıcı, tehdit edici ve manipülatif yöntemler ile gerçekleştirilir. Bu durum, özellikle çatışma bölgelerinde, devlet otoritesinin zayıf, ekonomik şartların kötü ve toplumsal yapının kırılan olduğu alanlarda daha yaygındır.

Birçok terör örgütü, kontrolü altında tuttuğu bölgelerde sivillerin örgüte katılımını sağlamak için doğrudan zorlayıcı yöntemlere başvurmaktadır. Özellikle çocukların kaçırılması, zorla silah altına alınması, ya da örgüte katılmayı reddeden aile

bireylerinin tehdit edilmesi gibi uygulamalar sık görülmektedir (Güler,2021:90-109). Örneğin: PKK, 1990’lardan itibaren özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da köylerde yaşayan gençleri zorla dağa çıkarmış, bazı bölgelerde çocuk yaşta militan temininde bulunmuştur. Ailelerin itirazı ise tehdit ve baskıyla bastırılmıştır.

Çatışma bölgelerinde yaşayan bireyler, örgüte katılmadıkları takdirde hem kendi güvenliklerini hem de ailelerinin hayatını tehlikeye atabileceklerini bilmektedir. Bu nedenle birçok kişi, örgüt yapısına katılmayı bir hayatta kalma stratejisi olarak benimsemektedir (Gerges,2016).

Bazı bireyler doğrudan zorlama olmasa bile, örgüt tarafından sürekli maruz bırakıldıkları ideolojik propagandaya, aile baskısına ya da toplum içinde dışlanma korkusuna karşı koyamayarak örgüte katılmaktadır. Bu durum özellikle örgüt etkisinin yüksek olduğu köy ve mahallelerde görülmektedir (Özcan,2020:45-62). Örneğin: Bazı PKK sempatanlarının yoğun yaşadığı bölgelerde, örgüte katılmayan gençler “korkak”, “dava düşmanı” ya da “hain” olarak damgalanmakta; bu damgalanma süreci, bireyleri baskı altına alarak örgüte katılımı zorunlu hale getirmektedir.

Örgütler, bireyleri manipüle ederek, onları kendi saflarına çekmeye çalışırken, aynı zamanda onların örgütten ayrılmalarını neredeyse imkânsız hale getirecek stratejiler uygulurlar. Bu durum, katılımcıların özgür iradesi dışında gerçekleşen katılımlarının, yalnızca fiziksel değil, psikolojik olarak da travmatik sonuçlar doğurmasına neden olur.

Tablo 5. 9. Zorlama / Baskı / Mecburi Katılım (PKK)

Tema	Katılımcı Beyanı	Yorum
Zorla Silah Altına Alma (Kaçırma, Tehdit)	“Beni kaçırdılar ve silah kullanmayı zorla öğrettiler.”	Bireylerin iradeleri dışında örgüt saflarına katılmaya zorlanması, radikalleşmeden çok zorunlu uyum sürecini tetiklemekte; travma sonrası davranışları da buna göre şekillenmektedir.
Aile Üzerinden Kurulan Baskılar	“Kız kardeşim zorla götürülmüştü ama ailem sesini çıkarmadı. Ben de zamanla onların yolunu normalleştirdim. Karşı çıkacak gücüm yoktu, sonrasında ben de aynı yolu izledim.”	Aile üyelerinin örgüte katılması veya kaçırılması, diğer birey üzerinde hem psikolojik hem de sosyal baskı yaratmakta; zamanla bu durumun normalleştirilmesi mecburi uyum sürecine yol

		açmaktadır.
Grup İçi Tehdit / Disiplin Mekanizmaları	“Kaçmaya çalıştım, yakalandım ve ajanlıkla suçlandım.”	Örgüt içi disiplin, şüphe ve korkuya dayalı yapılarla sağlanmakta; ayrılmak isteyen bireyler ajanlıkla suçlanarak hem fiziksel hem psikolojik şiddetle sindirilmektedir.
İtiraf Zorlaması veya Geri Dönüş Tehditleri	“Teslim olursan işkence görürsün ve öldürülürsün diye korkuttular.”	Teslim olma veya ayrılma eğiliminde olan bireyler, hem örgüt hem de örgüt karşıtı yapılarca hedef gösterilerek ölüm ya da işkence ile tehdit edilmekte ve bu durum bireyin çaresizliğini pekiştirmektedir.

Kaynak: (Yazar tarafından oluşturulmuştur.)

Tablo.5.9. de “Zorla Silah Altına Alma (Kaçırma, Tehdit)” teması altında katılımcı PKK örgüt üyesinin sosyal medyada verdiği röportajında örgüte katılma nedeni olarak *"Beni kaçırdılar ve silah kullanmayı zorla öğretiler."* beyanında bulunmuştur (Fulya Öztürk,2021). Bu ifade, bireyin iradesi dışında örgüte katılımının sağlandığını ve örgütün zorlama yöntemiyle savaşı yetiştirme stratejisini gözler önüne sermektedir. Fiziksel zorlamayla başlayan bu süreç, bireyin psikolojik direncini kırarak onu örgütsel yapıya zorunlu uyum sağlamaya yöneltir. Bu durum, bireyin travmaya dayalı davranış örüntülerini de beraberinde getirir. Bu tür zorlamalar, özellikle kırsal alanlarda gençlerin radikalleşmesinden ziyade, zorunlu teslimiyete dayalı bir kontrol mekanizması kurma amacı taşır (Çelik,2015).

Terör örgütlerinin insan kaynağı temininde en sık başvurduğu yöntemlerden biri de bireyleri zorla silahaltına almaktır. Bu yöntem; kaçırma, tehdit, şantaj, aile üyelerine zarar verme tehdidi gibi doğrudan zorlayıcı araçları içerir. Özellikle devlet otoritesinin zayıf ya da tamamen yok olduğu bölgelerde, örgütler bu yöntemle bireyleri kendi saflarına katılmaya mecbur bırakır. Bu tür katılımlar, bireyin gönüllü değil, hayatta kalma güdüsüyle zorunlu olarak örgütle ilişkileneşine neden olur.

Zorla silahaltına alınmada en yaygın uygulamalardan biri, çocukların örgüt tarafından kaçırlmasıdır. Bu uygulama, hem gelecekte sadık militanlar yetiştirme amacı taşır hem de ailelere gözdağı vermek için bir yöntem olarak kullanılır. Kaçırlan çocuklar çoğu zaman ideolojik eğitimden geçirilerek örgüte sadık hale getirilmeye çalışılır (Özcan, 2020:61-79).

Radikal örgütler, gönüllü savaşçı bulmakta zorlandıkları zamanlarda, özellikle kırsal alanlarda ya da savaş bölgelerinde çocukları ve gençleri zorla silahaltına alırlar. Bu yöntem, örgüt için maliyetsiz ve hızlı bir insan kaynağı yaratır. Birçok durumda, bireyler zorla örgütlere katılırlar. Kaçırılan bireyler, ilk etapta yoğun bir korku, güvensizlik ve şok yaşar. Ardından örgüt tarafından maruz bırakıldıkları “şiddet eğitimi”, zamanla onları duyarsızlaştırır. Travmatik koşullar altında birey, hayatta kalmak için örgütün kurallarını kabullenmeye başlar. Bu tür katılımı bireyin rızası yoktur; travma, korku ve kaçışsızlık hâli ağır bastığı için örgüt içerisinde pasif şekilde kalmaya zorlanır. Bu katılım, fiziki ve psikolojik tehditler altında gerçekleşir ve bireylerin kaçma imkânı bulunmaz.

Tablo.5.9.’de “Aile Üzerinden Kurulan Baskılar” teması altında katılımcı, *"Kız kardeşim zorla götürülmüştü ama ailem sesini çıkarmadı. Ben de zamanla onların yolunu normalleştirdim. Karşı çıkacak gücüm yoktu, sonrasında ben de aynı yolu izledim."* beyanında bulunmuşlardır (Super Haber,2023).

Aile fertlerinin örgütle doğrudan veya dolaylı ilişkisi, birey üzerinde hem sosyal hem psikolojik bir baskı ortamı yaratmaktadır. Ailenin sessizliği veya kabullenışı, örgüt ideolojisinin aile içinde normalleşmesine neden olmakta; birey, bu durumu sorgulamak yerine uyum sağlama yoluna gitmektedir. Bu, örgütlerin aile kurumunu bir sosyal meşrulaştırma aracı olarak nasıl kullandığını göstermektedir. Bu bağlamda, örgütsel bağlılık, bireysel bir seçim olmaktan çıkarak sosyal çevrenin yönlendirici baskısına dönüşmektedir.

Ailevi baskılar, bireylerin örgütlere katılımını pekiştirebilir. Ailelerin, radikal gruplar tarafından etkilenmesi, bireylerin kendi iradelerinin dışında hareket etmelerine neden olabilir.

Devletle geçmişte sorun yaşamış ya da güvenlik güçleriyle kötü deneyimler yaşamış aileler, çocuklarını devlete değil, örgüte daha yakın görerek örgüte yönlendirebilir. Bu durum, bireyin tercihi dışında, içinde büyüdüğü sosyal çevrenin ve ailenin yönlendirmesiyle gerçekleşir. Bazen birey, özellikle ebeveyn ya da ağabey gibi aile içindeki güçlü figürlerin etkisiyle örgüte yönlendirilir. Özellikle birden fazla aile üyesinin örgütle bağı varsa, bu durum “zorunlu devamlılık” psikolojisi yaratır (Kurt,2023:45-61).

Birey, kendi iradesiyle örgüte katılmasa da ailesini kaybetme, dışlanma ya da suçluluk duygusu yaşamamak için örgütle temas kurar. Bu süreçte bireyin “kabul görme ihtiyacı” kullanılır. Bu baskı altında örgüte katılan bireyler, zamanla ailesiyle ve kendisiyle içsel çatışma yaşamaya başlar. Bu da örgüt içindeki aidiyetlerini sorgulamalarına yol açar, ancak aileye karşı gelmek de büyük bir yük haline gelir.

Tablo.5.9.’ de “Grup İçi Tehdit / Disiplin Mekanizmaları” teması altında Katılımcı, *"Kaçmaya çalıştım, yakalandım ve ajanlıkla suçlandım."* beyanında bulunmuşlardır (F. Öztürk,2021). Bu tür beyanlar, örgüt içi disiplinin korkuya ve şüpheyeye dayalı olarak işlediğini göstermektedir. Örgütten ayrılma girişimi dahi "ajanlık" gibi ağır suçlamalarla karşılanmakta, birey fiziksel veya psikolojik şiddete maruz kalmaktadır. Bu strateji, örgüt içi denetimi sağlamakla kalmayıp, üyelerin sadakatini baskı yoluyla kalıcı hale getirmeye yöneliktir (Horgan,2009:85-102). Tehdit, itiraf zorlaması ve korku iklimi, bireyin örgütten kopmasını engelleyen temel araçlardır.

Terör örgütlerinin sürekliliğini sağlamada en kritik unsurlardan biri, örgüt içindeki bireylerin kontrol altında tutulması ve itaatlerinin garanti altına alınmasıdır. Bu doğrultuda örgütler, üyeler üzerinde sürekli bir baskı ve denetim kurar. Bu baskı; fiziksel şiddet, ihbar tehdidi, toplu cezalandırma, aşağılanma, iç infazlar ve zorunlu görevlerle sağlanır. Bireylerin örgütten ayrılma, sorgulama veya pasif direnç geliştirme ihtimaline karşı disiplin mekanizmaları birer sindirme aracı olarak devreye girer (Özcan,2020).

Örgütten kaçmak isteyen bireyler genellikle ağır cezalara çarptırılır. Bu cezalar, çoğunlukla infaz, dayak, hapis ya da zorunlu ağır görevler biçiminde olur. Kaçış teşebbüsleri, yalnızca bireyi değil, onunla ilişkili kişileri de hedef haline getirir. Bu durum, örgütte kalmayı “daha az riskli” bir seçenek haline getirir. Örneğin: PKK’dan kaçmak isteyen militanların “örgüt içi mahkemelerde” yargılanarak infaz edildiği, örgüt belgelerinde ve itirafçı ifadelerinde sıkça yer alır.

Örgüt, sadakatten sapma gösteren bireyleri infaz ederek diğer üyelere gözdağı verir. Bu infazlar çoğu zaman topluca gerçekleştirilir veya propaganda aracı olarak diğer üyelere izlettirilir. Böylece örgüt içinde korku kültürü yayılır ve bireyler örgütten kopmaktan çekinir (Hassan,2018).

Örgüt içindeki disiplin, tehditler ve cezalar, katılımcıların örgütten ayrılmalarını engeller ve onları kontrol altında tutar .Örgüt içi disiplinin sağlanması için korkuya

dayalı bir kontrol mekanizması uygulanır. Kaçış, sorgulama veya itaatsizlik durumları “örgütsel çözülmenin” başlangıcı olarak görüldüğü için sert cezalarla bastırılır (Gerges,2016).

Birey, sürekli izlenme ve suçlanma korkusuyla yaşar. Bu ortamda herhangi bir muhalif tutum göstermemek için örgüte tamamen boyun eğer. En küçük şüphenin bile “casusluk” ya da “hainlik” olarak algılanabileceğini bilir. Birey, örgütten ayrılmak istese dahi ağır yaptırımlardan korktuğu için bu talebini dile getiremez. Bu durum, örgüt içi bireylerin motivasyonsuz ama mecburi bağlılık göstermesine neden olur.

Tablo.5.9.’ de “İtiraf Zorlaması veya Geri Dönüş Tehditleri” teması altında katılımcı, *"Teslim olursan işkence görürsün ve öldürülürsün diye korkuttular."* şeklinde ifade etmiştir (Ulusal Kanal,2020). Bu ifade, hem örgüt içi hem de dış aktörlerce sürdürülen tehdit söyleminin bireyin teslimiyetini nasıl bastırdığını göstermektedir. İki yönlü baskı mekanizması – örgüt tarafından ajanlıkla suçlanma ve devletin sert güvenlik tedbirleri – bireyin çaresizlik içinde kalmasına yol açmakta ve örgüt içinde kalmayı “tek çıkış yolu” olarak görmesine neden olmaktadır (Barrett,2014). Özellikle geçmişte örgütle teması olan bireylerin, teslim olduklarında başlarına gelebilecekler hakkında oluşturulan korku kültürü, örgütsel bağlılığın zoraki biçimde sürdürülmesini sağlamaktadır.

Bazı terör örgütlerinde, bireylerin sadakatlerini kanıtlamaları için zaman zaman geçmiş davranışları ya da "gizli eğilimleri" hakkında zorla itiraf vermeleri istenir. Bu süreç, hem bir tür psikolojik yıldırma aracı hem de bireyin "günahkâr" ilan edilerek örgüt içinde daha kolay manipüle edilmesini sağlar. Özellikle güven zafiyetinden şüphelenilen üyeler, bu yöntemle damgalanabilir. Bireyler, örgütten kaçma girişiminde bulunduklarında, ciddi tehditlerle karşılaşabilirler. Geri dönüşün zorlukları, örgüt üyelerini daha da bağlar ve onları örgüt içinde tutar (Güler,2021).

Örgütten kaçan bireyler, özellikle yakalanmaları veya geri dönmeleri halinde "hain" ilan edilerek ölüm cezası ya da ağır sorgulama prosedürleriyle karşı karşıya kalabileceklerini bilmektedir. Bu bilinç, örgütten ayrılmak isteyenler üzerinde güçlü bir caydırıcı etki yaratır. Aynı zamanda, örgütten ayrılıp pişmanlık duyan bireylerin tekrar örgüte dönmeleri de bu tehdit nedeniyle mümkün olmaz, dolayısıyla birey kendisini sürekli bir “boşlukta hisseder (Hassan,2018). PKK terör örgütü üyelerinin örgütten kaçmalarını engellemek ve dış dünyaya karşı güvenlerini kırmak amacıyla tehdit,

manipülasyon ve korku propagandası uygular. Devletin, teslim olanları öldürdüğü ya da işkence yaptığı yönündeki dezenformasyon sıkça kullanılır. Birey örgütten ayrılmak istese bile dış dünyada “kurtuluş” olmadığını düşünür. Örgüt, bireyin işlediği suçları yüzüne vurur ve bu suçların cezalandırılacağını sürekli hatırlatarak bireyi içeride tutar

Tablo 5. 10. Zorlama / Baskı / Mecburi Katılım (İŞİD)

Tema	Katılımcı Beyanı	Yorum
Zorla Silah Altına Alma (Kaçırma, Tehdit)	Tespit edilememiştir.	İŞİD’e katılım sürecinde gönüllülük görünümü öne çıkarken, doğrudan kaçırma veya zorla silah altına alma vakalarına dair belirgin bir anlatım tespit edilememiştir.
Aile Üzerinden Kurulan Baskılar	"Oğlumu cihatçı olması için eğitime gönderdim. Şimdi İŞİD'e katılmak isterse onu durduramam."	Aile bireylerinin ideolojik olarak örgütle uyum içinde olması, diğer fertler üzerinde dolaylı bir baskı yaratmakta; bu durum, örgüte katılımı normalleştiren bir sosyal ortam oluşturmaktadır.
Grup İçi Tehdit / Disiplin Mekanizmaları	"Örgüt içinde kurallar katıydı. Sorgusuz itaat etmezsen cezalandırılıyordun."	İŞİD içerisinde sıkı bir hiyerarşi ve kurallar bütününe varlığı, örgüt mensuplarının mutlak itaate zorlandığını; aksi durumda baskı, dışlanma veya fiziksel ceza gibi yaptırımlar uygulandığını göstermektedir.
İtiraf Zorlaması veya Geri Dönüş Tehditleri	"Geri dönmek isteyen birkaç kişi vardı. Onlara haber salındı: ‘Döneni kâfir sayarız, cezası ölümdür.’ Kimse sesini çıkaramadı."	Örgütten ayrılmayı düşünen bireyler, hem dini retorik hem de açık ölüm tehdidiyle sindirilmekte; bu durum örgüt bağlılığını zorlama yoluyla sürdürme stratejisinin açık bir örneğidir.

Kaynak: (Yazar tarafından oluşturulmuştur.)

İŞİD’e dair Zorlama / Baskı / Mecburi Katılım başlığı altında Zorla Silah Altına Alma (Kaçırma, Tehdit) teması analiz edildiğinde, katılımcı İŞİD örgüt mensubu tespit edilememiştir. İŞİD’e katılım süreçlerinde doğrudan zorla alıkoyma, kaçırma ya da fiziksel zorlama gibi ifadeler yer almamıştır. Bunun yerine, örgüt propaganda faaliyetleri ve dini söylemlerle gönüllülük temelli bir mobilizasyon imajı yaratmıştır. Bu bağlamda, bireylerin örgüte katılımı rıza temelli gibi görünse de, arka planda sosyal normlar, inanç sistemleri ve algı yönetimi gibi psikolojik baskı unsurları devreye girmektedir (Maher,2016).

Tablo 5.10.' de "Aile Üzerinden Kurulan Baskılar" teması altında katılımcı, *"Oğlumu cihatçı olması için eğitime gönderdim. Şimdi IŞİD'e katılmak isterse onu durduramam."* Bu ifade, aile içi ideolojik yönlendirmenin bireysel karar alma süreçlerini nasıl etkilediğini ortaya koymaktadır (Euro News,2016). Aile üyelerinin örgüt ideolojisine yatkın olması, örgüte katılımın hem meşrulaşmasına hem de normalleşmesine yol açmakta; böylece dolaylı bir baskı ortamı oluşturulmaktadır. Bu tür durumlar, toplumsal bağlamda radikalleşmenin yalnızca bireysel değil, ailevi ve çevresel etkenlerle pekiştirilen bir süreç olduğunu gösterir (Valtolina,2021:199-214).

Bu ifade, radikalleşme sürecinin yalnızca bireysel düzlemde değil, ailevi ve toplumsal düzeyde de örgüt tarafından sistematik biçimde yönlendirilebildiğini gözler önüne sermektedir. Katılımcının ifadesi, çocuğun cihat ideolojisine uygun şekilde yetiştirilmesine yönelik bilinçli bir aile yönlendirmesini ortaya koymaktadır. Bu durum, IŞİD'in sadece dışsal propagandalarla değil, aynı zamanda içsel, yani aile içi ideolojik hazırlık süreçleriyle bireyleri örgütsel yapıya dahil ettiğini göstermektedir.

Özellikle IŞİD'in kontrol sağladığı bölgelerde, çocukların "cihatçı eğitim programlarına" dahil edilmesi örgütün gelecek nesil kadrosunu hazırlamaya yönelik stratejik bir politika olarak dikkat çekmektedir. Bu bağlamda aileler, bilinçli ya da zorunlu biçimde örgütün bu stratejisine destek olabilmekte; çocuklarına "şehitlik" gibi kavramlar üzerinden kutsal bir görev bilinci aşılamaktadır. Bu durum, radikalleşmenin aile ortamında normalleşmesine ve içselleştirilmesine yol açmaktadır (Stern ve Berger,2015).

Bazı araştırmalar, IŞİD'e katılan gençlerin önemli bir kısmının radikalleşme sürecine aile bireylerinin doğrudan veya dolaylı etkisiyle başladığını göstermektedir. Aile fertlerinin örgüt ideolojisine karşı sempati beslemesi ya da bu düşünceleri dile getirmesi, çocukların da benzer düşünce yapılarını benimsemeleri açısından sosyal öğrenme etkisi yaratmaktadır (Maher,2016). Bu tür durumlarda aile, bireyin değer dünyasını şekillendiren temel yapı taşı olmanın ötesine geçerek, onu şiddet içerikli örgütsel yapılara yönlendiren bir kanal haline dönüşebilmektedir.

Ayrıca aileden gelen bu tür telkinler, çocuğun psikolojik direncini kırmakta ve örgüt katılımını bir "doğal görev" gibi algılamasına neden olmaktadır. Örgütün dini meşruiyet zeminine dayalı söylemleriyle birleştiğinde, birey açısından bu yönlendirme yalnızca

baskı değil, aynı zamanda “sorumluluk” şeklinde de algılanabilir hale gelmektedir (Hassan,2012).

Bu çerçevede, IŞİD’in propaganda faaliyetlerinin sadece çevrimiçi ya da medyatik düzlemle sınırlı olmadığı; aile kurumunun da bu sürecin aktif bir parçası haline getirildiği görülmektedir. Dolayısıyla, radikalleşme ile mücadelede sadece bireyi değil, onun sosyal çevresini –özellikle ailesini– hedefleyen stratejilere ihtiyaç duyulmaktadır (Speckhard ve Ellenberg,2020).

Tablo.5.10. de “Grup İçi Tehdit / Disiplin Mekanizmaları” teması altında katılımcı *“Örgüt içinde kurallar katıydı. Sorgusuz itaat etmezsen cezalandırılıyordun.”* beyanında bulunmuştur (Ö. Ödemiş,2019). IŞİD içinde sıkı bir hiyerarşik yapı ve keskin disiplin kuralları olduğu görülmektedir. Üyelerden mutlak itaat beklenmekte, kurallara uymayanlar çeşitli cezalara maruz kalmaktadır. Bu durum, bireyin özgür iradesini bastıran bir otoriter sistemin varlığına işaret eder. Fiziksel cezalar, dışlanma ya da ibadet temelli baskılar örgüt içi denetimin temel araçları arasında yer almaktadır (Hassan,2012). Bu yapı, bireylerin bağlılığını gönüllü olmaktan çok korku ve boyun eğme üzerinden sürdürmektedir.

Bu katılımcı beyanı, IŞİD’in iç işleyişinde otoriter bir yapı tesis ettiğini ve bu yapının üyeler üzerinde yoğun bir baskı aracı olarak kullanıldığını ortaya koymaktadır. Örgüt içerisindeki disiplin mekanizmaları, yalnızca ideolojik uyum sağlamak amacıyla değil, aynı zamanda itaatkârlığı ve mutlak sadakati garanti altına almak için kurulmuştur. IŞİD’in bu yönüyle, totaliter bir sistem inşa ettiği söylenebilir; burada bireysel irade, örgütsel bütünlük ve otoritenin sürekliliği uğruna bastırılmaktadır.

Örgüt içi kuralların ihlali, küçük hatalarda dahi fiziksel cezalarla sonuçlanabilmektedir. Örneğin, emirleri sorgulamak, dini ritüelleri örgüt yorumlarına aykırı şekilde yerine getirmek ya da pasif direniş sergilemek; ajanlıkla suçlanma, sorguya alınma, işkence görme ya da infaz edilme gibi ciddi yaptırımlara neden olabilmektedir. Bu bağlamda, örgütün iç güvenlik mekanizmaları, üyeleri sürekli gözetim altında tutan bir denetim ağı şeklinde işler. Sadakat testleri, birbirini ihbar sistemleri ve “teşkilat adına sorgulama” pratikleri, korkuya dayalı iç disiplinin temel yapı taşlarıdır (Gartenstein,2015).

Bu yapının bir diğer önemli boyutu, dini kavramların baskı aracı olarak kullanılmasıdır. IŞİD, Kur’an ve hadis yorumlarını mutlaklaştırarak, örgütsel kuralları

ilahi emir statüsüne yükseltmekte; itaat etmeyenleri sadece dünyevi değil, uhrevi ceza ile de tehdit etmektedir. Böylece birey, yalnızca fiziksel yaptırımlardan değil, “dinden çıkmak” ve “kâfir olmak” gibi ruhsal ve inanç temelli baskılarla da yüzleşmektedir (Berger ve Stern, 2015:125–146). Bu durum, üyelerin özgürlük alanını ciddi biçimde daraltırken, örgüt içindeki korku kültürünü daha da derinleştirmektedir.

Bazı saha çalışmaları, örgüt mensuplarının büyük bir kısmının ilk etapta ideolojik saikle katılım sağladığını; ancak zamanla örgüt içindeki aşırı baskı ve disiplin nedeniyle ayrılma düşüncesi geliştirdiklerini ortaya koymuştur. Ne var ki, bu tür düşünceler de yine grup içi tehdit mekanizmaları aracılığıyla bastırılmakta; itaatsizlik eğilimi bir zayıflık değil, bir suç olarak damgalanmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, örgütsel aidiyet gönüllülüğten ziyade, sistematik korku ve baskının sonucudur.

İŞİD’in bu içsel denetim sistemi, hem örgüt bağlılığını sürdürme hem de olası çözümleri engelleme açısından stratejik bir araçtır. Fakat uzun vadede bu yapı, örgüt üyelerinde travma, duygusal tükenmişlik ve yabancılaşma yaratmakta; çözümleri arttıran bir paradoks da doğurmaktadır (Yayla,2016:310).

Tablo 5.10’ de “İtiraf Zorlaması veya Geri Dönüş Tehditleri” teması altında katılımcı, *"Geri dönmek isteyen birkaç kişi vardı. Onlara haber salındı: 'Döneni kâfir sayarız, cezası ölümdür.' Kimse sesini çıkaramadı."* Bu anlatım, İŞİD’in örgütten ayrılmak isteyen bireyleri açık ölüm tehdidiyle sindirdiğini göstermektedir (Ömer Ödemiş,2019). “Kâfir” ilan edilmek, yalnızca dini dışlanma değil, aynı zamanda ölüm fetvası anlamına da gelmekte ve böylece ayrılma girişimleri bastırılmaktadır. Bu durum, örgütün dini retoriği nasıl baskı aracı olarak kullandığını ve mensuplarını fiziki olduğu kadar manevi olarak da hapsettiğini gösterir. Bu bağlamda, bireysel iradeyi tamamen ortadan kaldıran bir kontrol sistemi inşa edilmiştir.

Bu katılımcı beyanı, İŞİD’in örgütten ayrılmak isteyen üyelerine yönelik kullandığı korkutma ve sindirme stratejilerinin açık bir örneğini sunmaktadır. Katılımcının aktardığı tehdit, örgütten ayrılmayı düşünen bireylerin sadece fiziksel şiddetle değil, aynı zamanda dini ve manevi cezalarla da karşı karşıya kaldığını göstermektedir. İŞİD, "kâfir" olarak nitelendirdiği kişilere yönelik ölüm tehdidi gibi aşırı derecede sert yaptırımlar kullanarak, bireylerin ayrılma veya itiraf etme eğilimlerini engellemeyi amaçlamaktadır. Bu tür dini etiketlemeler, yalnızca sosyal dışlanmayı değil, kişinin hayatına yönelik gerçek bir tehlike oluşturur.

Bu söylem, örgütün ideolojik kontrolünü pekiştirmekte ve örgüt üyelerinin hem fiziksel hem de manevi anlamda tam bir bağlılık içinde olmasını sağlamaktadır. "Kâfir" olarak damgalanmak, bir kişinin hem dini inançlarından hem de toplumsal statüsünden dışlanması anlamına gelir. Bu tür tehditler, bireyleri sadece örgütten ayrılmaktan alıkoymakla kalmaz, aynı zamanda bir tür "manevi şantaj" işlevi görerek, mensuplarını örgüte daha sıkı bağlamaktadır (Speckhard ve Yayla,2016).

İŞİD'in bu stratejisi, grup içindeki sadakati, yalnızca ideolojik bağlılıkla değil, aynı zamanda korku ve ölüm tehditleriyle sürdürmektedir. Örgüt, "kâfir" ilan etme yetkisini dini bir araç olarak kullanarak, kişileri yalnızca fiziken değil, manevi olarak da sindirir. Böylece bireylerin ayrılma veya itiraf etme girişimleri, ölüm tehdidi ile bastırılmakta, bu durum örgüt üyelerinin korku ve itaat üzerinden kontrol edilmesine olanak tanımaktadır (Berger,2015).

Bu tür tehditler ve baskılar, örgütün işleyişini sadece dışarıdan değil, içeriden de pekiştiren bir araçtır. Örgütün ideolojik yapısı, "kâfir" ilan edilmekle birlikte hem fiziksel hem de ruhsal düzeyde örgütten ayrılmayı isteyen bireyleri etkisiz hale getirmektedir. Kişi örgütle bağlılık kurmaya başladığında, bu tür dini ve ölüm tehdidi gibi mekanizmalarla iradesi ve bağımsız düşünme kapasitesi daha da yok edilmektedir (Horgan,2005).

Tablo 5.9 ve Tablo 5.10. de “Zorlama / Baskı / Mecburi Katılım” tablosunda yer alan temalar üzerinden PKK-İŞİD terör örgütlerinin karşılaştırılarak yapılan tematik analizinde ; PKK, üyelerini zorla katılım için kaçırma ve tehdit etme gibi yöntemlere başvurmaktadır. Katılımcılar, iradeleri dışında örgüte katılmaya zorlanmakta ve bunun sonucunda travmalar yaşamaktadırlar. Bu durum, örgüte katılımın bir zorunluluk haline gelmesine neden olmakta ve radikalleşmeyi yalnızca bireysel değil, psikolojik olarak da derinleştirmektedir. PKK'nın bu stratejisi, bireyleri hem fiziksel hem de psikolojik olarak sindirerek, örgüte bağlılıklarını sağlama amacını taşır. İŞİD ise, doğrudan zorla silahaltına alma yöntemine başvurmamaktadır; katılım süreci daha çok gönüllü ve ideolojik yönlendirme ile gerçekleşmektedir. Ancak, her iki örgüt de üyelerini uzun vadede kontrol etmek için benzer baskıları uygulamaktadır.

Aile, her iki örgüt için de önemli bir baskı aracı olarak kullanılmaktadır. PKK'da, örgüte katılan veya kaçırılan aile üyeleri, diğer bireyler üzerinde psikolojik baskı oluşturmakta ve bu durum zamanla katılımın normalleşmesine yol açmaktadır.

Aile içindeki baskı, bireylerin örgüte katılımı zorunlu bir hale getiren bir etki yaratmaktadır. IŞİD'de ise aile içindeki ideolojik yönlendirme daha belirgindir. Aile bireylerinin örgüte yakınlığı ve cihatçı eğitimi desteklemeleri, örgüte katılımı daha kabul edilebilir kılmakta ve sosyal baskı oluşturmaktadır. Bu iki örgüt arasındaki fark, PKK'nın katılımı daha çok zorla sağlarken, IŞİD'in aile bireylerinin katılımını ideolojik yönlendirmelerle kolaylaştırmasıdır.

Her iki örgüt de iç disiplin sağlamak amacıyla katı kurallar ve tehditler kullanmaktadır. PKK'da, örgütten ayrılmaya çalışan bireyler ajanlıkla suçlanmakta ve buna bağlı olarak fiziki ve psikolojik şiddet uygulanmaktadır. Örgüt içindeki şüpheli yapılar, bireylerin örgütten ayrılmalarını engellemeye yöneliktir. IŞİD ise, iç disiplin mekanizmalarında mutlak itaat ve kurallara uyma zorunluluğu getirmektedir. Aksi takdirde, bireyler ciddi cezalarla karşılaşmaktadır. Bu disiplin yapısı, örgüte sadakati korku ve boyun eğme üzerinden sağlamaktadır. Her iki örgüt de disiplin mekanizmalarını bireyleri korku altında tutarak, örgütle bağlılıklarını sürdürmektedir.

Her iki örgüt de, örgütten ayrılmayı düşünen bireylere ciddi tehditlerde bulunmaktadır. PKK, teslim olma veya ayrılma eğilimindeki bireylere işkence ve ölüm tehditleri yöneltmektedir. Bu durum, örgütten ayrılma girişimlerini bastırmak ve bireyleri örgütte tutmak için bir strateji olarak kullanılmaktadır. IŞİD ise, geri dönmeye çalışan bireyleri "kâfir" ilan ederek ölümle tehdit etmekte ve dini retoriği bir baskı aracı olarak kullanmaktadır. IŞİD'in kullandığı tehditler daha çok dini ve ölüm tehditleri üzerine kuruludur. Her iki örgüt de bu tehditleri, üyelerinin özgür iradelerini ortadan kaldırmak ve örgütle bağlılıklarını zorla sürdürmek için kullanmaktadır.

Bu iki örgüt, üyelerini kontrol etmek ve örgüte sadakat sağlamak için benzer temalar kullanmasına rağmen, yöntem ve stratejilerde önemli farklılıklar göstermektedir. PKK, üyelerini silahaltına alma, kaçırma ve aile içi baskılarla katılıma zorlar. IŞİD ise, katılımı daha çok ideolojik yönlendirmelerle ve dini tehditlerle sağlamaktadır. Her iki örgüt de katılımı normalleştirerek ve disiplin mekanizmaları ile bireyleri kontrol altına alarak, örgütten ayrılmaya karşı büyük bir direnç göstermektedir. Ancak, her iki örgüt de aynı hedefe ulaşmak için farklı yöntemler kullanmaktadır: PKK, şiddet ve baskı ile katılım sağlarken, IŞİD ideolojik ve dini baskılarla bireyleri manipüle etmektedir. Bu farklılıklar, her iki örgütün ideolojik ve stratejik farklarını yansıtmaktadır.

BÖLÜM VI

POLİTİKA ÖNERİLERİ

Terörle mücadele stratejileri; devletlerin ve uluslararası toplumun, terörist faaliyetleri önlemek, var olan tehditleri bertaraf etmek ve terör örgütlerini etkisiz hale getirmek amacıyla geliştirdiği yöntem, plan ve yasal düzenlemeleri kapsamaktadır. Terörün toplumda yarattığı tehdit, korku, belirsizlik ve şiddet ortamına karşı, devletler mevcut düzeni korumak ve halkın güvenliğini sağlamak adına farklı stratejiler geliştirmek durumunda kalmaktadır. Bu stratejiler; güvenlik, siyaset, ekonomi, kültür, toplumsal yapı ve psikoloji gibi birçok farklı alanı kapsayacak şekilde tasarlanmakta ve terörist faaliyetlerin analizi, etkisiz hale getirilmesi ve ortadan kaldırılması çerçevesinde şekillenmektedir (Zafer,1999:49).

Terör örgütlerinin kendilerine özgü taktik, strateji ve politikalar izlemeleri nedeniyle, güvenlik güçlerinin de tehditlere karşı farklı ve etkili yöntemler geliştirmesi kaçınılmaz hale gelmiştir. Bu kapsamda, terörle mücadelede benimsenen güvenlik politikaları; hangi kuvvet ve silah unsurlarının devreye sokulacağı, hedeflere hangi süreçler dâhilinde ulaşılacağı ve uygulanacak mücadele yöntemlerinin belirlenerek sistematik bir şekilde hayata geçirilmesi esasına dayanmaktadır (Akkuş, 2004:66).

Günümüzde terörle mücadele yalnızca askeri yöntemlerle sınırlı kalmamakta; terörün aynı zamanda sosyal bir sorun olduğu gerçeği üzerinden daha geniş bir perspektifle ele alınmaktadır. Bu anlayış doğrultusunda, terörle mücadele yalnızca güvenlik güçlerinin değil; aynı zamanda yerel yönetimlerin, kamu idaresinin, akademik çevrelerin ve sivil toplum kuruluşlarının da aktif katılımını gerektiren bütüncül bir yaklaşımı zorunlu kılmaktadır. Böyle bir yaklaşım, terörün kökeninde yatan nedenlerin ve bireyleri terör eylemlerine yönelten dinamiklerin kapsamlı şekilde analiz edilmesini ön plana çıkarmaktadır.

Bu doğrultuda, yapılan risk değerlendirmeleri sonucu elde edilen veriler ışığında yeni stratejiler oluşturulması amaçlanmaktadır. Burada temel hedef, sadece bir teröristi etkisiz hale getirmek değil; terörü besleyen sosyo-politik, ekonomik ve psikolojik koşulları ortadan kaldırmak ve terörizme giden yolları kapatmaktır. Sağlık alanındaki koruyucu hekimlik uygulamaları nasıl ki hastalıkların ortaya çıkmadan önlenmesini

hedefliyorsa, terörle mücadelede de önleyici stratejiler en düşük maliyetli ve en az risk içeren yöntemler olarak değerlendirilmektedir (Beren,2011:81).

Terörün önlenmesine yönelik yürütülen çalışmalar çerçevesinde, sosyal politikaların hayata geçirilmesi kritik öneme sahiptir. Bu tür politikalar, potansiyel olarak suça veya terör eylemlerine yönelme riski taşıyan bireylerin bu yollara sapmasını engellemekte ve terör örgütlerinin propaganda yapmasına elverişli ortamların oluşmasını önlemektedir.

Terörle mücadele politikaları geliştirilirken, öncelikli olarak terörü besleyen faktörlerin ortadan kaldırılması gerektiği unutulmamalıdır. Bu faktörler; ekonomik, siyasi, toplumsal ve kültürel temelli çeşitli sorunlardan kaynaklanabilmektedir. Ancak burada esas amaç, bireylerin herhangi bir terör örgütüne sempati duymasının ve radikalleşme süreçlerine dâhil olmasının önüne geçmektir. Bu noktada, bireylerin terörist eylemlere yönelmeden önce önlenmesi için yumuşak güç unsurlarından yararlanılması büyük önem taşımaktadır. Her terör örgütünün kendine özgü bir ideolojisi ve siyasi söylemi bulunmaktadır. Bu söylemler doğrultusunda etkilenen bireyler, çeşitli psikososyal nedenlerle örgütlere katılım göstermektedir (İçişleri Bakanlığı, 2020).

Bu süreçte, özellikle aşırı eğilimlere yatkın bireyler için koruyucu önlemler kapsamında harekete geçilmesi gereklidir. Emniyet teşkilatının terörle mücadelede yürüttüğü “Farkındalık ve Önleme Programları” ile Polis Akademisi'nin radikalleşme üzerine gerçekleştirdiği akademik çalışmalar bu çerçevede değerlendirilebilir (Polis Akademisi Raporları,2020).

Terörizmin bireyler üzerinde yarattığı psikolojik etkiler dikkate alındığında, devletlerin bu etkileri bertaraf etmeye yönelik karşı propaganda ve psikolojik harekât stratejileri geliştirmesi zorunluluk arz etmektedir. Psikolojik operasyonlar temel olarak belirli topluluklarda hedeflenen düşünsel değişimi sağlamak, destek toplamak ve muhalif tutumları etkisizleştirmek amacıyla propaganda tekniklerinden yararlanmaktadır (Löckinger,2005:80).

Terörle mücadelede asıl amaç, terör eylemlerini tamamen önlemek ya da saldırıların yoğunluğunu ve sıklığını en aza indirmektir. Bu hedefe ulaşabilmek için terör örgütü mensuplarının psikolojisinin, motivasyon kaynaklarının ve hedeflerinin doğru bir şekilde anlaşılması gerekmektedir. Ayrıca güvenlik güçlerinin toplum

nezdinde güçlü bir destek görmesi, hem terörün halk içinde kök salmasını engellemekte hem de mücadelede uygulanan diğer yöntemlerin etkinliğini artırmaktadır. Bu bağlamda, halk desteğinin sağlanması ve etkili propaganda yürütülmesi, terörle mücadelenin en temel yapı taşları arasında yer almaktadır.

Suç teorilerinden bazıları bireysel davranışlara odaklanırken, bazıları ise toplumsal yapının suç üzerindeki etkilerini ön plana çıkarmaktadır. Terörle mücadelede, kişileri suça yönelmekten caydıracak düzenlemelerin eksikliği ve önleyici tedbirlerin yetersizliği, bireylerin terör faaliyetlerine katılım riskini artırmaktadır. Sosyal politika perspektifinden bakıldığında, devletin sosyal politika araçlarını etkin bir şekilde kullanması, terörün önlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır (Fert,2007:30).

Bu çerçevede, sosyal devlet anlayışının bir gereği olarak geliştirilen sosyal politikalar, hem bireysel refahı artırmak hem de dezavantajlı grupları desteklemek amacıyla uygulanmaktadır. Geniş anlamda bakıldığında bu politikalar; istihdamı teşvik eden, toplumun genel refah düzeyini yükseltmeyi amaçlayan maliye, para, kredi ve dış ticaret politikalarını kapsamaktadır. Dar anlamda ise ekonomik sıkıntı yaşayan bireylere yönelik sosyal güvenlik sistemleri, sosyal yardımlar, sosyal hizmetler ve sosyal kapsayıcılık projeleri gibi doğrudan destek mekanizmaları söz konusudur (Fert,2007:31-32).

Sonuç olarak, terörle mücadele yalnızca güvenlik güçlerinin silahlı mücadelesiyle sınırlı kalmamalı; sosyal, ekonomik ve psikolojik alanları da kapsayan bütüncül ve çok aktörlü stratejilerle yürütülmelidir. Terörün kaynağını oluşturan dinamiklerin iyi anlaşılması, etkili mücadele yöntemlerinin geliştirilmesi ve toplumun her kesiminden destek alınması, terörizme karşı uzun vadeli başarı için vazgeçilmez unsurlardır.

Bu çalışmada geliştirilecek politika önerileri, terörle mücadelede bütüncül ve etkili bir yaklaşım sunmak amacıyla dört temel başlık altında ele alınmıştır. Önleyici güvenlik politikaları, bireylerin radikalleşme sürecine girmesini engellemeye yönelik erken uyarı sistemleri, toplumsal kapsayıcılığı artıran sosyal programlar ve eğitim temelli stratejileri içermektedir. Caydırıcı güvenlik politikaları, örgütlere katılımı azaltmayı hedefleyen yasal düzenlemeler, ceza yaptırımları ve stratejik iletişim yoluyla devlet otoritesinin kararlılığını göstermeye odaklanmaktadır. Operasyonel güvenlik politikaları ise doğrudan tehdit oluşturan yapıların etkisiz hale getirilmesine yönelik

istihbarat temelli müdahaleleri, sınır ötesi operasyonları ve teknolojik takip sistemlerini kapsamaktadır. Son olarak, rehabilite edici güvenlik politikaları, örgüt üyelerinin topluma yeniden kazandırılmasını amaçlayan psikolojik destek, mesleki eğitim ve sosyal uyum programları ile uzun vadede sürdürülebilir güvenliği sağlamayı hedeflemektedir. Bu dört başlık, yalnızca güvenlik odaklı değil, aynı zamanda toplumsal barışı ve bireysel dönüşümü esas alan bir terörle mücadele vizyonunun temel yapı taşlarını oluşturmaktadır.

6.1. Önleyici Güvenlik Politikaları

Terörizm, günümüzde küresel güvenlik açısından en büyük tehditlerden biri olarak kabul edilmekte olup, yalnızca askeri müdahaleler veya geleneksel güvenlik önlemleri ile tamamen ortadan kaldırılması mümkün değildir. Bu nedenle, terör eylemlerinin meydana gelmeden önlenmesine yönelik geliştirilen güvenlik politikaları, terörle mücadelede stratejik bir önem taşımaktadır. Terörizmin siyasi, ekonomik ve toplumsal istikrara yönelik yıkıcı etkileri, ulusal ve uluslararası düzeyde kapsamlı, bütüncül ve uzun vadeli önlemler alınmasını zorunlu kılmaktadır. Salt terör saldırılarının ardından gerçekleştirilen tepkisel müdahaleler yerine, saldırıların gerçekleşmesini engellemeye yönelik proaktif güvenlik yaklaşımları, kalıcı ve sürdürülebilir çözümler geliştirme açısından kritik bir role sahiptir.

Özellikle 11 Eylül 2001 tarihinde gerçekleşen saldırılar sonrasında Amerika Birleşik Devletleri'nin benimsediği **önleyici müdahale (preventive strike)** politikası, terör tehditlerine karşı yeni bir güvenlik paradigması ortaya koymuştur. Bu strateji, potansiyel tehditlerin henüz fiili bir saldırıya dönüşmeden bertaraf edilmesini hedeflemekte ve böylece terörist eylemlerin siviller üzerinde yaratacağı yıkıcı etkilerin önüne geçilmesini amaçlamaktadır. Önleyici müdahale anlayışı, olası bir saldırının gerçekleşmesini beklemeden, tehdit algılandığı anda savunma hakkının kullanılması esasına dayanmaktadır. Bu yaklaşım, literatürde "ileriye dönük meşru savunma" kavramı ile de ilişkilendirilmektedir (Lombardi, 2002: 93-104).

Önleyici müdahale stratejisinin yanı sıra, literatürde sıklıkla karşılaşılan bir diğer kavram da "ön alıcı saldırı (preemptive strike)" dır. Ön alıcı saldırı, yine güç kullanımını içermekle birlikte, önleyici müdahaleye kıyasla daha sınırlı ve hedefe yönelik bir operasyon biçimidir. Bu yöntemde amaç, belirli bir saldırı tehdidinin

etkilerini azaltmak veya tamamen ortadan kaldırmak üzere, saldırı girişimi henüz başlamadan müdahalede bulunmaktır (Dönmez,2017:8-15)

Günümüzde önleyici güvenlik politikaları yalnızca askeri müdahalelerle sınırlı kalmamakta, aynı zamanda istihbarat çalışmaları, radikalleşme ve aşırıcılıkla mücadele, terör propagandasının önlenmesi, sınır güvenliği ve göç yönetimi, kriz yönetimi, erken uyarı sistemleri gibi çok çeşitli alanları kapsamaktadır. Bu politikalar, terörün sadece sonuçlarıyla mücadele etmeyi değil, aynı zamanda terörizmi doğuran veya besleyen dinamikleri erken aşamada tespit ederek ortadan kaldırmayı da hedeflemektedir. Bu bağlamda önleyici güvenlik politikalarının başarısı, çok aktörlü, disiplinler arası ve koordineli bir yaklaşımın benimsenmesine bağlıdır.

6.1.1. İstihbarat Paylaşımı ve Koordinasyon

İstihbaratın önemi, insanlık tarihi boyunca savaşlar ve stratejik mücadeleler bağlamında sıkça vurgulanmıştır. Bu konuda milattan önce yaşamış olan Çinli düşünür Sun Tzu'nun “Bir devlet, kendi kapasitesini ve düşmanın gücünü doğru analiz ederse, hiçbir zorlu savaştan ya da mücadeleden çekinmez” ifadesi (Sun Tzu,2020), günümüzde dahi geçerliliğini korumaktadır. Etkili bir terörle mücadele politikası geliştirebilmek ve doğru kararlar alabilmek için, devletlerin güvenilir, güncel ve yeterli istihbarat verilerine sahip olmaları hayati öneme sahiptir. Tarihin en eski dönemlerinden itibaren gerçekleştirilen istihbarat faaliyetleri de bu bilgi ihtiyacını karşılamak amacıyla yürütülmüştür.

Terörizmle mücadelede başarının temel unsurlarından biri, güvenlik birimleri arasındaki koordinasyonun sağlanması ve elde edilen istihbarat bilgilerinin etkili bir biçimde paylaşılmasıdır. Günümüzde terör örgütleri, yalnızca belirli bir coğrafi alanla sınırlı kalmayıp, küresel ölçekte faaliyet göstermekte; finansman, lojistik destek, eleman temini ve propaganda faaliyetlerini farklı ülkelerde yürütmektedir. Bu durum, terörizmi yalnızca bir bölgesel tehdit olmaktan çıkararak küresel bir güvenlik sorunu haline getirmiştir. Dolayısıyla, terörle mücadelede yalnızca ulusal çabalar yeterli olmamakta; uluslararası düzeyde iş birliği, bilgi paylaşımı ve ortak strateji geliştirilmesi kaçınılmaz bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır.

Özellikle çok uluslu terörist ağların karmaşık yapıları karşısında, ülkelerin istihbarat birimleri arasında hızlı, doğru ve güvenli bilgi akışı sağlanması, olası

saldırıların önlenmesi ve terör örgütlerinin etkinliklerinin azaltılması açısından kritik öneme sahiptir. Bu bağlamda, uluslararası güvenlik iş birliklerinin güçlendirilmesi, ortak operasyonların artırılması ve istihbarat bilgilerinin zamanında paylaşılması, terörle mücadelede etkili sonuçlar elde edilmesinin anahtar unsurları arasında yer almaktadır.

6.1.2. Radikalleşme ve Propaganda ile Mücadele

Radikalleşme ve propaganda, terör örgütlerinin ideolojik yayılma süreçlerinin yanı sıra insan kaynağı temin etme noktasında kritik bir rol oynamaktadır. Özellikle dijital çağda, bu süreçler sosyal medya, internet ve diğer iletişim araçları aracılığıyla hızla yayılmaktadır. Radikalleşme, bireylerin şiddet içeren eylemlere katılmalarına yol açan aşırı ideolojilere yönelme süreci olarak tanımlanabilirken, propaganda, bu süreci destekleyen ve yönlendiren bir araç olarak devreye girmektedir. Terörle mücadelede, radikalleşmenin önlenmesi ve propaganda faaliyetlerinin engellenmesi hayati bir önem taşımaktadır.

Radikalleşmenin çağdaş yüzü, dijital medya platformlarında örgütlerin yürüttüğü bilgi operasyonlarıyla şekillenmektedir. YouTube, Telegram, Twitter, Facebook ve dark web gibi platformlar, bireylerin örgüt ideolojileriyle tanışıp zamanla radikalleştiği mecralar haline gelmiştir (Weimann,2015). Bu ortamlar, radikal grupların propaganda yapmalarını ve bireyleri etkilemelerini kolaylaştıran önemli araçlar olarak kullanılmaktadır.

Radikalleşme süreci, genellikle bireylerin psikolojik, sosyal ve politik faktörlerin etkisiyle aşırı uç fikirleri benimsemeleriyle başlar. Bu sürecin temel dinamikleri şu şekilde sıralanabilir:

1. **Kimlik ve Aidiyet Arayışı:** Gençler, genellikle kendilerini bir gruba ait hissetme ihtiyacı duyarlar. Terör örgütleri, bu ihtiyacı manipüle ederek bireyleri saflarına katmak için çeşitli yöntemler kullanmaktadır.
2. **Sosyal ve Ekonomik Faktörler:** Yoksulluk, işsizlik, dışlanmışlık ve sosyal adaletsizlik gibi olgular, bireylerin radikalleşme eğilimlerini artırabilir.
3. **İdeolojik ve Dini Etkiler:** Yanlış yorumlanan dini veya ideolojik söylemler, bireylerin aşırı uç fikirleri benimsemelerine yol açabilmektedir.

4. *Sosyal Medya ve İnternet*: Dijital platformlar, radikal grupların propaganda yapmalarını ve bireyleri etkilemelerini kolaylaştıran bir alan sunmaktadır

Terör örgütleri, propaganda faaliyetlerini çok yönlü iletişim kanalları aracılığıyla sistematik bir biçimde yürütmektedir. Bu örgütler, dijital medyanın sunduğu geniş erişim imkânlarını etkin biçimde kullanarak ideolojik söylemlerini yaymakta ve hedef kitlelerine ulaşmaktadır. Özellikle YouTube, Facebook, Twitter ve Telegram gibi sosyal medya platformları, örgütlerin kitlelere ulaşmasında ve radikalleştirici içeriklerin yayılmasında kritik rol oynamaktadır. Bunun yanı sıra, yanıltıcı haberler ve bilgi kirliliği oluşturan içerikler aracılığıyla kamuoyu manipüle edilmekte; sahte haberlerle toplumsal algılar yönlendirilmektedir. Terör örgütleri, dini ve ideolojik referansları çarpıtarak kendi amaçlarına hizmet eden bir anlatı inşa etmekte; bu söylemler özellikle kırılgan bireyler üzerinde etkili olabilmektedir. Ayrıca, mağduriyet teması sıklıkla kullanılan bir başka propaganda aracıdır. Gençler ve toplumdan dışlanmış bireyler, örgütler tarafından bu mağduriyet duygusu üzerinden hedef alınmakta; böylece bireylerin örgüte sempati duyması ve katılım göstermesi sağlanmaya çalışılmaktadır. Bu çok katmanlı propaganda stratejileri, terör örgütlerinin hem destekçi kazanma hem de varlıklarını meşrulaştırma çabalarının önemli bir parçası hâline gelmiştir.

Radikalleşme ve propagandaya karşı etkili bir mücadele için, çeşitli stratejilerin uygulanması gerekmektedir. Bu stratejiler şunları içermektedir:

Eğitim ve bilinçlendirme faaliyetleri, radikalleşme sürecinin önlenmesinde temel bir stratejik unsur olarak öne çıkmaktadır. Özellikle okullarda ve üniversitelerde, genç bireylerin aşırı ideolojilere karşı direnç geliştirebilmesini sağlayacak radikalleşme karşıtı eğitim programlarının oluşturulması büyük önem arz etmektedir. Bu programlar aracılığıyla bireylere eleştirel düşünme becerileri kazandırılmalı; böylelikle maruz kaldıkları propaganda içeriklerini sorgulayabilmeleri ve ayırt edebilmeleri mümkün hâle getirilmelidir. Ayrıca, dini söylemlerin radikal gruplar tarafından çarpıtılarak araçsallaştırılmasının önüne geçilmesi amacıyla, dini liderler ile ilahiyat alanında uzman akademisyenlerin katılımıyla, doğru dini bilgiye dayalı bilgilendirme faaliyetleri yürütülmelidir. Bu tür eğitimsel ve bilinçlendirici müdahaleler, bireylerin radikal ideolojiler karşısında savunmasız kalmalarını engelleyerek toplumsal düzeyde daha dirençli bir yapı oluşturulmasına katkı sağlamaktadır.

Dijital platformlarda etkin denetim ve kontrol mekanizmalarının oluşturulması, terör örgütlerinin propaganda faaliyetlerinin sınırlandırılmasında kritik bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda, sosyal medya şirketleriyle sürdürülebilir iş birliklerinin geliştirilmesi, terör propagandasına hizmet eden içeriklerin hızlı ve etkili biçimde tespit edilerek kaldırılmasını mümkün kılacaktır. Ayrıca, yapay zeka tabanlı algoritmaların kullanımıyla, radikal ve şiddet içerikli paylaşımların erken aşamada tespit edilmesi ve yayılmasının önlenmesi sağlanmalıdır. Dijital dezenformasyonun önüne geçebilmek için ise bağımsız doğrulama kuruluşlarının desteklenmesi ve bu yapıların daha işlevsel hâle getirilmesi gerekmektedir. Böylece, dijital mecralarda bilgi güvenliği artırılarak, toplumun terör örgütlerinin manipülatif söylemlerinden korunması mümkün olacaktır. Bu tür mekanizmalar hem ulusal hem de uluslararası düzeyde dijital güvenlik politikalarının ayrılmaz bir parçası hâline gelmelidir.

Güvenlik ve istihbarat temelli çalışmalar, radikalleşme sürecinin erken evrelerinde tespit edilmesi ve etkili müdahale stratejilerinin uygulanması açısından temel bir öneme sahiptir. Bu doğrultuda, istihbarat birimlerinin teknik ve insan kaynağı kapasiteleri artırılarak, radikal eğilim gösteren bireylerin erken dönemde tanımlanması sağlanmalıdır. Terör örgütlerinin sınır ötesi faaliyetlerini engellemek amacıyla ise devletler arası iş birliği mekanizmalarının güçlendirilmesi gerekmektedir. Özellikle veri paylaşımı, ortak operasyonlar ve hukuki yardımlaşma gibi alanlarda uluslararası koordinasyonun artırılması, bu tür örgütlerin hareket alanlarını daraltacaktır. Öte yandan, radikalleşme sürecine girmiş bireylerin topluma yeniden kazandırılabilmesi amacıyla psikososyal destek temelli, birey odaklı ve bütüncül rehabilitasyon programlarının geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu tür yaklaşımlar, yalnızca güvenlik temelli değil, aynı zamanda insan haklarını gözeten bütüncül bir terörle mücadele stratejisinin parçası olarak değerlendirilmelidir.

Terörle mücadelede uzun vadeli başarı, yalnızca güvenlik önlemleriyle değil, aynı zamanda toplumsal düzeyde alternatif söylemler geliştirerek mümkündür. Bu bağlamda, terör örgütlerinin manipülatif ve ideolojik propagandalarına karşı güçlü, ikna edici ve değer temelli söylemler inşa edilmelidir. Bu söylemler, özellikle genç bireyleri hedef alan radikal anlatıların etkisini kırmayı amaçlamalıdır. Toplum temelli projeler aracılığıyla, radikalleşmiş bireylerin sosyal hayata yeniden entegre edilmeleri desteklenmeli; aidiyet duygularını güçlendiren, dışlanma hissini azaltan kapsayıcı yaklaşımlar benimsenmelidir. Ayrıca medya organları, terör örgütlerinin dolaylı olarak

söylem alanı kazanmasını engelleyecek şekilde bilinçli, tarafsız ve sorumlu habercilik anlayışıyla hareket etmelidir. Bu çerçevede geliştirilecek iletişim stratejileri, sadece karşı propaganda üretmekle kalmamalı; aynı zamanda toplumsal dayanışmayı güçlendiren, şiddet dışı çözüm yollarını özendiren bir anlayışı yansıtmalıdır.

Radikalleşme ve propaganda, günümüz dünyasında terör örgütlerinin en önemli silahlarından biri haline gelmiştir. Bu süreçleri engellemek ve önlemek için, eğitim, güvenlik, dijital medya denetimi ve uluslararası iş birliği gibi çok yönlü stratejilerin uygulanması gerekmektedir. Terörle mücadelenin yalnızca askeri yöntemlerle değil, aynı zamanda sosyal, ekonomik ve kültürel boyutlarıyla da ele alınması, uzun vadeli başarı için kritik bir gerekliliktir (Duran,2020:88-106).

6.1.3. Sınır Güvenliği ve Göç Politikaları

2011 yılından itibaren Türkiye’de düzensiz göçmen sayısında sürekli bir artış gözlemlenmektedir. Bu artış, sınır güvenliği alanında daha fazla personel ve gelişmiş teknik ekipmanlara olan ihtiyacı da beraberinde getirmiştir. Türkiye'nin sınır güvenliği stratejisi, esas olarak “siyasi” ve “toplumsal” sınırlar bağlamında, terör tehdidi ve yasa dışı geçişlerin etkisiyle şekillenmektedir (Savaşeri,2014:117-119).

Sınır güvenliği, yasa dışı geçişlerin, silah ve insan kaçakçılığının önlenmesi amacıyla uygulanırken, göç politikaları terör örgütlerinin radikalleşme süreçlerini ve militan devşirme faaliyetlerini engellemeyi hedeflemektedir. Terör örgütleri, düzensiz göç hareketlerinden ve sınır güvenliğindeki zafiyetlerden faydalanarak yeni üyeler kazanmaktadır. Aynı şekilde, bu örgütler silah ve finans kaynaklarını farklı ülkelerdeki sınır geçiş noktalarından yönlendirmektedir. Bu nedenlerle, etkin sınır güvenliği stratejileri ve kapsamlı göç politikaları, terörle mücadelede temel unsurlar olarak kabul edilmelidir.

Sınır güvenliği, devletlerin egemenlik haklarını koruması ve terör örgütlerinin faaliyetlerini engellemesi açısından kritik bir öneme sahiptir. Güvenli sınırlar, terörist grupların insan, silah ve finans kaynaklarını kontrol etmesini zorlaştırarak, bu grupların faaliyetlerini sınırlandırmaktadır. Terörist örgütler, düzensiz göç yollarını kullanarak sınırları geçmekte ve eylemlerini farklı ülkelerde gerçekleştirmektedir. Bu nedenle, güçlü sınır güvenliği önlemleri, teröristlerin sızmasını ve radikalleşme faaliyetlerini

engelleyebilir. Ayrıca, terör örgütleri sınır bölgelerinde yasa dışı silah ticareti ve kaçakçılık yaparak, kendi faaliyetlerini sürdürebilmektedir (Erdem,2023:25-44).

Sınır güvenliği için biyometrik tarama, yapay zeka destekli gözetleme sistemleri ve insansız hava araçları gibi teknolojik çözümler kullanılmalıdır. Bu çözümler, sınır güvenliğini artırarak terör örgütlerinin eylemlerine karşı etkili bir engel oluşturabilir. Ayrıca, sınır güvenliği istihbarat birimleriyle entegre çalışmalı ve veri paylaşımını artırarak, tehditlere hızlı bir şekilde müdahale edilmelidir.

Göç hareketleri, ekonomik, siyasi ve insani sebeplerle ortaya çıkabilmektedir. Ancak, göçmenler arasında radikalleşmeye yatkın bireylerin bulunması veya terör örgütleri tarafından istismar edilmesi, göç politikalarının dikkatli ve etkili bir şekilde yürütülmesini zorunlu kılmaktadır. Göçmen toplulukları içerisinde radikalleşme eğilimlerinin izlenmesi gereklidir. Bu bağlamda, eğitim, entegrasyon ve sosyal destek programları aracılığıyla radikalleşmenin önüne geçilmesi sağlanmalıdır. Ayrıca, göçmen kabul süreçlerinde biyometrik kimlik doğrulama ve güvenlik soruşturmalarının titizlikle uygulanması önemlidir.

Uluslararası veri paylaşımının artırılması, terör örgütleriyle bağlantılı bireylerin ülkeye girişinin engellenmesi açısından kritik bir adımdır. Ayrıca, göçmenlerin dışlanması ve ekonomik sıkıntılarla karşılaşmaları, terör örgütlerinin propagandasına açık hale gelmelerine neden olabilir. Bu nedenle, uyum süreçleri desteklenmeli, göçmenlere eğitim ve iş imkânları sunularak topluma kazandırılmaları sağlanmalıdır.

Sonuç olarak, terörle mücadelede sınır güvenliği ve göç politikaları birbiriyle yakından bağlantılı iki önemli unsurdur. Güçlü sınır güvenliği önlemleri, terör örgütlerinin insan, silah ve finans kaynaklarına ulaşmasını zorlaştırırken, etkili göç politikaları ise radikalleşme ve terörist faaliyetlerin yayılmasını engelleyebilir. Bu nedenle, devletlerin sınır güvenliğini artıracak teknolojik yatırımlara yönelmesi, istihbarat işbirliğini güçlendirmesi ve göç politikalarını terörle mücadele perspektifiyle ele alması gerekmektedir.

6.1.4. Kriz Yönetimi ve Erken Uyarı Sistemleri

Terörle mücadele, sürekli evrilen tehditlere karşı dinamik, proaktif ve çok yönlü stratejiler gerektiren karmaşık bir süreçtir. Bu süreçte, kriz yönetimi ve erken uyarı sistemleri, terör saldırılarının önlenmesi, saldırı anındaki etkin müdahale ve saldırı

sonrası toparlanma aşamalarında kritik bir rol üstlenmektedir. Terör saldırıları, yalnızca can ve mal kayıplarına yol açmakla kalmaz, aynı zamanda toplumun psikolojisini sarsmak ve devletin otoritesini zayıflatmak amacı güden asimetrik tehditlerdir. Radikalleşme süreçlerinin ve terör faaliyetlerinin önlenmesinde, yalnızca güvenlik önlemleri yetersiz kalmakta, bu bağlamda önleyici (proaktif) yaklaşımlar, veriye dayalı analizler ve hızlı müdahale mekanizmaları büyük bir önem taşımaktadır. Kriz yönetimi ile entegre şekilde çalışan erken uyarı sistemleri, toplumsal gerilimlerin, radikalleşme eğilimlerinin ve potansiyel tehditlerin erkenden tespit edilmesini sağlayarak, etkili bir mücadele zeminini oluşturur (Helmus, Byrne ve Mallory,2021).

Modern güvenlik anlayışlarında, terörist saldırıların önceden tespit edilmesi ve minimize edilmesi amacıyla kriz yönetimi ve erken uyarı sistemlerinin geliştirilmesi ön plana çıkmaktadır. Bu sistemler, potansiyel tehditleri zamanında belirleyerek güvenlik güçlerinin önlem almasını sağlar ve saldırı gerçekleştiğinde etkili bir müdahale mekanizması oluşturur.

Kriz yönetimi, beklenmedik olaylara hızlı, etkili ve koordineli bir şekilde yanıt verebilmek için geliştirilmiş stratejik bir süreçtir. *Terör olayları bağlamında kriz yönetimi, üç temel aşamada ele alınmaktadır: önleme, müdahale ve toparlanma.*

Önleme aşaması, terör tehdidini en aza indirmek için gerçekleştirilen faaliyetleri kapsar. Bu aşama, istihbarat analizlerinin yapılmasını ve güvenlik tedbirlerinin uygulanmasını içerir. Risk analizi ve senaryo planlaması ile potansiyel tehditler belirlenir ve muhtemel saldırı senaryoları hazırlanır. Kamu kurumları, kritik altyapılar ve toplu alanlar için güvenlik önlemleri artırılır. Ayrıca, toplumsal farkındalık çalışmalarına önem verilerek, vatandaşların şüpheli durumları bildirmeleri konusunda bilinçlendirilmesi sağlanır.

Müdahale aşaması, terör saldırısının gerçekleştiği anda hızlı ve etkili bir yanıt verilmesini gerektirir. Bu aşama, güvenlik kuvvetlerinin, istihbarat birimlerinin ve sağlık ekiplerinin koordineli bir şekilde hareket etmesini sağlar. Saldırıyı gerçekleştiren kişi veya grupların etkisiz hale getirilmesi için stratejiler uygulanır. Panik ve bilgi kirliliğini engellemek için kriz iletişim stratejileri devreye sokulur.

Toparlanma aşaması, saldırı sonrası sürecin yönetilmesi ve toplumun normale dönmesinin sağlanması açısından kritik bir öneme sahiptir. Bu aşamada, saldırıdan etkilenen bireyler ve topluma yönelik rehabilitasyon çalışmaları yürütülür. Güvenlik

açıkları analiz edilerek, saldırının nasıl gerçekleştiği ve güvenlik önlemlerinin nasıl güçlendirileceği değerlendirilir.

Erken uyarı sistemleri, potansiyel terör tehditlerini tespit etmek ve bu tehditleri önceden engellemek amacıyla kullanılan teknolojik ve istihbari mekanizmalardır (Demirtaş, 2020:87–109). Bu sistemler, terörle mücadelede önemli bir araç olarak, olaylar gerçekleşmeden önce risklerin belirlenmesini sağlar ve saldırılara karşı zamanında müdahaleyi mümkün kılar.

Terörle mücadelede başarı sağlamak için kriz yönetimi ve erken uyarı sistemlerinin etkin bir şekilde kullanılması büyük bir gerekliliktir. Kriz yönetimi, saldırı öncesinde, sırasında ve sonrasında etkili müdahaleyi mümkün kılar; erken uyarı sistemleri, terör tehditlerini önceden tespit ederek bu tehditlerin engellenmesini sağlar. Günümüzde, teknolojik gelişmeler ve istihbarat yöntemlerindeki ilerlemeler sayesinde, bu iki unsuru entegre bir şekilde kullanmak, terörle mücadelede devletlere önemli bir avantaj sunmaktadır. Türkiye gibi terör tehdidiyle sürekli mücadele eden ülkeler için, kriz yönetimi ve erken uyarı sistemlerinin güçlendirilmesi, güvenlik politikalarının temel taşlarından biri olmalıdır (Özdemir,2021:).

6.2. Caydırıcı Güvenlik Politikaları

Terörle mücadelede etkili bir strateji geliştirebilmek için caydırıcı güvenlik politikalarının hayata geçirilmesi büyük bir önem taşımaktadır. Terör örgütlerinin faaliyetlerini engellemek, potansiyel saldırıları önlemek ve güvenlik güçlerine stratejik bir avantaj sağlamak amacıyla uygulanan caydırıcı güvenlik politikaları, terörist grupların saldırı düzenleme kapasitesini azaltmayı ve onları eylemlerinden vazgeçirmeyi hedefleyen stratejilerden oluşmaktadır.

Önleyici devlet anlayışı, hukuk devletinin temel ilkeleri doğrultusunda kamu düzenini tehdit eden tehlikelere karşı geleneksel yöntem ve araçları kullanarak güvenliğini en üst düzeye çıkarmayı amaçlar. Bu anlayış, devletin toplum üzerindeki otoritesini sınırlı bir biçimde değil, daha esnek bir şekilde kullanma olanağını da beraberinde getirir. Önleyici devlet yaklaşımında her birey, potansiyel bir tehdit olarak değerlendirilir ve devletin toplumsal kontrol ve gözetim nesnesi haline gelir. Burada esas olan, bireylerin yalnızca fiziksel hareketlerinden ziyade, düşünceleri ve niyetleridir. Bu çerçevede, kitle iletişim araçları ve diğer sosyal platformlar aracılığıyla kişilerin

tutum ve davranışları izlenir ve devletin, demokratik hukuk sistemine aykırı bir tutum sergileyip sergilemediğini belirlemesi sağlanır (Huster ve Rudolph,2008:17).

Önleyici güvenlik devleti (präventiver Sicherheitsstaat), terörist hareketlerin ya da yapıların yaratabileceği tehditleri önceden belirleyerek, gerekli tedbirlerin alınmasını sağlar. Terörle mücadele süreci, devletler tarafından yalnızca güvenlik odaklı yürütülen bir süreç değil, aynı zamanda bir risk analizi ve yönetimi süreci olarak da değerlendirilir. Risk yönetiminin etkin bir şekilde uygulanabilmesi için, tehdit faktörlerinin detaylı bir biçimde incelenmesi ve sürekli olarak gözlem altında tutulması gerekmektedir. Riskin en temel özelliği, belirli bir sonuca ulaşma kesinliğinin bulunmaması ya da istenmeyen bir durumun ortaya çıkma olasılığı olduğundan, bu süreç olasılıklara ve önceden toplanan verilere dayanarak yürütülmelidir. Muhtemel tehditlerin erkenden tespit edilmesi ve gerekli önlemlerin alınarak zararların en aza indirilmesi, risk yönetiminin temel ilkelerini oluşturur. Bu doğrultuda, terörle mücadele politikaları, devletin toplumsal alanda uyguladığı gözetim mekanizmalarını daha kapsamlı ve gizli bir şekilde devreye sokmasına olanak tanımaktadır (Klingst,2007:193-210).

Caydırıcı güvenlik politikaları, yalnızca askeri ve güvenlik tedbirleriyle sınırlı kalmaz. Aynı zamanda hukuki, ekonomik, psikolojik savaş ve propaganda gibi çeşitli unsurları da içerir. Bu unsurlar, terörist grupların faaliyetlerini engelleme ve potansiyel tehditleri ortadan kaldırma amacına yönelik olarak entegre bir şekilde kullanılır. Böylece, caydırıcı güvenlik politikaları yalnızca terörist grupların saldırı düzenleme kapasitelerini azaltmakla kalmaz, aynı zamanda toplumun terörizme karşı duyduğu korku ve endişeyi de azaltmaya yönelik bir dizi strateji geliştirir.

6.2.1. Hukuki Yaptırımlar ve Ağır Cezalar

Terörle mücadele, yalnızca güvenlik güçlerinin operasyonlarıyla sınırlı kalmayıp, aynı zamanda hukuki düzenlemelerle de desteklenen çok boyutlu bir süreçtir. Türkiye, terörizmle mücadelede caydırıcı önlemler almak amacıyla kapsamlı yasal düzenlemeler geliştirmiş ve bu doğrultuda terörle ilişkili suçlar için ağır cezalar içeren hukuki yaptırımları hayata geçirmiştir. Bu bağlamda, özellikle terör örgütlerine katılım, propaganda faaliyetleri, finansal destek sağlama ve terör eylemleri gerçekleştirme gibi suçlar, ağır yaptırımlara tabi tutulmaktadır.

Türkiye’de terörle mücadelede hukuki yaptırımlar, terör örgütlerinin faaliyetlerini engellemek ve caydırıcılığı artırmak açısından merkezi bir role sahiptir. Ancak bu süreç, hukuk devleti ilkeleri çerçevesinde ve adil yargılama süreçlerinin korunarak yürütülmelidir. Terörle mücadele kapsamında uygulanan yaptırımlar, aynı zamanda uluslararası insan hakları standartlarına ve hukukun üstünlüğü ilkesine uygun olmalıdır. Etkili bir hukuk sistemi, yalnızca terörle mücadelenin başarısını pekiştirmekle kalmaz, aynı zamanda toplumsal güvenlik ile bireysel özgürlükler arasındaki dengeyi gözeterek istikrarlı bir yapı oluşturur.

Bu doğrultuda, Türkiye’nin geliştirdiği hukuki yaptırımlar, terör örgütlerinin faaliyetlerini engellemeyi ve terörist faaliyetleri engellemek amacıyla toplumsal güvenliği sağlamayı hedeflemektedir. Ancak, bu yaptırımların etkinliği, hukukun üstünlüğü ilkesine ve adil yargılama süreçlerine olan bağlılıkla doğrudan ilişkilidir. Ayrıca, yaptırımların caydırıcı bir etki yaratabilmesi için hukuki mekanizmaların sürekli olarak güçlendirilmesi ve uluslararası normlara uyum sağlanması önemlidir.

6.2.2. Ekonomik Yaptırımlar ve Terörün Finansmanının Önlenmesi

Terör örgütlerinin faaliyetlerini sürdürebilmesi ve operasyonlarını finanse edebilmesi için çeşitli finansal kaynaklara ihtiyaç duymaktadır. Bu kaynaklar, yasadışı ticaret, uyuşturucu kaçakçılığı, haraç toplama, kara para aklama ve uluslararası bağışlar gibi yollarla elde edilmektedir. Terörün finansmanının engellenmesi, örgütlerin operasyonel kapasitelerini kısıtlayarak etkisiz hale gelmelerine büyük katkı sağlamaktadır. Bu bağlamda, ekonomik yaptırımlar ve finansal denetimler, terörle mücadelede önemli bir rol oynamaktadır (Turan, 2020).

Son yıllarda, terör örgütleri geleneksel bankacılık sistemlerinin sıkı denetimine karşılık olarak kripto paralar ve dijital ödeme sistemlerini kullanmaya başlamıştır. Kripto para işlemleri, anonim yapıları nedeniyle, terörün finansmanını takip etmeyi daha zorlaştırmıştır. Bu durumu engellemek amacıyla uluslararası düzenlemelerin uygulanması, dijital ödeme sistemlerinde şüpheli işlemlerin raporlanması ve izlenmesi, terörün finansmanının önlenmesi için kritik öneme sahiptir.

Bunun yanı sıra, terör örgütleri bazen insani yardım kuruluşları veya sivil toplum kuruluşları (STK’lar) aracılığıyla da finansal destek alabilmektedir. Bu nedenle, yardım kuruluşları ve vakıfların mali denetimlerinin güçlendirilmesi, uluslararası bağış

hareketlerinin şeffaf bir şekilde izlenmesi, şüpheli bağışların engellenmesi ve bu kuruluşlarla ilişkili kişi ve kurumların takibe alınması gerekmektedir.

Ekonomik yaptırımlar ve finansal denetimler, terör örgütlerinin hareket kabiliyetini kısıtlayan en etkili araçlardan biri olarak öne çıkmaktadır. Finansal kaynakları kesilen terör örgütleri, lojistik ve operasyonel faaliyetlerini sürdüremeyerek zayıflamaktadır. Bu nedenle, Türkiye ve uluslararası toplumun iş birliği içerisinde finansal izleme, yaptırım ve denetim mekanizmalarını sürekli olarak geliştirmesi önemlidir. Teknolojik gelişmelere uyum sağlanarak, kripto paralar ve dijital finans sistemleri üzerinde denetim artırılmalı, sınır ötesi finansal hareketler sıkı bir şekilde izlenmelidir. Bu yaklaşım, terörün finansmanını engellemeye yönelik küresel güvenliği daha etkili bir şekilde sağlamaya katkıda bulunacaktır (Şahin,2021:97-128).

6.2.3. Psikolojik Savaş ve Propaganda

Terör örgütleri, yalnızca silahlı saldırılar ve sabotaj eylemleriyle değil, aynı zamanda psikolojik savaş ve propaganda yöntemleriyle de devletleri ve toplumları hedef almaktadır. Bu örgütler, korku, panik ve güvensizlik ortamları yaratarak devletin zayıflamasını ve halkın devlete olan güveninin sarsılmasını amaçlamaktadır. Özellikle sosyal medya ve geleneksel medya araçlarını etkin bir biçimde kullanarak kamuoyu üzerinde etkiler yaratmaktadırlar. Devletler ise, terör örgütlerinin bu tür faaliyetlerini etkisiz hale getirebilmek için psikolojik savaş ve karşı-propaganda stratejilerine başvurmaktadır.

Laswell'e göre, psikolojik savaş, "düşüncelerin düşüncelerle mücadelesi" olarak tanımlanır ve bu kadar büyük bir önem kazanmasının temel nedeni, bir savaşın kazanılması ya da kaybedilmesinde sivillerin desteğinin belirleyici bir rol oynamasıdır (Rantanen, 2024:52). Başka bir deyişle, psikolojik savaş, barış ve çatışma dönemlerinde dost, tarafsız veya düşman toplumların tutum ve davranışlarını etkileyerek, siyasi ve askeri amaçların gerçekleştirilmesine katkı sağlamak amacıyla ulusal güç unsurlarından (ekonomik, sosyal, kültürel, siyasi, askeri, teknolojik) birinin kullanılarak planlanan stratejik faaliyetler bütünüdür).

Terörle mücadelede, psikolojik savaş ve propaganda, askeri ve güvenlik önlemleri kadar kritik bir unsur olarak kabul edilmektedir. Terör örgütleri, toplumları korkutarak, destekçi kazanarak ve devleti zayıflatarak kendi amaçlarına ulaşmayı

hedeflemektedir. Bu nedenle, devletlerin etkili karşı-propaganda stratejileri geliştirerek kamuoyunu bilinçlendirmesi, güvenilirliği artırması ve sosyal medya gibi araçları etkin biçimde kullanması büyük önem taşımaktadır. Terörle mücadelede başarı, yalnızca fiziksel güvenlik önlemleriyle sağlanamaz; aynı zamanda bilgi ve algı yönetimiyle de desteklenmesi gerekmektedir (Tutar, 2019: 65-89).

Terör örgütleri, toplumların psikolojisini manipüle etmek ve kendi ideolojilerini yaymak amacıyla çeşitli taktikler kullanmaktadır. Bu taktikler şunlardır:

1. Terör saldırıları aracılığıyla halkın kendisini güvende hissetmemesini sağlama
2. Devletin güvenlik politikalarını başarısız gibi göstererek toplumsal güveni sarsmak.
3. Kaos ortamı oluşturarak devletin otoritesini zayıflatmak.
4. Terör eylemlerini medya yoluyla duyurarak daha geniş kitlelere ulaşmak.
5. Sosyal medya platformlarında sahte haberler ve videolar yayımlayarak bilgi kirliliği yaratmak.
6. Terör örgütlerine sempati kazandıracak içerikler paylaşarak halk desteğini artırmak.
7. Ekonomik, sosyal veya siyasi olarak dezavantajlı kesimlere yönelerek onları örgüt saflarına katmaya çalışmak.
8. Dini veya ideolojik söylemlerle radikalleşmeyi teşvik etmek.
9. Kendi ideolojilerine uygun eğitim materyalleri ve seminerlerle yeni nesilleri etkilemek.

Devletler, terör örgütlerinin bu psikolojik savaş taktiklerine karşı koymak ve toplumu bu tehditlere karşı bilinçlendirmek için çeşitli yöntemler kullanmalıdır. Bunlar arasında:

1. Terör örgütlerinin propagandasına karşı farkındalık oluşturmak amacıyla eğitim ve bilgilendirme kampanyalarının düzenlenmesi.
2. Özellikle gençler ve radikalleşme riski taşıyan gruplar için bilinçlendirme çalışmalarının yürütülmesi.
3. Medya okuryazarlığı eğitimi verilerek halkın yanlış bilgilere karşı daha dirençli hale getirilmesi.

4. Sosyal medya platformlarında, devlet kurumları ve sivil toplum kuruluşları iş birliği yaparak doğru bilginin yayılması sağlanmalıdır.
5. Terör örgütlerinin yanlış söylemlerini çürüten içeriklerin üretilmesi.
6. Terörist grupların gerçek yüzünü ortaya koyan haberler ve belgesellerin yayımlanması.
7. Güvenlik güçlerinin hızlı ve etkili müdahalelerinin kamuoyuna doğru bir şekilde aktarılması.
8. Terörle mücadelede elde edilen başarıların kamuoyuna duyurulması ve halkın moral ve motivasyonunun artırılması.
9. Teröristlerin teslim olmaları ve örgütten ayrılmaları teşvik edilmelidir.
10. Terör örgütlerinin iç çatışmalarını ve başarısızlıklarını ön plana çıkaran içeriklerin yayımlanması.
11. Örgütten ayrılan kişilerin pişmanlıkları ve yaşadıkları zorlukların kamuoyuna anlatılması.
12. Terör örgütlerinin yalanlarını çürüten içeriklerin düzenli olarak paylaşılması.

Terörle mücadelede yalnızca fiziksel güvenlik önlemleri yeterli değildir; psikolojik savaş ve propaganda ile mücadele de büyük önem taşımaktadır. Terör örgütleri, korku ve kaos ortamı yaratarak toplumları etkilemeye, destekçi kazanmaya ve devlet otoritesini sarsmaya çalışmaktadır. Bu tehditlere karşı, devletlerin bilinçlendirme kampanyaları, karşı-propaganda stratejileri ve sosyal medya üzerinden yürütülen etkili iletişim çalışmalarıyla halkın terör örgütlerinin manipülasyonlarına karşı dirençli hale getirilmesi gerekmektedir. Doğru bilgi akışının sağlanması, kamuoyunun bilinçlendirilmesi ve terör örgütlerinin propaganda faaliyetlerinin engellenmesi, uzun vadede terörle mücadelenin başarısını artıracaktır. Etkili bir psikolojik savaş stratejisi, yalnızca güvenlik güçlerinin değil, toplumun tüm kesimlerinin bu mücadelede bilinçli ve dayanıklı hale gelmesini sağlayarak terörün toplumsal etkisini en aza indirecektir (Tutar,2019:65-89).

6.3. Operasyonel Güvenlik Politikaları

Terörle mücadelede operasyonel güvenlik politikaları, devletlerin ulusal güvenliği sağlama, tehditleri minimize etme ve toplum düzenini koruma amacıyla uyguladığı stratejik önlemler bütünüdür. Bu politikalar, farklı güvenlik düzeylerinde faaliyet gösteren birimler arasında uyumlu bir işbirliği gerektiren çok yönlü bir yaklaşımı kapsamaktadır. Öne çıkan bileşenler arasında nokta operasyonları, şehir içi güvenlik, kritik altyapı koruması, dijital ve siber güvenlik önlemleri ile polis ve askeri birimlerin kapasite artırımı gibi unsurlar yer almaktadır.

İç güvenlik operasyonları çerçevesinde, şehirlerde Emniyet güçleri ve kırsal alanlarda ise Jandarma birliklerinin koordineli şekilde yürüttüğü Kıran ve benzeri harekâtlarla terör örgütlerine karşı etkin bir mücadele sağlanmaktadır. Bu operasyonlar, yalnızca teröristlerin etkisiz hale getirilmesi değil, aynı zamanda örgütlerin ikmal ve lojistik destek hatlarının kesilmesi, örgüt içindeki hiyerarşik yapının bozulması ve toplumsal huzurun korunması açısından kritik bir rol oynamaktadır.

Özellikle terör örgütlerinin hem şehirlerdeki hem de kırsal bölgelerdeki üyeleriyle mücadele edilirken, sınır ötesi operasyonlarla örgüt yöneticilerinin güvenli bölgelerdeki kalelerini hedef almak, önemli bir stratejik adım olarak öne çıkmaktadır. Bu tür operasyonlar, örgüt liderlerinin güvenli olarak kabul ettikleri bölgelerde kaos ve iletişim kopuklukları yaratmakta ve örgüt içindeki dayanışmayı zayıflatarak, örgütün etkinliğini ciddi şekilde baltalamaktadır.

Bu bağlamda, terörle mücadelede hem yurtiçinde hem de sınır ötesinde gerçekleştirilen operasyonların sürekli ve kesintisiz bir şekilde sürdürülmesi büyük önem taşımaktadır. Ulusal güvenliğin sağlanması sınır hatlarından başladığından, sınırların denetimi ve güvenliğinin temin edilmesi, terörist tehditlerin uzak mesafelerden bertaraf edilmesinin ilk ve en kritik aşamasıdır. Sınırların güvenli bir şekilde kontrol edilmesi, sadece coğrafi sınırların korunması değil, aynı zamanda terör örgütlerinin dışarıdan yapılan desteğini ve tedarik zincirlerini de kesmek adına hayati bir öneme sahiptir (Akyüz,2015:65).

6.3.1. Nokta Operasyonları

Terörle mücadelede sivillerin zarar görmemesi ve operasyonların etkinliğinin artırılması açısından nokta operasyonları (hedef odaklı operasyonlar) büyük bir öneme sahiptir. Bu tür operasyonlar, önceden elde edilen istihbarat verilerine dayanarak, belirlenen terörist unsurların, lider kadroların veya lojistik destek noktalarının hassas bir şekilde hedef alınarak etkisiz hale getirilmesini amaçlamaktadır.

Nokta operasyonlarının en önemli avantajlarından biri, operasyonların hedef odaklı olmasıdır. Bu, hem kaynakların verimli kullanılmasını sağlar hem de daha az zarar ve kayıpla daha yüksek etki yaratır. Ancak, nokta operasyonlarının etkinliği yalnızca operasyonun başarısı ile sınırlı kalmaz; aynı zamanda terör örgütlerinin psikolojik yapısını da derinden etkiler. Özellikle üst düzey terörist liderlerin hedef alınması, örgüt içinde güvensizlik, liderlik boşluğu ve moral çöküntüsüne yol açar. Bu tür operasyonlar, örgüt içindeki hiyerarşiyi zayıflatarak, liderlerin ve militanların motivasyonunu olumsuz etkiler ve örgütün etkinliğini azaltır (Özdemir,2021:85-102).

Örnek olarak, Türkiye'nin düzenlediği sınır ötesi nokta operasyonları, PKK'nın üst düzey yöneticilerinin etkisiz hale getirilmesini sağlamış, bu operasyonlar sonucunda örgütün komuta zincirinde önemli bir bozulma meydana gelmiştir. Bu tür stratejik müdahaleler, örgütün dışarıdan aldığı desteğin kesilmesine ve içindeki dayanışmanın zayıflamasına neden olmuştur.

6.3.2. Kent Güvenliği ve Kritik Altyapı Koruması

Modern terörizm, yalnızca kırsal alanlar ya da sınır bölgeleriyle sınırlı kalmayıp, şehir merkezlerine ve kritik altyapı noktalarına yönelen bir tehdit halini almıştır. Kalabalık alanlar, ulaşım ağları, enerji hatları, su sistemleri ve iletişim merkezleri gibi yapılar, hem sembolik hem de stratejik hedefler hâline gelmiştir. Bu durum, kent güvenliğinin sağlanmasını ve kritik altyapıların korunmasını, terörle mücadelede öncelikli başlıklar arasında konumlandırmaktadır (Demirci,2021:58).

Kent merkezleri, terör örgütleri için önemli stratejik hedeflerdir. Özellikle toplu taşıma sistemleri, hükümet binaları, enerji tesisleri ve ticaret merkezleri gibi kritik altyapılar, terör saldırılarının başlıca hedefleri arasında yer alabilir. Bu nedenle, kent güvenliği ve

kritik altyapıların korunmasına yönelik stratejiler, terörle mücadelede büyük bir önem taşır.

Kent güvenliğinin sağlanmasında, teknolojik gelişmelerin sunduğu imkânlardan faydalanılarak çeşitli modern güvenlik önlemleri hayata geçirilmektedir. Bu kapsamda, özellikle akıllı güvenlik kameraları, yüz tanıma sistemleri, hareket sensörleri ve plaka tanıma teknolojileri gibi dijital izleme araçları, şüpheli faaliyetlerin anında tespiti ve hızlı müdahale imkânı sunmaktadır. Toplu taşıma alanlarında ise metro, tren, otobüs ve havaalanları gibi yüksek yoğunluklu bölgelerde güvenlik taramaları sıklaştırılmalı; patlayıcı tespiti ve benzeri teknolojik sistemlerin kullanımı yaygınlaştırılmalıdır. Ayrıca meydanlar, konser alanları ve stadyumlar gibi halka açık yoğun bölgelerde fiziksel güvenlik kontrolleri artırılmalı, sivil istihbarat birimlerinin etkinliği güçlendirilmelidir. Kent güvenliğinin bir diğer boyutunu ise enerji ve su altyapısı gibi hayati öneme sahip tesislerin korunması oluşturmaktadır. Barajlar, elektrik santralleri ve doğalgaz boru hatları gibi kritik noktalar için özel güvenlik tedbirleri alınmalı ve bu tesislerin denetimi sürekli hale getirilmelidir. Son olarak, dijitalleşmenin artmasıyla birlikte siber tehditlerin de kent güvenliği açısından önemi artmıştır. Bu bağlamda, devlet kurumları ile özel sektör arasında iş birliği tesis edilerek siber güvenlik altyapısı güçlendirilmeli ve olası dijital saldırılara karşı etkin savunma sistemleri geliştirilmelidir.

6.3.3. Dijital ve Siber Güvenlik Önlemleri

Dijital ve siber güvenlik, günümüz dünyasında yalnızca devletler ve kurumlar için değil, aynı zamanda bireyler ve toplumlar için de hayati bir önem taşımaktadır. Terörizm, modern iletişim teknolojilerini giderek daha fazla kullanmaya başladıkça, dijital güvenlik ve siber tehditlerle mücadele terörle mücadele stratejilerinin temel unsurlarından biri hâline gelmiştir. Artan siber güvenlik tehditleri, dijital sistemlerin korunmasını kaçınılmaz bir zorunluluk haline getirmiştir.

Günümüzde terör örgütleri, dijital platformları örgütlenme, propaganda yapma, finansman sağlama ve yeni üyeler kazanma gibi çeşitli amaçlarla yoğun şekilde kullanmaktadır. Bu platformlar, özellikle sosyal medya, şifreli mesajlaşma uygulamaları ve dark web gibi alanlar, teröristlerin hızlı ve gizli bir şekilde faaliyet göstermelerine olanak tanımaktadır. Dolayısıyla, dijital güvenlik ve siber tehditlere karşı alınacak

önlemler, terörist faaliyetlerin engellenmesi ve azaltılmasında kritik bir rol oynamaktadır (Yılmaz,2022:78-91).

Örneğin, IŞİD, sosyal medya üzerinden radikal içerikler yayımlayarak ve militanlarını şifreli uygulamalar aracılığıyla organize ederek büyük bir dijital altyapı oluşturmuştur. Bu tür dijital tehditler, sadece devletin güvenlik politikalarını değil, aynı zamanda bireylerin siber güvenlik konusunda bilinçlenmesini de zorunlu kılmaktadır.

Dijital ve siber güvenlik önlemleri, çeşitli stratejilerle güçlendirilmelidir. Bu stratejiler aşağıdaki başlıklarla özetlenebilir:

1. *Terörist İçeriklerin Yayılmasını Önleme:* Sosyal medya platformları ve internet sitelerinde yayılan radikal içerikler, gelişmiş algoritmalar ve denetim sistemleri ile tespit edilmeli ve hızlı bir şekilde kaldırılmalıdır.
2. *Yapay Zeka Destekli Veri Analizi:* Büyük veri teknolojileri ve yapay zeka kullanılarak şüpheli kişiler, mesajlaşmalar ve finansal hareketler izlenmeli ve analiz edilmelidir. Bu tür analizler, terörist faaliyetlerin önceden tespit edilmesine imkân tanıyacaktır.
3. *Siber Saldırılarına Karşı Savunma:* Devlet kurumları, bankalar ve kritik altyapı tesisleri, siber saldırılara karşı sürekli olarak güvenlik yazılımları ile korunmalı ve bu yazılımlar düzenli aralıklarla güncellenmelidir.
4. *Hacker Gruplarıyla Mücadele:* Terör örgütleri, siber korsanları kullanarak devletlerin bilgi sistemlerine sızmaya çalışmaktadır. Bu tehditlere karşı, siber savunma ekipleri sürekli aktif tutulmalı ve güvenlik önlemleri arttırılmalıdır.
5. *Şifreleme ve Veri Güvenliği:* Devlet kurumları, güvenlik birimleri ve istihbarat teşkilatları arasındaki dijital haberleşmeler, gelişmiş şifreleme yöntemleri ile korunmalıdır. Bu sayede, siber saldırılar ve veri sızıntıları engellenebilir.
6. *Güvenlikli Şehir Planlaması:* Şehirlerde, potansiyel terör saldırılarını önlemek adına açık alanlar ve stratejik bölgeler, uygun güvenlik sistemleri ile donatılmalıdır.

Dijital ve siber güvenlik önlemleri, sadece devletin güvenliğini sağlamaya yönelik değil, aynı zamanda toplumsal güvenin korunması için de kritik bir öneme sahiptir. Terör örgütlerinin dijital platformları etkin bir şekilde kullanmalarını

engellemek, devletin ve toplumun siber güvenlik alanındaki kapasitesini artırmak, uzun vadede terörle mücadelede önemli bir başarı sağlayacaktır.

Bu önlemler, hem bireysel güvenliği artıracak hem de toplumun genel güvenliğini sağlamada önemli bir rol oynayacaktır. Kent güvenliği ve kritik altyapı koruma stratejileri, terörle mücadelede etkinliğin artırılması ve toplumsal huzurun sağlanması için hayati öneme sahiptir.

6.3.4. Polis ve Askeri Birimlerin Kapasite Artırımı

Terörle mücadelede, güvenlik güçlerinin kapasite artırımı, başarının sağlanmasında kritik bir faktördür. Özellikle polis ve askeri birimlerin eğitim düzeyinin yükseltilmesi, teknolojiye dayalı stratejilerin etkin bir şekilde uygulanması ve operasyonel yeteneklerin geliştirilmesi, terör örgütlerinin faaliyetlerinin engellenmesinde ve bu örgütlere karşı etkili bir mücadele yürütülmesinde büyük bir öneme sahiptir. Bu bağlamda, kapsamlı bir kapasite artırımı stratejisi, yalnızca güçlerin sayısal artışını değil, aynı zamanda mevcut birimlerin operasyonel etkinliklerini ve savaşma kabiliyetlerini iyileştirmeyi de amaçlamaktadır (Arslan,2020:103-118).

Polis ve askeri birimlerin eğitim düzeyi, terörle mücadelede başarı sağlamak için en önemli unsurlardan biridir. Güvenlik güçlerinin etkin bir şekilde görev yapabilmesi için kapsamlı ve sürekli eğitimler, modern teknolojilerle desteklenmeli ve stratejik iş birlikleri güçlendirilmelidir. Güvenlik birimlerinin terörle mücadelede daha etkili olabilmesi için gereken temel faktörlerden biri, sürekli eğitim ve modern donanımların sağlanmasıdır (Özdemir,2021:45-59). Bu eğitimler aşağıdaki başlıkları içermelidir:

1. *Özel Harekât Birliklerinin Eğitimleri:* Terörle mücadelede özel harekât birliklerine yönelik gelişmiş teknik eğitimler verilmelidir. Bu eğitimler, modern taktikler ve stratejilerle güçlendirilmelidir.
2. *Şehir İçi ve Sınır Ötesi Operasyonlar İçin Eğitim Programları:* Polis ve askeri birimler, şehir içi operasyonlar ile sınır ötesi harekâtlar için özel eğitim programlarına dâhil edilmelidir.
3. *Siber Güvenlik ve İstihbarat Alanında Uzmanlık Eğitimi:* Güvenlik birimleri, dijital ortamda terörist faaliyetleri tespit edebilmek amacıyla siber güvenlik ve istihbarat alanında uzmanlık eğitimleri almalıdır.

4. *Modern Donanım ve Araçlar:* Güvenlik güçlerine, gelişmiş zırhlı araçlar, drone sistemleri ve otomatik hedef tespit sistemleri gibi modern ekipmanlar sağlanmalıdır. Ayrıca, bireysel donanımlar (balistik yelek, gece görüş sistemleri, gelişmiş silah sistemleri) modernize edilmelidir.
5. *Uluslararası Eğitim ve İş Birlikleri:* NATO, Interpol, Europol gibi uluslararası güvenlik teşkilatlarıyla ortak eğitim ve tatbikatlar düzenlenmelidir. Bu tür iş birlikleri, güvenlik birimlerinin uluslararası düzeydeki tehditlere karşı hazırlıklı olmasını sağlar.
6. *Yerel Yönetimlerle İş Birliği:* Kent güvenliği konusunda, yerel yönetimlerle koordineli çalışmalar yapılmalı ve yerel güvenlik güçlerinin eğitimine dâhil edilmelidir.

Terörle mücadeledeki operasyonel güvenlik politikaları, nokta operasyonları, kent güvenliği, dijital ve siber güvenlik önlemleri gibi çok yönlü stratejilerin bir arada uygulanmasını gerektirir. Bu stratejilerin etkin bir şekilde hayata geçirilmesi, terör tehdidinin minimize edilmesi için büyük bir öneme sahiptir. Devletler, teknolojik gelişmeleri takip ederek güvenlik güçlerini modernize etmeli ve uluslararası iş birliklerini artırarak güçlü bir güvenlik altyapısı oluşturmalıdır.

6.4. Rehabilit Edici Güvenlik Politikaları

Terörle mücadelede yalnızca askeri ve caydırıcı yöntemler yeterli olmamakta, terörle bağlantılı bireylerin topluma yeniden kazandırılması ve radikalleşmenin önlenmesi için rehabilit edici güvenlik politikaları büyük bir öneme sahiptir. Bu tür politikalar, radikalleşmiş bireylerin tekrar şiddet içeren eylemlere yönelmesini engellemeye yönelik sosyal, psikolojik ve mesleki rehabilitasyon programları sunmaktadır. Bu politikalar, özellikle terör örgütlerine katılmış veya radikalleşme sürecine girmiş kişilere yönelik olarak geliştirilmiş programları kapsamaktadır.

Rehabilit edici güvenlik politikaları, terörle mücadele stratejilerinin önemli bir bileşeni olarak, hem terörizmin doğrudan etkileriyle mücadele etmeyi hem de toplumu yeniden istikrara kavuşturmayı hedefleyen yaklaşımlardır. Bu tür politikalar yalnızca güvenlik birimlerinin operasyonel gücünü artırmakla kalmaz, aynı zamanda toplumsal barış ve huzurun sağlanmasında da kritik bir rol oynar. Rehabilitasyon süreçleri, terörle mücadele eden güçlerin toplumsal yapıyı tahrip etmeksizin ve uzun vadede kalıcı

güvenliği sağlayacak şekilde tasarlanmalıdır. Bu bağlamda, rehabilitasyonun başarılı olabilmesi için yalnızca suçluların yeniden topluma kazandırılması değil, aynı zamanda terörizme karşı duyarlılığın artırılması, sosyal uyumun sağlanması ve ekonomik fırsatların güçlendirilmesi de gereklidir (Yılmaz,2022).

Rehabilitasyon politikalarının etkili olabilmesi için, toplumun tüm kesimlerinin sürece dahil edilmesi, terör örgütlerinin ideolojik ve sosyal etkilerini zayıflatmaya yönelik bilinçli programların uygulanması gerekmektedir. Bu politikaların başarısı, devletin ve toplumun iş birliğine dayalı olarak güçlendirilebilecek bir süreçtir

6.4.1. Af ve İtirafçı Programları

Terörle mücadelede, Af ve İtirafçı Programları, örgüt üyelerinin şiddet sarmalından çıkmalarını sağlamak ve terör örgütlerinin insan kaynağını azaltmak amacıyla uygulanan stratejik yaklaşımlardır. Bu programlar, silahlı örgütlerin güçsüzleştirilmesi, teslim olan bireylerin topluma kazandırılması ve güvenlik güçlerine değerli istihbari bilgiler sağlanması bakımından kritik bir rol oynamaktadır. Af ve itirafçı programları, terörle mücadelede hem caydırıcı hem de çözüm odaklı bir strateji olarak benimsenmektedir. Bu tür programlar sayesinde örgütlerin insan kaynağı azalırken, güvenlik güçleri daha fazla istihbarat toplayarak operasyonel başarıya ulaşabilmektedir.

Ancak, Af ve itirafçı programlarının etkin olabilmesi için birkaç önemli faktör bulunmaktadır. İlk olarak, hukuki denetim mekanizmalarının güçlü bir şekilde işlemesi, programların şeffaflığını ve güvenilirliğini artırmaktadır. Ayrıca, toplumsal desteğin sağlanması ve teslim olan kişilerin yeniden radikalleşmelerinin önlenmesi için psikolojik ve sosyo-ekonomik rehabilitasyon süreçlerinin iyi planlanması gerekmektedir. Bu unsurlar, sadece bireysel dönüşüm süreçlerini değil, aynı zamanda toplumun bu süreçlere duyduğu güveni de pekiştirecektir (Öztürk,2016).

6.4.2. Toplumsal Entegrasyon Programları

Toplumsal entegrasyon programları, modern toplumlarda özellikle dışlanmış, marjinalleşmiş ya da yerinden edilmiş bireylerin yeniden toplumsal yapıya kazandırılmasına yönelik stratejik araçlar olarak öne çıkmaktadır. Bu programlar; terör örgütlerinden ayrılmış eski militanlar, mülteciler, sosyo-ekonomik sebeplerle dışlanmış

bireyler ve çeşitli şekillerde ayrımcılığa uğramış grupların topluma yeniden entegre edilmesinde hayati bir rol üstlenmektedir (Arı,2017). Söz konusu bireylerin yalnızca fiziksel anlamda topluma katılımları değil, aynı zamanda psikolojik, sosyal ve kültürel düzeyde uyum süreçlerinin desteklenmesi, toplumsal huzur ve barışın inşası açısından kritik öneme sahiptir. Terör örgütleri, özellikle bu tür kırılgan gruplar arasında yer alan bireyleri ideolojik söylemler ve sosyal vaatlerle kendi saflarına çekme stratejisi izlemektedir. Bu nedenle, toplumsal entegrasyon programları yalnızca bireysel rehabilitasyon değil, aynı zamanda terörün beslendiği sosyolojik zeminin ortadan kaldırılması açısından da etkili bir çözüm sunmaktadır (Yıldırım,2018).

Bu tür programların temel amacı, öncelikle radikalleşme eğilimi gösteren bireyleri terör örgütlerinin etkisinden uzak tutmak ve özellikle genç nüfusu ideolojik propagandaya karşı korumaktır. Aynı zamanda, toplumsal aidiyet duygusunu güçlendirmek suretiyle farklı etnik, dini ve kültürel kimliklerin barış içinde bir arada var olabilmesini sağlamak, entegrasyonun bir diğer boyutunu oluşturur. Terör örgütlerinden kopan bireylerin yeniden şiddet sarmalına kapılmasını önlemek, bu bağlamda özel programlarla mümkün olabilir. Ayrıca, ekonomik ya da sosyal dışlanma nedeniyle marjinalleşen bireylerin topluma kazandırılması da toplumsal barışın sürdürülebilirliği açısından temel bir gerekliliktir.

Toplumsal entegrasyon politikalarının başarıya ulaşabilmesi için çeşitli alanlarda destekleyici programlara ihtiyaç duyulmaktadır. Bunlardan ilki, eğitim ve farkındalık çalışmalarıdır. Radikalleşmenin önlenmesinde eğitim en güçlü araçlardan biri olarak görülmektedir. Özellikle terör örgütlerinin gençleri ideolojik söylemlerle etkileyerek insan kaynağı devşirme çabalarına karşı, eleştirel düşünme becerileri gelişmiş, bilinçli bireylerin yetiştirilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu doğrultuda, iş ve meslek edindirme projeleri aracılığıyla örgütten ayrılan bireylerin istihdam edilmeleri sağlanmalı; girişimcilik destek programları ile kendi ekonomik bağımsızlıklarını kazanabilmelerinin önü açılmalıdır. Terörün etkilediği bölgelerde yürütülecek sosyo-ekonomik kalkınma projeleri ise hem yapısal eşitsizlikleri azaltacak hem de toplumsal bağları kuvvetlendirecektir.

Diğer taraftan, kültürel ve sosyal uyumun teşviki de toplumsal entegrasyonun önemli bir bileşenidir. Toplumun farklı kesimleri arasında karşılıklı anlayışı ve dayanışmayı güçlendirecek faaliyetler, bireylerin topluma aidiyet duygusunu pekiştirmektedir. Bu çerçevede spor, sanat ve kültürel etkinliklerle gençlerin sosyal

hayata katılımları artırılmalı, etnik ve dini farklılıkların bir arada yaşamasını sağlayacak diyalog platformları yaygınlaştırılmalıdır. Ayrıca, yerel toplum liderlerinin, dini otoritelerin ve sivil toplum kuruluşlarının süreçte aktif rol alması, entegrasyon politikalarının meşruiyetini ve etkililiğini artıracaktır.

Örgütlerden ayrılan bireylerin yaşadığı psikolojik travmalar ve sosyal ötekileştirme deneyimleri, yeniden radikalleşme riskini artırabilmektedir. Bu sebeple, psikososyal destek hizmetlerinin sunulması, bireylerin topluma sağlıklı bir biçimde adapte olabilmesi için gereklidir. Psikolog ve sosyologlar eşliğinde yürütülecek danışmanlık çalışmaları, bu bireylerin rehabilitasyon sürecini destekleyecek ve topluma olan güven duygularını yeniden tesis edecektir. Aile destek programları ile eski örgüt mensuplarının aileleriyle yeniden bağ kurmaları sağlanmalı, cezaevinde bulunan bireyler için ise özel eğitim ve topluma kazandırma politikaları geliştirilmelidir.

Öte yandan, terör örgütlerinin medya üzerinden yürüttüğü ideolojik propaganda faaliyetleri, özellikle dijital platformlar aracılığıyla geniş kitlelere ulaşmaktadır. Bu bağlamda, medya okuryazarlığını artırıcı çalışmaların yanı sıra, devlet ve sivil toplum iş birliğiyle karşı propaganda stratejileri oluşturulmalıdır. Dijital medya kampanyaları, radikalleşmeye karşı bilinçlendirme içerikleriyle kamuoyunu bilgilendirmeli; örgütten ayrılan bireylerin yaşadıkları pişmanlıkları ve deneyimleri içeren gerçek hikâyeler kamuoyuyla paylaşılmalıdır. Ayrıca, dini söylemi istismar eden örgütlerin ideolojik zeminiyle mücadele edebilmek için ilahiyatçılarla iş birliği içinde doğru dini bilginin yaygınlaştırılması, dini radikalleşmenin önlenmesinde etkili bir araç olacaktır (Gürsel, 2019).

Sonuç olarak, toplumsal entegrasyon programları, yalnızca güvenlik politikalarının bir tamamlayıcısı değil, aynı zamanda radikalleşme sürecini önleyici ve toplumsal barışı güçlendirici bir strateji olarak değerlendirilmelidir. Eğitim, istihdam, kültürel uyum, psikososyal destek ve medya stratejilerinin birlikte uygulanması, bireylerin topluma olan aidiyetlerini artırarak terör örgütlerinin insan kaynağı devşirme potansiyelini azaltacaktır. Bu sayede, uzun vadeli ve kalıcı bir toplumsal güvenlik inşa edilebilecek, marjinalleşmenin önüne geçilerek daha adil ve kapsayıcı bir toplum yapısı oluşturulabilecektir.

6.4.3. Aile ve Gençlik Destek Programları

Toplumsal dokunun güçlendirilmesi, bireylerin sağlıklı gelişiminin desteklenmesi ve uzun vadeli terörle mücadele stratejilerinin başarıya ulaşabilmesi için aile ve gençlik odaklı destek programlarının sistematik biçimde uygulanması büyük önem arz etmektedir. Genç bireylerin, sosyal dışlanma, ekonomik belirsizlikler ve psikolojik kırılganlıklar gibi nedenlerle radikal ideolojilere ve terör örgütlerinin propagandalarına açık hale gelebilmesi, bu alanda geliştirilecek sosyal politika araçlarının etkili ve kapsayıcı olmasını zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda, aile yapısının güçlendirilmesi, gençlerin çok boyutlu biçimde desteklenmesi ve özellikle örgütten ayrılan bireylerin rehabilitasyonunun sağlanması, radikalleşme süreçlerinin önlenmesinde ve topluma yeniden kazandırılmalarında temel rol oynamaktadır.

Türkiye'nin terörle mücadele stratejisinde benimsediği bütüncül yaklaşım çerçevesinde, yalnızca güvenlik önlemlerine odaklanmak yerine, bireyin sosyal uyumunu artıran, psikolojik dayanıklılığını güçlendiren ve toplumsal aidiyetini pekiştiren sosyal destek programlarına da yer verilmesi dikkate değerdir. Aile ve gençlik temelli bu politikalar, bireyin radikal yapılardan uzak durmasını sağlamanın ötesinde, toplumsal barışın inşası ve sürdürülebilirliğinin sağlanması açısından da hayati bir araç olarak değerlendirilmektedir (Küçük, 2019; Yılmaz, 2018).

Aile, bireyin ilk sosyalleştiği temel kurum olarak, radikalleşme eğilimlerinin erken dönemde fark edilmesinde ve önlenmesinde belirleyici işlev görmektedir. Bu nedenle, ebeveynlere yönelik düzenlenecek bilinçlendirme eğitimleriyle, dijital ortamda karşılaşılabilecek ideolojik manipülasyonlara karşı farkındalık artırılmalı ve sağlıklı iletişim becerileri geliştirilmelidir. Aile danışmanlık hizmetleri yoluyla, psikososyal risk altındaki genç bireylerin aileleri ile ilişkilerinin güçlendirilmesi, çocukların terör örgütlerinin etkisinden uzak tutulmasına katkı sağlayacaktır. Ayrıca, doğrudan ya da dolaylı biçimde terör saldırılarından etkilenen aile bireylerine yönelik psikolojik danışmanlık ve sosyal destek sağlanarak, travmaların kuşaklar arası aktarımı önlenmeli ve kadınların, özellikle annelerin, çocukları üzerindeki koruyucu etkileri göz önünde bulundurularak özel rehberlik programları geliştirilmeli ve desteklenmelidir.

Genç bireylerin ideolojik manipülasyonlara açık hale gelmesini önlemek amacıyla yürütülecek eğitici faaliyetler, radikalleşmeye karşı etkili bir direnç mekanizması oluşturacaktır. Bu kapsamda, okullarda, gençlik merkezlerinde ve yerel

topluluklarda yürütülecek bilinçlendirme çalışmaları ile terör örgütlerinin propaganda yöntemleri deşifre edilmeli, demokratik değerler ve sosyal adalet gibi kavramlar gençler arasında yaygınlaştırılmalıdır. Gençlerin boş zamanlarını verimli şekilde değerlendirebilecekleri sosyal, sportif ve kültürel etkinliklerin desteklenmesi, toplumsal aidiyet duygusunu güçlendirecektir. Ayrıca, dijital medya ve sosyal platformlar üzerinden yürütülen ideolojik yönlendirmelere karşı, dijital güvenlik ve medya okuryazarlığı eğitimlerinin yaygınlaştırılması, genç bireylerin bilişsel dayanıklılıklarını artırarak, radikal içeriklere karşı direnç kazanmalarını sağlayacaktır.

Bununla birlikte, gençlerin ekonomik güvenceden yoksun kalmaları, işsizlik ve gelecek kaygısıyla başa çıkamamaları, terör örgütlerinin vaatlerine karşı savunmasız hale gelmelerine neden olmaktadır. Bu nedenle, mesleki eğitim programları ile gençlerin üretken bireyler olarak topluma katılmaları teşvik edilmeli; özellikle örgütten ayrılan bireyler için beceri kazandırma kursları düzenlenmelidir. Eğitim hayatı maddi imkânsızlıklar nedeniyle kesintiye uğrayan gençlere yönelik burs ve destek programları geliştirilerek, eğitim sürekliliği sağlanmalı ve ekonomik bağımsızlıkları desteklenmelidir.

Öte yandan, terör örgütlerinden ayrılan bireylerin topluma yeniden kazandırılması için kapsamlı rehabilitasyon hizmetlerinin sunulması zorunludur. Yaşanan travmaların sağaltılması amacıyla bireysel ve grup terapileri yürütülmeli, bu bireylerin karşı karşıya kaldığı psikolojik sorunlara yönelik uzman desteği sağlanmalıdır. Travma destek merkezlerinin kurulması ve burada görevli uzman psikologlar aracılığıyla sunulacak danışmanlık hizmetleri, örgüt deneyimi yaşamış bireylerin yeniden toplumla bağ kurmalarını kolaylaştıracaktır.

Genel olarak değerlendirildiğinde, aile ve gençlik destek programları, yalnızca bireysel radikalleşme risklerini azaltmakla kalmamakta; aynı zamanda toplumun kolektif dayanıklılığını artırmakta ve şiddet yanlısı ideolojilere karşı uzun vadeli bir koruma kalkını işlevi görmektedir. Bu nedenle Türkiye'nin terörle mücadele stratejileri içerisinde bu tür sosyal destek mekanizmalarının yalnızca dönemsel değil, sistematik ve sürdürülebilir biçimde uygulanması, toplumsal barışın inşası ve bireylerin radikal yapılardan uzak tutulması adına stratejik bir gereklilik olarak değerlendirilmelidir.

SONUÇ

Terörizm, tarih boyunca farklı biçimlerde ve amaçlarla ortaya çıkan, sivillere yönelik şiddet eylemleriyle siyasi, ideolojik veya dini hedeflere ulaşmayı amaçlayan bir yöntemdir. Terör eylemleri, hem bireysel hem de örgütsel düzeyde ortaya çıkabilmekte ve zaman içinde evrilerek küresel bir güvenlik tehdidi haline gelmiştir.

Terörizmin tarihi, modern çağdan çok daha önceye uzanır. Antik çağlarda *Zealotlar* (Yahudi Sikari grubu) gibi yapılar, Roma işgaline karşı şiddet eylemleriyle direniş göstermiştir. Orta Çağ boyunca da çeşitli dini tarikatlar (örneğin Haşhaşiler) hedefli suikastlarla dikkat çekmiştir.

Ancak modern anlamda "terörizm" kavramı, ilk kez *Fransız Devrimi* (1789) döneminde ortaya çıkmıştır. *Jakobenler*, devletin düşmanlarına karşı sistematik korku yaymayı ve infazları bir araç olarak kullanmış ve bu dönem "Terör Dönemi" olarak anılmıştır. İlginç bir şekilde, bu dönemde "terör" kavramı *devlet kaynaklı* bir uygulama olarak tanımlanmıştır.

Sanayi Devrimi ve milliyetçilik akımlarının etkisiyle 19. yüzyılda bireysel eylemler ön plana çıkmış, *anarşist suikastlar* dönemi başlamıştır. Örneğin, 1881'de Rus Çarı II. Aleksandr'ın öldürülmesi gibi olaylar, siyasi suikastların bir mücadele yöntemi haline geldiğini göstermektedir. XX. yüzyılda ise sömürge karşıtı hareketler ve ayrılıkçı örgütler terörizmi araç olarak kullanmaya başlamıştır. *IRA (İrlanda Cumhuriyet Ordusu)*, *ETA (Bask Ülkesi ve Özgürlük için)* gibi örgütler, bağımsızlık ve özerklik talepleri doğrultusunda uzun süreli silahlı mücadele yürütmüştür.

Soğuk Savaş sürecinde terörizm, daha çok **ideolojik kutuplaşmaların** bir yansıması olarak görülmüştür. Sol ve sağ eksenli terör örgütleri, devletlere ve sivil hedeflere yönelik saldırılarla dikkat çekmiştir. Bu dönemde *Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ)* ve *Kızıl Ordu Fraksiyonu (RAF)* gibi örgütler uluslararası alanda faaliyet göstermiştir.

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte ideolojik terörün yerini *dini temelli terörizm* almaya başlamıştır. Bu yeni dönemin en dikkat çekici gelişmesi, **El Kaide** öncülüğünde gerçekleşen *11 Eylül 2001* saldırılarıdır. Bu saldırılar, küresel çapta "terörizme karşı savaş" doktrinini doğurmuş ve devletlerin iç ve dış güvenlik politikalarını köklü biçimde değiştirmiştir.

2010' lu yıllarda ortaya çıkan **İŞİD**, terörizmin evrim geçirdiği yeni bir aşamayı temsil etmiştir. Hem fiziksel bir coğrafyada devletimsi bir yapı kurmuş, hem de sosyal medya aracılığıyla küresel radikalleşmeyi yaygınlaştırmıştır. Bu, terör örgütlerinin sadece fiziksel değil *dijital bir cephe*de tehdit oluşturabileceğini ortaya koymuştur.

Terörizmin tarihi, toplumsal eşitsizlikler, dışlanma, kimlik krizleri ve ideolojik ayrışmalarla doğrudan ilişkilidir. Bu olgu, tarihsel olarak sürekli şekil değiştirmiş; kimi zaman bir bireyin, kimi zaman küresel bir örgütün aracı haline gelmiştir. Bu nedenle, sadece güvenlik odaklı değil, aynı zamanda sosyal, kültürel ve ekonomik boyutları dikkate alan **bütüncül stratejilerle** ele alınması gerekmektedir.

Terörizmle mücadelede dünya genelinde farklı ülkeler, kendi güvenlik ihtiyaçları ve toplumsal yapıları doğrultusunda çeşitli stratejiler geliştirmiştir. Bu stratejiler yalnızca askeri ve güvenlik temelli önlemlerle sınırlı kalmamış; aynı zamanda toplumsal, ekonomik ve psikolojik yaklaşımları da içeren çok katmanlı politikalara dönüşmüştür.

İngiltere’de uygulanan “Prevent” stratejisi, radikalleşmenin henüz başlangıç aşamasında tespit edilerek önlenmesini hedefleyen öncü bir politika örneğidir. Bu strateji kapsamında okullar, sağlık kurumları, yerel yönetimler ve güvenlik birimleri arasında koordinasyon sağlanarak, radikal ideolojilere eğilimli bireyler destek mekanizmalarına yönlendirilir. Bu yaklaşım, sadece güvenlik temelli değil, aynı zamanda toplumsal farkındalığı artıran bir modeldir.

Almanya’da ise “Hayat” programı (HAYAT), özellikle radikal ideolojilere yönelen gençlerin aileleriyle birlikte yürütülen danışmanlık süreçlerine odaklanmaktadır. Bu programda bireylerin radikalleşmesini engelleme en etkili yollarından birinin, aile içi iletişim ve desteği güçlendirmek olduğu vurgulanmaktadır. Böylece bireyin sosyal bağları korunarak örgütlerden uzaklaştırılması hedeflenmektedir.

Amerika Birleşik Devletleri, daha çok güvenlik, istihbarat ve dijital mücadele alanlarında yoğunlaşan çok katmanlı bir terörle mücadele stratejisi benimsemiştir. Ulusal Terörle Mücadele Stratejisi çerçevesinde iç ve dış tehditler sürekli izlenmekte; askeri operasyonların yanı sıra siber propaganda karşıtı kampanyalar da yürütülmektedir. Bu strateji, küresel çapta etkili bir istihbarat ağına ve teknolojik kapasiteye dayanmaktadır.

Danimarka'nın geliştirdiği Aarhus Modeli ise özellikle yabancı savaşçılarla mücadelede dünyaya örnek olmuştur. Bu model, yurt dışındaki çatışma bölgelerinden dönen bireyleri sadece birer güvenlik tehdidi olarak görmek yerine, onların topluma yeniden kazandırılmasını hedefler. Sosyal hizmet uzmanları, psikologlar ve eğitim danışmanları aracılığıyla bireylere yeniden entegrasyon imkânı sunulmaktadır. Bu yönüyle Aarhus Modeli, cezalandırıcı değil onarıcı bir yaklaşım sergilemektedir.

Türkiye ise uzun yıllardır PKK, FETÖ ve IşİD gibi farklı yapılarla mücadele eden bir ülke olarak, hem güvenlik odaklı hem de toplumsal bütünleşmeyi gözetken karma stratejiler geliştirmiştir. Askerî operasyonlar ve güvenlik tedbirleri dışında, terör örgütlerine katılımın önlenmesine yönelik gençlik projeleri, bölgesel kalkınma programları ve özellikle Doğu ile Güneydoğu Anadolu bölgelerinde uygulanan sosyal yardım politikaları dikkat çekmektedir. Ayrıca, ceza infaz kurumlarında ve sonrasında bireylerin topluma kazandırılması amacıyla çeşitli rehabilitasyon çalışmaları da yürütölmektedir.

Bu örnekler, terörizmle mücadelede başarılı olabilmek için yalnızca kolluk gücüne dayalı önlemlerin yeterli olmadığını; aynı zamanda önleyici, eğitici ve iyileştirici yaklaşımların birlikte ele alınmasının zorunlu olduğunu ortaya koymaktadır. Her ülke, kendi koşulları doğrultusunda şekillenen stratejiler geliştirerek bu çok boyutlu tehditle mücadelede etkinlik sağlamaya çalışmaktadır.

Bu tez çalışmasında, PKK ve IşİD gibi terör örgütlerinin motivasyon kaynaklarını, bu örgütlerin bireyler üzerinde nasıl bir etki yarattığını ve bu etkilerin nasıl daha etkili bir şekilde yönetilebileceğini derinlemesine incelemeyi amaçlamıştır. Yapılan analiz, her iki örgütün de bireyleri kendi ideolojileri doğrultusunda etkilemek için kullandığı çok çeşitli stratejileri ortaya koymaktadır. PKK ve IşİD, toplumsal yapıdan ideolojik unsurlara, psikolojik faktörlerden sosyo-ekonomik koşullara kadar farklı düzeylerde etkiler yaratmaktadırlar. Bireylerin örgütlere katılım kararları, çoğu zaman rasyonel bir siyasi tercihten ziyade duygusal, sosyal ve kişisel etkenlere dayalıdır.

Katılımcıların örgüt içinde yaşadıkları süreçler, genellikle dış dünyadan soyutlanmış, disiplin ve itaate dayalı bir hayatı içermektedir. Ancak bu süreç aynı zamanda bir "dönüşüm alanı"dır. Örgütler, bireylerin duygusal, zihinsel ve sosyal dönüşümünü sistematik biçimde şekillendirir.

Çalışma kapsamında analiz edilen vakalarda, ilk dönemlerde bireylerin heyecan ve aidiyet duygusunun yüksek olduğu; ancak zamanla bu duyguların yerini sorgulamalara bıraktığı görülmüştür. Özellikle şiddetin sürekliliği, iç infazlar, güven kaybı ve dış dünyayla bağın kopması bireyleri psikolojik açıdan yıpratmaktadır.

Bazı bireyler örgütten kopmakta ve teslim olmaktadır. Ancak bu süreçte toplumsal damgalanma, ceza riski ve yeniden entegrasyonun zorluğu, birçok eski mensubu kararsızlıkta bırakmaktadır. Bu durum, devletin rehabilitasyon mekanizmalarının ne kadar önemli olduğunu ortaya koymaktadır.

Bu bağlamda, çalışma hem bireysel hem yapısal faktörlerin iç içe geçtiği bir motivasyonlar haritası sunmuştur. Elde edilen bulgular, yalnızca terörle mücadelede değil, önleyici ve rehabilite edici politika geliştirme süreçlerinde de yön gösterici niteliktedir. Bu örgütlerin motivasyon kaynaklarının anlaşılması, daha etkili devlet politikaları ve karşı stratejiler geliştirilmesine olanak sağlaması amaçlanmıştır. Ayrıca, bu örgütlere karşı geliştirilecek politikaların etkili olabilmesi için, radikalizmi besleyen etkenlerin derinlemesine incelenmesi gerekmektedir.

PKK ve IŞİD, ideolojik, dini ve sosyo-ekonomik faktörlerden beslenen motivasyonlara sahip iki terör örgütüdür. Ancak her iki örgütün motivasyon kaynakları arasında bazı benzerlikler ve farklılıklar bulunmaktadır. Her iki örgüt de, kendilerine katılan bireylerin radikalleşmesini sağlamak amacıyla ideolojik, psikolojik ve sosyal baskı stratejileri kullanmaktadır.

PKK, kuruluşundan itibaren Türkiye'nin anayasal düzenine, toprak bütünlüğüne ve milli birliğine yönelik ciddi bir tehdit oluşturan, etnik temelli ayrılıkçı bir terör örgütü olarak faaliyet göstermektedir. Örgüt, Türkiye'deki Kürt vatandaşların karşı karşıya kaldığı bazı sosyo-ekonomik sorunları istismar ederek, bu durumları silahlı isyan ve terör eylemleri için gerekçe haline getirmiştir. Ancak demokratikleşme, insan hakları ve bölgesel kalkınma alanlarında Türkiye Cumhuriyeti devleti tarafından atılan kapsamlı adımlar, örgütün meşruiyet zeminini giderek zayıflatmıştır. Türkiye, vatandaşların etnik kökeni ne olursa olsun, hak ve özgürlüklerden eşit şekilde yararlanmasını esas alan bütüncül politikalar geliştirirken, PKK ise şiddeti bir araç olarak kullanarak, toplumsal barışı tehdit eden ideolojik bir yapıya dönüşmüştür. Bu bağlamda örgütün kullandığı söylem ve yöntemler, Kürt kökenli vatandaşların taleplerinden ziyade, illegal bir yapının siyasi emellerini yansıtmaktadır.

İŞİD (Irak ve Şam İslam Devleti), kökenleri El-Kaide'ye dayanan ancak zamanla ondan ayrılarak kendi radikal ideolojik çizgisini oluşturan, küresel ölçekte tehdit oluşturan selefi-cihatçı bir terör örgütüdür. Örgüt, özellikle Sünni İslam'ın radikal ve aşırı yorumuna dayanarak, dini bir meşruiyet kisvesi altında "hilafet" iddiasında bulunmakta ve bu doğrultuda küresel bir İslam devleti kurma hedefi gütmektedir. İŞİD'in ideolojik yapısı, geleneksel dini söylemlerin çok ötesinde, bireyleri mutlak itaate zorlayan dogmatik bir yapı oluşturmuş; özellikle Batı karşıtlığı, mezhepçilik ve tekfircilik gibi aşırı unsurları merkeze alarak kendisine bağlı radikal unsurları dünya genelinde mobilize etmeyi başarmıştır.

Örgüt, başta Suriye ve Irak olmak üzere çatışma bölgelerinde oluşan otorite boşluğundan faydalanarak, kısa sürede geniş bir coğrafyada hâkimiyet kurmuş ve modern iletişim araçlarını etkin kullanarak propaganda gücünü küreselleştirmiştir. Dijital medyada yürüttüğü etkili propaganda faaliyetleri, örgütün yalnızca Orta Doğu'daki kriz bölgelerinden değil, Avrupa'dan, Asya'dan ve hatta Amerika'dan bireyleri kendi saflarına çekmesini mümkün kılmıştır. İŞİD'e katılan bireyler genellikle bir aidiyet arayışı, kimlik krizi, dini bağlamda anlam arayışı veya toplumsal dışlanmışlık gibi kişisel motivasyonlarla hareket etmiş; örgütün sunduğu "kutsal görev" söylemi, bu bireylerin radikalize olma sürecini hızlandırmıştır.

Ayrıca örgütün şiddeti yalnızca bir araç olarak değil, bir ibadet biçimi gibi lanse etmesi, bireylerde kutsanmış bir cihad anlayışının oluşmasına neden olmuştur. Bu yaklaşım, bireylerin akılcı düşünme mekanizmalarını devre dışı bırakmış ve mutlak bir ideolojik bağlılık doğurmuştur. Türkiye açısından değerlendirildiğinde, İŞİD'in faaliyetleri yalnızca sınır ötesi bir tehdit değil, aynı zamanda Türkiye içinde de radikal bireylerin etkilenmesine yol açabilecek potansiyele sahip bir güvenlik riski teşkil etmektedir.

Her iki örgütün de toplumda belirli bir aidiyet duygusu yaratmaya çalıştığı, bireyleri etkilemek için dini ve ideolojik söylemlerle güçlendirilmiş bir motivasyon sundukları görülmektedir. PKK, Kürt halkının bağımsızlık ve özgürlük mücadelesine atıfta bulunarak, İŞİD ise, hilafet kurma amacını savunarak bireyleri kendi saflarına çekmektedir. Ancak her iki örgütün de esasen farklı sosyal ve kültürel bağlamlardan beslendiği ve bu bağlamların, örgütlerin motivasyon stratejilerinde belirleyici bir rol oynadığı söylenebilir.

Her iki örgüt de, sosyo-ekonomik açıdan dezavantajlı grupları hedef alarak, onlara ideolojik ve finansal vaatlerde bulunmaktadır. PKK, özellikle Türkiye'nin güneydoğusundaki köylerden ve kasabalardan gelen gençleri kendi saflarına katmakta ve bu gençlere özgürlük mücadelesi, hakların savunulması gibi vaatlerle etki etmektedir. Sosyo-ekonomik yoksunluk, gençleri örgütlere katılmaya yönlendiren önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Aynı zamanda, sosyal izolasyon, işsizlik ve eğitim fırsatlarının kısıtlı olması da, bu gençlerin radikal ideolojilere kaymasına neden olmaktadır.

İŞİD ise, özellikle Orta Doğu'nun savaştan zarar gören bölgelerindeki gençleri hedef almıştır. İŞİD, bu gençlere güç, kimlik, aidiyet ve amaç sunarak onları kendi saflarına katmakta başarılı olmuştur. İŞİD'in gençlere sunduğu ideolojik vaatler, onları sadece ekonomik ve sosyal açıdan cezbetmekle kalmaz, aynı zamanda onları bir üst kimlik, kutsal bir savaşın parçası olarak görmekte ve bu şekilde radikal ideolojilerin etkisini güçlendirmektedir.

Medya, özellikle dijital platformlar üzerinden yürütülen propaganda, PKK ve İŞİD için önemli bir araç olmuştur. PKK, sosyal medya aracılığıyla ideolojik mesajlar vermekte ve gençleri örgüte katılmaya teşvik etmektedir. İŞİD ise, medyayı sadece propaganda amacıyla kullanmakla kalmamış, aynı zamanda şiddetin ve terörün meşru bir yol olduğunu savunan içerikler üretmiştir. İŞİD'in medya stratejisi, dünyanın dört bir yanından gelen radikal İslamcılarını bir araya getirmeyi başarmıştır. Ayrıca, şiddet dolu görseller ve videolar kullanarak, terörün korku ve tehdit yaratma gücünü artırmıştır.

Devletlerin, medya üzerinden yapılan radikal propagandayı engellemek için stratejiler geliştirmesi gerekmektedir. Sosyal medya platformlarının denetlenmesi, radikal içeriğin hızla yayılmasını engellemek için gereklidir. Ayrıca, toplumda medya okuryazarlığını artırarak, bireylerin doğru bilgiye ulaşmasını sağlamak da kritik bir önlem olacaktır. Medya üzerinde yapılacak etkili denetimler ve radikal içeriklerin engellenmesi, toplumun radikal düşüncelere karşı korunmasında önemli bir rol oynayacaktır.

Aile yapısının, bireylerin terör örgütlerine katılımındaki rolü, bu örgütlerin faaliyetleri üzerinde büyük bir etkiye sahiptir. PKK, aile üyelerinin katılımını teşvik ederek, bu aileler üzerinde ideolojik bir baskı yaratmakta ve örgüte katılımı

normalleştirmektedir. Ailelerin bu süreci onaylaması veya sessiz kalması, gençlerin örgütlere katılmalarını kolaylaştırmaktadır. Aile bağlarının zayıflaması, bireylerin radikal ideolojilerle daha kolay tanışmasına neden olabilir.

İŞİD, aile üyelerinin katılımını da etkili bir şekilde kullanmakta ve ailevi baskılar yoluyla bireyleri örgüte katılmaya teşvik etmektedir. Bu durum, ailelerin terör örgütlerine karşı daha bilinçli bir şekilde mücadele etmeleri gerektiğini ortaya koymaktadır. Aile içi eğitim, bireylerin radikalizme kaymalarını önlemede önemli bir strateji olabilir. Ayrıca, aileler için rehberlik hizmetleri ve toplumsal destek ağları kurmak, radikalizme karşı etkili bir önlem olacaktır.

Özellikle PKK ve İŞİD gibi örgütlerin, bireylerin kimlik arayışından faydalanarak onları kendi ideolojilerine yönlendirdiği bilinmektedir. Etnik, dini ya da kültürel kimliklerin bastırıldığı veya değersizleştirildiği hissi, örgütlerin en sık kullandığı radikalleştirici argümanlardandır.

Toplum temelli aidiyet programları geliştirilmeli, özellikle gençlere yönelik sosyal katılım projeleri artırılmalıdır. Yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları iş birliğiyle ortak vatandaşlık bilincini güçlendiren kültürel etkinlikler teşvik edilmelidir. Eğitim müfredatında farklılıklara saygı ve demokratik yurttaşlık kavramları daha işlevsel ve uygulamalı biçimde yerelmalıdır.

Hem PKK'nın kırsal ve kalkınmamış bölgelerdeki gençleri, hem de İŞİD'in savaş mağdurları ve işsiz diaspora gençlerini hedef alması, yoksunluk teorileri ile birebir örtüşmektedir. Bu durum, ekonomik kırılganlığın radikalleşme açısından ne denli önemli olduğunu ortaya koymaktadır.

Bölgesel kalkınma planları, yalnızca altyapı değil, insani sermaye gelişimi (eğitim, istihdam, sosyal refah) temelli olmalıdır. Gençler için teşvik edilen meslek kursları, girişimcilik destekleri ve staj programları yaygınlaştırılmalıdır. Sosyal yardım sistemleri sadece geçici destek değil, toplumsal içermeye araçları olarak yeniden yapılandırılmalıdır.

İŞİD örneğinde görüldüğü gibi, dini referansların çarpıtılmasıyla bireyler radikalle edilmekte; bu durum teolojik bilgi eksikliği ile birleştiğinde tehlikeli bir boyut kazanmaktadır. Diyanet İşleri Başkanlığı ve ilahiyat fakülteleri iş birliğiyle özellikle gençlere yönelik dini düşünce atölyeleri oluşturulmalıdır. Özellikle radikal dini söylemlere karşı, Diyanet İşleri Başkanlığı ve sivil toplum kuruluşları tarafından

yürütülen “doğru dini bilgiye” erişimi artıracak programlar yaygınlaştırılmalıdır. Ayrıca, gençlerin eleştirel düşünme becerileri geliştirilerek, propaganda karşısında daha dirençli bireyler yetiştirilmelidir.

Cezaevlerinde ya da risk grubundaki bölgelerde, teolojik rehberlik programları uygulanarak dini okuma kapasitesi geliştirilmeli, tek taraflı anlatılar bertaraf edilmelidir. Medyada yer alan dini içeriklere yönelik denetim artırılmalı, meşru dini otoritelerin görünürlüğü güçlendirilmelidir.

Radikalleşme sürecine giren bireylerde, sıklıkla kişisel travmalar, kimlik bunalımları ve yönüzlük duygusu tespit edilmektedir. Özellikle aile içi şiddet, istismar, ölüm, savaş gibi deneyimler, bireyleri radikal örgütlerin sunduğu "anlam ve aidiyet" iddialarına daha açık hâle getirmektedir.

Okullarda ve mahalle bazlı gençlik merkezlerinde psikolojik danışmanlık birimleri yaygınlaştırılmalı, erişilebilir olmalıdır. Özellikle gençler arasında radikalleşmenin ilk sinyallerini fark edebilecek mekanizmaların kurulması elzemdir. Okullar, aileler, sosyal hizmet uzmanları ve yerel yönetimler arasında bir koordinasyon ağı oluşturulmalıdır.

Örgütten ayrılan bireylere yönelik travma temelli terapiler ve toplumsal yeniden entegrasyon destekleri sunulmalıdır. Rehabilitasyon programları sadece bireyi değil, ailesini ve sosyal çevresini de kapsayan bütünsel bir yapı içinde tasarlanmalıdır. PKK'da zorla katılım ya da aile bireylerinin daha önce örgüte katılmış olması gibi durumlar; IŞİD'de ise aile içinde aşırı dini yönlendirme, birey üzerinde ciddi bir baskı oluşturmaktadır. Aile, çoğu zaman ya bu sürecin parçası olmakta ya da müdahale edemeyecek kadar bilgi ve güvenden yoksun kalmaktadır. Aileler için geliştirilecek radikalleşme farkındalık modülleri, rehberlik servisleriyle entegre şekilde yaygınlaştırılmalıdır. Aile hekimleri, sosyal hizmet uzmanları ve okul rehberlik servisleri aracılığıyla riskli aile yapıları tespit edilip desteklenmelidir. Aile içi iletişimi, şeffaflığı ve psikolojik dayanıklılığı artıran programlar yaygınlaştırılmalıdır.

Özellikle genç bireylerin sosyal medya ve internet üzerinden radikal içeriklerle temas etmesi, örgütlerin propagandasını kolaylaştırmaktadır. Hem PKK hem IŞİD dijital mecraları etkili biçimde kullanmakta; dijital propaganda, bireylerin ilk temas noktası hâline gelmektedir.

Medya okuryazarlığı ilkokul düzeyinden itibaren müfredata entegre edilmeli; gençler dezenformasyon, manipölasyon ve terör propagandası hakkında bilinçlendirilmelidir. Sosyal medya platformlarıyla iş birliği geliştirilerek, terör içerikleri için otomatik tespit ve anlık raporlama sistemleri güçlendirilmelidir. BTK ve RTÜK gibi kurumlar aracılığıyla terör içeriklerinin yayın hızına müdahale eden denetim modelleri oluşturulmalıdır.

Türkiye, uzun yıllardır hem PKK hem de IŞİD gibi terör örgütlerinden kaynaklanan çok boyutlu güvenlik tehditleriyle kararlı bir şekilde mücadele etmektedir. Bu mücadele sürecinde, özellikle güvenlik eksenli stratejiler ve operasyonel yöntemler kapsamında önemli başarılar elde edilmiştir. Gerek sınır ötesi askeri harekâtlar, gerek iç güvenlik operasyonları ve istihbarat temelli müdahaleler yoluyla örgütlerin fiziki kapasitesi önemli ölçüde zayıflatılmıştır. Bu bağlamda Türkiye, terörle mücadelesini yalnızca askeri güçle değil, aynı zamanda istihbarat paylaşımı, uluslararası iş birlikleri ve sınır güvenliğini artıran teknolojik önlemlerle de desteklemiştir.

Ancak gelinen noktada, salt güvenlik merkezli tedbirlerin yeterli olmadığı ve sürdürülebilir barışın sağlanabilmesi için çok katmanlı, bütüncül ve uzun vadeli stratejilerin geliştirilmesinin artık bir zorunluluk haline geldiği görülmektedir. Çünkü terör örgütlerinin varlıklarını sürdürebilmesinin temelinde yalnızca fiziki unsurlar değil; toplumsal, ekonomik, psikolojik ve kültürel düzeyde devam eden bazı yapısal sorunlar da yer almaktadır. Bu nedenle, güvenlik politikaları ile birlikte sosyal adaleti sağlayan, kültürel çeşitliliği gözeten ve toplumsal kapsayıcılığı güçlendiren politikaların eş zamanlı olarak yürütülmesi büyük önem arz etmektedir.

Bu kapsamda devletin milli birlik ve beraberlik anlayışını daha da pekiştiren, her vatandaşın kendisini bu ülkenin eşit ve değerli bir ferdi olarak hissetmesini sağlayan kapsayıcı yaklaşımlar öne çıkmalıdır. Terör örgütlerinin özellikle genç bireyleri hedef alarak geliştirdiği kimlik istismarı, mağduriyet söylemleri ve dışlanmışlık temelli propagandaları ancak aidiyet duygusunu artıran politikalarla etkisiz hale getirilebilir. Devletin sosyal bütünlüğü koruyan, farklılıkları çatışma alanı değil, zenginlik unsuru olarak gören yaklaşımları, radikalleşmenin önüne geçmede kilit rol oynayacaktır.

Bu bağlamda eğitim politikalarının eşitlikçi ve kapsayıcı bir yapıda olması, bölgesel kalkınma projelerinin sosyo-ekonomik eşitsizlikleri ortadan kaldıracak şekilde yaygınlaştırılması, kültürel haklara saygılı bir yaklaşımın benimsenmesi ve vatandaşlık

temelinde inşa edilen bir ulusal kimliğin teşvik edilmesi, uzun vadeli çözüm için gereklidir. Ayrıca gençlere umut vadeden gelecek projeksiyonları sunulması, sosyal adaletin sağlanması ve demokratik katılım mekanizmalarının güçlendirilmesi, terör örgütlerinin istismar edebileceği boşlukları ortadan kaldıracaktır.

Türkiye'nin terörle mücadelesi, güvenlikçi yaklaşımlar kadar toplumsal dayanışma, ekonomik kalkınma ve kültürel uyumu teşvik eden stratejilerle desteklenmelidir. Bu çok boyutlu yaklaşım, sadece terör tehdidini bertaraf etmeye değil; aynı zamanda toplumsal barışın inşasına, ulusal bütünlüğün korunmasına ve demokrasinin güçlenmesine de katkı sağlayacaktır. Devletin güçlü, kapsayıcı ve insan odaklı politikaları sayesinde, terör örgütlerinin toplumsal taban bulması engellenecek ve ülkenin huzur, güven ve refah içinde geleceğe yürümesi mümkün olacaktır.

Radikalleşmenin çoğu zaman yavaş ve göz ardı edilen bir süreç olması, müdahale imkânlarını sınırlamaktadır. Bu nedenle, çok aktörlü, yerel ve yatay yapıdaki erken uyarı sistemlerinin oluşturulması hayati önem taşımaktadır. Okul yöneticileri, muhtarlar, imamlar, sosyal hizmet uzmanları gibi yerel gözlem aktörleri aracılığıyla şüpheli eğilimler izlenmeli ve raporlanmalıdır. Geliştirilecek yazılım altyapılarıyla bireylerin sosyal medya paylaşımlarındaki dijital radikalleşme göstergeleri anonim biçimde analiz edilmelidir. Kamu kurumları, üniversiteler ve sivil toplum aktörlerinin yer aldığı çok katmanlı bir bilgi paylaşım ağı kurulmalıdır.

Sonraki yapılacak çalışmalarda; Terörizm alanındaki akademik çalışmalar, özellikle 2000'li yıllardan itibaren gözle görülür bir artış göstermiştir. PKK ve IŞİD gibi örgütlerin toplumsal, siyasal ve bireysel düzeyde nasıl karşılık bulduğu; bireylerin bu yapılarla nasıl temas kurduğu ve hangi motivasyonlarla örgütlere katıldığı soruları, literatürde sıklıkla ele alınmıştır. Ancak mevcut çalışmalar çoğunlukla ideolojik, sosyo-ekonomik ve politik çerçevelerle sınırlı kalmış; örgüt içi çeşitlenmeler, bireysel psikolojik etkenler, dijitalleşmenin etkisi, toplumsal dışlanma deneyimleri ve örgütten kopuş sonrası yeniden entegrasyon süreçleri gibi mikro düzeyli alanlar yeterince derinlemesine incelenmemiştir. Bu durum, hem kuramsal çeşitlilik hem de sahaya yönelik politika geliştirme bakımından önemli boşluklar barındırmaktadır.

Örneğin, örgüte katılımı çocukluk çağı travmalarının ve ruhsal yaralanmaların etkisi, bireysel vaka analizlerine dayalı psikolojik çalışmalarla ele alınabilir. Benzer şekilde, aile içinde radikal ideolojilerin kuşaktan kuşağa nasıl aktarıldığı konusu,

sosyoloji ve pedagojinin ortaklaşabileceği yeni bir çalışma alanı sunmaktadır. Kadınların örgütlere katılımında toplumsal cinsiyet temelli dinamiklerin analizi ise feminist kuram çerçevesinde değerlendirilebilecek önemli bir boşluğu temsil etmektedir.

Dijitalleşmenin örgütsel radikalleşme üzerindeki etkisi ise medya çalışmaları, algoritmik analiz ve dijital güvenlik politikalarıyla disiplinlerarası araştırmalara olanak sağlamaktadır. Özellikle YouTube, Telegram ve TikTok gibi mecralarda içerik algoritmalarının bireyleri nasıl yönlendirdiğine dair çalışmalar, veri bilimiyle güvenlik çalışmalarını buluşturabilecek potansiyele sahiptir. Bunun yanında, örgütten ayrılan bireylerin rehabilitasyon süreçleri, hapishane deneyimleri ve pişmanlık anlatıları, nitel mülakat temelli çalışmalarla değerlendirilebilir; hem kriminoloji hem de sosyal hizmet alanı açısından değerli çıktılar üretilebilir.

Ayrıca, örgüt içi hiyerarşik yapılar ve lidere bağlılık mekanizmaları; karizmatik otorite, iç disiplin ve ideolojik sadakat gibi temalar üzerinden politik psikoloji ve örgütsel davranış teorileriyle incelenebilir. Örgütlerin medyada nasıl temsil edildiği ve bu temsillerin toplumsal algı üzerindeki etkisi ise eleştirel medya analizleri ve haber söylem çalışmalarıyla değerlendirilmeye açık önemli bir diğer alandır. Öte yandan, propaganda materyallerinde duygusal manipülasyonun nasıl inşa edildiği özellikle müzik, marşlar ve video estetiği bağlamında kültürel çalışmalar ve görsel iletişim teorileri ile araştırılabilir.

Kentsel dönüşüm ve iç göç süreçlerinin genç bireyler üzerindeki etkisiyle radikalleşme arasındaki ilişki, kent sosyolojisi ve göç çalışmaları kapsamında ele alınabilirken; örgütten ayrılan bireylerin toplumsal damgalama, dışlanma ve yeniden sosyalleşme deneyimleri, toplumsal psikoloji ve sosyal politika açısından dikkate değer bir inceleme alanı sunmaktadır. Tüm bu başlıklar, mevcut literatürün ötesine geçerek, terörle mücadele politikalarının çok katmanlı toplumsal dinamikleri de kapsayacak şekilde yeniden yapılandırılmasına katkı sağlayabilecek potansiyele sahiptir.

Sonuç olarak, bu tez çalışması, PKK ve IŞİD'in motivasyonel yapılarını çözümleyerek, terörle mücadelede sadece güvenlikçi değil; aynı zamanda insani, sosyal ve psikolojik boyutları da içeren bütüncül bir politika yaklaşımının zorunluluğunu ortaya koymuştur. Türkiye'nin güvenlik, adalet, eğitim, ekonomi ve sosyal politika alanlarını eşgüdüm içinde yürüterek terörle mücadele stratejilerini yeniden

şekillendirmesi, toplumsal barışın sürdürülebilirliği açısından hayati bir önem taşımaktadır.

KAYNAKÇA

- Abdurrahmanlı, E., (2018). Küreselleşme olgusuyla birlikte büyüyen terörizm. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 5(18):586-605.
- Acar, Ü., (2012). *A'dan Z'ye Terörizm*. Kripto Yayın Dağıtım, Ankara, s.50-155.
- Ağkaya, O., (2018). Eski terörizm, yeni terörizm: 9/11 ve eskimeyen terörizm söylemi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(2):275-298.
- Ak Suruç. (2015). *Eski IŞİD emirinden çarpıcı itiraflar var* [Video]. YouTube. Erişim: 11.10.2024, https://youtu.be/Dg_j4Z8zPsg
- Akça, M., (2014). Terörizmin kendine özgü niteliği: Kavramı tanımlamada metodoloji sorunu. *İstanbul Barosu Dergisi*, 88(1):15-63.
- Akkoç, Y., (1996). Türkiye'deki Terör Örgütlerinin Örgütlenme Modelleri: Karşılaştırmalı Bir Analiz. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, s.114-116.
- Akkuş, O., (2004). Uluslararası Terörizm ve Mücadele Yöntemleri. Yayımlanmamış (Yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, s.120.
- Aktaş, H., ve Güntay, V., (2016). Türk-Ermeni ilişkilerinde algılar ve karar alıcılar: Tarihin yansımaları üzerine bir analiz. *Ermeni Araştırmaları Dergisi*, 54:51-70.
- Aktel, M., ve Gürkaynak, M., (2007). Küreselleşen terörizm: Bir etkileşim çalışması. (A. Yılmaz, editör), *Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi Bildiriler Kitabı*, 1(1):10-15. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih
- Akyol, T., (2000). *Hariciler ve Hizbullah: İslam Topluluklarında Terörizmin Sosyal Kökleri* (2. baskı). Doğan Kitapçılık, İstanbul, s.208.
- Akyol, T., (2007, 21 Mart). Türkler, Kürtler ve kalkınma. *Milliyet*, s.3.
- Akyüz, B., (2015). Türkiye'de iç güvenlik algısının değiştirilmesi: İç güvenlik teşkilatına yönelik yeni yapılanma modeli. *Savunma Bilimleri Dergisi*, 14(1):65-87.
- Albayrak, A., (2004). Terör-din ilişkisi(zliği) üzerine. *Dini Araştırmalar*, 7(20):291-301.
- Aldırmaz, Y., (2017). Terör ve Ortadoğu: El Kaide, Hizbullah, IŞİD. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın, s.215.
- Alkan, N., (2002). *Gençlik ve Terörizm*. Emniyet Genel Müdürlüğü Basımevi, Ankara, s.248.

- Alkan, N., (2002). *Psikolojik Harekât Terörizm ve Polis*. Temüh Dairesi Başkanlığı Yayınları, Ankara, s.56-59.
- Alkan, N., (2012). Dinin araçsallaşması: PKK örneği. *Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Dergisi*, 3(2):17-25.
- Anadolu Ajansı. (2019). *Teslim olan kadın teröristler PKK'daki paniği anlattı* [Video]. YouTube. Erişim: 14.03.2025, https://youtu.be/x9VUgja4A_8
- Arı, A., (2017). *Toplumsal Entegrasyon ve Çokkültürlülük: Teorik Yaklaşımlar ve Uygulamalar*. Nobel Yayınları, Ankara, s.230.
- Arslan, H., (2019). Hibrit savaş unsurlarının erken kullanımı: Sıradışı bir terör örgütü FETÖ vakası. *Journal of Academic Value Studies*, 5(5):9-33.
- Arslan, M., (2019). Telegram ve terör: Dijital güvenliğin radikalleşmedeki rolü. *Yeni Medya Çalışmaları Dergisi*, 2(4):41-59.
- Arslan, M., (2021). Terör örgütlerinde şehitlik söylemi ve fedakârlık kültürü. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 10(2):35-58.
- Arslan, Y., (2020). Terörle mücadelede güvenlik birimlerinin kapasite artırımı: Türkiye örneği. *Uluslararası Güvenlik Çalışmaları Dergisi*, 15(4):103-118.
- Ataman, M., (2017). IŞİD: Ortadoğu'da yeni bir aktör. M. Ataman (Ed.), *Ortadoğu'da güç ve güvenlik* (ss. 213–234). Ankara: SETA Yayınları
- Atkinson, R. L., Atkinson, R. C., ve Hilgard, E. R., (1995). *Psikolojiye Giriş*. Sosyal Yayınlar, İstanbul, s.112.
- Awan, I., (2017). Cyber-extremism: ISIS and the power of social media. *Society*, 54(2):138-149.
- Aydın, S., (2014). Orta Doğu'da etnik ve mezhepsel yapılar. *Ortadoğu Analiz*, 6(170):63.
- Aydınlı, H., (2011). *İntihar Eylemleri Ekseninde Din ve Terör*. Birleşik Yayıncılık, Ankara, s.66.
- Ayhan, V., (2022). *Terörizm, Medya ve Algı Yönetimi: Dijital Çağda Yeni Savaş Taktikleri*. Nobel Yayınları, Ankara, s.280.
- Baharçipek, A., (2000). Etnik Terör ve Etnik Terörle Mücadele Sorunu. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(1):14.
- Bakker, E., (2006). Jihadi Terrorists in Europe: Their Characteristics and the Circumstances in Which They Joined the Jihad. Netherlands Institute of International Relations 'Clingendael', Lahey, p.225-241.

- Bal, İ., (2005). Terörle Mücadelede Yeni Eğilimler ve Demokratik Standartlar. USAK Yayınları, Ankara, s.21.
- Bal, İ., (2006). Alacakaranlıkta Terörle Mücadele ve Komplo Teorileri. USAK Yayınları, Ankara, s.141.
- Bal, İ., (2007, 6 Haziran). Ermeni Terör Örgütü: ASALA. Atılım Üniversitesi, Ankara, s.85.
- Balkan, S., (2019). *Medyanın Terörizme Etkisi ve Propaganda Stratejileri*. Altın Kitaplar, İstanbul, s.104.
- Barrett, R., (2014). Foreign Fighters in Syria. The Soufan Group, New York, p.23-38.
- Bartels, R., (2015). The virtual sit-in. *Master Political Science: The Philosophy of Inequality*, Leiden University, p.43.
- Başbuğ, İ., (2014). *Terör Örgütlerinin Sonu* (5. Baskı). Remzi Kitabevi, İstanbul, s.20-22.
- Başeren, S. H., (2006, 5 Haziran). Terörle rejimin değişmesi, ülkenin bölünmesi hayaldir. *Cumhuriyet Strateji Dergisi*, s.12-13.
- Bayraktar, Ş., (2018). Sosyo-ekonomik yoksunlukların terörizme etkisi: Ortadoğu örneği. *Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(25):122-135.
- Bayraktutan, S., (2013). *Anne Ben Geldim*. Karakutu Yayınları, İstanbul, s.2-8.
- BBC News Türkçe. (2015). *Eski IŞİD militanı: Örgüte korkudan katıldım* [Video]. YouTube. Erişim: 01.10.2024, <https://youtu.be/TLckEjYTu4A>
- BBC Türkçe. (2015). *13 yaşındaki çocuk: IŞİD'e katılacağım* [Video]. YouTube. Erişim: 12.12.2024, <https://youtu.be/fHBrhTlthRM>
- Beren, F., (2011). İnsanlar neden terörist olmaz? Dağa çıkmanın önündeki en büyük engel: Bireyin toplumsallaşabilmesi. *Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Dergisi*, 2(2):73-86.
- Bergen, P., (2005). The Osama bin Laden I Know: An Oral History of al Qaeda's Leader. Free Press, New York, p.2.
- Berger, J. M. ve Stern, J., (2015). ISIS: The State of Terror. Ecco Press, New York, p.125-146.
- Bilgin, F., (2011). Kimlik, şiddet ve terör: Etnik terörün sosyo-psikolojik temelleri. *Bilgi Dergisi*, 23:29-48
- Borum, R., (2004). Psychological Vulnerabilities and Propensities for Involvement in Violent Extremism. *Behavioral Sciences & the Law*, 22(3): 323–339.

- Bozkurt, İ., (2019). DAEŞ terör örgütünün ideolojisi ve yöntemi. Doktora Tezi, Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Ankara, s.165-166.
- Braun, V., ve Clarke, V., (2019). Reflecting on reflexive thematic analysis. *Qualitative Research in Sport, Exercise and Health*, 11(4):589-597. <https://doi.org/10.1080/2159676X.2019.1628806>
- Bucak, E., (2021). Radikal propagandanın medya aracılığıyla yayılması: Türkiye örneği. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 23(1):55-70.
- Burke, J., (2004). *El Kaide: Terörün Gölgesi*. Everest Yayıncılık, İstanbul, s.9-10.
- Caşın, M. H., (2008). *Uluslararası Terörizm*. Nobel Yayınları, Ankara, s.289-295.
- Chaliand, G., ve Blin, A., (2007). *The History of Terrorism: From Antiquity to Al Qaeda*. University of California Press, Berkeley, p.55–56.
- Chouliaraki, L., (2016). *The Ironic Spectator: Solidarity in the Age of Post-Humanitarianism*. Polity Press, Cambridge, p.248.
- Cihan Haber. (2017). *Teslim olan teröristler, PKK'lılara seslendi: Devletin adaletine sığınan* [Video]. YouTube. Erişim: 10.12.2024, <https://youtu.be/vHNTL4iqznw>
- CNN Türk. (2021). *PKK'dan kaçan Zeliha yaşadıklarını anlattı* [Video]. YouTube. Erişim: 12.10.2024, <https://youtu.be/11KZbHR8n3k>
- Conway, M., (2017). Determining the role of the internet in violent extremism and terrorism: Six suggestions for progressing research. *Studies in Conflict & Terrorism*, 40(1):77-98. <https://doi.org/10.1080/1057610X.2016.1157408>
- Cooper, J., (2007). *Cognitive Dissonance: 50 Years of a Classic Theory*. SAGE Publications, London, p.22.
- Crenshaw, M., (1992). How terrorism declines. *Terrorism and Political Violence*, 3(1):69-87.
- Çağır, C., ve Çetin, Ö., (2011). Din ve şiddet üzerine psikolojik bir yaklaşım. *Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 13(1): 3
- Çelik, A., (2015). Yoksulluk ve ekonomik eşitsizlik: Türkiye’de terörizmin sosyo-ekonomik temelleri. *Toplum ve Demokrasi Dergisi*, 7(10):98-115.
- Çetin, H., (2018). *Kimlik Boşluğu ve Aidiyet Arayışı: Sosyal Dışlanmışlık ve Radikalizm*. Atatürk Üniversitesi Yayınları, İstanbul, s.376.
- Çetin, H., (2020). *İntikam ve Öfke: Radikalizmle İlişkili Psikolojik ve Sosyo-Kültürel Etkiler*. Atatürk Üniversitesi Yayınları, İstanbul, s.90-105.
- Çınar, B., (2008). Kolektif kimlik ve terör: Kürt sorunu bağlamında PKK’nın kimlik inşası. *Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Dergisi*, 1(1):45-70.

- Çiftçi, Ö. Z., (2016). Radikalleşme süreci ve IŞİD'e katılım: Türkiye'den giden yabancı savaşçılar üzerine bir inceleme. *Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Dergisi*, 1(1):1-23.
- Çora, N., (2008b). *Uluslararası Terörizm ve Failleri* (2. Baskı). Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul, s.182.
- Çulcu, M., (2005). Cehennem Makinesi: Ermeni Terörü'nün 100. Yılı. Kastaş Yayınları, İstanbul, s. 21.
- Demir, C. K., (2017). Etnik ayrılıkçı radikalleşme: PKK. *Ortadoğu Analiz*, 9(80):35-37.
- Demirci, K., (2021). Kritik Altyapılarda Siber Güvenlik ve AFAD Üzerinden Bir Değerlendirme. *Nazilli İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(2), 54-64.
- Demirel, E., (2005). *Türkiye'de El-Kaide Unsurları*. IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, s.11.
- Demirel, E., (2007). *Terör: Türkiye'de siyasi gruplar-parti ve dernekler, Marksist örgütler, radikal dini gruplar ve etnik hareketler* (8. baskı). IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, s.23.
- Demirtaş, B., (2020). Kriz yönetimi ve terörle mücadele politikaları. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 16(33):87-109.
- Director of Central Intelligence. (1992, Eylül). *The Kurds: Rising Expectations, Old Frustrations*. National Intelligence Estimate, Washington D.C., s. 17. Erişim adresi: https://www.cia.gov/readingroom/docs/DOC_0000469140.pdf
- Director of Intelligence, The United States of America. (1988, Mart). *Iraq-Turkey-Iran: The Kurdish Insurgencies* (CIA Intelligence Assessment). Washington, D.C.: Central Intelligence Agency, p.11.
- Doğan, A., (2020). Radikalleşme süreci ve terör örgütlerine katılımın sosyo-psikolojik nedenleri: IŞİD örneği. *Ortadoğu Etütleri*, 12(1):123-154.
- Doğaner, M.ve Yoldaş, Y., (2022). "Küresel Radikal İslamcı Bir Terör Örgütü Olarak DEAŞ." *Türkiye Siyaset Bilimi Dergisi*, 5(1), 45-65
- Dönmez, S., (2017). Kuvvet Kullanma Kapsamında Ön Alıcı ve Önleyici Saldırı Kavramları. *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(3), 8-15.
- Duman, B., (2013). Irak İslam Devleti ve El-Nusra Cephesi Birleşiyor mu? ORSAM Raporu No: 189, Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi, Ankara, s.1-10.
- Duran, H., (2020). Radikalizmle mücadelede karşı anlatının önemi. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 9(1):88-106.

- Duru, H., ve Yiğit, M. A., (2014). Terör ve terörle mücadeleden doğan zararların karşılanması hakkında kanun, uygulanması ve etkileri. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 9(2):123-150.
- DV Türkçe. (2018). *Eski IŞİD militanı örgütten kaçış hikayesini anlattı* [Video]. YouTube. Erişim: 12.12.2024, <https://youtu.be/Ez82Iq9cGDI>
- DW Türkçe. (2018). *Eski IŞİD militanı kaçışını anlattı* [Video]. YouTube. Erişim: 11.10.2024, <https://youtu.be/Ez82Iq9cGDI>
- Ellis, B. H., Miller, A. B., ve Sideridis, G., (2021). Risk and protective factors associated with support of violent radicalization: Variations by geographic location. *International Journal of Public Health*, 66:617053. <https://doi.org/10.3389/ijph.2021.617053>
- Eminoğlu, B., (2022). *Dini Radikalizm ve Ümmetçilik: Terör Örgütlerinin Kutsal Söylem Aracılığıyla Meşrulaştırma Stratejileri*. İLEM Yayınları, İstanbul, s.260.
- Erdem, A., (2023). Suriye iç savaşı sonrası Türkiye'nin sınır güvenliği politikaları. *Ortadoğu Araştırmaları Dergisi*, 9(1):25-44.
- Erdem, S., (2018). *Cihatçılar: El Kaide ve IŞİD'e Katılanların Hikayesi*. Yakın Plan Yayınları, İstanbul, s.22.
- Ergil, D., (1992). Uluslararası terörizm. *Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 47(3):140-143.
- Ergül, E., (2007). *Kürdistan İşçi Partisi (PKK) Terör Örgütü: Etnik Terörün Fikri Yapısı, Anatomisi ve Şiddet Stratejileri*. Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu, s.68.
- Ersoy, E., (2001). Terör silahında namluya sürülen gençlik. *Türkiye'nin Güvenliği Sempozyumu* (17–19 Ekim, Elazığ), Fırat Üniversitesi, s.311-322.
- Esposito, J. L., (2003). *Kutsal Olmayan Savaş* (N. Yılmaz & E. Yılmaz, çev.). Oğlak Bilimsel Kitaplar, İstanbul, p.22.
- Euro News. (2016). *IŞİD'e katılan oğlum geri dönse de o artık öldürme kapasitesine sahip* [Video]. YouTube. Erişim: 09.10.2024, <https://youtu.be/JRv7OBNNvGM>
- Euronews Türkçe. (2020). *IŞİD oğlumu nasıl elimden aldı?* [Video]. YouTube. Erişim: 10.09.2024, <https://youtu.be/ZsT8bPSOsgs>
- European Commission's Expert Group, (2008). *Radicalization Processes Leading to Acts of Terrorism* (ss.1-20). Erişim: 20.07.2024, https://www.clingendael.org/sites/default/files/pdfs/20080500_cscp_report_vries.pdf

- Fendioğlu, T., (2000). Uluslararası belgelerde terörizm. *Uluslararası Doğu ve Güneydoğu'da Huzur ve Güvenlik Sempozyumu (Terör, Etkileri ve Çözüm Önerileri)*, ss.757–769. Fırat Üniversitesi Rektörlüğü Yayını, Elazığ.
- Fert, İ., (2007). *Sosyal Politika ve Suç İlişkisi: Ülkemiz Suç Profili Açısından Bir Değerlendirme*. Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, s.30-32.
- Field, R. A., (1979). Child terror victims and adult terrorists. *Journal of Psychohistory*, 7(1):71-75.
- Findingdulcinea, (2018). On this day: Robert Tappan Morris becomes first hacker prosecuted for spreading virus. 05.10.2018 tarihinde <http://www.findingdulcinea.com/news/on-this> adresinden erişildi.
- Fisk, R., (2001). Usame Bin Ladin terörün babası mı? M. Sever ve E. Kılıç (Ed.), *Düşmanını Arayan Savaş* (s.124). Everest Yayınları, İstanbul.
- Freud, S., (1921). *Group Psychology and the Analysis of the Ego*. Internationaler Psychoanalytischer Verlag, Viyana, s.65–144.Pep Web+2Vikipedi+2Vikipedi+2
- Fulya Öztürk. (2021). *PKK 13 yaşındaki Selim'i nasıl kandırdı* [Video]. YouTube. Erişim: 12.10.2024, <https://youtu.be/KU9Fa00bXnU?si=Ar3WiMf20leNKvpu>
- Ganor, B., (2005). *The Counter-Terrorism Puzzle: A Guide for Decision Makers*. Transaction Publishers, New Brunswick, NJ, p.288.
- Gartenstein-Ross, D., (2015). Radicalization: Social Science Insights. International Centre for Counter-Terrorism, Lahey, p.38.
- Gazete Fersude. (2019). *IŞİD'e katılan Konyalı kadın* [Video]. YouTube. Erişim: 12.03.2024, <https://youtu.be/OiK8V5qFD3s>
- Gazete Fersude. (2019). *IŞİD'e katılan Konyalı kadın: Burada su bedava, elektrik bedava, pişman değilim* [Video]. YouTube. Erişim: 08.08.2024, <https://youtu.be/OiK8V5qFD3s>
- Gençtürk, T., (2012). Terör Kavramı ve Uluslararası Terörizme Farklı Yaklaşımlar. Başkent Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Merkezi, Ankara, s.24.
- Gerges, F. A., (2016). *ISIS: A History*. Princeton University Press, Princeton, p.368.
- Gerwehr, S., ve Daly, S. A., (2006). *Al-Qaida: Terrorist Selection and Recruitment*. RAND Corporation, Santa Monica, s.17.
- Gordon, S., ve Ford, R., (2002). Cyberterrorism? *Computers & Security*, 21(7), 636–647. [https://doi.org/10.1016/S0167-4048\(02\)01116-1](https://doi.org/10.1016/S0167-4048(02)01116-1)

- Göktürk, D. ve Ağın, E., (2020). Liderlik Çalışmalarında Takipçi (Follower) Merkezli Yaklaşım İlişkin Bir Değerlendirme. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(4), 191-210.
- Gül, T., (2012). *Terör & Terörizm*. Step Matbaacılık, İstanbul, s.22-37.
- Güler, A., (2021). Zorla katılım ve aile dinamikleri: PKK örneği. *Güvenlik ve Terör Araştırmaları Dergisi*, 5(2):90-109.
- Güner, M., (2023). Telegram ve terör: Anonimlik üzerinden örgütlenme dinamikleri. *Yeni Medya Araştırmaları*, 5(2):71-89.
- Güneş, C., (2020). Militan kadınların kahramanlaştırılması: PKK üzerinden feminist bir okuma. *Toplum ve Demokrasi Dergisi*, 14(1):75-94.
- Güngör, A., (2010). Din ve Terör. *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 24:45–60.
- Günther, N. (2016). *Radicalization: The Global Perspective*. Oxford University Press, Oxford, p.180.
- Gürler, R., ve Özdemir, Ö. B. (2014). *Tevhid ve Cihad Örgütü'nden İslam Devleti'ne*. SETA Perspektif, Sayı: 60, Ağustos 2014, Ankara, s.1-6.
- Gürsel, S., (2019). *Medya ve Propaganda: Terörizmin Medya Kullanımı ve Karşı Stratejiler*. İletişim Yayınları, İstanbul, s.220.
- Hablemitoğlu, N., (2016). *Köstebek* (22. Baskı). Pozitif Yayınları, İstanbul, s.12.
- Hassan, M., (2018). ISIS Propaganda and the Logic of Cruelty: Understanding the Role of Public Executions. Middle East Policy Studies Institute, Washington D.C., pp.33-47.
- Helmus, T. C., Byrne, H. J. ve Mallory, K., (2021). Countering Violent Extremism in the U.S. Military. RAND Corporation, Santa Monica, ABD, pp.1-72.
- Hoffer, E., (2000). *Kesin İnançlılar: Toplumsal Hareketlerin Doğası Üzerine* (Orijinal eser: *The True Believer*). Plato Film Yayınları, İstanbul, p.210.
- Hoffman, B., (2003). Al Qaeda, trends in terrorism, and future potentialities: An assessment. *Studies in Conflict & Terrorism*, 26(6):429-442.
- Hogg, A. M., ve Wagoner, A. J., (2007). Uncertainty-identity theory. *Advances in Experimental Social Psychology*, 39:69–126. [https://doi.org/10.1016/S0065-2601\(06\)39002-8](https://doi.org/10.1016/S0065-2601(06)39002-8)
- Horgan, J., (2005). The social and psychological characteristics of terrorism and terrorists. T. Bjorgo (ed.), *Root Causes of Terrorism: Myths, Reality and Ways Forward* (p.45). Routledge, London.

- Horgan, J., (2008). From profiles to pathways and roots to routes: Perspectives from psychology on radicalization into terrorism. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 618(1):80-94.
- Horgan, J., (2009). Walking Away from Terrorism: Accounts of Disengagement from Radical and Extremist Movements. Routledge, Londra, p.85-102.
- Horgan, J., ve Taylor, M., (2012). Disengagement, de-radicalization and the arc of terrorism: Future directions for research. R. Coolsaet (ed.), *Jihadi Terrorism and the Radicalisation Challenge* (pp.173–186). Routledge, London.
- Hökelekli, H. (2013). *Din Psikolojisi*. Anadolu Üniversitesi Yayınları, Ankara, s.56.
- Hughes, C. M. A., (2021). Fifth wave terrorism: Threats, implications, and risk management for US forces. *Military Intelligence*, pp.56-62.
- Huster, S., ve Rudolph, K. (Ed.), (2008). *Vom Rechtsstaat zum Präventionsstaat* (1. Aufl.). Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main, p.17.
- Ingram, H. J. (2016). *Deciphering the Siren Call of Militant Islamist Propaganda: Meaning, Credibility & Behavioural Change*. Uluslararası Terörle Mücadele Merkezi (ICCT), Lahey, p.46.
- İçişleri Bakanlığı, (2020). PKK'dan kaçanlar yaşadıklarını Yol Ayrımı'nda anlattı. <https://www.icisleri.gov.tr/pkkdan-kacanlar-yasadiklarini-yol-ayriminda-anlatti>. Erişim tarihi: 10.12.2024
- İlter, E., (1995). *Ermeni Meselesi'nin Doğuşunda ve Gelişmesinde İngiltere'nin Rolü* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, s.171.
- İnat, K., (2005). Türkiye'nin Ortadoğu politikası. *Ortadoğu Yıllığı 2005*, Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM), Ankara, s.45-68.
- İyiat, B., (2019). Orta Doğu'nun kırmızı jeopolitiği: Bir dini terör organizasyonu olarak DAESH. *Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 1(1), 63-79.
- Jandarma GNK. (2021). *Terör örgütünün gerçek yüzüyle tanışınca pişman oldular* [Video]. YouTube. Erişim: 20.02.2025, <https://youtu.be/ds1PG9or9qg>
- Jongerden, J., ve Akkaya, A. H. (2012). The Kurdistan Workers Party and a new left in Turkey: Analysis of the revolutionary movement in Turkey through the PKK's memorial text on Haki Karer. *European Journal of Turkish Studies*, (14), 1-20.
- Jung, J., (2015). Organizational behavior of terrorist groups. *Journal of Public Administration and Governance*, 5(2), 62-67. <https://doi.org/10.5296/jpag.v5i2.8082>

- Kadıoğlu, A., (2020). Dezenformasyonun terörle mücadeleye etkisi. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 16(32):75-94.
- Kalkan, S., (2017). Toplumsal dışlanmışlık ve kimlik krizi: Radikalizmle ilişkisi üzerine bir araştırma. *Sosyoloji Dergisi*, 15(3):34-50.
- Kapitan, T., (2012). *Terörün ve Cihadın Retoriği*. İstanbul Yayınevi, İstanbul, s.46.
- Kar, S., (2005, 18 Eylül). Terörle mücadele kanun tasarısı değerlendirme raporu. *Yeni Asya*, s.9.
- Kara, S. Z., (2016). *Uluslararası Hukukta Kuvvet Kullanımı ve Uluslararası Terörizm Faaliyetleri Karşısında Devletlerin Kuvvete Başvurma Yetkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale, s.91-92
- Karaaslan, M., (1998). Terör ve gençlik. *Doğu Anadolu'da Güvenlik ve Huzur Sempozyumu Bildirileri* (17–19 Aralık). Fırat Üniversitesi Yayınları, Elazığ, s.46.
- Karabudak, N., (2000). *Türkiye'de Yasadışı Sol Örgütlenmeler ve Terör: THKP-C'den DHKP-C'ye Devrimci Sol Örgütü Üzerine Bir İnceleme*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, s.271.
- Karaş, Z., (2007). *Ermeni Terör Örgütü: ASALA*. Yüksek Lisans Tezi, Atılım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Ankara, s.182.
- Kartal, A. B., (2018). Uluslararası terörizmin değişen yapısı ve terör örgütlerinin sosyal medyayı kullanması: Suriye'de DAESH ve YPG örneği. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 14(27):39–77.
- Kaya, A., (2014). Sosyo-ekonomik eşitsizliğin toplumsal şiddet üzerindeki etkileri: Türkiye ve Ortadoğu örnekleri. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(3):60-75.
- Kepel, G., (2001). *Cihat: İslamcılığın Yükselişi ve Gerilemesi* (H. Bayrı, çev.). Doğan Kitapçılık, İstanbul, s.12-13.
- Keskin, A., (2007). *Türkiye'de Terör Sorunu ve Sosyal Politika Stratejileri Açısından Çözümleri*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya, s.109.
- Khosrokhavar, F., (2017). *Radicalization: Why Some People Choose the Path of Violence*. The New Press, New York, p.192.
- Kilit, Z. A., (2019). *Sinematografik Terörizm: Özgün Propaganda Yöntemleri ve Film Teknikleriyle Bir Terör Örgütünün Göstergebilimsel Analizi (DAESH Örneği)*.

- Yüksek Lisans Tezi, Giresun Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Giresun, s.20.
- Kirman, M., (2006). Küresel bir sorun olarak din ve şiddet. *Dini Araştırmalar*, 7(20):315-332.
- Kissinger, H., (2011). *Diplomasi* (B. Bayram, çev., 10. baskı). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, p.11.
- Klingst, M., (2007). Alle Macht zum Präventionsstaat. (K. Graulich ve D. Simon, ed.), *Terrorismus und Rechtsstaatlichkeit*, Akademie Verlag, Berlin, p.193-210.
- Koca, Z., (2020). Sosyal medya aracılığıyla terör örgütlerinin algı yönetimi ve grup aidiyeti. *Ortadoğu ve Strateji Dergisi*, 8(1):33-54.
- Kocadaş, B., (2004). Hedefteki gençlik: Siyasi ve ideolojik hareketler açısından. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, s.1-14.
- Koehler, D., (2016). *Understanding Deradicalization: Methods, Tools and Programs for Countering Violent Extremism*. Routledge, London, p.248.
- Koomen, W. ve Pligt, J., (2016). *The Psychology of Radicalization and Terrorism*. Routledge, London, p.192.
- Kruglanski, A. W., Chen, X., Dechesne, M., Fishman, S., & Orehek, E., (2009). Fully committed: Suicide bombers' motivation and the quest for personal significance. *Political Psychology*, 30(3):331-357.
- Kulaçoğlu, B., (2016). *IŞİD: Siyasal Düşüncesi, Örgütlenmesi ve Propaganda Yöntemleri*. Nobel Yayıncılık, Ankara, s.232.
- Kundnani, A., (2015). *The Muslims Are Coming! Islamophobia, Extremism, and the Domestic War on Terror*. Verso Books, New York, p.336.
- Kurt, A., (2023). Aile dinamiklerinin terör örgütlerine katılım sürecindeki rolü. *Ortadoğu Analiz*, 15(3):45-61.
- Kurt, İ., (2015). *PKK ve Kürt Sorunu: Kimlik, Etnisite ve Şiddet Üçgeni*. Kadim Yayınları, İstanbul, s.230.
- Küçük, A., (2019). *Toplumsal Entegrasyon ve Gençlik Politikaları*. Ekin Yayınları, İzmir, s.260.
- Küçükcan, T., (2009). Terörün sosyolojisi: Toplumsal kökenleri anlama imkanı. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 6(24):33-54.
- Laqueur, W., (1999). *The New Terrorism: Fanaticism and the Arms of Mass Destruction*. Oxford University Press, New York–Oxford, p.316.

- Laqueur, W., (2001). *A History of Terrorism*. Transaction Publishers, New Brunswick, p.288.
- Lewis, J. D., (2013). *Middle East Security Report 14: Al-Qaeda in Iraq Resurgent: The Breaking the Walls Campaign: Part I*. Institute for the Study of War, Washington D.C., p.7-21.
- Lockett, C. E., (1994). *We Bomb, Therefore We Are: The Evolution of Terrorist Group Life Cycles*. Yüksek Lisans Tezi, Naval Postgraduate School, Monterey, p.10.
- Lombardi, B., (2002). The “Bush Doctrine”: Anticipatory self-defence and the new US national security strategy. *The International Spectator*, 37(4): 93-104.
- Löckinger, G., (2005). *Terrorismus, Terrorismusabwehr, Terrorismusbekämpfung: Einführung in das Fachgebiet, Methodik und Ergebnis einer Terminologearbeit in den Sprachen Englisch und Deutsch*. Landesverteidigungsakademie, Viyana, p.80.
- Lutz, B., ve Lutz, J., (2017). Terörizm. (A. Collins ed.), *Çağdaş Güvenlik Çalışmaları* içinde (N. Uslu, çev.), Röle Akademik Yayıncılık, İstanbul, p.273-288.
- Maher, S., (2016). *Salafî-Jihadism: The History of an Idea*. Oxford University Press, Oxford, p.292.
- Mann, M., (2013). *The Dark Side of Democracy: Explaining Ethnic Cleansing*. Cambridge University Press, Cambridge, p.592.
- Marighella, C., (2003). *Şehir Gerillasının El Kitabı*. Eriş Yayınları, İstanbul, p. 65.
- Martin, G., (2017). *Terörizm: Kavramlar ve Kuramlar* (İ. Çapcıoğlu & B. Metin, çev.). Adres Yayınları, Ankara, s.27-249.
- Maslow, A. H., (1943). A theory of human motivation. *Psychological Review*, 50(4), pp.370-396.
- McCauley, C., ve Moskalenko, S., (2008). Mechanisms of political radicalization: Pathways toward terrorism. *Terrorism and Political Violence*, 20(3), ss. 415-433. <https://doi.org/10.1080/09546550802073367>
- Mengüç, Y. K., (1998). *Türkiye Sol Hareketinde Yasadışı Örgütlenmeler ve İdeolojik Ayırışma (1960–1980)*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, s.134-138.
- Merari, A., (2016). Ayaklanma stratejisi olarak terörizm. G. Chaliand & A. Blin (Ed.), *Terörizmin Tarihi: Antik Çağ'dan İŞİD'e* içinde (B. Tanatar, çev.), Nora Kitap, İstanbul, p.25-61.

- Mert, C., (2020). Türkiye'deki Cemaat Sorunu: FETÖ Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas, s.44.
- Moghaddam, F. M., (2005). The staircase to terrorism: A psychological exploration. *American Psychologist*, 60(2), p.161–169.
- Mumcu, U., (1992, 22 Nisan). Çıkmaz Sokak. *Milliyet Gazetesi*, s.2.
- Muro, D., (2016). What does radicalisation look like? Four visualisations of socialisation into violent extremism. *Notes Internacionals CIDOB*, (163), p. 1–5. Erişim: <https://www.cidob.org/en/publications/what-does-radicalisation-look-four-visualisations-socialisation-violent-extremism>(Erişimtarihi: 18.11.2024).CIDOB+2RepoAPI+2CIDOB+2
- NTV. (2023). *Mağarada teslim olan teröristler NTV'ye anlattı: Bizi kandırıp ölüme terk ettiler* [Video]. YouTube. Erişim: 14.03.2025, <https://youtu.be/NkIa6V3nkeQ>
- Oğuzlu, T., (2007). Küreselleşme bağlamında değişen güvenlik ve tehditler: Dünya düzenleri ve güvenlik anlayışında dönüşüm. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 3(5):3-30.
- Ömer Ödemiş. (2019). *Suriye'ye cihat için gittim* [Video]. YouTube. Erişim: 09.10.2024, <https://youtu.be/6Xa4VTkM5Bw>
- Önen, N. (2021). Küresel Terörizm Kapsamında Terör Örgütlerinin Yeni Propaganda Alanı: Sosyal Medya Platformları. *Anadolu Strateji Dergisi*, 3(1), 13-26.
- Öneş, C., (2007, 18 Ocak). Tarihi özeleştir. *Milliyet*, s. 9.
- Özcan, M. (2002). *Siber Terörizm ve Ulusal Güvenliğe Tehdit Oluşturma Boyutu*. Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, s.30.
- Özcan, N. A., (2020). PKK'nın insan kaynağı temini ve katılım süreçleri. *Türkiye Terörizm Analizleri Dergisi*, 3(1), 45-80.
- Özçelik, İ., (2005). *Ermeni Sorunu ve Gerçekler*. Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara, s.256.
- Özdağ, M., (2001). *Türkiye ve Türk Dünyası Jeopolitiği Üzerine*. ASAM Yayınları, Ankara, s.225.
- Özdemir, A., (1998). *Türkiye'deki Terör Olaylarında Devrimci Sol Örneği*
- Özdemir, B., (2017). Çatışma ve kriz bölgelerinde alternatifsizlik ve radikalizm: Suriye örneği. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 10(3), 55-73.
- Özdemir, B., (2020). Sosyal medyada radikal düşüncelerin yayılımı ve güvenlik açısından sonuçları. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 16(32), 45-62.

- Özdemir, H., (2021). Terörle mücadelede insansız hava araçlarının (İHA/SİHA) rolü ve etik tartışmalar. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 10(2), 85-102.
- Özdemir, M., (2021). Askeri ve polis birimlerinin terörle mücadelede eğitimi ve Savunma stratejileri. *Savunma ve Güvenlik Dergisi*, 9(3), 45-59.
- Özer, Y., (2015). Terörizmle mücadelede istihbaratın rolü: Kültürel istihbarat konsepti. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 51-80.
- Öztürk, S., ve Çelik, K., (2015). Terörizmin Türkiye ekonomisi üzerine etkisi. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, 8(15), 85-106.
- Öztürk, S., (2019). Küresel Terör Örgütü El-Kaide'nin Gelişimi ve Ön Plana Çıkan Liderleri Bağlamında "Cihad" Anlayışının Geçirdiği Değişimler. *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi*, 6(2):167-196
- Öztürk, T., (2016). *Terörizm ve Toplumsal Yeniden Entegrasyon: Rehabilitasyon Politikaları*. Nobel Yayınları, Ankara, s.220.
- Pekmezci, N., (2011). *Apo, Pilot ve Derin Devlet*. Kripto Yayınları, İstanbul, s.72.
- Petek, R., (2017). *Kukla: Küresel Güçlerin Yeni Oyuncağı FETÖ*. Turkuvaz Kitap, İstanbul, s.20.
- Phillips, D. L., (2017). *The Kurdish Spring: A New Map of the Middle East*. Routledge, New York, p.268.
- Polis Akademisi Başkanlığı. (t.y.). *Polis Akademisi Raporları*. <https://www.pa.edu.tr/raporlar.html> (Erişim tarihi: 10.12.2024)
- Polis Akademisi Başkanlığı. (2017). *Radikalleşme, Şiddet İçeren Aşırılık ve Terörizm*. Polis Akademisi Yayınları, Ankara, s.45-60.
- Poloma, M. M., (2004). *Çağdaş Sosyoloji Kuramları*. Gündoğan Yayınları, İstanbul, p.456.
- Poyraz, A. C., (2022). *Faili Meşhur 90'lar: Zamanın Sabrı*. Destek Yayınları, İstanbul, s.181.
- Prucha, N., (2016). IS and the Jihadist Information Highway – Projecting Influence and Religious Identity via Telegram. *Perspectives on Terrorism*, 10(6), 48-58.
- Rantanen, T., (2024). Harold D. Lasswell: Propaganda Research from the 1920s to the 1950s. *Dead Men's Propaganda: Ideology and Utopia in Comparative Communications Studies*, LSE Press, Londra, s.49-83
- Rapoport, D. C., (1984). Fear and Trembling: Terrorism in Three Religious Traditions. *American Political Science Review*, 78(3):410-677.

- Roy, O., (2004). *Globalized Islam: The Search for a New Ummah*. Columbia University Press, New York, p. 349.
- Rumman, M. E., (2014, 2 Haziran). El Kaide ile IŞİD arasındaki anlaşmazlığın boyutları. *Al Jazeera Türk*. <https://www.aljazeera.com.tr/gorus/el-kaide-ile-isid-arasindaki-anlasmazligin-boyutlari> (Erişim tarihi: 10.06.2021)
- Sageman, M., (2004). *Understanding Terror Networks*. University of Pennsylvania Press, Philadelphia, p.232.
- Saraçlı, M., (2007). Uluslararası hukukta terörizm. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*,1(2),1049-1078.
- Savaşeri, İ. U., (2014). Avrupa Birliği Entegre Sınır Yönetiminin Türkiye'nin Sınır Güvenliğine Etkisi ve Yeniden Yapılandırma Çalışmaları. Yüksek Lisans Tezi, Harp Akademileri Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, İstanbul, s.117–119.
- Savranlı, A. H., (2009). Ermeni Terör Örgütleri ve Faaliyetleri. Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş, s.89-90.
- Schwartz, S. J., Dunkel, C. S., ve Waterman, A. S., (2009). Terrorism: An identity theory perspective. *Studies in Conflict & Terrorism*, 32(6), 537–559. <https://doi.org/10.1080/10576100902888453>
- Schmid, A. P., (2013). Radicalisation, De-Radicalisation, Counter-Radicalisation: A Conceptual Discussion and Literature Review. The International Centre for Counter-Terrorism – The Hague, 4(2):3-5.
- Serbestiyet. (2024). *Eski IŞİD militanı örgütü anlatıyor* [Video]. YouTube. Erişim: 20.03.2025, https://youtu.be/IpbUB_60jtg
- Sert, A., (2020, Şubat). Strateji, örgütlenme ve motivasyonu ile kendine özgü bir terörist örgüt : FETÖ. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, UGK Özel Sayısı, 1–28.
- Sever, M., Cinoğlu, H., & Başbüyük, O., (2010). *Terörün Sosyal Psikolojisi*. Polis Akademisi Yayınları, Ankara, s.121.
- Shaw, E. D., (1986). Political terrorists: Dangers of diagnosis and an alternative to the psychopathology model. *International Journal of Law and Psychiatry*, 8(3), 359–368. [https://doi.org/10.1016/0160-2527\(86\)90005-9](https://doi.org/10.1016/0160-2527(86)90005-9)
- Show Ana Haber. (2024). *Deaşlı babası çocuğunu kaçırdı.* [Video]. YouTube. Erişim: 01.03.2025, <https://www.youtube.com/watch?v=tXE8O-KRpGw>

- Sol TV. (2018). *Eski IŞİD üyesi Suriye’de yaşadıklarını anlattı* [Video]. YouTube. Erişim: 12.10.2024, <https://youtu.be/t68TC5ZCuC8>
- Speckhard, A., ve Ellenberg, M. D., (2020). ISIS in their own words: Recruitment history, motivations for joining, travel, experiences in ISIS, and disillusionment over time -Analysis of 220 in-depth interviews of ISIS returnees, defectors and prisoner *Journal of Strategic Security*, 13(1), 82-127. <https://doi.org/10.5038/1944-0472.13.1.1791>
- Stern, J., ve Berger, J. M., (2015). *ISIS: The State of Terror*. HarperCollins, New York, p.432.
- Sunstein, C. R., (2001). *Republic.com*. Princeton University Press, Princeton, p. 224.
- Sun Tzu, (2020). *Savaş Sanatı*. Çev. Erdem Kurtuldu, Can Yayınları, İstanbul, s.19.
- Super Haber. (2023). *Teslim olan kadın terörist PKK kamplarındaki zulmü gözler önüne serdi* [Video]. YouTube. Erişim: 14.03.2025, <https://youtu.be/Nn8bzSNGK5g>
- Şahin, M., (2021). Terörün finansmanı ile mücadelede Türk hukuku ve uygulamaları. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 70(2), 97–128.
- Şehirli, Y. A., (2004). Bölücülük ve bölücülüğün panzehiri olarak Atatürkçü düşünce sistemi. *Polis Dergisi*, 40, 1–15. Emniyet Genel Müdürlüğü Basımevi, Ankara.
- Şen, O., (2011). *Din, Terörizm ve El-Kaide*. Sarkaç Yayınları, Ankara
- Şimşek, M., (2016). Terörizm: Kavramsal bir çerçeve. *Akademik Bakış Dergisi*, (54), 319-333
- T.C. Resmî Gazete., (1991). *3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanunu*. Kabul Tarihi: 12.04.1991. Resmî Gazete, 20843 (Mükerrer), 12 Nisan 1991. Erişim adresi:
- Tajfel, H., ve Turner, J. C., (1979). An integrative theory of intergroup conflict. In W. G. Austin & S. Worchel (Eds.), *The Social Psychology of Intergroup Relations* (pp. 33-47). Brooks/Cole, Monterey, CA.
- Taşdemir, E., (2017). Sosyal medyada terör propagandası: DEAŞ örneği. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 5(2), 726-752.
- Taşdemir, F., (2006). *Uluslararası Terörizme Karşı Devletlerin Kuvvete Başvurma Yetkisi*. USAK Yayınları, Ankara
- TC. İçişleri Bakanlığı. (2021). *PKK, 13 yaşında nasıl kandırdı* [Video]. YouTube. Erişim: 15.02.2025, https://youtu.be/m3D7_Erjxzo
- TC. İçişleri Bakanlığı. (2021). *PKK’dan kaçan yaşadıklarını anlatıyor* [Video]. YouTube. Erişim: 15.12.2024, <https://youtu.be/SLjgyaNNxIA>

- Teymur, S., (2007). *A Conceptual Map for Understanding the Terrorist Recruitment Process: Observation and Analysis of DHKP/C, PKK, and Turkish Hezbollah Terrorist Organizations*. Yüksek Lisans Tezi, University of North Texas, Denton-ABD, s.144.
- Tilly, C., (1995). *Avrupa'da Devrimler 1492–1992* (Ö. Arıkan, Çev.). Afa Yayıncılık, İstanbul, p.241.
- Topal, A. H., (2004). Uluslararası Terörizm ve Uluslararası Hukuk. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 8(1):70.
- Törel, T., (2002). *PKK Terör Örgütü: Tarihsel ve Siyasal Gelişim Süreci Bakımından İncelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta
- TRT Haber. (2019). *Teslim olan terörist PKK kampında yaşadıklarını anlattı* [Video]. YouTube. Erişim: 15.02.2025, <https://youtu.be/RMxNvih9QzM>
- TRT Haber. (2021). *PKK'nın itirafçı siber korsanı* [Video]. YouTube. Erişim: 15.02.2025, <https://youtu.be/qsBRa8eMCjA>
- TRT Haber. (2023). *Teslim olan terörist örgüt içinde yaşadıklarını anlattı* [Video]. YouTube. Erişim: 12.12.2024, <https://youtu.be/wJIZZz4waEU>
- TRT Haber. (2024). *Teslim olan terörist örgüt içinde yaşadıklarını anlattı* [Video]. YouTube. Erişim: 14.03.2025, <https://youtu.be/fgQl5Bo0pO8>
- Turan, A., (2020). Terörizmin finansmanının önlenmesinde ulusal ve uluslararası mevzuatın rolü. *Terörle Mücadele Stratejileri Dergisi*, 6(1), 45-62.
- Turan, H., (2018). Radikal gruplara katılım: Güç arzusu, kimlik ve macera arayışı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 42(4), 210–225
- Tutar, H., (2019). Terörle mücadelede psikolojik hareket ve propaganda unsurları. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 8(1), 65-89.
- Türkiye Barolar Birliği, (2006). *Türkiye ve Terörizm* (TBB Proje Grubu, Der.). Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara. S.31.
- Ulaş, G., (2017). *11 Eylül Sonrası Küresel Terörizmin Avrupa'da Yayılması Ekseninde IŞİD* (Yüksek lisans tezi). İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul. s.30.
- Ulusal Kanal. (2020). *Teslim olan terörist itiraf etti* [Video]. YouTube. Erişim: 12.10.2024, <https://youtu.be/I9QCIQkM4yU>

- UNDP, (2017). *Journey to Extremism in Africa: Drivers, Incentives and the Tipping Point for Recruitment*. United Nations Development Programme, New York. Erişim adresi: <https://www.undp.org/publications/journey-extremism-africa-drivers-incentives-and-tipping-point-recruitment>
- Uras, E., (1989). *Ermeni Cemiyetleri (Osmanlı Arşivi, Yıldız Tasnifi, Ermeni Meselesi, Cilt 3)*. Tarihi Araştırmalar ve Dokümantasyon Merkezleri, İstanbul. s.22-30.
- USAK (Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu). (2008). *PKK Terör Örgütü ile Etkin Mücadelede Analiz, Risk, Fırsat ve Öneriler*. USAK Yayınları, Ankara. S.84.
- Uysal, M., (2022). *Terör Örgütlerinde İç Güvenlik Politikaları*. Güvenlik Yayınları, İstanbul.
- Ültay, E., Akyurt, H., & Ültay, N., (2021). Sosyal bilimlerde betimsel içerik analizi. *IBADSosyalBilimlerDergisi*,(10),188-201. <https://doi.org/10.21733/ibad.1006531>
- Valtolina, G. G., (2021). Migration and Religious Radicalization: A Family Issue. (G. G. Valtolina ve L. Zanfrini, Eds.), *Migrant Families and Religious Belonging*, IOS Press, Amsterdam, p.199-214.
- Weber, M., (1978). *Economy and Society: An Outline of Interpretive Sociology* (G. Roth ve C. Wittich, ed.). University of California Press, Berkeley, p.1469.
- VOA Türkçe. (2016). *Gençlerin IŞİD'e katılma nedeni horlanmak* [Video]. YouTube. Erişim: 10.09.2024, <https://youtu.be/c62NmqrTcKQ>
- Wakken, B. N., (2007, Ağustos). The anatomy of suicide terrorism: A Durkheimian analysis. *International Foundation for Protection Officers*, p.1–10. Erişim adresi: https://ifpo.org/wp-content/uploads/2024/08/Bakken_Suicide_Terrorism.pdf
- Weimann, G., (2014). *New Terrorism and New Media*. Woodrow Wilson International Centerfor Scholars, Washington D.C.Erişim adresi: <https://www.wilsoncenter.org/publication/new-terrorism-and-new-media> (Erişim tarihi: 17.07.2024).
- Weimann, G., (2015). *Terrorism in Cyberspace: The Next Generation*. Columbia University Press, New York, s.296.
- White, J. R., (1998). *Terrorism: An Introduction*. Brooks/Cole Publishing Company, Belmont, CA, s. 45-47.

- Wiktorowicz, Q., (2005). *Radical Islam Rising: Muslim Extremism in the West*. Rowman ve Littlefield, Lanham, p.264.
- Wilkinson, P., (2002). Terör ve terörizm: Kavramlar, özellikler ve tipoloji. C. Güzel (ed.), *Silinen Yüzler Karşısında Terör* içinde (ss.142–162). Aryaç Yayınevi, Ankara.
- Winter, C., (2015). *Documenting the Virtual “Caliphate”: Inside ISIS’s Propaganda Machine*. Quilliam Foundation, Londra, p.20. Erişim adresi: <https://core.ac.uk/download/pdf/30670971.pdf>
- Volkan, V. D., (2001). Transgenerational Transmissions and Chosen Traumas: An Aspect of Large-Group Identity. *Group Analysis*, 34(1), 79-97.
- Wood, G., (2015). What ISIS really wants. *The Atlantic*, Mart. Erişim adresi: <https://www.theatlantic.com/magazine/archive/2015/03/what-isis-really-wants/384980/>
- Yavuzer, H., (1999). *Çocuk Psikolojisi*. Remzi Kitabevi, İstanbul, s.277.
- Yayla, A., (1990). Terörizm: Kavramsal bir çerçeve. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 45(1), s.335–385.
- Yayla, A., (2015). IŞİD’in ideolojik yapılanması ve eleman temini süreci. *Ortadoğu Analiz*, 7(62), s. 20-28.
- Yayla, A., ve Speckhard, A., (2016). *ISIS Defectors: Inside Stories of the Terrorist Caliphate*. Advances Press, s.310.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H., (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık, Ankara, s.227.
- Yıldırım, B., (2018). *Terörle Mücadelede Toplumsal Entegrasyon: Eski Teröristlerin Topluma Kazandırılması*. Ütopya Yayınları, Ankara, s.30-40.
- Yıldırım, Z., (2010). *Hukuksal Açıdan Terörizmin Finansmanı, Önlenmesi ve Vergisel Boyutu* (Doktora tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul. s.30-40.
- Yıldız, B., (2019). *Travma, İntikam ve Öfke: Radikalizmin Psikolojik Temelleri*. Yedinci Gün Yayınları, İstanbul, s.45-58.
- Yılmaz, B., (2022). Siber güvenlik ve terörizmle mücadelede dijital stratejiler. *Güvenlik Araştırmaları Dergisi*, 5(3), s.78-91.
- Yılmaz, M., (2019). *Eğitim ve Hizmet Erişimi Sorunları: Sosyal Dışlanma ve Radikalizm*. Palme Yayınları, Ankara, s.240.

- Yılmaz, S., (2022). *Aile Destek Programları ve Toplumsal Uyum*. Kaynak Yayınları, İstanbul, s.78-91.
- Yücel, M., (2015). *Amara'dan İmralı'ya Abdullah Öcalan*. Alfa Basım Yayın, İstanbul, s.240.
- Zafer, H., (1999). *Sosyolojik Boyutuyla Terörizm*. Beta Yayıncılık, İstanbul, s.2.
- Zelin, A. Y., (2015). Picture or It Didn't Happen: A Snapshot of the Islamic State's Official Media Output. *The Washington Institute for Near East Policy*, Washington D.C., p.85-102.

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve Soyadı : Mehmet GÜLER

Doğum Tarihi :

E- Mail :

Öğrenim Durumu : Yüksek Lisans

Derece	Bölüm/ Program	Üniversite	Yıl
Lisans	Kamu Yönetimi	Anadolu Üniversitesi	2022
Yüksek Lisans	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi	Tarsus Üniversitesi	2023 - 2025

Görevler

Görev Unvanı	Görev Yeri	Yıl
Jandarma/ Subay	T.C. İçişleri Bakanlığı / JGK.'LİĞİ	1992- Devam Ediyor